

Numele de român

DREPT-ZALMOXIANUL DONARES > DUNĂRE DIN DACIA (AETHICUS ISTER) – REDESCOPERITOR AL AMERICII ȘI REOCOLITOR AL PĂMÂNTULUI ÎNTRE ANII 461 ȘI 465 ORIZONTURILE. D. Hr.(II)

Ion Pachia-Tatomirescu

(4) Un tradițional-pelasg supranume al bunei faime, „Drept-Zalmoxianul“ / „Sfânt-Zalmoxianul“,

tălmăcit lumii latino-mediterraneene: *Aethicus*.

Dar nu după prea multe generații de la Reforma Zalmoxianismului (din orizontul anului 1600 î. H.), tradiția desemnării prin supranumele bunei faime (îndeosebi, în spațiul pelasgofon > valahofon, de la Alpi, la Marea Caspică, și de la Marea Baltică, la Marea Mediterană, la Eufrat și la Munții Caucaz), relevă în cazul **Pelasgilor > Valahilor-Dax / Daci** (adică în cazul credincioșilor într-un unic / singur Dumnezeu, un Dumnezeu perceput ca **Sacru-Întreg-Cosmic** din care **Dacu-i parte** angajată și în buna ordine a lumii – mereu de întemeiat / reîntemeiat prin biruințe ale **Binelui**, sau „Făt-Frumoșeniei“ / „Luminii“, în fața **Răului**, sau a „Zmeimii“ / „Întunericului“) suprema valoare moral-colectivă desemnată prin sintagma: «**cei mai dreپتي** dintre oameni», după cum se certifică pentru orizontul anilor 1195 – 1135 î. H., în *Iliada* (XIII, 1 – 7), de Homer. Din zorii istoriilor lumii, Herodot (484 – 425 î. H.), tot privitor la acest popor, reia sintagma respectivă, dar în raportul religios-moral **Dax / Daci – Thrax / Thraci**, adăugând în caracterizare și cele referitoare la înalta lor clasă de războinici, și încredințându-ne așadar asupra faptului că **Pelasgo-Geto-Dacii** «sunt **cei mai viteji și cei mai dreپتي** dintre Thraci» (*Istorie*, IV, 93). Și Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) aparține acestui neam /

popor de **oamenii-sfinți** de pe planetă, cu **știința / arta (meșteșugul) de a se face nemuritori** (= Zalmoxianismul), de la Platon (427 – 347 î. H.) citire, până dincoace de marele istoric al religiilor, Mircea Eliade (1907 – 1986). Mai subliniem cu privire la cele din *Iliada*, cântul al XIII-lea (versurile 1 – 7): Pelasgo- > Valaho-Dacii apreciați de Homer între **cei plini de dreptate** (cf. HII, 284 sq. / DZal, 5 sqq.) sunt din două ordine zalmoxian-călugărești desemnate prin vocabulele **Abioi** (pomeniți și de Eschil – în

Prometeu eliberat / dezlănțuit –, de Q. Curtius Rufus ș. a., termen cu echivalare semantică în **vegetarian / vegetarieni**, cam cu înțelesul din zilele noastre, categoria reunind, bineînțeles, pe cei ce refuză a se hrăni din carnea de la vietățile / animalele cu care Dumnezeu a împodobit tot Pământul) și **Galactofagi**

(tălmăcindu-se în „categoria de sfinți-pelasgi > valahi mâncători / băutori numai de lapte“, chiar și „numai masageți-băutori de lapte muls de la iepe“). Dar „apelativele de bună faimă“ la Poporul Pelasg > Valah angajează și constelația supranumelor de strălucite personalități pelasge > valahe: (I) **Betranion** (aprox. 320 – 381, ianuarie, 25) / „Marele Înțelept“ (adică „mai-marele“ / „comandantul“: între „veterani“ / „cei lăsați la vatră“, „cei-din-Sfatul-Bătrânilor“, „înțelepți“ / „bătrâni“; **Betranion** < **betran-** / „veteranus“; „bătrân“, „vechi în serviciu...“ + suf. aug. pelasg > valah **-on**) este supranumele de bună faimă sub care este cunoscut – în **Actele martirice ale Creștinismului** – episcopul pelasg > valah al Daciei Dunăreano-Pontice (Scythia Minor / Sciția Mică, adică provincia Dobrogea de azi a României), de la Tomis / Constanța (cf. AMar, 329; PIB, 144; etc.); dar „nu tocmai neintenționat“, onomasticul pelasg > valah **Betranion** fu „metatezat“ – „într-o accidentare bazal-articulatorie“ insular-toponimic-nord-atlanticoasă:

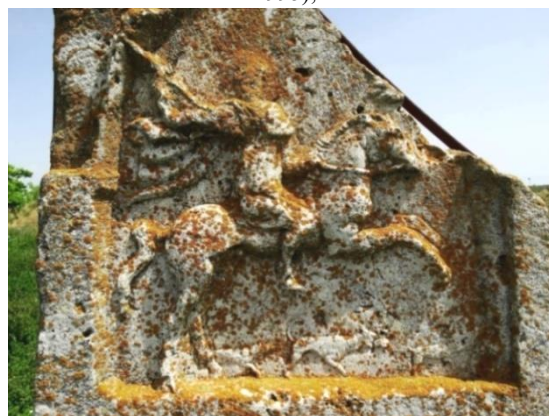
Bretanion; (II) **Fericitul Hieronim** (născut

pe la anul 347 d. H., în burebistana Dacie de Vest, în localitatea **Stridon**, numită de prin secolul al V-lea d. H., de antica Pelasgime > Valahime de-acî, întru păstrarea în memorie a „sacralității biblice“ a urbei natal-hieronimiene, **Jeruzalem**, azi, aparținând Sloveniei, ori, poate, mai spre est cu câțiva kilometri, în **Stridonia** / azi, Štrigova-Croația, căci localitățile făceau „pereche toponimic-zalmoxiană de **masculin** – **feminin**, sau **sus** / **mare** – **jos** / **mic**, **Stridon** – **Stridonia**, valah sfânt / fericit, de s-a nălțat la cer, din Betleem-Palestina, la 30 septembrie 420) este supranumele Pelasgului > Valahului **Sofroniu Eusebiu Hieronim** (*Sophronius Eusebius Hieronymus*), traducătorul *Bibliei*, din limba ebraică în limba latină (între anii 390 și 405 – cf. CPatr, 243 sq.; CDCD, 160; PTIr, I, 79; etc.); (III) **Dumnezeul Pelasgilor** > **Valahilor** este supranumele de bună faimă sub care este cunoscut **Teotim I** (aprox. 360 – 425 d. H.), din Dacia Dunăreano-Pontică (provincia imperial-romană Scythia Minor / Sciția Mică, sau Dobrogea de azi a României), faimos episcop de Tomis / Constanța (conducător religios-creștin și administrativ-militar al Pelasgimii > Valahimii, de pe la 390 și până la înălțarea-i la ceruri de la 20 aprilie 425 / cf. AMar, 338; CSb, 186 sqq.; CDCD, 158 – 160; VSP, 38 sqq.). Filosof de stirpe cogaionică / sarmizegetusană, **Teotim I**, cel «cu trai modest» și «rămas cu părul lung», în moda care a fost «atunci când a început să se ocupe cu filosofia», după cum ne încredințează și Sozomenos, în *Istoria bisericească* (VII, 26, 9), *se distingea și printr-o extraordinară bioenergie ce l-a proiectat în sfera făcătorilor de minuni*; și s-a dovedit vestit / temut chiar și printre Hunii pătrunși în Dacia Răsăriteană – provincia Moldadava / Moldova, la nordul Gurilor Dunării, amenințând provincia imperial-romană ruptă din Dacia Sud-Dunăreană, *Scythia Minor* / „Sciția Mică“: «admirându-l pentru virtutea lui, Hunii sălbatici de ajunsese la Dunăre, îl numeau **Dumnezeul Valahilor**; deoarece fură puși la încercare de fapte divine din partea lui.»

(*ibid.* / s. n.). Avea și o deosebită pregătire de războinic, aidoma unui Cavaler Zalmoxian (faimos fiind, fie pentru *minunea invizibilității lui, a însoțitorilor-cavaleri-războinici și a cailor*, fie pentru că *a făcut o căpetenie sălbatic-hunică să încremenească* etc. / cf. CDCD, 159 sq.).

(a) Histria: relief votiv având pe registrul superior **Cavalerul Zalmoxian** „tot spre dreapta înaintător până la Dumnezeu și înapoi...” (foto: I. D. Pachia, 30 iulie 1995);

(b) **Cavalerul Zalmoxian** de la Istria-Dacia (cf.

<https://www.google.com/search?q=Istria>).

Însă, reîntorcându-ne la autorul pelasgo- > valaho-dac al *Cosmografiei*, din orizontul anului 466 d. H., Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia, mai subliniem – pentru Distinsul Receptor – faptul că *lista*

supranumelor de bună faimă în Pelasgime > Valahime urcă prin istorii – cu o serie de luminați domnitori / regi: **Zalmoxis I** (aprox. 1630 – 1555 î. H.; numele pelasgo- > valaho-dacului rege-profet-medic, **Salmos** / **Zalmas**, ca în *Analele lui Suppiluliuma*, din orizontul anului 1375 î. H., desemnând: „omul-discului-senin-luminos-al-cerului-Soare-Moș-pe-Pământ“, ori „omul lui Dumnezeu pe Pământul Daciei“, a fost deformat de copiii *Istoriilor* lui Herodot, în **Zalmoxis**, **Zamolxe** etc.), **Dromihete** (aprox. 363 – 280 î. H.), **Burebista** (112 – 44 î. H.), **Deceneu** (aprox. 74 î. H. – 7 d. H.), **Decebal** (aprox. 51 – 3 august, 106 d. H.), **Mircea cel Bătrân** (1355 – 31 ianuarie 1418), **Ștefan cel Mare** (1433 – 2 iulie 1504), **Alexandru cel Bun** (aprox. 1369 – 1 ianuarie 1432), **Mihai Viteazul** (15 ianuarie 1558 – 9 august 1601), **Alexandru Ioan Cuza** (20 martie 1820 – 15 mai 1873) ș. a. – până dincolo de *epoca Daciei literare* (1840) și a *revoluțiilor burghezo-democratic-pășoptiste*, spre „a staționa“ în România „cea cu domn / rege vestit prin unitatea de măsură ce-i poartă numele“: *ocaia lui Cuza*. În ultimă instanță, în cazul autorului celebrei lucrări enciclopedice, *Cosmografie*, ivirea lângă adevăratu-i nobil nume de familie, **Dunăre** (în traducere, după cum precizatu-s-a mai sus: **Hister** > **Ister**), a tradițional-pelasgului > valahului supranume al bunei faime, **Dreptul** / **Sfântul** (dar în accepțiunea semantică a Zalmoxianismului), ori **Cinstitul** / **Moralul** („moral-zalmoxianul“), s-a angajat în chip imperios și tălmăcirea acestuia pentru întreaga lume din „tricontinentalul“ spațiu latinofon al Imperiului Roman: **Aethicus** < *aethicus* / *ēthicus*, «(3) *adj.* etic, moral [...]» – „în familie lexicală notabilă“ cu «*ēthica*, *ae* și *ēthicē*, *ēs*, f., etică, filosofie morală [...]; *ēthicos*, *adv.*, etic, moral [...]» (GDI, 412) etc. În parcimonioasele comentarii făcute, în orizontul anului 763 d. H., de cenzorul Hieronymus Presbyter din Freising-Bavaria, la anumite „pasaje“ din enciclopedica lucrare, *Cosmografie*, de Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia,

din orizontul anului 466 d. H., supranumele „filosofului“ / „sofistului“ pelasgo- > valaho-dac apare caligrafiat în două chipuri (ca și în paginile bunei ediții a lui Otto Prinz, din 1993, pe care am avut-o în vedere și de data asta): (1) **Aethicus**, de 12 ori (v. : pp. 88 / rândul-2, r-7; 92 / r-4; 99 / r-10; 103 / r-13; 104 / r-2; 105 / r-2; 108 / r-9; 126 / r-5; 142 / r-6; 147 / r-5 și 173 / r-9 – cf. AethK-93, 247); și (2) **Ethicus**, de 8 ori (v. : pp. 87 / r-1, r-5; 97 / r-17; 111 / r-15; 120 / r-1; 195 / r-2, r-15; și 232 / r-2); în lucrarea noastră, datorită și „prim-preponderenței“ caligrafiei a „supranumelui de faimă“, am considerat ca binevenit peste tot să fie / rămână **Aethicus**.

Instituția Solilor (Mesagerilor) Pelasgo- > Valaho-Daci la Dumnezeu („Soare-Moș“, „Tatăl-Cer“, „Unul“, sau „Unilă“, „Sacral Întreg Cosmic“ etc.) – sau *Instituția Salumos / Alymos* („Sol-Al-Soarelui-Moș“, ori „Soli-Ai-Moșului-Soare“) – și *Instituția Cavalerilor Zalmoxianismului* („Călaci“, sau „Călați“, „Dunăreni“, ori „Danubieni“, „Cabiri“ etc. / v. *supra*, „Cavaler Zalmoxian în sacrală misiune...“) au permis ivirea în istorie a tipului, a categoriei de Pelasgo- > Valaho-Daci *plini de dreptate, de neasemuită frumusețe și acțiune morală* (model oferit Neamului / Națiunii, în *sacrală pereche* cu o zână / fată de împărat, e **Făt-Frumos**, eroul central din basmele Pelasgimii > Valahimii cultivate de Școlile Oralității Culte a Zalmoxianismului, „ideal“ intrat în circuitul mitosofiei / folclorului și persistând până azi în literatura populară din România, Republica Moldova etc.), numindu-se printr-un singur cuvânt tălmăcit spațiului latinofon: **aethicus** > *ēthicus*, desemnând, așadar, și în spațiul latinofon, **inconfundabilii oameni cinstiți, viteji și nemuritori ai Daciei**, asemenea filosofului și exploratorului **Donares** > **Dunăre**, pe un impresionant segment temporal, din orizontul anului 1380 î. H., confirmat de *Analele lui Suppiluliuma*, și până dincoace de orizontul anului 466 d. H., în certificare și după „Ocolul Lumii / Pământului“, prin impresionant-enciclopedica lucrare,

Cosmografie, de Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus

arhaic, specific Spațiului Pelasgo- > Valaho-Dac (cf. OTr, 232 sqq.).

a.

b.

c.

Sora-Soarelui-Spuma-Laptelui-de-la-Histria, protectoarea Cavalerilor Zalmoxianismului:

(a) statueta (teracotă)

descoperită în Istria natală a Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), «în locuința nr. 7» din sectorul arheologic „X” (cf. MCA-8, 400 sq.);

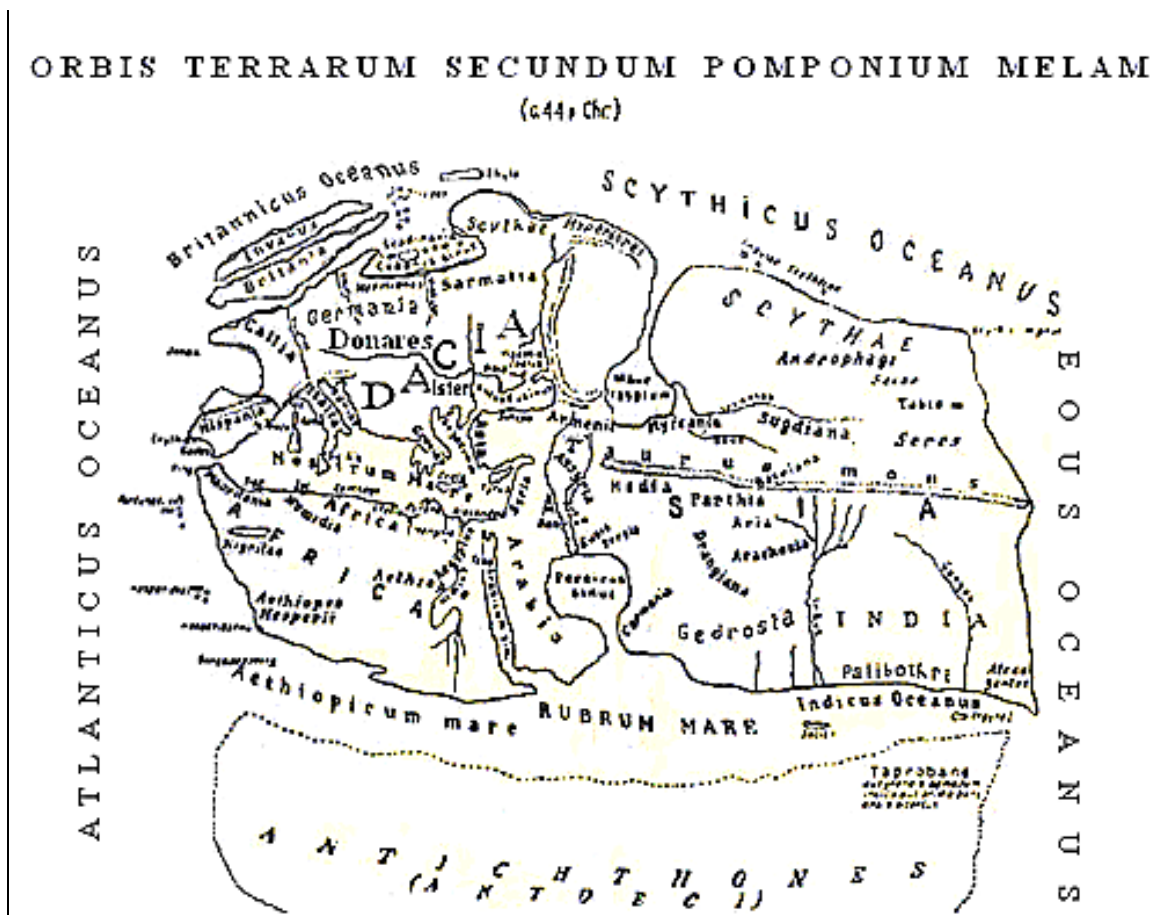
(b, c) reprezentată în argint, cu anumite părți aurite (cf. PDac, 54; Otr, 129; CS, 89).

Ister).

Instituția cogaionic-sarmizegetusană a Cavalerilor Zalmoxianismului era respectată în popor, „sacralizată”, fiecare reprezentant fiind tratat, în timpul vieții, ca *rege-zeu-medic*, ori, mai exact spus, ca *rex histrianorum*, iar *postum*, fiind *heroizat / zeificat*, după cum se relevă prin cele peste trei mii de reliefuri votive și funerare din spațiul Daciei lui Burebista (82 – 44 î. H.) / Regalian (258 – 268 d. H.). Mulți istorici – între care și Manfred Oppermann – consideră heroizarea / zeificarea Cavalerului Zalmoxian drept expresia unui monoteism

(5) **Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) este de Națiune Pelasgo- > Valaho-Dacă.** Absolut ca în dicționarele «care cuprind lexicul scriitorilor latini de la primele monumente literare (finele secolului al treilea î. H.) până la începutul secolului al VI-lea d. H., adică puțin după ceea ce numim obișnuit căderea Imperiului Roman de Apus (a. 476 d. H.)», tot așa de „statutar-semantic” găsim – în lexicul din „întregul abreviat pe la anul 763” al enciclopedicei lucrări de la anul 466 d. H., *Cosmografie*, de Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) – și des-rostit-scrisul cuvânt **nătiō**, **ōnis** (bineînțeles, cu antica-i „tetravalență semantică”, destul-de-modernă încă, avându-se în vedere sensurile *secund* și *terț*, prea „spinoșite” de prin secolul al XIX-lea încoace într-o recristalizare sferic-temeinicită de vectorii semantici ai conceptului de **națiune** „în accepțiunea-i modernă”: «f. 1 naștere: *natione Medus* NEP. med după naștere, *Natio* CIC. zeita nașterii; 2 neam, rasă, speță, clasă, soi: *si natione alter (servus) melior est, emminus pluris* VARR. dacă un sclav e mai de soi prin naștere, îl cumpărăm mai

scump, [*Natio*] *Epicureorum* CIC. speța epicureilor [...]; 3 neam, popor [...]; 4 (tard.) *nationes* păgânii TERT.» (GDlr, 781); academicele dicționare din secolul al XX-lea și al XXI-lea precizează Distinsului Receptor următoarea sferă semantică: **națiune**, **națiuni**, «s. f. Comunitate stabilă de oameni, istoricește constituită ca stat, apărută pe baza unității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, de se manifestă în particularitățile specifice ale culturii naționale și în conștiința originii și soartei comune [...]» (DEX-75, 584).

Suprafața Pământului cu Lumea Veche, după Pliniu cel Bătrân (23 – 79) și Pomponius Mela (c. 43 – 111) / *Orbis Terrarum Secundum Pomponium Melam...* („reconstituire menționând și Dacia”).

Privitor la **națiunea Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister)**, fie în accepțiunea antică (**naștere / popor**), fie în accepțiune modernă (**comunitate stabilă constituită ca stat / limbă / teritoriu / factură psihică**), trebuie afirmat răspicat, în ciuda tuturor „semănătorilor de confuzii de prin istorii” (inclusiv a celor neopaukeriști, ori a „vopsitorilor” / „boi[a]torilor” de istorii – și nu neapărat de la Lucian Boia, Neagu Djuvara ș. a. încoace, sau de la „scursorile” aflate în solda fostelor imperii euroasiatice, „bine deghizate și în contemporaneitate”, după cum s-a mai spus): (I) prin naștere, **Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister)** este de **natione Pelasgus > Bela[s]gus > Belachus / Blacus > Vlachus (Pelasg > Vlah / Valah** – cf. PTIr, I, 122 sq.); reamintim Distinsului Receptor că în orizontul anului 1600 î. H. a avut loc **Reforma Zalmoxianismului**, reformă religioasă profundă, prin care

Pelasgimea > Valahimea se divide în **Dax / Daci** (credincioșii într-un singur **Dumnezeu / Unul**, sau monoteiștii) și **Trax / Thraci** (cei rămași în credințele vechi-politeiste ale Cogaionului), Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) fiind **zalmoxian** după religie și monoteist-cogaionic-nemuritor ca **factură psihică** emisă în secol de nobila-i familie dacic-dunăreano-pontică (dynogaetiană / dinogetiană); (II) **limba pelasgă > valahă** (cu **nucleul indestructibil în aria Daciei Nord-Dunăreano-Pontice**, adică în România, în Republica Moldova etc.), **limbă-mumă latinei și „celor nouă limbi romanice”** este limba maternă a Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister); pecetea stilistică a limbii lui materne, pelasga > valaha, se află (în ciuda „ciopârțitorilor” de arhive / documente istorice) și pe întreaga **Cosmografie** „abreviată”; (III) și **pecetea stilistică** de pe întreaga creație a Drept-

Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), a întregii sale opere, inclusiv, **Cosmografie** (în ciuda tuturor „abrevierilor“, „korrektorilor“ / „korrekturilor“ etc. / ș. a.), **se relevă din mistosofia pelasgă > valahă și din Zalmoxianism**; (IV) marele filosof / explorator din secolul al V-lea, **Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), s-a născut în statul antic, Dacia – provincia Dunogaetia > Dynogaetia / Dinogeția** (adică **Dobrogea**), localitatea **Histria > Istria** (azi, în județul Constanța, din România); (V) marele filosof / explorator din secolul al V-lea **Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) nu s-a născut în Istria-peninsulă-de-la-Marea Adriatică** (peninsula aparținătoare prin istorii, fie de Dacia Burebistană / Regaliană, fie de Imperiul Roman etc., astăzi fiind ținut al Croației), după cum susțin cei „nedocumentați“, ori cei „politic-interesați în falsificarea istoriilor trecut-prezente“ („câștigând solde substanțiale ca scursori ale imperiilor de au roțile dințate îmbinate la Dunăre / Carpați“, scursuri puse în slujba statelor evmezice / modern-contemporane ivite din aria anticelor Dacia, Thracia, Macedonia, Masageția etc.), **pentru că niciodată prin istorii** antice, evmezice, moderne etc., sau, cel puțin, între anii 292 d. H. – 425 / 763 d. H., **acest teritoriu european – Peninsula Istria – nu a purtat numele de Scythia Minor / Sciția Mică**, spre a-l determina, pe la anul 763 d. H., pe **Hieronymus Presbyter din Freising-Bavaria**, cenzorul **Cosmografiei**, să scrie negru pe alb: «Explicit liber Aethici philosophi chosmografi **natione Scitica** nobile prosapia parentum...» (Ut-769 / DoCos, 254), ceea ce „se tâlmăcește exact“: «Cartea filosof-cosmografului Aethicus [Ister / Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia] aduce lămuriri despre **Națiunea-i [Pelasgo- > Valaho-Dacă]** din [provincia imperial-romană] **Scythia Minor** [„Sciția Mică“], despre nobila-i viță / spiță părintească...» (subînțelegându-se că astfel de **mărturii** nu au fost eliminate din textul

„abreviat“ al **Cosmografiei** donaresiene de către cenzorul Hieronymus Presbyter din Freising-Bavaria, ci că au fost amputate de un secund / terț sinistru personaj din Bizanț, mai mult ca sigur, cu misiunea specială de a șterge orice urmă de **Dacia**, de **Națiune Dacica**) etc.

Îngăduie-ni-se de către Distinsul Receptor, spre a nu se ajunge cumva „la nebuloasa **Scythia (Scythia) / Sciția**“ de pe unele hărți antice, evmezice etc. (*infra*, harta **Suprafața Pământului cu Lumea Veche...**), să mai subliniem o dată că exploratorul pelasgo- > valaho-dac e originar din **Dacia** (numele nostru strămoșesc de țară, nume pe care ni l-au interzis imperii și aliate state interesate până azi: și la parțiala re-Unire Nord-Dunăreană din primăvara anului 1600 înfăptuită de Mihai Viteazul, și la parțiala re-Unire Nord-Dunăreană din 24 Ianuarie 1859, înfăptuită sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza etc.) – mai exact spus, din **provincia** aflată între Marea Neagră, Dunăre-Deltă, Dunăre-Insula / Balta Brăilei și Dunăre-Balta-Ialomiței / Dunăre-Insula-Mare-a-Ialomiței, după cum se știe, desemnată, cu secole înainte de debutul erei Creștinismului, prin toponimul **Dunogaetia / Dynogaetia (Dinogeția)**, provincie înrobătită de Imperiul Roman și „redenumită“ din anul 292 / 294 d. H., de Administrația Imperial-Romană a lui Diocletianus / Dioclețian, **Scythia Minor (Sciția Mică)**; dar de pe la **Marea Schismă** (din anul 1054 d. H.) toponimului nostru pelasgo-dac, la care se revenise de-o bună vreme, **Dunogaetia / Dynogaetia > Dinogeția (Duno- > Dyno- / Dino-** „bun-tărâm“, „bună-casă“ + **-gaetia / -geția** „găeția“, ori, și mai exact, „**bunul tărâm / dom[us] al Gaetimii / Păjurimii**“) îi fură traduse elementele formante de către Biserica Ortodoxă din Constantinopol (Istanbul) în „sacra limbă slavonă a Imperiului Bizantin“ drept **Dobrogea** (< **Dobro-**, slav. „**dobrâi**“ / „bun“, + **-gea** „tărâm / pământ [al Găilor / Pajurelor]“ cu „trimitere“ / „deturnare“ semantică la / în grecescul **Gea**, nu la **pelasga > valaha Ga[i]e / Pajură**), astfel numindu-se și astăzi

respectiva provincie a României dintre Dunăre și Marea Neagră. Și fiind vorba de pelasgo- > valaho-dacicul ținut / pământ al nașterii Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că încă din vremea împărățirii lui **Octavian August** / Gaius Iulius Divi Filius Caesar Octavius Augustus (16 ianuarie 27 î. H. – 19 august 14 d. H.) și a urmașului acestuia, **Tiberius** / Tiberius Caesar Augustus (16 septembrie 14 d. H. – 16 martie 37 d. H.), „anaconda” Imperiului Roman „înghițise” Națiunea Pelasgo- > Valaho-Dacă din Dacia Sud-Dunăreană (adică Balcanico-Anatolian-Cappadociană), stabilindu-și granițele pe Dunăre, „coloana vertebrală” a Daciei, deci și peste „Dacia Dunăreano-Pontică”, adică peste natala provincie a Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), Dynogaetia > Dinogetia (Dobrogea-România), provincie care prin imperii, atât în antichitatea Daciei, cum și astăzi, în prezentul României, a avut și are o populație majoritar-pelasgă > valahă (religios: „dacă” / „monoteist-zalmoxiană” și thracă / „politeistă-de-Vechiul-Cogaion”, până când această provincie, Dynogaetia / Dobrogea, între orizonturile anilor 35 – 39 d. H., a trecut „într-o mare măsură la Creștinism”, grație misiunii evanghelizatoare a Sfântului Apostol Andrei / cf. CDCD, 69 – 71), o populație cu faimoși dac-războinici-apărători-de-Nație și totodată cu profund-sensibili receptori la lucrarea în suflete a artelor, de vreme ce, în anii de exil (8 – 17 d. H.) ai marelui poet antic-latin, **Ovidiu** (Publius Ovidius Naso), la Tomis / Constanța (Dacia-de-România), a determinat nu numai „deraieri îmbogățitoare” de poetică simțire – ca în stihurile-i din ultimul său deceniu de viață –, ci și importante „deraieri lingvistice” datorate permanentului contact cu înrudită limbă pelasgo- > valaho-dacă din urbea-port amintită mai sus, noua-i reședință de la Marea Neagră, ceea ce a îngăduit multă vreme cronicarilor antici greco-romani post-dioclețieni, ori evmezici, să vorbească – potrivit voinței imperiale a Romei Traiane – de o „națiune scitică”

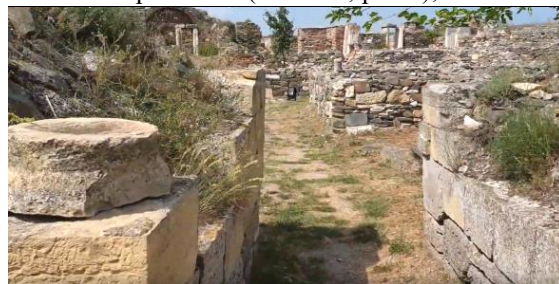
(„Natione Scitica” – cf. AethK-93, 244 / 10), subînțelegându-se (când s-a dorit asta) că sintagma desemnează în realitate **Natione Dacica**, dintr-o provincie (dunăreano-pontică), fie a Daciei Mari (a regelui Burebista), fie din „Dacia restituta” (a regelui / împăratului Regalian / Publius Cornelius Regalianus) etc. (cf. CDCD, 74 sq. / PTDac, 38). Și de asemenea, **nu trebuie să fie uitat nici faptul că** războinic-sensibila **Națiune Dacă** („Natione Dacica”) din partea de la nordul sacralui fluviu, Dunărea, mai exact spus, din **Dacia Nord-Dunăreano-Pontică**, a format un scut, o stavilă de care Imperiul Roman nu a putut trece un secol, dacă avem în vedere segmentul temporal de la primul an de exil al poetului **Ovidiu** (8 – 17 d. H.), din Roma, la Tomis-Dacia, și anul 106 d. H., an al căderii **Sarmisegetusei** și an al morții regelui-erou al Daciei, **Decebal** (c. 54 – iulie-106 d. H.). Se știe că însăși **Roma** împăratului **Traian** / **Marcus Ulpius Traianus** (53 – 117) – ce s-a urcat în tronul Imperiului Roman, la 28 ianuarie 98 d. H. – a plătit tribut regelui dac, Decebal, cel puțin patru ani (98 – 101), dacă nu cumva încă pe-atâția, până în primăvara anului 105, an al declanșării celui de-al II-lea mare război dintre Traian și Decebal. Însă împăratul Traian, în fruntea armatelor imperial-romane de apogeu, nu a reușit să-și extindă puterea peste întreaga Dacie Nord-Dunăreano-Pontică (adică peste toată „Dacia lui Decebal”), ci a izbutit să anexeze Imperiului Roman doar teritoriile a patru bogate provincii dacice (sau „țări de râuri / munți”), cunoscute istoriei drept **Dacia Traiană**, corespunzând regiunilor istorice din România de azi: **Oltenia**, **Banat** („Banatul Istoric”), **Crișana** și **Ardeal** („Transilvania”), **restul Daciei Nord-Dunăreano-Pontice**, constituindu-se în **Dacia Liberă**, cu imense provincii (sau „țări de râuri / munți”) ca **Maramisia** > **Maramureș** („Maramureșul Istoric”), de la Dunărea de Mijloc și Tisa de Sus, până la Carpații Nordici și Orientali, **Bucovina**, **Modadava** > **Moldova**, **Basarabia**, **Masageția** etc. Este realitatea istorică declanșatoare, dezlănțuitoare a **sălbăției** /

barbarei furii a împăratului Traian împotriva Națiunii / Poporului Daciei, împotriva Daci-războinicilor cu știința de a se face nemuritori (Zalmoxianismul) etc. Deoarece în vara / toamna anului 106 d. H., împăratul Traian dă ordin armatelor imperial-romane „să fie masacrată toată eroica populație pelasgo- > valaho-dacă, să fie trecută prin foc și sabie“, atât capitala politic-administrativ-teritorial-economică a Daciei, **Sarmisegetusa Mare** (ruinele-i pot fi văzute și azi, în localitatea / comuna Sarmizegetusa, din județul Hunedoara-România), cât și capitala religioasă a Zalmoxianismului, **Sarmisegetusa Mică** (ruinele templelor se află pe colina celor zece trepte de la Grădiștea de Munte din comuna Orăștioara de Sus, din același județ al României); și „tot ceea ce a mai rămas în picioare, după trecerea marilor incendii, tot ce nu s-a transformat în cenușă, atât din Sarmisegetusa Mare cât și din Sarmizegetusa Mică, dar și pe o rază de două sute de kilometri jur-împrejurul acestora, să fie distruse de către soldații imperial-romani cu mașini de război, cu târnăcoape etc., până la nivelul de călcare, toate zidurile, coloanele templelor, palatelor, caselor...“ etc. Acțiunile Romei imperiale împotriva Națiunii Daciei – acțiuni care au generat un periculos curent, *antidacismul*, în întregul Imperiu Roman – încetează într-o oarecare măsură după data morții împăratului Traian, survenită la 8 august 117 d. H., și în vremea celor câteva zeci de împărați de națiune pelasgo- > valaho-dacă / thracă urcați în tronul de Roma al Imperiului Roman / Imperiului Roman de Apus și în tronul de Constantinopol al Imperiului Roman de Răsărit / Bizantin, de la **Aurelian** (270 – 275), peste „secolul Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister)“, până la **Foce** / **Focas** (602 – 610). Dar nu s-a diminuat niciodată **antidacismul** / **anti-Zalmoxianismul** Romei Catolice / Papale, ori al Constantinopolului greco-slavono-Ortodox. Și acest antidacism multimilenar („de la împăratul Traian al Romei citire...“) este tot atât de periculos pentru întreaga umanitate

ca și antisemitismul, combaterea lor – și a curentelor similare lor – dovedindu-se imperioasă...

(a) „Murus dacicus“ la **Poarta Mare** a anticeii urbe-port Istria (cf. PDac, pl. 80);

(b) **Poartă și ruine istriene**, azi (cf. <https://www.youtube.com/watch?v=AOqdp5trc0>).

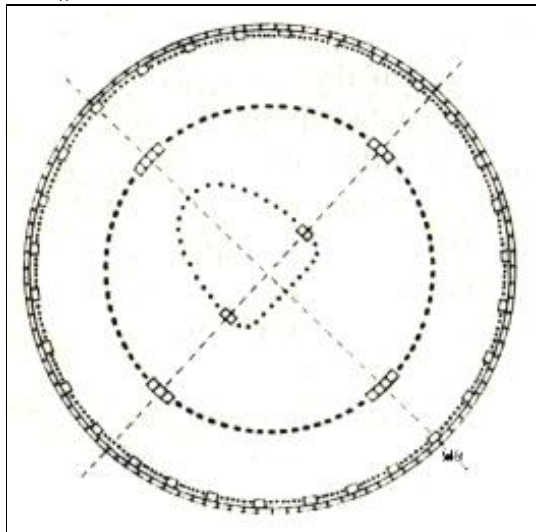
Iar în ultimă instanță a capitolului de față, mai trebuie relevat că și schimbarea numelui pelasgo- > valaho-dac al provinciei natale a Drept-Zalmoxianului Donares (Aethicus Ister) din aria Daciei dintre cele două mari bălți ale Dunării de Jos, Deltă și Marea Neagră, **Dynogaetia** („Dinogetia“), în **Scythia Minor** („Sciția Mică“ / „Dobrogea“) s-a dovedit a fi – în circumstanțele de mai sus – un atentat la viața inconfundabil-arhaiceii **Națiuni Dacice**.

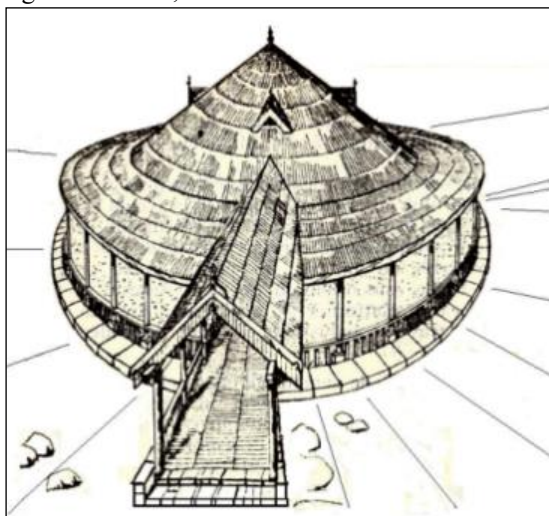
(6) **Histria > Istria Daciei Dunăreano-Pontice în secolul Drept-Zalmoxianului Donares (Aethicus Ister), sau de la clădirile „cu potcoavă“ ale Înaltelor Școli de Cavaleri ai Zalmoxianismului, la altarele „în semicerc“ ale bisericilor Creștinismului (Cosmic-Valah) de azi.** După cum se știe (cf. PTIrel-LXXXIV, 1096), clădirile rectangulare „cu potcoavă“ aparțineau Cavalerilor Zalmoxianismului, servind instrucției / educației, cadrului

misteric / inițiat, *științei Pelasgo-Dacului de a se face nemuritor.*

Temeliile *Templului lui Dumnezeu din Sarmisegetusa Mică*, sau „Marele Sanctuar Rotund cu Potcoavă“ :

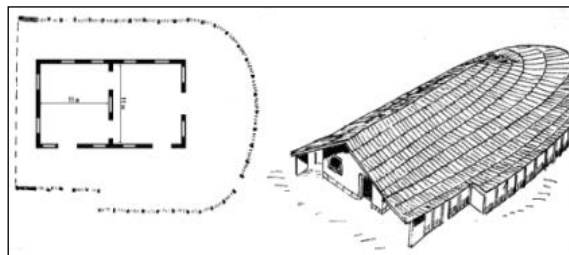

(a) construit în vremea regelui Daciei, Burebista (82 – 44 î. H.), din andezit roșu, dar incendiat și distrus (ziduri, colonade etc.) cu târnăcoapele, până-n temelii, din ordinul împăratului Traian (98 – 117) în august 106 d. H.;

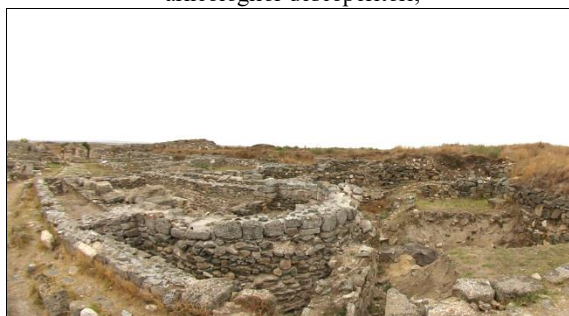

(b) același templu în viziunea arheologilor pentru un proiect de reconstituire (cf. GIRC, 117).

În clădirile absidate se formau și se exercitau – „până la epopție“ – tinerii Daciei „întru nemurire cogaionică“, atât pentru războaiele de apărare, cât și spre a urma calea-spirală planetar-celeastă întru Dumnezeu, după cum s-a mai spus, fie în calitate de Sol, sau Mesager Celest, fie în calitate de Cavaler Zalmoxian (Thrac, Dunărean, Cabir etc.) ca „însoțitor-de-Sol“ (pe teluric-celesta-i cale).

(a) Desen / schiță reprezentând „model de temelii“ (în stânga privitorului) de la nenumăratele edificii „cu potcoavă“ ale Școlilor de Cavaleri ai Zalmoxianismului din antica Dacie și o „reconstituire“ (la dreapta) în viziunea arheologilor descoperitori;

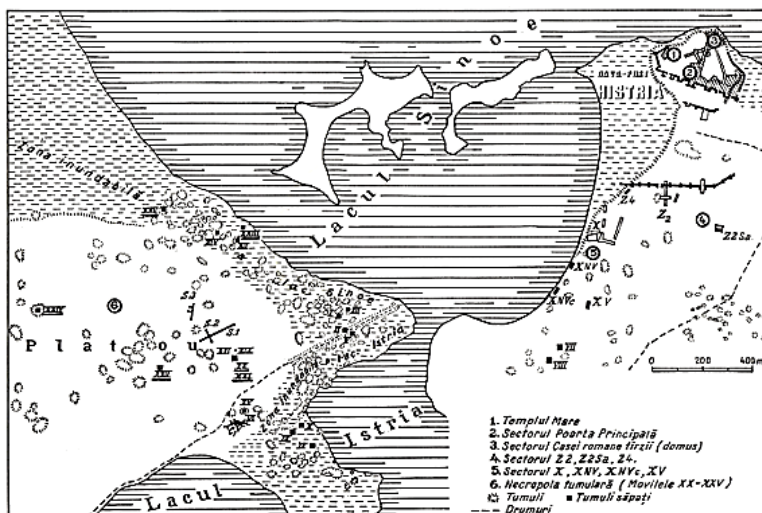
(b) Temelia „cu potcoavă“ a Școlii de Cavaleri ai Zalmoxianismului între ruinele din Istria

(cf. <https://www.google.com/search?q=Istria,+jude%C5%A3ul+Constan%C5%A3a,+Rom%C3%A2nia&tbm>).

Justițiarii Cavaleri ai Zalmoxianismului erau pregătiți în cadru misteric / inițiat, în școli speciale, în dave care ofereau condiții aparte de studiu, de antrenament zilnic etc., toate clădirile destinate acestui scop având o arhitectură uraniană, simbolic-solară, cu obârșii multimilenare, focalizate întru perfecțiune (de *Sacru Întreg Cosmic în care ești parte*) drept *prime patru conducătoare* ($1 + 2 + 3 + 4 = 10$ / „decada de aur“): *cultul „Soarelui-Moș“* (Samas > Samos / „Tatăl-Cer“), formând „pereche“ cu *Muma-Pământ (Dacia > Dochia)*, ori în *cultul „Soarelui-Tânăr-Războinic“* (So-Ares / „Soare“), alcătuind „pereche“ cu *Spuma Laptelui (Luna / Dochiana)*, asimilate „monoteist-tetradic-doctrinar“ la Reforma Zalmoxianismului din orizontul anului 1600 î. H., pentru, din *panoul central de credințe al Cogaionului / Daciei*, arhitectură mereu rafinată de Zalmoxianism (din orizontul anului 1600 î. H. încoace), mitosofic-excelând în ridicarea *clădirilor cu potcoavă / „absidă“* (legată, desigur, de „potcoava solară“ din „Marele Sanctuar-Calendar...“ – *supra*). Nenumărate sunt

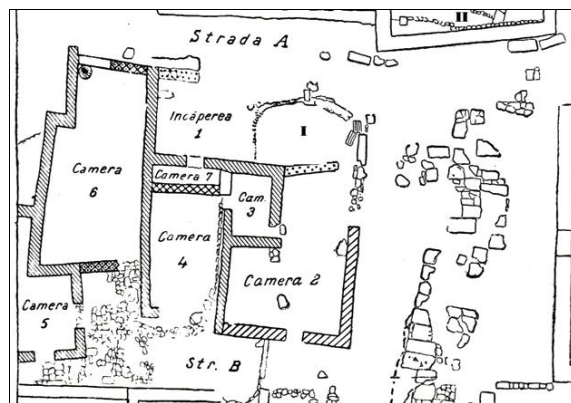
ruinele unor astfel de clădiri cu potcoavă din spațiul Daciei (lui Burebista / Regalian), clădiri în care au funcționat Înalte Școli ale Cavalerilor

Zalmoxianismului în mulțimea atâtor secole încât aproape că umplu două milenii, dacă se are în vedere, cel puțin, segmentul temporal dintre orizontul anului Reformei lui Zalmoxis I (1600 î. H.), sau al anului 1380 î. H., anul *Analelor lui Suppiliuma* (care atestă și un conducător-prelat-războinic de Cavaleri Zalmoxieni / Lupachi, **Salmos** / **Zalmos** < **Salumoș** / „omul-Soarelui-Moș / Dumnezeu pe pământ“, nume pelasg > valah de „atlet dinastic al Soarelui-Moș / Dumnezeu“ deformat în **Zalmoxis** / **Zamolxis** de scribii *Istoriilor* lui Herodot, ori de cronicari greci, ori grecizanți, poate, nu întâmplător, chiar din „secolul Drept-Zalmoxianului Donares...“) și orizontul anului 466 d. H. – al *Cosmografiei* Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister). Arhitectura dacic-absidială a Zalmoxianismului (fără funcțiile inițiatice / misterice și fără simbolica ei din Dacia) a fost moștenită de Creștinism, majoritatea clădirilor-biserici ale Ortodoxiei lumii preluând de la Pelasgo-Daci solara potcoavă (pentru „altarul bisericilor ce trebie să stea întotdeauna la Răsărit“). La Histria, în perioada în care Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) s-a format ca bărbat de arme, ca destoinic navigator maritim, ca filosof, în care s-a pregătit pentru epopție în Zalmoxianism și pentru misiunea de Sol / Mesager Celest, ori de „însoțitor de Sol“, adică de „cavaler-lupac“, au funcționat – după cum se atestă arheologic – nu numai o **Înaltă Școală de Cavaleri Zalmoxieni**, ci „mai multe“.

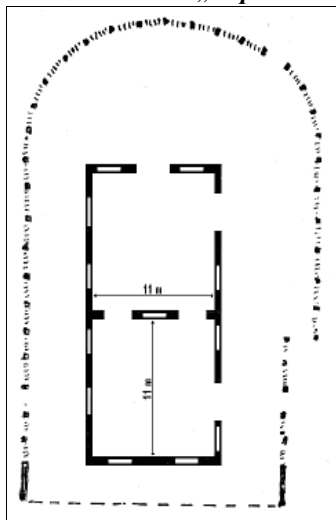
Amplasamentul născutului urbe / dave-port, **Histria** > **Istria**, a Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), încă înfloritoare și în secolul al V-lea d. H. (cf. MCA-8, 384) și zona sacră a mormintelor de Cavaleri Zalmoxieni, de-o parte și de alta a lacurilor Sinoe și Istria, de la Marea Neagră

Despre existența Școlilor de Cavaleri Zalmoxieni de la Histria grăiesc nu numai descoperirile arheologice ale ruinelor davei / orașului-port (după cum s-a afirmat mai sus) cu clădiri absidiale, ori cu temple ale Soarelui-Tânăr / Războinic-Tămăduitor și ale Sorei-Soarelui (Luna, Dochiana, sau Zâna Utu, protectoarea Cavalerilor Zalmoxianismului – v. *supra*: „**Sora-Soarelui-Spuma-Laptelui-de-la-Histria**“), adică ale perechii sacre secunde din monoteismul tetradic al Zalmoxianismului, ci și nenumăratele sculpturi / basoreliefuri ce reprezintă **Cavaleri Zalmoxieni** – întotdeauna un călăreț cu mantie, pe un cal psihopomp, înaintând zalmoxian, **tot la dreapta, spre Lumină / Soare**, spre principiul energetic masculin Yang (v. *supra*: a / **Histria: relief votiv...** și b /

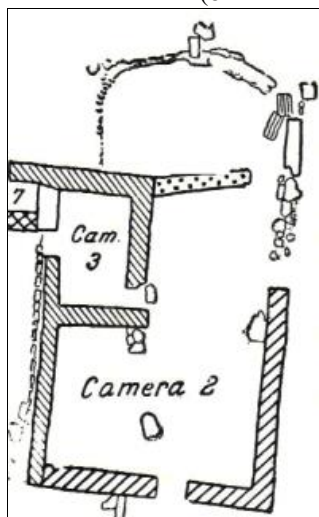

Histria – ruinele zidurilor / temeliilor clădirii I cu „potcoavă“ de Înaltă Școală de Cavaleri Zalmoxieni (MCA-8, 391).

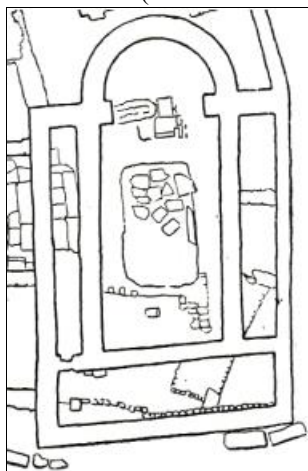
„Modele“ de temelii arheologice din Dacia / România
clădiri zalmoxiene „cu potcoavă“:

(a) De la Sarmizegetusa / Piatra Roșie, datând din vremea lui Burebista (82 – 44 î. H.);

(b) De la Histria > Istria, datându-se în vremea Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia / Aethicus Ister (424 – 499 d. H.);

(c) De la Tropaeum Traiani și de la Histria (din anul 106 și până în vremea împăratirii pelasgo- > valaho-creștinului, Iustinian I, 527 – 565).

Cavaler Zalmoxian în sacră misiune...). Și la Histria, ca peste tot în spațiul Daciei lui Burebista / Regalian, existența Cavalerilor Zalmoxieni este atestată nu numai de regalele lor morminte tumulare (v. *supra*, harta *Amplasamentul nătalei urbe...* / MCA-8, 384), de reliefurile votive, funerare etc., de piatră / marmură, reprezentând „oriunde și întotdeauna“ numai „eroul galopând“, ori „cu murgul la pas“, cu pelerina prinsă de umeri, în fâlfăire firească, și înaintând mereu, numai la dreapta (spre Dumnezeu Cogaionului / Sarmizegetusei), ci și de ruinele unor edificii absidiale, destinate funcționării Înaltei Școli de Cavaleri ai Zalmoxianismului.

Pe șantierul arheologic de la Histria, săpăturile sistematice efectuate în „campaniile“ din anii 1958 și 1959 au scos la lumină și două temelii absidate, în „sectorul Porții Mari / Principale“ (v. *supra*, a-Părți de „*murus dacicus*“ de la Poarta Mare...), dintre care, una – *supra*, I / *infra*, b, între „Strada A“ și „Str. B“ –, datându-se chiar din secolul Drept-Zalmoxianului Donares (Aethicus Ister), *este de Întă Școală de Cavaleri ai Zalmoxianismului și cealaltă – supra*, II, tot de la „Strada A“, dar cu temelia „de peste drum“, parțial schițată, dar „mai tânără cu un secol“ – *este de Bazilică Iustiniană* (în desenul de mai sus, *Histria – ruinele zidurilor / temeliilor...*, în colțul de nord al „străzii A“, stradă «orientată pe direcția *sud – nord*, cu o foarte mică deviere spre nord-est, pornind din colțul nord-vest, al Bazilicii Justinieniene» – MCA-8, 389). Ca *Sol / Mesager Celest*, ori ca „*însoțitor*“ de *Sol*, numai într-una dintre aceste două calități – și numai în perioada de exercitare tutelară a Zalmoxianismului ca religie națională, firește, în spațiul Daciei –, se făcea și *ocolul Pământului* (pe uscat și pe apă) de către Cavalerii Zalmoxianismului, după un scenariu inițiat / misteric foarte complex (nu numai cum cel ajuns la carienele urechi ale lui Herodot, pe calea oralității – din cea folcloric-pelasgă > valahă în cea heladică de Caria-Anatolia – și „cu superficialitate /

ambiguitate descris“ în *Istorie*, IV, 93 – 95). Pe la al 461-lea echinocțiu de primăvară – adică „pe la al 461-lea An Nou d. H.“ –, de pe solid-echilibrate baze social-religioase și economico-politice ale Daciei (atât ale Daciei Libere cât și ale Daciei Nelibere, cea din Imperiul Roman), Drept-Zalmoxianul Donares... (Aethicus Ister) – în calitate de „suprem coordonator / comandant de Arcă“ – și echipajul-i din Cavaleri ai Zalmoxianismului, selectați întru cunoaștere / educație permanent-interdisciplinară (cf. Ut-110 / DoCos, 323) și reușiți la Histria, se angajează într-o atât de riscantă, de complexă și de eroic-profundă acțiune culturală / civilizatorie ca *ocolul Pământului numai pe mare / Apă*, ocol-drum – „ca o spirală planetară“ – încheiat cu brio în cel de-al cincilea an (Anno Domini, CDLXV).

Bibliografia „siglată“ :

AethK-93 = «Die Kosmographie des Aethicus», ediția Otto Prinz, München, Monumenta Germaniae Historica, 1993.

AMar = «Actele martirice» (studiu introductiv, traducere și note de preot prof. dr. Ioan Rămureanu), București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997.

CDCD = Sfântul Ioan Cassian, «A douăzeci și patra convorbire duhovnicească» (traducere / adaptare din limba latină de prof. univ. dr. Decebal Bucurescu; postfață: «Zalmoxianism și Creștinism în Dacoromânia, Patria sfântului Ioan Cassian», de Ion Pachia-Tatomirescu, pp. 55 – 188), Timișoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97530-7-8), 1999.

CPatr = Ioan G. Coman, «Patrologie», București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1956.

CS = Ion Horațiu Crișan, «Spiritualitatea Geto-Dacilor», București, Editura Albatros, 1986.

CSb = Ioan G. Coman, «Scriitori bisericești din epoca străromână», București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979.

DEX-75 = «Dicționar explicativ al limbii române», București, Editura Academiei Române, 1975.

DoCos = Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), «Cosmografie», ediție, studiu introductiv, tabel cronologic, note și traducere din limba latină în limba pelasgă > valahă (dacoromână), de prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu, Timișoara-România, Editura Waldpress (ISBN 978-606-614-239-7), 2019 (pagini „format B-5“ : 708).

DZal = Constantin Daniel, «Când a trăit Zalmoxis ?», în Almanul Coresi '85 (coord. Dan Tărchilă, V.

Copilu-Cheatră, M. N. Rusu, N. Stoeie), Brașov, Ed. Asociația Scriitorilor, 1985 (pp. 3 - 7).

GDlr = G. Guțu, «Dicționar latin-român», București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

GIRC = Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, Adriana Rusu, «Cetăți și așezări dacice în Munții Orăștiei», București, Editura Sport-Turism, 1988.

Hll = Homer, «Iliada» (traducere de G. Murnu; studiu introductiv, note și glosar de L. Franga), Buc., Ed. Univers, 1985.

MCA-8 = «Materiale și cercetări arheologice», vol. VIII, București, Editura Academiei Române, 1962.

OTr = Manfred Oppermann, «Tracii între arcul carpatic și Marea Egee», București, Editura Militară, 1988.

PDac = Vasile Pârvan, «Dacia – civilizațiile antice din țările carpato-danubiene» (ediția a cincea, revăzută și adăugată ; traducere după manuscrisul original francez inedit, note și îngrijire științifică de Radu Vulpe), București, Editura Științifică, 1972.

PIB = Mircea Păcuraru, «Istoria Bisericii Ortodoxe Române», vol. 1 (ediția a II-a), București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1991.

PTDac = Ion Pachia-Tatomirescu, «Dacia (Dacoromânia) lui Regalian / Regalianus' Dacia (Dacoromania) – The Independent State of Dacia / Dacoromania (258 – 270), Founded by Regalianus, the Great Grandson of the Hero-King Decebalus» (traducerea în limba engleză de Gabriela Pachia), Timișoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97529-3-4), 1998.

PTIr, I = Ion Pachia-Tatomirescu, «Istoria religiilor, I – Din paleolitic / neolitic, prin Zalmoxianism, până în „Creștinismul Cosmic“ al Valahilor...», Timișoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97530-3-5 / vol. I : 973-97530-5-1), 2001.

PTIrel-LXXXIV, 1096 = Ion Pachia-Tatomirescu, «Istoria religiilor (LXXXIV) : Zalmoxianismul și arhitectura – clădirile dacogetice rectangulare, absidate și cele circulare, bază a bazilicilor Creștinismului», în «Renașterea bănațeană» (Timișoara, ISSN 1221-4051), nr. 1096, sâmbătă, 2 octombrie 1995, p. 9.

Ut-110, Ut-769 : Pentru unitățile de text – Ut- nr. 110, 769 –, Distinsul Receptor e invitat să consulte **DoCos**, paginile : 323 (pentru Ut-110) și 254 (pt. Ut-769).

Prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu,
*Dac-Pandur, tot de la Piramida Extraplata
de Tibissia > Timișoara...*

JUS VALAHICUM

Dan Toma Dulciu

„A ști înseamnă a-ți aduce aminte”

Platon

Ființa umană se supune legilor care guvernează universul nostru existențial. Miturile fundamentale ale unui popor explică raporturile stabilite între om și natură, într-o viziune fabuloasă, conform unui scenariu guvernat de anumite legi. Românii consideră că legăturile cu Universul sunt guvernate de “legea divină”, în timp ce rânduilele omenesci se desfășoară potrivit “legilor pământești”. Dialectica acestor raporturi este una extrem de simplă: “Zei din cer” sunt creatori de Legi, în timp ce reprezentanții lor pe Pământ, “bătrânii înțelepți și buni”, sunt “dătători de legi și datini”.

Aceștia rânduiesc lumea după legile cosmosului, în consonanță cu acesta, exprimând legitatea mitică de ordine divină printr-o legitate mitică de ordine umană.

Unii autori considera că toate culturile arhaice, inclusiv societățile urbane sau rurale, structurate de una din religiile relevante-iudaism, creștinism sau islamism - sunt tradiționale, adică “păstrătoarele unei tradiții”. (1)

Tradiția este considerată în etnologie “forța esențială “ (2) ce face să funcționeze cultura populară.

În cadrul culturii populare, tradițiile juridice sunt puncte de reper ce pun în evidență conturul spiritualității etnice a poporului român.

În acest cadru, “legea pământului”, legea țării s-a născut din atmosfera mitică rezultată în urma unei activități proto -juridice a strămoșilor și moșilor primelor comunități etnice. În definitiv, legea străbună este legea strămoșilor și moșilor sanctificați de comunitate. După moarte, bătrânii, oamenii buni, dătători de legi și datini, intrau în rândul sfinților spirituali ai fiecărei spițe de neam a satelor. De aceea, chiar denumirea unor localități păstrează numele unui întemeietor mitic, a

cărui memorie s-a transmis din generație în generație.

Aura mitică a activității acestor “nomotheti” bătrâni ai satelor a făcut ca principii, boierii și clerul să respecte înțelepciunea acestora, mai ales atunci când ea nu venea în contradicție, nu stânjenea, puterea statală, domenială, fie ea materială sau spirituală. Literatura prezintă exemplul ilustrativ al dialogului dintre Alexandru Ioan Cuza și Moș Ion Roată, ori sfaturile primite de Ștefan Cel Mare din partea Vrâncioaiei, ca forme ale respectului Puterii față de Înțelepciune.

Sacralitatea legilor străbune a făcut ca, până în pragul secolului al XX-lea, o serie de relice etnografice să păstreze urme ale paleodreptului românesc. Nici un studiu de istorie a dreptului românesc, de etnoistorie sau etnologie juridică, nu poate ignora semnificațiile acestei „nomogonii mitice”. Cercetătorii istoriei dreptului românesc pot studia reminiscențele etico-juridice, principiile prime ale dreptului, așa cum pot fi regăsite în proverbe, colinde, legende, balade, basme, povestiri, imagini iconografice ș.a. Miturile și legendele românești îmbracă în forme sugestive, de o mare originalitate, străvechi norme de conduită etico-juridică.

Creațiile populare se constituie în adevărate izvoare ale gândirii juridice, cu rădăcini în adâncurile istoriei poporului nostru. Aceste relice, transmise până în vremurile noastre, grație unei “eredități culturale”, nu îndeajuns de bine puse în valoare, necesită o analiză minuțioasă, pluridisciplinară. Împreună, ele alcătuiesc un CORPUS vast, în bună parte cules, sistematizat, clasificat și interpretat.

Acest tezaur uriaș este compus din opere de o varietate excepțională, ce depășesc cu mult în valoare și volum realizările similare ale altor popoare.

Este un adevăr demonstrat faptul că riturile, cutumele și tradițiile paleo-juridice își găsesc obârșia în timpuri imemorabile. “Decodificarea” atentă a datinilor și riturilor

etico-juridice poate pune și mai bine în valoare aceste forme perene de “spiritualitate etnică”.

Multe obiceiuri pitorești, aparent exotice, cum ar fi, de exemplu, raptul fecioarelor la nuntă, judecarea “lotrilor” în biserică și alungarea lor, repudierea copilului la naștere și atribuirea numelui de LĂPĂDAT, stabilirea adevărului prin folosirea jurămintelor sacre (pe apă, pâine și sare), pedeapsa perindelelor⁽³⁾ sunt de fapt instituții de drept arhaic, privite astăzi ca simple “documente etnologice”.

II CULTUL „BĂTRÂNILOR ÎNȚELEPȚI”

În mitologia pre-dacă întâlnim un interesant cult arhaic, concomitent cu vechiul cult al soarelui: “cultul părinților spirituali”, al “bătrânilor înțelepți” care veghează, îndrumă moral destinul comunității.⁽¹⁾

În acest context, trebuie semnalat un fenomen destul de interesant și anume acela al interferenței dintre acest cult al cinstirii moșilor și strămoșilor și ritualurile religioase similare.

Astfel, în anumite zone istorice ale României, o serie de biserici de lemn au îmbinat elemente specifice caselor țărănești cu elemente de arhitectură religioasă clasică. Elementul principal, provenit din construcția caselor țărănești, este pridvorul, evoluat dintr-o prispă obișnuită. Când ploua, pe prispă sau în pridvor se oficiau obiceiuri de ospățare a celor prezenți, întru pomenirea morților. Aceste mese aveau loc în cadrul sărbătorilor de primăvară, fiind diferite de ritualurile religioase caracteristice: “sâmbăta morților” etc.

În Țara Lăpușului, de exemplu, la unele biserici vechi, “mesele pentru moși” erau părți componente ale construcției propriu-zise, fie erau așezate alături.

Pentru săraci se serveau mese de post la Joi Mari ori de dulce la Paști și abia la final erau invitate și neamurile sau prietenii, dar numai pe pajiștea din jurul bisericii.

Prispa pentru masa moșilor era amplasată fie pe latura nordică (la biserica de lemn din Rogoz), fie în pridvorul de pe latura sudică (la biserica din Lăpuș).

Masa pentru moși este alcătuită din două grinzi cioplite și împărțite prin linii transversale, în sectoare, acestea din urmă reprezentând neamurile (spitele înrudite) din vremea când s-a construit biserica.

La cele mai multe biserici, mesele erau realizate dintr-un șir de lespezi, fie din grinzi masive de lemn, care corespundeau neamurilor din vremea când s-au construit.

“Gerontolatria” evidențiată de acest cult justifică puterea de tip “senioral” atribuită grupului “de bătrâni înțelepți”, funcțiile cu rol sapiențial dar și judecătoresc, îndeplinite de către aceștia.

Vârsta, experiența de viață și înțelepciunea le conferă o “putere spirituală” impresionantă, ce se substituie coerciției, și opresiunii juridice, caracteristice ale puterii statale.

Spiritul de omenie, de bunătate sufletească, sfătoșenia acestor “păstrători de legi și datini”, constituiau premisele autorității lor morale. Aceste calități s-au păstrat intacte în comunitățile rurale, pe tot cuprinsul spațiului etnic românesc.

Reminiscente ale cultului “strămoșilor și moșilor” (străbunii mitici, făpturi protectoare, tutelare, eroii civilizatori, inteligențe superioare, exemple de moralitate), aceste relice instituționale, specifice “gerontocrației” patriarhale, le regăsim în formele de organizare sătească.

Reguli neschimbate de veacuri funcționau în interiorul acestui organism social, structurat piramidal, pe nivele de competență, dar ierarhizat după un criteriu obiectiv: vârsta.

La baza piramidei sociale se afla grupul nedefinit al locuitorilor (“natul”) satului.

La un palier superior se aflau tinerii (feciorii), organizați în “cete”, după criteriul afinităților spirituale. (2)

Existența acestor cete se leagă fie de unele sărbători calendaristice solstițiale sau echinocțiale (colindatul), fie de rituri profesionale: agrare (Cununa), păstorești (Roata de foc), fie semimilitare (Arcașii, Junii, Șoimii Carpaților).

Unii cercetători au remarcat faptul că aceste “cete de feciori” aveau un caracter inițiativ, erau veritabile “confrerii” (3).

Organizate după reguli păstrate din timpuri imemorabile, aceste forme de inițiere se remarcă prin disciplina imprimată membrilor săi. Cel care conducea “ceata” era un fecior de excepție, propus și acceptat de tinerii din grupul său și ascultat cu sfîntenie. El se numea “vătaf”, “șef”, “jude”, “cneaz”, “primaș” sau “crai”. Cu trecerea timpului, ritualurile acestor confrerii (“cete”) s-au desacralizat, și-au pierdut din caracterul inițiativ primar.

Un model de organizare, destul de apropiat de cel evocat, este acela al confreriilor militare ale “cetelor de haiduci”. Acestea erau caracterizate prin ermetism și printr-un puternic sentiment de solidaritate (4), bazat pe norme de comportare foarte stricte.

Pe un plan intermediar se situa “ceata oamenilor vrednici”, și întreaga structură culmina cu “ceata bătrânilor”, constituită într-un “sfat al înțelepților”, având competențe extinse.

Aceștia vegheau la perpetuarea vechilor datini, la păstrarea nealterată a ritualurilor ancestrale, la respectarea “legii pământului”.

De obicei, judecata desfășurată în fața “sfatului bătrânilor”, începea în zorii zilei și se termina la asfințit.

Sentințele erau fără drept de apel, lor trebuind să li se supună toți locuitorii.

Nevrednicii, călcătorii tradițiilor, erau judecați, după comportamentul fiecăruia, își primeau pedepsele meritate, “după legea bătrână și dreptate”.

Aceste pedepse aveau un rol corectiv, un efect etic și moral salutar, mergând de la formele cele mai ușoare (dojana), până la

cele mai severe (cum ar fi alungarea din sat), sau foarte grele (pedepse fizice, chiar pedeapsa capitală)

În linii generale, sunt de remarcat câteva forme de judecată: judecata la hotarele moșiei, judecata la scaunul de judecată (cel mai adesea în pridvorul bisericii, sau în bătaura satului), precum și judecata în mijlocul naturii, practică în special în sânul comunităților pastorale. Judecata în “vatra satului” are o încărcătură mitică esențială: Vatra este un loc consacrat.

Locul considerat sacru poate fi situat în jurul unui copac, care conferă acestui spațiu un aer de solemnitate. Copacul conferă vetrei satului o personalitate mitică cu rădăcini în trecutul imemorial.(5)

În acest context, “Frăția românilor cu pădurea nu este o simplă metaforă poetică, ci o formă de existență, de civilizație și cultură.” (6)

Devastarea pădurilor, exploatarea lor fără nici un fel de rațiune, poluarea, distrugerea naturii, sunt fapte străine acestui spirit, iar cei care procedează altfel sunt, putem spune, ”străini”, la propriu și la figurat, pentru că atentează nu numai împotriva universului fizic, ci chiar împotriva substanței spirituale a poporului nostru.

Dan Toma Dulciu,
extras Paradoxuri Juridice -

O PRIVIRE SINOPTICĂ ASUPRA ETNONIMULUI „BLACH”

George Roca

Într-o scrisoare primită prin poșta electronică de la un cunoscut intelectual român*, acesta îmi relatează o interesantă constatare a domniei sale și surprinderea care a avut-o atunci când, la București, aflându-se la o convorbire de afaceri, a întâlnit un domn din Germania, directorul unui important trust de presă, care se numea **BLACH**, nume de familie ciudat pentru un neamț, dar însă, foarte apropiat și cunoscut românilor! Redau mai jos un fragment din

corespondența respectivă: „*Emisarul, un barbat de cam 65 de ani, se numește Winifried Blach, arată foarte puțin nemțește, iar comportamentul nu aduce cu acela obișnuit pe Valea Rinului; harnic, dinamic, întreprinzător, imaginativ.*

George Roca – lângă Icoana „*Preasfânta Fecioară cu pruncul Hristos*” – mozaic în sticlă, marmură de Murano și foiță de aur, donată de Chen Ching-Jung Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, Bihor.

Drama vieții lui a fost, însă, neputința de a-și da seama cine este... Nemții îi spuneau că, deși neamț, nu pare a fi de-al lor, iar intuiția îi spunea că au dreptate, fără să-și explice din ce motiv anume. Era, deci, un altceva fără să înțeleagă natura acestei diferențe... L-am întrebat dacă nu cumva este român deci vlah, ceea ce l-a uimit și l-a tulburat! Nu-i spusese nimeni despre aceasta ipoteză, iar ideea că românilor li se spunea odinioară vlahi, că sunt răspândiți pretutindeni prin Balkani, dar și în Panonia, Peninsula Istria și chiar mai încolo, în Mittel-Europa, nu o mai auzise niciodată. I se părea absurd și, de fapt, ca un fel de poveste de Halima. Atunci, am stat mai bine de o oră și i-am explicat toate aceste realități de istorie paralelă care îl fascinau, străduindu-mă să înțeleg din ce motiv omul părea de la un minut la altul mai tulburat și mai emoționat. Emoția lui mă tulbura și pe

mine. Vedeam cum îi apăreau în fața ochilor lumi peste lumi insondabile dar bănuite, chipuri, peisaje și alcătuirii ce se confirmau într-un fel ciudat, câteodată, prin chiar propozițiunile rostite când și când și unde impresia că așa trebuie să fi fost apăsarea adeseori. Îi plăcuse mai cu seamă formula ce îl însemna pe Ioniță Kaloian în chip de rex Blachorum et Bulgarorum, pe care o repetase de multe ori, încântat nu atât de rezonanța vorbelor ci de gândul unei mari împărțiri posibile. I-am promis atunci că îi voi căuta documente și am și făcut-o. Nici nu a fost greu, la drept vorbind, căci noi avem - fără să se evoce însă la suprafața socială - izvoare suficiente, despre care alții de bună seamă că nu știu nimic și ne dau nouă, ignorând marea noastră vechime și răspândire, locul minor ce ni-l propunem singuri.

Rând pe rând, am adunat cercetările lui Theodor Burada despre românii din Valahia morava, despre vlahii din Silezia și Galiția, despre pastores Romanorum din Pannonia și Rhaetia; apoi, scrisori ale Papei Inocențiu al III-lea despre Blachi și adnotări ale lui Simon de Keza și ale Notarului Anonim despre vechimea acestei populații care, dacă nu ar fi fost de prin partea locului, ar fi însemnat că a căzut din cer. Le-am adunat și fiindcă îmi vorbise, în două rânduri, prin telefon despre această temă stăruiind să mai adaugăm ceva în această materie, i le-am și dat... Ar fi greu de descris tulburarea nouă ce i-am adus-o și aceasta nu atât fiindcă, așa cum și spusese ceva mai înainte, purta însuși numele Tribului ci fiindcă, în înșiruirea de așezări de Vlahi de pe lângă Lacurile Mazuriene, evocate într-o copie după un studiu cu mare vechime, identificase și numele satului de unde plecaseră acum cam o sută de ani și ai lui către Germania. O Germanie unde, astăzi, toți cei ce se chemă Blach știu că între ei sunt rude de sânge și izvorăsc din același Moș și, cum zice cronicarul, de colo cura. Episodul acesta m-a îngândurat într-un anumit fel. Ce secret al alcătuirii există în fiecare dintre noi și ce voci neauzite de

*altcineva ne face să recunoaștem scene, înfățișări și părți de cuvinte care nu le-am văzut și nu le-am auzit niciodată, noi, în cursul vieții noastre? Să existe, astfel, o memorie a tiparului care participă și aceasta la felul cum ființa noastră trecătoare se orânduiește și încearcă a se defini mai mult dincolo de **trăitul** direct și de cuvintele ascultate? Poate că așa și este, de fapt, și nouă doar ni se pare că mai mult decât ceea ce știm prin experiență nu există și nici nu poate exista.”*

Am fost impresionat de informațiile prezentate în scrisoarea acestui domn, fapt care m-a făcut să continui dezbateră pe tema etnonimului de BLAH. Iată și relatarea mea:

Stimate domn! Mi s-a părut foarte interesantă corespondența primită de la dumneavoastră în legătură cu originea numelui de familie a domnului W. Blach. Am citit-o cu atenție, fapt care m-a provocat și tentat să-i aduc câteva completări.

Îmi prezentați deci, o așa-zisă „fabulă”, care de fapt, după cum o numiți dumneavoastră, este „un document de viață incontestabilă, în simplitatea ei ce ascultă numai de legi necunoscute.” Așa o fi! Mie mi-a plăcut! Mi-a fost chiar de folos. De ce? Deoarece am început să caut prin memorie și prin cărți (cărțile din biblioteca mea) materiale care aveau o oarecare legătură cu acest magic cuvânt: „**Blach**”, etnonimul la care vă referiți. Deci am mai învățat ceva, am mai acumulat ceva! Nu poți comunica cu un om dacă nu ai limbaj comun! Și iată ce am găsit despre ceea ce îmi scrieți, despre numele acelui domn german, **Herr Blach**, care întradevăr poate avea legături „strămoșești” cu vlahii. Exista pe vremuri în orașul Oradea un mare autodidact, un erudit, pe nume Alexandru Pele. L-am cunoscut! Era o personalitate cu o cultură atât de vastă încât ar fi trebuit să i se ridice o statuie și să fie pus alături de marii analiști-gânditori ai neamului românesc. Predominante pentru creația acestuia sunt studiile științifice pluridisciplinare, dintre care amintesc:

Literatură:

- **Moartea fantasticului** – Editura Lumina, Oradea, 1994 – eseu distins cu premiul special al juriului, Craiova, 1976;
- **Miorița** – Revista „Omu”, Pitești – Cronică ancestrală a permanenței românești;
- **Povestiri științifico-fantastice** – Invitat la cel de al III-lea Congres European de literatură științifico-fantastică de la Poznan (Polonia), 1976, unde delegația română condusă de Ion Hobana, s-a bucurat de un real succes;
- **Cerul cuvântului, poezii** – Editura Abadaba, Oradea 1997;
- **Eseuri, schițe, poezii, articole, reportaje, antologii** (publicate în diferite reviste din țară și de peste hotare)

Istorie:

- **Banatele – Formațiuni prefeudale românești;**
- **Migrația ungarilor** – 31 de episoade în revista „Crișana Plus”, Oradea;
- **Românii din Atelkuz în secolul IX** – Revista „Noi Tracii”, Italia, 1989;
- **Continuitatea dacoromână în izvoare străine sec. VIII î.Hs.;**
- **Transnistria – Terra Blachorum** – Revista Crișana;

Lingvistică:

- **Etnonimele românilor – VALAH - Etimologie ancestrală și areal istoric** – Editura Abadaba, Oradea, 1996;
- **Perenitatea elementelor dacoromâne** – Revista „Cele Trei Crișuri”, Oradea (mai multe episoade);

Demografie:

- **Vidul demografic și matematica** – Revista „Bihorul”, Oradea (mai multe episoade)

Politică:

- **Hermeneutica unei declarații comune** – Revista „Crișana Plus”, Oradea
- **Mihai Viteazul la Oradea** – Revista „Crișana Plus”, Oradea
- **Regiunea Eurocarpatică – capcană politică** - Revista „Crișana Plus”, Oradea

Tehnică:

- **Aspecte privind comportarea unor elemente de beton armat la acțiunile agenților chimici specifici întreprinderilor de obinare a aluminei** – Vol III,

Comportarea în situația construcțiilor, Editura INCERC, București, 1986;

Comunicări științifice mai importante:

- *Elemente lexicale dacoromâne în limbi ale antichității (mileniile III-I î.Hs.)* – Pitești, 1986;

- *Limba – mijloc de cunoaștere a preistoriei românilor* – Curtea de Argeș, 1985;

- *Toponime și patronime dacoromâne* – Curtea de Argeș, 1985;

Cărțile și scrierile lui Alexandru Pele, au început să fie căutate nu numai de intelectualii orădeni ci și de oamenii de specialitate români (și chiar străini) fiind folosite ca materiale de studiu și referință, pentru elaborarea unor lucrări științifice cu aceeași tematică. Din păcate, Alexandru Pele a murit tânăr. Ne-a părăsit pe la începutul anilor '90. Creația sa, vastă pentru epoca în care a fost realizată, îl definește ca scriitor, eseist, poet și om de știință (Membru al Asociației Oamenilor de știință din România) cu toate că nu-și câștiga pâinea în domeniul intelectual, fiind doar un simplu tehnician de mine. Alexandru Pele supraviețuiește prin fiica sa Adriana Țâmpău-Pele, literat, patroana editurii ABADABA, din Oradea, înființată la începutul anilor '90 cu scopul de-a edita manuscrisele tatălui său.

Am făcut această digresiune, poate puțin cam lungă, pentru a vă prezenta un cercetător român de valoare excepțională, specializat în subiectul pe care l-am abordat împreună în aceasta corespondență, adică acela de analiză a etnonimului „BLACH”. Posibil ca unele enunțuri și cercetări referitoare la aceasta temă le cunoașteți, dar pentru subsemnatul este benefic pentru a mi le reînprospăta în memorie.

Am să mă opresc deci, la cartea lui Alexandru Pele, *„Etnonimele românilor - VALAH - Etimologie ancestrală și areal istoric”* lucrare pe care o pot numi unicat, în privința studiilor făcute cu privire la apartenența noastră la gruparea valahă. Extraordinar de bine documentat, pe parcursul a 197 de pagini, ni se prezintă o valoroasă cercetare în domeniul glotologiei

evolutive. Abordarea de către autor a unui mod diferit de citire a termenilor străvechi „VALAH” și a variantelor sale, relevă un adevăr fundamental: originea comună a popoarelor tracice de limbă română cu cea a popoarelor semitice. Autorul ne mai atenționează în prefața cărții că: *„Sfera lingvistică atotcuprinzătoare a acestor elemente lexicale nu ne mai permite să mai împărțim, după noi criterii pseudo-științifice, familiile de limbi indo-europene și afro-asiatice, căci în realitate sunt MESO-SEMITICE sau româno-semitice. Aceasta este și prima diviziune a limbii unice până la Turnul Babel, amintită în Vechiul Testament...”*

„Etnonimele românilor - VALAH - Etimologie ancestrală și areal istoric” este un studiu cu un pronunțat conținut filologic, lingvistic și istoric. Autorul folosește cu precădere metoda pluridisciplinară concomitent cu analiza structurală a elementelor lexicale, depunând o deosebită atenție pe evoluția limbii și a factorilor geoantropici de-a lungul unei mari perioade de timp.

Revenind la subiectul care a creat această analiză, adică a cea a numelui de „BLACH”, nume neuzual pentru a fi purtat de un nativ german, cu adânci rădăcini strămoșești (cred!) în acele locuri, găsim la pagina 59 a cărții lui Alexandru Pele următorul enunț având numărul 37:

„BLAH. Sub această formă de BLAH, una dintre cele mai vechi, sunt cunoscuți strămoșii noștri de pe Nil, din regiunea Alexandriei, întrucât impozitul fiscal de aici era bazat pe o lege care se numea BLAHOON NOMOS, dar și BLACHENNOMIUM. /...BLACHON, un derivat arhaic ne indică sensul augmentativ, deci mai mare decât termenul de bază BLAH, așa cum BALATON este mai mare decât BALAT, sau BLASCON decât BLASC, ultimul fiind amintit de Ptolomeu. /...BLACHI ac pastores Romanorum sunt menționați de Anonimus în Panonia chiar la venirea triburilor migratoare ale

*maghiarilor în această regiune a Dunării de Mijloc. /...Prin urmare, în anul de grație 896 d.Hs. Pannonia era locuită și de români, numiți atunci, dar și mai târziu și cu etnonimul BLACHI. /...O altă țară românească numită BLACHINA este menționată de Godefredus din Viterbium (c.1120), fiind situată în apropierea Constantinopolului. /...Împăratul Ioniță, al Imperiului româno-bulgar, din dinastia Asăneștilor (1197-1207) a purtat și supranumele de BLACHUS. ...Laurentius Toppeltinus (Töppelt) (1641-1670), erudit sas din Mediaș, în lucrarea **Origines et occasus Transylvanorum**, spune că în limba sașilor, românii sunt numiți BLAHI (d'BLACH - nostra lingua Dacica). /...numele de BLAH este cunoscut și la aromânii din Balcani, chiar mai târziu când întâlnim numele de familie BLAHAVA, la 1825, de o vechime importantă, acesta fiind compus din BLAH + AVA (tata). /...în Cehia un mare filolog contemporan cu Nicolae Iorga purta numele de Ion BLAHOSLAV. Avem, așadar, adusă până la contemporaneitate această formă a etnonimului BLAH, cu toată împotrivirea preopiniențelor continuității românilor în arealul lor autohton euro-afro-asiatic."*

Îmi pun totuși o întrebare, care de fapt mă framantă destul de mult? Cum or fi ajuns „blachi” (vlahi) atât de departe*, adică în apropierea Lacurilor Mazuriene, care sunt situate în nordul Poloniei, locul de unde se trag strămoșii domnului Blach? Există trei posibilități: prima - să fi ajuns acolo în urmă cu mai bine de două mii de ani, demonstrând că vlahii au populat multe regiuni ale bătrânului continent. Termenul „vlah”, spune Al. Pele în carte lui: „este mult mai vechi decât apariția în lumina reflectoarelor istoriei a celților, despre care știm încă prea puțin... vechimea acestui termen (vlah n.a.) se pierde în rădăcinile preistoriei, respectiv în faza protolimbii monosilabice incipiente”. Oare o fi adevărată legenda „**GEABELILOR**”, trib de beduini, care trăiesc pe Muntele Sinai, în preajma mănăstirii „Sfânta Ecaterina” a

căror origine este destul de controversată? Aceștia au trăsături diferite de ceilalți arabi, ba chiar și cuvinte aparte în dialectul lor. Geabelii afirmă că sunt de origine română și se trag din VLAHI! (Aurora Pețan, *Valahii de pe muntele Sinai: legendă sau adevăr pierdut?*, Revista electronică AGERO, aprilie 2006). Poate la originea cuvântului „geabel” stă o sintagmă, formată din **gea+blah=geablah**, unde prin ușoare schimbări de pronunție, aproape neobservate pe parcursul timpului, prin înmuiere, se ajunge la *geableh*, *geabeh*, sau *geabel*. Deci prin denumirea dată geabelilor ar putea fi definiți blahii plecați în lume („Gea” reprezentând Pământul). Discutând despre acest caz, nu poate fi valabilă și la subiect teoria lui Alexandru Pele cu privire la limbile meso-semitice sau româno-semitice? Greșesc oare?

A doua posibilitate ne-o oferă Al. Rosetti, care citându-l pe istoricul maghiar Schwarz Zsigmond, spune că paronimul „vlah” ar fi fost transmis restului Europei de gepizi, populație germanică din Dacia, care transmite, zic eu, ar fi influențat inclusiv populația prusacă din nordul Poloniei.

A treia variantă ar fi, că strămoșii domnului Blach, să fi migrat mai recent, din părțile noastre. Se știe că relațiile domnitorilor din Moldova erau foarte bune cu Polonia, ajugându-se chiar până la relații cu țările baltice, cu care au făcut schimburi comerciale, importând chiar tactică de război și influențe inclusiv în construcția de cetăți (vezi lucrarea mea „*Dezvoltarea arhitecturii în perioada de domnie a binecredinciosului voievod Ștefan cel Mare și Sfânt*”, capitolul „*Construcții de apărare*”). Posibil că traficul s-a făcut în ambele sensuri și în acest caz un oarecare Vlah sau Blah a ajuns să se stabilească în acele locuri. Apoi schimbarea din Vlah sau Blah în Blach a fost ușoară datorită influențelor impuse de limba „germanică”, limbă cu o accentuare mai dură, în care pronunțarea cuvântului Blah ia forma Blak sau mai palatizat, Blach.

O altă întrebare care mi-o pun! Nu erau acești blachi diferiți de rasa germanică? Nu erau puțin mai închiși la culoare? Nu cumva erau numiți și „Blacki”, adică negri? Nu de-acolo își trage originea cuvântul englezesc „black”? Dictionarul etimologic al limbii engleze ne demonstrează că așa este! Ba mai folosește pentru definirea noțiunii de negru și varianta „blah” importată (sic!) din *Old High German* (vezi Merriam-Webster Dictionary, G. & C. Merriam Company Publishers, Springfield, Massachusetts, USA, 1966, pg. 87). Încercând să tăiem firul în patru, ne punem întrebarea dacă grupajul onomatopeic englezesc „**Blah, blah, blah**” nu își trage cumva originea, nu din instabilul cuvânt spaniol „*hablar*” ci de la porecla dată acestor *oameni negricioși*, adică a blackilor (blachilor, sau blahilor), sau mai precis din persiflarea pronunției repezi a vorbirii acestora, care neînțeleși de către anglo-saxoni, erau luați în derâdere că limba lor este un fel de „*blah, blah, blah*”!

Oare acest domn Blach nu este cumva brunet, cu un ten mai închis la culoare decât germanul acela „blond”, ca spicul grâului și la păr și la piele, pe care îl știe toată lumea? Interesant este faptul că și regretatul scriitor francez de origine română, Virgil Gheorghiu, în romanul său „*Ora 25*” îl prezintă pe personajul principal Ioan Moritz (Johan Moritz, interpretat de Anthony Queen în filmul cu același nume), un țăran originar din creuzetul multinațional al Transilvaniei, incert ca naționalitate, care pe parcursul cărții se metamorfozează din român în evreu, apoi în maghiar, ca până la urmă să fie declarat cu mare tam-tam de experții lui Hitler cel mai autentic reprezentant al rasei ariene, cu toate că acesta are înfățișarea unui „german” brunet, cu trăsături închise la culoare și total diferit de neamțul de rând! Deci în concluzie, de ce nu ar putea fi și Her W. BLACH, un VLAH, sau un ROMÂN?

** Este vorba de regretatul Artur Silvestri, prof. univ. dr., istoric, scriitor și animator cultural*

***Appendix:** “Și mai impresionantă este afirmația preotului și filosofului Xavier de Fourvieres (1855-1912) scriitor în limba occitană, care, în dictionarul său, intitulat „Micul tezaur”, la numele de valaque (valah) spune că este „le peuple qui parle encore le dialect primitif du midi de la Gaule” (valah – popor care vorbește încă același dialect primitiv, din Galia de sud, actuala regiune Provence). Deși pare enormă și aberantă, întrebarea care se pune este, totuși, legitimă: cum de limba veche română (protoromâna) se vorbea și în sudul Franței? Cum de te poți înțelege, fără traducător, cu un francez care vorbește occitana? Răspunsul care cu siguranță îi „îngrozește” pe oamenii de știință e unul singur: limba română este prima limbă vorbită în partea sudică a Europei, tot astfel cum valahii (conform cronicilor franciscane din Croația) sunt semnați în aceeași zonă, încă înainte de Hristos.” (Cătălin Manole „Urme românești în sudul Franței”, Formula AS, Nr.1213, 21-28 aprilie 2016)

George ROCA
8 aprilie 2009/septembrie 2025
Sydney, Australia

ETIMOLOGIA CUVINTELOR

Paul Magheru

1. Originea cuvântului Oradea Mare/Nagyvárad

În plin secol al Luminilor, filozoful și scriitorul german J . G . Herder spunea că: „Cea mai bună definiție a unui lucru este etimologia lui”. Definițiile etimologice au avantajul că trimit la semnificațiile originare, genuine, primordiale ale cuvintelor. Despre originea cuvântului Oradea Mare/Nagyvárad s-a scris și se va mai scrie, uneori tendențios și cu părtinire. De aceea, aș dori de la început să nu fiu crezut pe cuvânt, decât prin argumente, documente și realități istorice .

Nimeni nu contestă că Oradea derivă din maghiarul város, care înseamnă oraș (urbe, târg, cetate), dar de unde provine acest cuvânt în limba maghiară? Protocroniștii, indiferent de identitate, rezolvă problema în interesul lor, daco-tracic sau ugro-finic . O ipoteză corectă necesită câteva date istorice: Notarul (cancelarul) anonim al regelui Béla al III-lea (secolul al XII-lea), într-un manuscris (Gesta Hungarorum – Faptele ungarilor) păstrat până astăzi, fixează stabilirea ungarilor în Câmpia Panonică pe cursul mijlociu al Dunării în 899 . După un secol, în piața Milenarium, din central Budapestei, ungurii au înălțat un obelisc și câteva figuri simbolice care amintesc de descălecatul trupelor migratoare ale lui Árpád. Copia unui manuscris slavon din secolul al XII-lea, Povestea vremurilor de demult, cunoscută și sub numele de Cronica lui Nestor, pe care personal am consultat-o la Muzeul Ermitaj din Sankt-Petersburg, relatează, printre altele, că ungurii, când au venit aici, au dat pe teritoriul de astăzi al Transilvaniei peste o populație de vlasi și slavi, organizată după modelul voievodatelor și cnezatelor slave, cum a fost și acela al lui Menumorut de la Biharia . Árpád intră repede în conflict teritorial cu „ducele bihorenilor”, Menumorut, dar acesta va accepta până la urmă suzeranitatea maghiară, căsătorindu-și unica fiică cu fiul lui Árpád, Zoltán . A urmat apoi creștinarea ungarilor de către Ștefan cel Sfânt (anul 1000), cu sprijinul Bisericii Catolice din Roma, pe- rindarea obișnuită a regilor până la Ladislau I (1077-1095), întemeietorul Oradiei, canonizat și el de Biserica Catolică . După știința istoricilor, apariția Oradiei a fost explicată pentru întâia oară de un anume Marcu din Kalt în Cronica pictată de la Viena, la mijlocul secolului al XIV-lea. Cronicarul spune că regele Ladislau ar fi ajuns la o vânătoare între râurile Criș și Peța. Locul i s-a părut atât de frumos încât a hotărât să înnopteze aici . În vis i-au apărut doi îngeri care i-au cerut să ridice pe acest loc o mănăstire în cinstea Fecioarei Maria, iar așezarea să o numească Varad (Cetatea ta) . La solicitarea lui Ladislau I, între

brațele protectoare ale celor două râuri, s-a construit o biserică catolică și o mănăstire fortificată, un fel de castru sau cetățuie, care va da și numele orașului, edificii astăzi dispărute, dar nu și din documentele timpului. Pe cea mai veche stampă a orașului Oradea din 1598, aparținând lui Joris Hoefnagel, recunoaștem, cu ajutorul descrierilor istorice, catedrala, statuia ecvestră a Sf . Ladislau, turnată de meșterii Martin și Gheorghe din Cluj, autorii celebrei statui a Sfântului Gheorghe ucigând balaurul, alte clădiri ce adăposteau scaunul papal și biblioteca (frecventată mai târziu și de Matei Corvin), toate încastrate între zidurile unei cetăți din secolul al XIII-lea. Crunta invazie tătaro-mongolă din 1241-1242 va spulbera aceste vestigii, inclusiv armata și puterea maghiară. După bătălia de la Mohács (1526), Ungaria va fi transformată în pašalâc turcesc, dar după repetate asedii ale Vienei, oastea otomană va fi înfrântă și după 1688 Transilvania intră în componența Imperiului Habsburgic, care, slăbind mereu, din 1867 își împarte puterea cu Ungaria, Transilvania, inclusiv Oradea rămânând în cadrul Imperiului Austro-Ungar până după Primul Război Mondial și Marea Unire din 1918. De menționat că și în Regatul Ungar și sub pašalâcul de Oradea (1660-1692), în

Imperiul Habsburgic sau Austro-Ungar, Principatul Transilvaniei s-a bucurat întotdeauna de o relativă autonomie și libertate administrativă. Astfel, la 12 octombrie 1918, în casa avocatului orădean Aurel Lazăr, fruntașii românilor din Transilvania au semnat Declarația de Autodeterminare a românilor din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, care a devenit principalul document citit la 1 decembrie 1918, în cadrul Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia și care consfințea crearea Statului Național Român . Din această schiță istorică a Oradiei Mari nu trebuie să oitem nici cele două eliberări ale orașului, prima la 20 aprilie 1919, în Sfânta Zi de Paști, când trupele române conduse de generalul Traian Moșoiu eliberează orașul

de sub armata maghiară, care a pierdut războiul; a doua, la 12 octombrie 1944, ziua eliberării oraşului de către armatele române şi sovietice de sub autorităţile horthyste maghiare, după ce, la 30 august 1940, o parte din teritoriul Transilvaniei, inclusiv Clujul şi Oradea, fusese cedat Ungariei .

Sunt adeptul ipotezei care derivă cuvântul maghiar város şi al echivalentului său românesc oraş din neogrecescul varósi. După legenda cu îngerii sfătuitori, primul care a dat oraşului numele de Varod (cetatea) ar fi fost Ladislau I. Se pare însă că, după informaţiile istoricului Liviu Borcea, cele mai vechi denumiri ale perimetrului Oradea erau Seleuş, Veneţia devenit Velenţa, Olosig, Varad, pentru ca în urma unei decizii a Dietei transilvane de la Turda, din 1557, toate aceste cartiere, străzi, sâtcuri să fie reunite sub un singur nume de Oradea Mare, probabil pentru că Várad era cea mai mare şi mai importantă dintre ele .

Din secolul al XVI-lea, denumirea de Oradea Mare apare pe hărţile occidentale în limbile maghiară, germană, latină sau italiană. Prima atestare scrisă a oraşului, păstrată până astăzi, datează de la începutul secolului al XII-lea (1113), în care se menţionează numele episcopului catolic Sixtus de Oradea (SixtusVaradiensis).

Numele oficial de Oradea Mare se va statornici abia în urma deciziei Dietei transilvane din Turda, în 1557, pentru ca din acest secol, al XVI-lea, denumirea oraşului să apară pe hărţile occidentale ca Oradea Mare, în maghiară, germană, latină sau italiană . În legătură cu originea cuvântului varósi, apropo de cei care o fixează în preistorie, el nu putea apărea nici măcar în greaca veche, fiindcă a doua literă a alfabetului (beta) corespundea sunetului b de unde cuvântul alfabet, după numele primelor două litere. Abia la sfârşitul Antichităţii, după Căderea Imperiului Roman de Apus (476), mai exact în timpul împăratului bizantin Iustinian cel Mare (527-565), istoria, cultura, literatura se scriu în neogreacă. A doua literă a acestui alfabet

(vita) nu mai corespundea literei b, ci v, ca în városi . Városi era un sinonim al cuvântului vechi grecesc polis – cetate, oraş, stat, cu deosebirea că varosi desemna o cetate locuită, o comunitate de oameni, urbe, târg sau oraş. Unii etimologişti (Laurenţiu Nistorescu, *Philologica Banatica*, 2/2011) derivă cuvântul „oraş” din radicalul chora, care în neogreacă desemna o unitate administrativă extra-muros, sâtc, cătun, pe lângă polis . Oricum, Constantinopolul devenise a doua Romă. Influenţa bizantină asupra sud-estului Europei, inclusiv a ţinuturilor noastre, se face resimţită, intrând în concurenţă cu limbile şi cultura slavonă, chiar înainte de stabilirea ungarilor în Panonia, încât nu e de mirare că la multe nume de localităţi se apelează la cuvinte greceşti. Dicţionarul etimologic al limbii române de Alexandru Ciorănescu, Ed . Saeculum I . O., Book . 2002, p . 562, dă următoarea explicaţie cuvântului ORAŞ (-ŞE), s .n

. – Urbe, târg, cetate, de la maghiarul város (Fr . Miclosich, *Die Fremdworten in dem slavischen Sprachen*, Vienne, 1867, p. 73; Al . Cihac, *Dictionnaire d'étimologie daco-roumaine*, II, Frankfurt, 1879, p . 816), cf . sârbă şi croată varoš, albaneză varroş, neogrească varósi .

Originea cuvântului compus Oradea Mare/Nagyvárad, cu componentul maghiar város sau echivalentul românesc oraş, iese de sub orice îndoială, din moment ce trei dintre cei mai mari etimologişti din sud-estul Europei îl derivă din etimonul neogrecesc varósi, fără să fie suspectaţi de niciun fel de naţionalisme . În plus, mai trebuie adăugat că în unele limbi slave de sud şi apus, cel puţin în cehă şi slovacă, la cetate se spune hrad, printr-un fenomen de vocalism parţial, spre deosebire de limbile slave răsăritene (rusa, ucraineana) care spun gorod sau horod, de unde Novgorod (Oraşul Nou), Horodişte, Horodnic . Maghiarii, care aveau obiceiul să şteargă numele toponimelor străine, mai ales slave, spre dauna istoriei lor, au tradus prima capitală a Ungariei prin Székesfehérvár. În limba slavă era

Stolicinyibelehrad, adică Cetatea Albă de Scaun (de tron a regelui). Crezând că folosesc un cuvânt de-al lor, maghiarii au înlocuit slavonul hrad cu un etimon neogrecesc: varósi, după cum azi unui obiectiv turistic ca Cetățile Ponorului din Apuseni să i se spună Csodavár . Pécs, nu departe de Mohács și de granița cu Serbia, se numea Petikostolje – orașul celor cinci biserici (de la sl . piat’ – cinci și kostol – biserică) . Inclusiv numele celei de a cincea zi din săptămână, pentek, cred că e de origine slavă (polonezii și azi la cinci îi spun pent’). N-am cercetat încă numele părții din dreapta Dunării a capitalei maghiare Buda (spunem maghiare sau ungare), după cum derivăm denumirea din strămoșii legendari Magor sau Ugor, dar Pesta categoric derivă din slavul pustoi – pustiu, gol, nelocuit de nimeni, după cum le plăcea ungurilor să spună că au găsit Câmpia Panonică. În materie de naționalism lingvistic, românii au dat dovadă de mai multă moderație și realism . Alba Iulia se numea înainte Bălgrad (vedeți Biblia de la Bălgrad, 1588), ca și capitala Serbiei de astăzi, Belgrad, dar numeroase alte toponime, urme de neșters ale trecerii slavilor peste teritoriul țării noastre, au rămas neschimbate: Râmnicu Vâlcea (de la sl . ryba – pește sau rybnik – baltă cu pește, heleșteu și vlk sau volk – lup), Dâmbovița (de la sl . dombă – stejar), Bucovina (sl . buk – fag), Târnava (sl . trn – mărăcine) etc.

Și iată cum orice mister sau lucru necunoscut, cum probabil în cazul de față a fost numele orașului Oradea Mare, se destramă dacă este înțeles și explicat prin factori multipli și realiști de natură geopolitică, istorică și lingvistică .

2. Originea cuvântului ARDEAL

Etimologia sau studiul originii și evoluției cuvintelor este una dintre cele mai fascinante discipline filologice . Oamenii de știință susțin că cea mai bună definiție a unui lucru este etimologia lui. Definițiile etimologice au avantajul că trimit la sensul original, primordial, genuin al termenilor,

fără încărcături semantice sau interpretări ulterioare, uneori părtinitoare.

Aproape pe oricine ai întreba care este originea cuvântului Ardeal, ar răspunde fără ezitare că provine de la maghiarul Erdely (erdő – pădure), dar maghiarul Erdely, la rândul său, de unde derivă? Nu cumva au un etimon comun? În cele ce urmează, ne propunem, sine ira et studio (fără ură și părtinire), să demonstrăm, cu argumente istorice și lingvistice, originea cuvântului ARDEAL. Spuneam că majoritatea, fără motivații sofisticate, acceptă originea sa maghiară . Alții îl leagă de numele regelui gepid Ardaric, învingătorul hunilor (sec. V d. H. ajuns până în Panonia și Transilvania, unde a colonizat Ardealul și Banatul, întârziind mult invazia slavilor. După trecerea slavilor pe la noi (sec . VI-VIII), apoi a ungurilor, care s-au stabilit în Panonia (secolul al IX-lea), organizarea administrativă și nomenclatura geografică a rămas în mare parte aceeași . Dovadă, denumirile de localități, râuri, provincii de origine latină, poate chiar indo- europeană, precum Ampoi, Mureș, Someș, Alba, Deva, Sarmizegetusa (de la Sarmis, sora zeului Apollo), Vulcan, Ardeal, Transilvania (de la lat . trans– peste, dincolo de și silva – pădure). Logic și cronologic, maghiarii au tradus latinescul silva prin erdő – pădure, convenabil pentru asemănarea fonetică cu vechea denumire a Ardealului, ca parte a Transilvaniei. Și astăzi, orașul Vulcan, al doilea ca mărime de pe malul drept al Jiului, după Petroșani, se găsește în Ardeal, de dincoace de pădurea Munților Apuseni. Teritoriul de dincolo de Carpați, intracarpatin, se numește Transilvania, veche provincie românească, la fel ca și Ardealul .

Unii etimologiști, nu puțini la număr, de partea cărora ne situăm și noi, derivă toponimicul Ardeal din mitologia, istoria, epopeile, literatura celor mai vechi culturi din Europa, greacă și latină . Miturile Greciei și Romei Antice spun că Ardal era fiul zeului focului, Vulcan, și al Aglaiei. Această veche divinitate romană a fost

identificată cu mult timp înainte cu Hephaistos, din mitologia greacă, zeul șchiop al focului și meșteșugurilor, care își avea reședința de predilecție pe Muntele Aetna din Sicilia . Se spune că Ardal ar fi rupt din pădurea (erdő) sau codrii de aici un ram din care va făuri primul fluier de lemn. Ardal a inventat apoi flautul . Mai târziu, grecii l-au confundat cu Pan, zeul naturii, al pădurii și câmpiilor, care a perfecționat fluierul născocit de Ardal prin lipireamai multorfluieri, unul de altul, obținând astfel un nou instrument muzical – naiul. Dintre instrumentele muzicale ale geto-dacilor, în munții Apuseni și Carpați au rămas, alături de fluier și flaut, naiul, buciul și cimpoiul .

Istoricul și geograful latin Pausanias (sec . II d .H .), în Descrierea Eladei (II, 31,3), amintește că Ardal, fiul lui Vulcan, părăsindu-și vatra, pleacă peste Marea Marmara și Istros, cum era numită Dunărea de greci, cu ardaliidele după el (zeițe însoțitoare), cărora le-a zidit un templu pe locul unde avea să se înalțe mai târziu Ilionul (Troia) . Se știe că în războiul cu Troia au participat alături de greci și triburi ilirice, dalmațiene, sarmate, tracice, dacogetice, pe care Herodot în Istorie îi vedea ca pe „cei mai drepti dintre traci.” Homer însuși în Iliada, prima mare epopee europeană, nu ezită să laude firea cumpătată a traco-geților, calitățile lor morale și fizice, vitejești. Pe scutul de aur și argint făurit de slăvitul șchiop Vulcan pentru Ahile, poetul surprinde și descrie vestitele Hore, șase la număr, fiice ale lui Zeus, care au dat numele dansului tradițional al românilor din toate timpurile și locurile (Homer, Iliada, Cântul XVIII, versurile 578-593), încât am putea afirma împreună cu Eminescu că „Tot ce voi afla în Ardeal știu cu legături sanscrite” (Mss . 258 . B .A .R .) . Eminescu se referea inclusiv la originea sanscrită, cea mai veche limbă indo-europeană, a multor toponime românești, chiar dacă prin filiație latină. În Eneida, epopeea originii poporului roman, Vergilius, după modelul lui Homer, prezintă scutul lui Eneas în procesul de fabricație,

efectuat de zeul focului, Vulcan, părintele lui Ardal (Cartea a VIII- a, 35 și urm.).

În legătură cu trecutul strămoșilor noștri, a originii romane a limbii și poporului român, inclusiv a numelui de Ardeal, s-au pronunțat nu numai istorici români (de la reprezentanții Școlii Ardelene la Xenopol, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Mircea Eliade), dar și istoriografi maghiari sau de alte nații . Etnograful maghiar, Paul Hunfalvy avea să scrie: „Strămoșii românilor de azi nu au încetat niciodată de la Traian să locuiască în fosta Dacie, adică în Transilvania, Moldova și Valahia” (Neuere Erscheinungen der rumänischen Geschichtsschreibung, Wien, 1886), iar mai cunoscutul și de mare notorietate Horváth Mihály scria și el că

„Transilvania era populată de români când ungurii și-au făcut apariția în Panonia” (Michael Horvath, Geschichte der Ungarn, Vol . I, 1851, p. 9.) .

De altfel, încă din secolul al XII-lea, notarul anonim al regelui Bela al III-lea, într-un manuscris, Gesta Hungarorum (Faptele ungurilor), fixează stabilirea ungurilor în Câmpia Panonică, pe cursul mijlociu al Dunării, în 899 . Copia unui manuscris slavon, tot din secolul al XII-lea, Povestea vremurilor de demult, cunoscută și sub numele de Cronica lui Nestor, pe care personal am consultat-o la Muzeul Ermitage din Sankt- Petersburg, relatează, printre altele, că ungurii, când au venit aici, au dat pe teritoriul de azi al Transilvaniei peste o populație de valahi și slavi, organizată după modelul voievodatelor și cnezatelor slave, cum a fost și acela al lui Menumorut, de la Biharia, de lângă Oradea

În concluzie, lăsând la o parte orice protocronisme, de partea oricui, maghiare sau românești, nu încape nicio îndoială, și documentele istorice dovedesc acest lucru, că după retragerea slavilor, maghiarii, contrar obiceiului, n-au reușit să schimbe numele Ardealului și Transilvaniei, vechi provincii daco-romane, după cum, prin argumente istorice și lingvistice, se poate

demonstra că maghiarilor de mai târziu le-a convenit această denumire, fiindcă sugera fonetic zona împădurită a Ardealului (erdő).

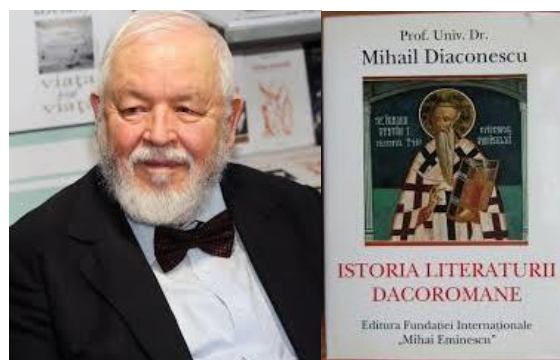
Prof. Univ. Dr. Paul Magheru,
Oradea, octombrie 2025

**MUZICA ȘI CONTEXTELE
PERFORMĂRII EI MENȚIONATE ÎN
ISTORIA LITERATURII
DACOROMANE DE MIHAIL
DIACONESCU. CU REFERIRI LA
„SPECII EPICE ȘI LIRICE ÎN
CREAȚIA LITERARĂ A GETO-
DACILOR”
AURELIAN POPA-STAVRI**

Autorul ISTORIEI LITERATURII DACOROMANE este Prof. Univ. Dr. Mihail Diaconescu, enciclopedist, teolog, romancier și publicist (n. la Priboieni, Muscel, Argeș, la 8 noiembrie 1937 – d. București, 25 martie 2020). Pentru a asigura fidelitatea transmiterii ideilor și datelor furnizate de cărți fundamentale, precum este ISTORIA LITERATURII DACOROMANE a Profesorului Universitar Doctor Mihail Diaconescu, în acest articol, aleg prezentarea pe scurt, a citatelor, selecționând menționările despre muzică, genuri și specii literare și muzicale, folclor și unele referiri despre contextul în care acestea au fost performate, valorificate în viața socială, familială și personală a oamenilor trăitori în spațiul carpato-dunărean-pontic-nistrean¹, și cum aceste arte au cuprins / influențat spiritual și artistic mediile regale, aristocratice și bisericești, ale Europei Occidentale și ale statelor Africii de Nord și Orientului Apropiat, primind, la rândul lor, benefice influențe. Poetul Ovidiu în operele sale literare elaborate la Tomis, scrie că regele autohton, Cotys I, și însuși el, poetul exilat, au scris poezii în limba getă. Se

¹ Cum caracterizează sintetic, de fiecare dată, în ISTORIA LITERATURII DACOROMANE, Prof. Univ. Dr. Mihail Diaconescu, spațiul etnogenezei străromânilor și românilor.

confirmă astfel existența acestei limbi getice vorbite care era capabilă să satisfacă cerințele unei arte culte.² Exprimarea în cele două limbi antice, latina și greaca, și circulația *extra muros*³ a autorilor și vorbitorilor autohtoni daco-geți, nord sau sud-dunăreni, în primele secole după Cristos, a asigurat prezența literaturii dacoromane, manifestarea și răspândirea ei în Europa, Orientul Apropiat și nordul Africii. Procesul a constat în comunicarea directă, verbală a reprezentanților acestei literaturi, născuți sau trăitori în acest spațiu carpatic, care au activat în / sau au vizitat Occidentul și Orientul Apropiat, influențând prin creațiile lor laice ca și prin operele lor

cristiane, arealul de civilizație europeană și mediteraneană.⁴ Ei au influențat acest areal

² Despre aceste cerințe scrie în ISTORIA LITERATURII DACOROMANE, autorul ei, Mihail Diaconescu.

³ În afara zidurilor cetății.

⁴ Despre Aethicus Ister, (n. 424 d. H – d. 499) pe care îl prezintă și îi comentează scrierile Mihail Diaconescu în ISTORIA sa, găsim alte profunde informații în cartea „Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia / Aethicus Ister. (din Histria, Istria dunăreană), «Cosmografie», ediție, studiu introductiv, tabel cronologic, note și traducere din limba latină în limba pelasgă > valahă / dacoromână, de prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu. Timișoara, Dacia / România, Editura Waldpress, (ISBN 978-606-614-239-7), 2019. „«Cosmografia», lucrare cu caracter enciclopedic, interdisciplinar, poliglot, a fost redactată în orizontul anului 466 d. H, imediat după «încheierea cincinalului de ocolire a Pământului doar pe mări și oceane». Cartea a fost rodul acestei expediții între anii 461-465, d. H, efectuate cu un grup de congeneri. Ea a fost tradusă după 297 de ani, în anul 763, de către benedictinul Hieronymus Presbyter din Freising-Bavaria (aprox. 709- 780 d H), „o transliterare (din latina în care autorul își tradusese

în mod principal prin călătoriile lor, și mă refer mai ales la misionarii autohtoni ai creștinismului, prin prezența și activitatea lor în diferite centre de cultură, pornind din Egipt și până în Italia, (Mediolanum / Milano de azi), Spania și Galia, dar și prin manuscrisele și copiile scrierilor lor care au circulat, au fost multiplicare sau citate în mediile interesate și în scrierile altor misionari. Autorii de literatură sau de scrieri ce ating sfera literaturii⁵, au creat în mijlocul populațiilor autohtone geto-dace, adevărate școli de literatură, cum au fost *Școala literară de la Dunărea de Jos* și *Școala literară de la Tomis*. Această literatură a influențat muzica, în primul rând pe cea cultă, de exprimare creștină, bisericească⁶. Limba folosită se știe că ordonează frazele muzicale, ritmul cuvintelor, semnificația mesajelor, conținutul ideatic, favorizează melodicitatea, ductul sonor și forma muzicală, spre o aceeași rezultantă artistică melo-poetică. Și procesul invers, al influenței muzicii populare sau de cult, ordonează și structurează într-un fel logic, similar, așezarea cuvintelor în vers sau frază, după talentul oratorului. Cartea Profesorului Univ. Dr. Mihail Diaconescu este structurează în așa fel încât toate domeniile literaturii și scrisului din perioada tratată sunt cercetate și valorificate în conexiune cu realitățile sociale, politice, economice, istorice și culturale. Aducem sub privirile cititorului citate legate de domeniul muzicii, literaturii și folclorului. „Existența statului

condus de Burebista a favorizat înflorirea unor forme lirice și epice în literatura populară a geto-dacilor. Varietatea creațiilor geto-dace care compun genul liric este ilustrată de specii literare ca *oda*, *peanul*, *cântecul erotic (scolia)*, *epode*, *bocetul (torelli)*, și *belagines* – atestate de diverse surse istorice antice.” „Literatura populară a geto-dacilor număra între formele (speciile, instituțiile) genului epic *mitul*, *legenda*, *narațiunile cu caracter moralizator* etc. De numele lui Deceneu este legată construirea unor temple (sanctuale) ale geto-dacilor.” Un rol în organizarea ritualurilor însoțite de - presupunem noi - *muzică vocală*, l-au avut regii-preoți precum Deceneu și urmașul său Comosicus, care, acesta din urmă, „*datorită priceperii sale era socotit și ca rege, și ca preot suprem, și ca judecător*” (Getica, 73-74)⁷. Continuăm cu citate: „La realizarea (de către Pubius Ovidius Naso), a poemelor ovidiene în limba getică au contribuit amicitia sa cu poetul Cotys I cât și anii petrecuți la Tomis (în care fără tăgadă, Ovidiu a auzit și cântece în limba populației gete, majoritară, la Tomis chiar, față de cea grecească, majoritate consemnată de Ovidiu însuși în *Tristia*, V, 7, versurile 9-12.). Regele Cotys I era autor de creații în limba getică. Așa cum se întâmplă mai ales cu creațiile unor personalități, este foarte posibil ca unele din cele mai reușite versuri ale lui Cotys I, (nedescoperite), să fi circulat în mediul regal getic și în varianta poezie cu acompaniament instrumental, ba chiar în varianta vocală, melodică sau doar melodizată a poeziei.

Ipoteza melodizării poeziilor regelui Cotys I se sprijină și pe existența unei bogate tradiții folclorice autohtone, despre care cine ar

din limba-i maternă, pelasga > valaha, lucrarea-I enciclopedică / interdisciplinară, dar în text caligrafiat cu alfabet fonetic pelasgo-valaho-dac din 23 de litere, în latina cu alfabet etimologic latin)”. Transliterarea a fost urmată de o „cenzurare, «abreviere» creștinătoare și mai apoi de multiplicare – la Școala de Copiști / Scribi a Abației Freisingane”, op. citat.

⁵ Printre scrierile ce ating sfera literaturii sunt manuscrisele despre martirii creștini atestați istoric, documentar, din arealul carpato-dunăreano-nistreano-pontic.

⁶ Un moment de vârf fiind reprezentat de creația lui Niceda din Remesiana / Nichita Remesianul, cu al său *Te deum laudamus*, preluat identic sau interpretat în variante poetico-muzicale până astăzi, în toată Europa.

⁷ Citatele sunt preluate din cartea ISTORIA LITERATURII DACOROMANE, autor pr. Univ. dr. Mihail Diaconescu, Editura Fundației Internaționale „Mihai Eminescu”, București, 2013, ediția a II-a revizuită și adăugită, Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului IRINEU, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei. Carte de 834 p. Deasemenea, au fost preluate și trimerile bibliografice acolo unde autorul le-a notat după citatele din alți autori.

putea afirma că s-a născut, consolidat și evoluat în doar perioada clasică a regatului geto-dac?

Regatul lui Burebista a fost rezultatul unei mari mase de populații care vorbeau o limbă înțeleasă pe o arie central europeană, nord balcanică, populație prosperă în economia ei antică. Au stat la baza unificării triburilor geto-dace tot limba comună, cu unele diferențe regionale, același stil de viață pastoral tradițional,⁸ sau bazat pe cultivarea cu mijloacele de atunci, primitive sau tehnice incipiente, a unor cereale, etc. „Cotys I a fost rege odrys și poet get, basileu eponim la Callatis (Mangalia), sub dominația imperială romană (ca rege clientelar)”, afirmă documentat, Mihail Diaconescu și continuă cu „Amiciția literară dintre Ovidiu și regele poet Cotys I este consemnată în *Epistulae ex Ponto* (II, 9), în care autorul latin exilat la Tomis afirmă: *«Poeziile tale dovedesc că, dacă am îndepărta de pe ele numele tău, aș spune că nu le-a compus un tânăr trac. În acest ținut, Orfeu⁹ nu mai este singurul poet.»* Fapt este că Ovidiu s-a simțit îndemnat să învețe limba geților, *«care n-au fost supuși pe deplin»* (de către romani, s.n.), și chiar să scrie în limba lor. El adaugă că a *«devenit aproape un poet get»* (*«carmina quae faciam poeta getes»*), pentru că a scris o carte *«în limba getică, în care cuvintele barbare* (adică străine sau diferite de limba

latină, n. n.) *au fost așezate după ritmul versurilor noastre»* (adică latinești, s. n.), p 16-17 ale ISTORIEI citate.

Pentru a motiva o asemenea admirație, creația poetică a regelui Cotys I „trebuia să aibă cel puțin două calități, și anume valoare estetică și putere de seducție” după care autorul ISTORIEI continuă: „Indiferent de conținutul ei, creația poetică a regelui Cotys I presupune respectarea unor reguli formale în strânsă relație cu aspectele ei tehnice ale versificației – ritm, măsură, opțiunea pentru o anumită tematică, prezența tropilor¹⁰, realizarea efectelor muzicale, incantatorii (s.n.), numeroase alte aspecte legate de arta cuvântului“. „Autorii antici care au scris despre domnia și activitatea literară a lui Cotys I sunt convinși că regele poet avea o fire blândă și o înaltă vocație lirică. Cotys I a fost căsătorit cu o femeie de cultură romană – Antonia Tryphaena, care i-a dăruit trei copii: Rhoemetaces (viitorul rege Rhoemetaces al III-lea), Polemon și Cotys (viitorul rege Cotys al II-lea).” Citim captivați despre istoria familiei regelui Rhoemetaces I, tatăl regelui Cotys I, despre dragostea cu care și-a crescut și educat pe cei trei fii ai ei, regina Anthonia Tryphaena, soția regelui Cotys I, originară din „regatul Bosforului, care cuprindea peninsula Crimeea și regiunile din jurul Mării de Azov, cu gurile fluviului Don, până la cetatea Olbia¹¹, (cetate) aflată anterior în interiorul frontierelor apărute de marele rege dac Burebista”, (p 19), regat ajuns sub influența Imperiului Roman, ca stat clientelar. Ca dintr-o istorie adevărată, aflăm despre lupta lui Rhascoporis, unchiul lui Cotys I, și a geților liberi din interiorul Scythiei Minor (Dobrogea de astăzi) și din nordul gurilor Dunării, învinși până la urmă de luptătorii geți ai lui Cotys I cu ajutorul unor trupe din legiunile romane stabilite la Aegisius, Tulcea de azi, la Tomis sau la cetatea Durostorum. Regele Cotys I a fost învins în luptă de către

⁸ Astăzi din păcate, îndeletnicirile agricole și pastorale, nesuținute de stat la dreapta lor valoare, importanță strategică și națională, ca fermenți ai perpetuării ființei naționale, așa cum sunt susținute și co-finanțate în statele Uniunii Europene. State bogate, pe care noi le-am apărut și continuăm să le apărăm cu tot ce avem mai bun, cu însăși sacrificiul nostru, zi după zi. Vedeți declarațiile ciobanilor, fermierilor români, situația de impas a creșterii ovinelor și bovinelor, păreri și adevăruri exprimate de ani buni în emisiunile de radio și de televiziune ale posturilor naționale, de stat ca și ale posturilor particulare.

⁹ Desigur, Ovidiu nu se referă la el, nici nu se putea în situația sa de exilat, însă mențiunea despre Orfeu tracul, ne conduce spre atmosfera poetică-muzicală din mediul aristocratic, cât și din mediul cotidian citadin sau rural.

¹⁰ Figuri de stil ca metafora, metonimia, sinecdoca. cf. <https://dexonline.ro/definitie/trop/definitii>

¹¹ Orașul pontic a fost înființat de coloniștii greci din Millet, în secolul VII î. d. H.

Rhascoporis, care l-a atras într-o cursă, Rhascoporis fiind caracterizat de istoricul roman Tacitus drept „*quod incultum, ferox, adnexum hostibus (erat)*”. Regina Anthonia a domnit peste posesiunile soțului, fiind urmată de fiul ei Rhoemetalces al III-lea, ajutați de Împăratul Caligula și de Publius Regulus, guvernator peste Moesia și Macedonia. Despre superba amicitie dintre Publius Ovidius Naso și regele get Cotys I, citim captivați și la capitolul „**2. Literatura cultă în epoca geto-dacă, Regele poet Cotys I ... și Publius Ovidius Naso**”, capitol care tratează atașamentul sufletesc al lui Ovidiu față de țara geților!

Pentru iubiiții noștri cititori, încheiem cu citatul elogiului poetic adus de Ovidiu regelui poet Cotys I. „*O, tu, regească stirpe, a căreia noblețe / De la Eumolp se trage, de ți-a ajuns cumva / Pân' la ureche vestea că zac în neagra jale / Pe țărmul acesta, vecin cu țara ta, / O, cel mai blând din tineri, te rog, ascultă-mi vocea: / Pe-un exilat ajută-l! Tu poți a-l ajuta! ... Pe cei căzuți un rege se cade să-i ajute, / Dar încă-un rege mare, așa cum ești și tu?! / Și fericirii tale îi șade bine aceasta: / Ea-i mare, dar mai mare mărinimia ta. / Atunci se vede bine puterea cât de mare-i, / Când ea nu lasă ruga să fie în deșert. / Splendoarea ginții tale o cere de la tine, / Noblețea ta o cere; ea vine de la zei.*”¹² „Poetul”¹³ este blând fără să fie și «setos de sânge» pentru că «pacea s-a făcut». Este pasionat de «artele frumoase» care «ale omului năravuri barbare îmblânzesc». Mai mult chiar – «dintre regi, nici unul nu le-a îndrăgit ca tine, / Din timpul lui, nici unul nu le-a închinat mai mult”. „Traducere a poetului Teodor Naum.”... „Aceasta încă poate pe noi să ne unească: / Acelorași altare suntem închinători! / Poetului poetul întinde-a(le)

sale brațe, / Ca țara ta să-i fie liman ocrotitor.”¹⁴

Prof. Aurelian Popa-Stavri,
București

MIHAI EMINESCU ȘI IOAN SLAVICI Nicolae Iosub

Ioan Slavici a fost unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Mihai Eminescu, în perioada studiilor universitare de la Viena și apoi când au lucrat împreună la publicația conservatoare, *Timpul*, din București.

Mihai Eminescu l-a cunoscut pe șirianul Ioan Slavici în iarna anului 1869, prin intermediul studentului la medicină Ion Hosanu. Slavici era înscris la Facultatea de Drept și neavând posibilități materiale de a continua studiile universitare, intră ca voluntar în armata austro-ungară din Viena, locuind la Cazarma „Franz Iosef”, aflată aproape de universitate. Dimineața mergea la cursuri la universitate, iar de la ora douăsprezece mergea la instrucție, până la ora cinci după amiază. La ieșirea de la instrucție, pe Slavici îl aștepta Eminescu, cu care făcea lungi plimbări, discutând despre cursuri, despre literatură, istorie și alte lucruri interesante. Slavici se simțea ca acasă în cazarmă, având grijă de dormitor, ca să fie ordine și curățenie, el fiind o fire grijulie și ordonată și împăcându-se bine cu toți camarazii săi, ce reprezentau diferite naționalități. Seara, Eminescu îl însoțea pe Slavici la cazarmă, înainte de închiderea porților și darea stingerii.

Pe Eminescu, Slavici îl atrăgea prin felul lui blând și concesiv, dorința de studiu, preocupările pentru limba vorbită în Țiria și intenția de a se ocupa de scris, dar, mai ales, fiindcă era de origine transilvănean, pentru care poetul avea o mare admirație.

¹² Pontice, Cartea a II-a, IX, Către regale Cotys, 1-22 și 37-40., p 361 din ISTORIA LITERATURII DACOROMANE, Prof. Univ. Dr Mihail Diaconescu. „Traducere a eminentului latinist și poet Teodor Naum”.

¹³ Regele Cotys I.

¹⁴ Pontice, II, IX, Către regale Cotys, versurile 49-50, 51-53, 63-66. Toate citatele fac parte din cartea ISTORIA LITERATURII DACOROMANE, autor Prof Univ. Dr. Mihail Diaconescu.

La rândul lui, Ioan Slavici a fost impresionat de cultura lui Eminescu și a căutat să se împrietenească cu poetul: „Ne-am întâlnit, ne-am făcut prieteni și, vrând-nevrând, tot pe el îl găseam când voiam să discut cu cineva, căci, deși era mai mic de ani, era cu mult mai mare ca știință, strivitor ca superioritate intelectuală și mai presus de toate om cu inima deschisă și totdeauna plină de căldura sfântă a celor aleși...” (Ioan Slavici- *Fapta omenească*).

În vara anului 1870, Slavici dă examenul de ofițer (devine sublocotenent) și apoi este obligat să părăsească cazarma, trezindu-se fără mijloace de existență. După o scurtă perioadă de vacanță în țară, la revenirea sa în Viena, găsește o ocupație la un institut particular, unde prepara doi copii maghiari, care nu știau limba germană, fiind în același timp și preceptor al celor trei frați Feraru din Craiova. Duminica se plimba cu cei trei băieți prin Viena, fiind însoțit și de Mihai Eminescu, discutând despre literatură și despre cele învățate la cursuri.

Atunci când Slavici s-a apucat de scris și s-a împotmolit, deoarece nu cunoștea bine limba română și nu citise suficientă literatură română, cunoscută până atunci, a apelat la Eminescu să-l ajute și să-i dea sfaturi.

În revista *Tribuna* din Sibiu din 9/21 octombrie 1886, într-un foileton intitulat „Un nou adept”, Slavici introduce o amintire de la Viena, referitor la începuturile sale literare: „Sunt acum șaisprezece ani, când mi-am început activitatea literară, nu eram în stare să scriu o frază corectă în românește. Nu-l cunoșteam nici măcar pe nume pe Maiorescu, deși tocmai pe timpul acela era

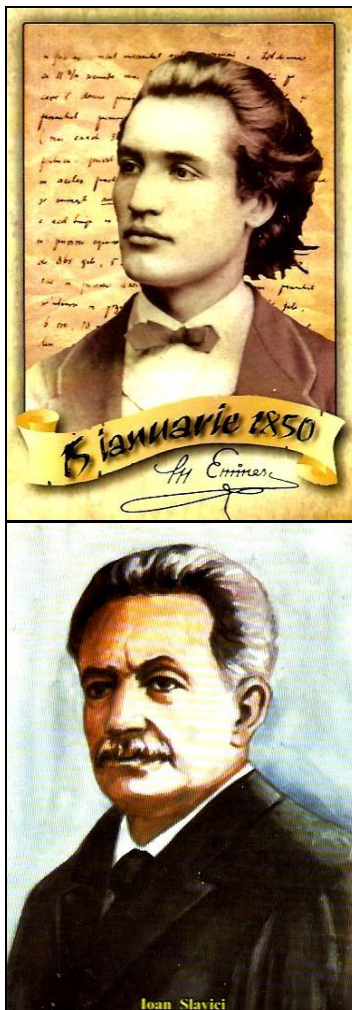
foarte urgisit pe aici pe la noi. Era însă la universitatea din Viena un om tânăr, Mihail Eminescu - chiar și atunci nume cunoscut în literatura noastră, un admirator al lui Maiorescu. Aș fi dorit prea mult să aflu părerea noului meu amic asupra primelor mele încercări, dar aceste erau scrise în limba maghiară, singura pe care o stăpânam pe timpul acela. Mă căzânam dar să refac în românește ceea ce făcusem în ungurește și mă simțiam foarte nenorocit, că nu pot să-mi exprim cugetările în limba cea „dulce și frumoasă”, pe care acasă la noi o vorbesc toți copiii și toți oamenii „proști”.

„De!- îmi zise prietenul meu- tu știi românește, numai că nu știi ce știi. Mai întâi și mai întâi ia hotărârea bărbătească, că nici mai scie, nici vei mai citi timp de un an în ungurește, că te vei pune pe studiul autorilor români. Iar dacă ai chiar acum ceva de spus, pune-te și scie așa cum se vorbește la voi, la Șiria. Eu, care sunt moldovean, mi-am făcut studiile prin Bucovina și prin Ardeal și cunosc bine literatura românească, și cea veche și cea mai nouă: îți voi spune apoi ce este bun și ce este rău, ce este și ce nu este literaricește admisibil în limba voastră șirienească,- fiindcă bine e scris așa cum pretutindeni se zice și precum

au mai scris și alți autori de oarecare valoare”.

„Așa am făcut; și prima mea încercare a fost admisă de *Junimea* și publicată - ce lucru mare - în fruntea unui număr din *Convorbiri literare*”.

Din această descriere, observăm că Eminescu a fost nașul literar al lui Ioan Slavici, cel care l-a îndrumat cum să se

instruiască și cum să scrie în românește, corectându-i și transcriindu-i apoi cele scrise. Altfel, Slavici ar fi devenit un scriitor de limbă maghiară.

Mai târziu, Delavrancea, referindu-se la ajutorul dat de Eminescu lui Slavici, pentru a deveni scriitor de limbă română, în cuvântarea din 4 decembrie 1915, la dezbaterea din Camera Deputaților, spune despre Slavici: „Bătrânul literat fusese prins odinioară în curentul de stat maghiar. Numai grație influenței lui Eminescu, de pe când era tânăr, a fost smuls din vultorea ungurească. Bietul Eminescu! Bietul mare om! Cu inima lui caldă, cu patriotismul lui transcendental, cu vorba lui apăsată și grea, cu ochii lui în care strălucea lumina veacurilor trecute, l-a covârșit, l-a convins și l-a adus în lumea românească. Mai bine nu l-ar fi adus! Mai bine ar fi îmbogățit cu câteva nuvele literatura maghiară decât să-l vedem acum, la adânci bătrânețe, reîntorcându-se iarăși în tabăra din care cu greu l-a răpit marele nostru Eminescu”.

Delavrancea nu-l putea ierta pe Slavici deoarece era de partea imperiului austro-ungar, nerenunțând niciodată la cetățenia austro-ungară. Slavici nu credea că românii trebuie să trăiască într-un singur stat independent, apreciindu-i pe austrieci care, spune el: „țineau mult mai mult să știe ei limba altora, de cât ca alții să învețe cea germană și-și dădeau silința să cunoască

firea, obiceiurile și apucăturile, virtuțile și slăbiciunile acelora cu care veneau în atingere”. Or, tocmai acest lucru nu este adevărat, limba germană fiind limba oficială în imperiu, în învățământ și administrație și au promovat în mod agresiv religia catolică în Ardeal.

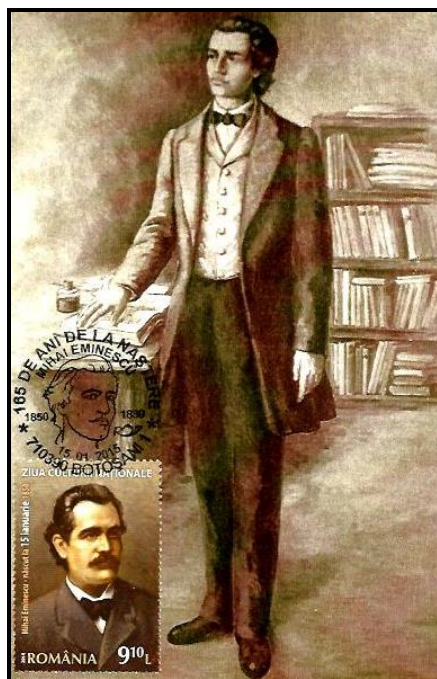
După ce Iacob Negruzzi se întâlnește cu Mihai Eminescu la Viena, în vara anului 1870, poetul începe să publice poezii la

revista „Convorbiri literare” din Iași. În aceeași vară Negruzzi se întâlnește și cu Slavici, după care acesta va debuta în aceeași revistă literară.

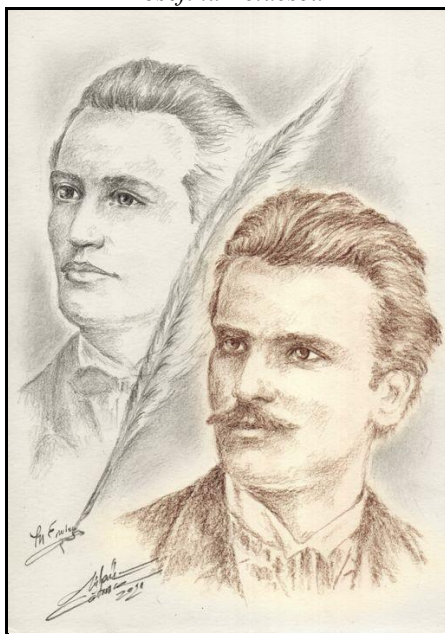
Într-o scrisoare din Viena din 1870 către Iacob Negruzzi, Eminescu spune despre Slavici: „Îmi pare rău că Slavici a plecat din Viena în vacanțe, aș fi dorit mult să faceți cunoștința lui. Eu cred că Slavici este un scriitor cu viitor, el cugetă drept, are idei originale și va scrie foarte bine când

va mânui mai ușor limba română de care s-a cam dezvățat în școlile ungurești”. Eminescu vedea de pe acum talentul lui Slavici și îi prevedea un viitor literar de succes, deși, revista *Familia* nu-i publicase nimic.

Într-o altă scrisoare, din 6 februarie 1871, Eminescu scrie lui Negruzzi: „Am primit epistola d-voastră cu multă bucurie; pentru Slavici a fost și mai mult un eveniment fericit. Închipuiți-vă că din câte-a scris bietul om, *Familia* din Pesta nu i-a primit nimic,

Eminescu student-pictură de Elena Iosefina Beldescu

Grafică Eminescu-Slavici M. Cătrună

sub cuvânt că nu sunt destul de ușor scrise, nu sunt pentru așa-numitele spirite frumoase, c-un cuvânt pentru d-nul redactoriu al *Familiei* nu erau destul de fade. Și deși are multe scrieri, din care unele pline cu idei frumoase, totuși începuse a se-ndoi despre talentul lui. Acum a-nceput a avea mai multă încredere în el însuși”. Iar în scrisoarea din 16 mai 1871, Eminescu spune despre munca ce este nevoit s-o depună cu corectarea scrierilor lui Slavici, înainte de a fi publicate.

După Serbarea de la Putna, Eminescu a venit la Iași, la *Junimea* și a insistat ca Slavici să fie ajutat ca să-și poată termina studiile, neavând posibilități materiale. Acest lucru este confirmat chiar de Slavici: „În urma stăruințelor lui Eminescu, mai mulți dintre membrii „Junimii” au luat între dânsii înțelegere să-mi deie un ajutor...Cu primii 15 galbeni primiți prin mijlocirea lui Eminescu m-am întors (toamna) la Viena, prin luna septembrie a venit și Eminescu, care însă a găsit o atmosferă tulbură în sânul *României June*. Pornirea mai veche împotriva lui Maiorescu și a partizanilor săi a izbucnit și în sânul acestei societăți studențești, ai cărei o parte din membri se abținuseră de la serbarea care avusese loc la Putna”. I. Bumbac președintele comitetului a insistat ca Slavici, Eminescu, Ștefureac și Chibici să nu fie aleși în comitet, pentru principiile lor pro Maiorescu.

Se poate observa că Mihai Eminescu a contribuit decisiv la ajutorarea lui Slavici ca

să devină un bun scriitor și a intervenit, de nenumărate ori, pentru el la „Junimea” din Iași, la Negruzzi și Maiorescu, pentru a-l ajuta să-și termine studiile.

Slavici a apreciat ajutorul dat de Eminescu în devenirea sa ca scriitor, mai ales în perioada vieneză de studii, când tineri fiind se înțelegeau foarte bine și se ajutau în acțiunile lor.

La rândul lui, Slavici l-a apreciat mult pe Eminescu, pentru pregătirea și valoarea lui. Într-o scrisoare din 6/8 septembrie 1874, către Iacob Negruzzi, Slavici îl caracterizează astfel pe Eminescu: „Dar să cunoști pe Eminescu, și vei afla un om de felul în care natura nu produce decât în momentele sale de preocupățiune. Parcă n-a știut ce face când a făcut, și părăndu-i rău, mai apoi, începe a strica fapta sa. Eminescu este dintre acei puțini oameni care nu sunt mențiți a vieții în societate, pentru că nu-și află semenii. Îndeobște el este nesuferit, pentru că știe cine este el, știe cine sunt alții, nu-i pasă de o lume pe care trebuie să o disprețuiască și stă ca și o carte deschisă înaintea tuturor. Toate sufletele alese sunt rezervate și tocmai pentru oamenii comuni lipsa de rezerve a unui suflet ales este nesuferită. Nu ne place să vedem că suntem mai proști decât alții, pentru că nu ne întovărășim bucuros cu cei mai cuminiți dintre noi...El este o literatură vie, o galerie în care în tot momentul se produc noi întrupări ale gândirii frumoase” (Ioan Slavici- *Romanele vieții*).

Slavici și Eminescu la Viena, c.p.i.

Referitor la pesimismul lui Eminescu, Slavici care l-a cunoscut foarte bine pe poet, spune: „Eu – bunăoară - am petrecut cele mai frumoase zile din tinerețele mele stând de vorbă cu dânsul și nu pot să mi-l reamintesc decât râzând cu o seninătate copilărească.

În toamna anului 1869, când ne-am întâlnit la Viena, el era tânăr de vre-o douăzeci de ani, om plin de vigoare trupească, pornit

spre o viață avântată, totdeauna voios și iubit de toți cei ce-l știau, pentru inima lui deschisă și pentru firea lui duioasă. Oameni tineri eram cu toții, dar nici unul dintre noi nu se socotia de o potrivă cu dânsul în ceea ce privește iubirea de oameni și avântul național, și toți ne bucurăm când puteam să ne petrecem timpul stând de vorbă cu el.

Era foarte deștept și știa foarte multă carte; eu în deosebi însă nu l-am iubit nici pentru deșteptăciunea lui, nici pentru știința lui de carte, ci pentru că nu am cunoscut în viața mea om atât de fericit ca dânsul și mă simțiam și eu mai fericit când stăteam numai noi doi împreună. Bună, rea, cum o fi, lumea în care trăim, oglindită în capul lui Eminescu, era cea mai frumoasă din lumile care sânt cu puțință, și era peste puțință să nu-l iubești pe om când îl vedeai ca dânsul și să nu treci cu inima ușoară peste toate miseriile vieții când el îți arăta nimicnicia lor.

Așa era Eminescu atunci și tot așa a rămas până în primăvara anului 1884, când căile noastre s-au despărțit” (Ioan Slavici- *Pesimismul lui Eminescu- Convorbiri literare* nr.4, aprilie 1902, București).

Afirmările din acest text, scris de Slavici în 1902, vin să infirme o serie de eminescologi care l-au considerat pe Eminescu un pesimist înăscut și poezia lui plină de idei pesimiste. După cum vedem din scrierea lui Slavici, Eminescu era un om cu dragoste de viață, plin de voioșie și era un om fericit, o companie plăcută pentru colegii și prietenii săi. Doar greutățile vieții, lipsurile materiale și nedreptățile pe care le-a îndurat, l-au mai schimbat pe Eminescu, devenind, treptat, un om mai tăcut, dornic de singurătate și liniște. Eminescu este apreciat de Slavici și pentru cultura lui vastă, mereu preocupat de cunoaștere, citind foarte mult, depășindu-i pe toți colegii săi de facultate pentru cunoștințele sale vaste.

Tot în același articol Slavici afirmă că: „Eminescu a fost copilul răsfățat nu numai al „Junimiștilor”, ci al tuturor celor ce-l cunoșteau mai de aproape, și e peste

putință să nu mă înduioșez când îmi aduc aminte de dragostea, cu care răposatul Alexandru Știrbeiu ori bătrânul Lascăr Catargiu îl îmbrățișau pe tânărul adeseori jerpelit, care nu vorbea nici cu dâșii altfel decum vorbea cu mine, și cum îl distingeau în toate împrejurările.

Om conștiincios, onest, neobosit și mult știutor, Eminescu ar fi putut să ocupe cele mai înalte pozițiuni în viața noastră comună, dar el nu a voit, și n-a voit pentru că era conștiincios și se cunoștea însuși pe sine”.

Aici, nu putem fi de acord cu Slavici, că Eminescu nu și-a dorit poziții mai înalte în societate, dar cei ce conduceau nu-l aveau în calculele lor, deși poetul ar fi voit și ar fi putut fi un excelent parlamentar. De multe ori a rămas fără slujbă, câștigându-și cu greu existența, deși el se mulțumea cu puțin și putea face orice muncă.

Într-o scrisoare către un prieten, Slavici referindu-se la pesimismul lui Eminescu, scrie: „Nici unul dintre citatele cuprinde în scrisoarea d-tale nu e dovadă că Eminescu era pesimist.

Pesimiștii sunt cei ce pornesc din principiul că lumea în care trăim e cea mai rea dintre lumile care sunt cu puțință, că omul e rău și nu poate să fie bun și că viața e un canon de suferințe...

Optimistul pornește, din contra, din convingerea că lumea e bună, că omul e bun și că viața e un dar și viețuirea un șir de mulțumiri. O mulțumire e să vezi lumina dătătoare de viață, să respiri aerul, să-ți astâmperi setea, să-ți potolești foamea; mulțumire e funcționarea normală și firească a orișicărui organ. Suferința e lipsa de viață, și durere și simțim când vreunul dintre organe e împiedicat în funcționarea noastră firească...

Nu putea dar să fie pesimist Eminescu, care se plângea de propriile neputințe și combătea cu toată asprimea stricăciunea românească. Cei răi și stricați, pe care el îi combătea, erau nevoiți să-l prezinte ca pe un pesimist, căci numai astfel se puteau apăra.

„Nu puneți temei pe spusele sale - ne zic ei - căci el e un pesimist, care vede numai răul în lume și în oameni, un om pornit spre exagerări, care cere ceea ce e peste putință...Numai pornind din nemărginita lui iubire de oameni putem să înțelegem bine scrierile sale” (I. Slavici- Scrisoare din 9 martie 1902).

Slavici apreciază la Eminescu vastele sale cunoștințe despre istoria și viața poporului român, preocupat de creația populară pe care a cules-o ori de câte ori a avut ocazia: „Eminescu și-a dat cea mai mare parte din viață și cea mai buna parte din sufletul lui ca să cunoască până în cele mai mici amănunte viața poporului român și rostul neamului românesc în lumea aceasta...ținea să se potrivească întru toate cu poporul...Poet al țăranului român e și Mihail Eminescu, care a scris doine atât de potrivite cu felul de a simți al poporului român, încât au devenit populare și trec din gură-n gură” (Ioan Slavici- *Amintiri*, București, 1924).

În anul 1870, Eminescu și Slavici s-au angajat cu toate forțele pentru organizarea Serbării de la Putna, cu ocazia împlinirii a 400 de ani de la sfîntirii Mănăstirii Putna, ctitorie a domnitorului Ștefan cel Mare.

Din păcate manifestările au trebuit să fie amânate cu un an din cauza izbucnirii războiului franco-german, pe 7/19 iulie 1870. Pe 18 martie 1871, comitetul serbării se reconstituie avându-l ca președinte tot pe Nicolae Teclu, pe Slavici ca secretar și pe Valeriu Bologa drept casier. În continuare, tot greul pregătirii serbării cade asupra lui Eminescu și Slavici, care trimit apeluri la universități și care determină ecouri în presă în favoarea manifestărilor de la Putna. Această activitate asiduă face ca cei doi să fie urmăriți de „Siguranță”, care înscenează lui Eminescu un proces de presă, pentru un articol mai vechi din publicația „Federațiunea”.

Serbarea de la Putna a avut un mare ecou în rândul românilor de pretutindeni, Eminescu și Slavici ducând greul acestei acțiuni de

răsunet. Tot ei au contribuit la contopirea celor două societăți studențești într-o singură societate „România Jună”.

În anul 1874, Eminescu este numit în postul de director al Bibliotecii Universitare din Iași, locuind într-o cameră mare de la Biserica Trei Ierarhi. Aici va locui și Slavici, Miron Pompiliu și Samson Bodnărescu, director de școală. Odaia lor era într-o permanentă dezordine ceea ce o face pe soția lui Burlă să o numească „balamuc”.

Ioan Slavici va sta în Iași un an, după care pleacă la București, fiind numit de Titu Maiorescu, secretar al comisiei de cercetare a documentelor Hurmuzaki și redactor la publicația „Timpul”.

Cât a stat la Iași, Eminescu îl introduce pe Slavici în Societatea *Junimea*, unde va debuta citind nuvela „Popa Tanda, primită cu aplauze de cei prezenți.

Pe la sfârșitul lunii octombrie 1877, Eminescu părăsește Iașul, fără să-și poată lua rămas bun de la Veronica Micle, în urma solicitărilor repetate ale lui Slavici, care nu făcea față obligațiilor de la *Timpul*. După ce Maiorescu îi trimite banii necesari deplasării, Eminescu vine la București la sfârșitul lunii octombrie, lucrând la redacția ziarului conservator *Timpul*, împreună cu Slavici, Caragiale și Ronetti Roman.

În amintirile sale, Slavici descrie munca celor trei prieteni la redacția *Timpului*: „Nici un articol nu se publica de noi la „Timpul” fără ca mai întâi să fie citit între noi, Eminescu, Caragiale, Slavici. Adeseori strigau tipograful grăbiți după manuscris, dar noi nu li-am fi dat un articol necitit pentru nimic în lume.

Caragiale scria greu, ștergând chiar. Uneori s-a întâmplat ca Eminescu, scos din răbdări, să-i termine el articolul său”. Eminescu era foarte exigent cu toate materialele ce se publicau, corectându-le și modificându-le mereu înainte de tipărire.

Eminescu a depus o muncă supraomenească la redacția *Timpului*, mai ales după ce au plecat Caragiale și Slavici, fiind și redactor

șef și autorul majorității materialelor publicate. Cât a lucrat la *Timpul* Eminescu a supărat mulți politicieni prin articolele sale, chiar pe cei de la Partidul Conservator, intrând în conflict cu Al. Lahovari și chiar cu Maiorescu, făcându-și mulți dușmani.

Slavici, coleg de redacție cu Eminescu la *Timpul*, a cunoscut foarte bine relațiile poetului cu Conservatorii, partid pentru care a muncit din greu, gândindu-se poate, la o viitoare recompensă: „Deoarece boierii numai rar de tot aveau timp pentru *Timpul* și inspirațiunile erau și ele rare, „băieții” rămâneau de capul lor, ceea ce pe ei nu-i supăra deloc, dar supăra adeseori pe alții, căci mai ales Eminescu nu era cruțător nici față cu membrii partidului când se nimerea ca ei să cadă în vreun păcat, ba era în stare să laude faptele bune și dacă ele erau săvârșite de adversari politici. Mult n-a trecut, dar, și a intrat și el în conflict cu Alexandru Lahovary...”

Eminescu a mai lucrat cu toate acestea încă patru ani aproape în redacțiunea ziarului *Timpul*, căci ***multe a avut să sufere, dar niciodată jignit în demnitatea lui de om n-a fost ca redactor al acestui ziar*** (Ioan Slavici- *Amintiri*, Ed. Cultura Națională, București, 1924).

Slavici, coleg de redacție la *Timpul* cu Eminescu și Caragiale, a cunoscut, cel mai bine, activitatea poetului, care lucra cu multă convingere pentru ideile conservatoare, în urma căreia nu s-a ales cu nimic bun pentru dânsul, făcându-și mulți dușmani. Și mai spun unii dintre contemporanii săi că Eminescu a dus-o bine la *Timpul* și a avut tot ce-i trebuia.

Pentru ușurarea studiului limbii române în școli, Eminescu, Caragiale și Slavici s-au apucat să lucreze la o gramatică a limbii române, poetul luându-și sarcina să facă etimologia, Caragiale sintaxa, iar Slavici rânduirea cuvintelor, lucrând peste 400 de pagini, din păcate nefinalizată.

Slavici era secretarul Comisiei pentru editarea documentelor Hurmuzaki, din care făcea parte M. Kogălniceanu, Al. Odobescu,

Teodor Rosetii și D. A. Sturza, rugându-l pe Eminescu să traducă primul volum. În vara anului 1878, Eminescu petrece două luni de zile la Florești în locuința junimistului Nicolae Mandrea și traduce acest prim volum ce apare în 1879, primind 1000 de lei recompensă pentru munca depusă.

Atât Eminescu cât și Slavici au făcut parte din Societatea „Carpații”, societate ce avea ca scop să-i trezească pe românii transilvăneni, prin studenții ce învățau în Regat, la regăsirea identității lor și lupta pentru unirea cu Țara. Dacă Eminescu a avut o activitate importantă în cadrul Societății „Carpații”, Slavici era mai ponderat, informându-l pe Maiorescu cu toate acțiunile societății, având un rol de supraveghere a activităților acestei societăți.

În anul 1883, Eminescu locuia cu chirie la Slavici, dar relațiile dintre ei s-au deteriorat continuu, poetul deranjându-l în timpul nopții prin zgomotul făcut, când obișnuia să lucreze, iar relațiile cu soția lui Slavici devin din ce în ce mai încordate.

Pe 28 iunie 1883, soția lui Slavici scrie un bilet lui Maiorescu, spunându-i că Eminescu a înnebunit și să facă ceva cu el. Poetul este internat la Sanatoriul doctorului Al. Șuțu și de aici relațiile lui Eminescu cu familia Slavici se întrerupe.

Într-o scrisoare din Viena către Maiorescu, din 17 iulie 1883, Slavici spune: „După convorbirea ce avusem cu D-l Sturdza am stat încă Vineri acasă și m-am bălăbănit până la 12 din noapte cu tinerii de la societatea „Carpații”. Sâmbătă am plecat înse cu trenul accelerat și nici nu m-am oprit până la Viena. Înainte de plecare vi-am scris o epistolă, pe care aveam de gând să vi-o las acasă. Întâlnindu-l înse pe Eminescu, m-am speriat de el; cu toate aceste nu me lasă firea să cred c-a sosit nenorocirea, de care me temeam de mult acum. Am luat numai înțelegere cu el să meargă la D-voastre, sigur fiind că-l veți observa cu mai multă atenție decât mine, care eram amețit de boala mea. Spre a fi și mai sigur că va merge, i-am predat scrisoarea, rugându-l s-o

ducă neîntârziat, pentru că lucruri mari atârnă de aceasta.

Nu știu dacă vi-a adus ori nu scrisoarea; astăzi am primit înse știrea că s-a întâmplat. Ve rog, domnule Maiorescu, să binevoiți a me vesti despre starea în care se află acum și dacă mai e speranță să ne mai putem bucura de densul. Eu sunt nemângâiat”.

Din această scrisoare putem deduce că Slavici a plecat sâmbătă (25 iunie 1883) la Viena și l-a trimis pe Eminescu la Maiorescu cu o scrisoare ca să-l observe. Eminescu nu s-a dus cu scrisoarea la Maiorescu, căci, dacă ar fi fost așa de schimbat, criticul ar fi luat atunci măsura de internare în spital. Or, internarea s-a produs marți, 28 iunie 1883, după ce Catinca Slavici a trimis biletul prin îngrijitoarea sa. Ne întrebăm cum de s-a dus Eminescu la Maiorescu în acea zi (marți)? Și-a adus aminte Eminescu că trebuie să-i ducă scrisoarea lui Slavici? Ceva nu se leagă.

Slavici minte că era așa de bolnav încât să plece urgent la Viena. El trebuia să plece din București, în urma perchezițiilor poliției la Societatea „Carpații” și a plecat pentru a nu fi arestat, cum s-a procedat cu alți membri ai Societății. Eminescu nu a vrut să plece la Botoșani, cum îl rugase Maiorescu și a căzut în această cursă a internării. Povestea situației din ziua internării este o adevărată telenovelă, creată pentru posteritate, care să justifice internarea forțată a poetului și scoaterea lui din publicistică.

Eminescu dându-și seama de rolul jucat de familia Slavici în sechestrarea și internarea sa la sanatoriu, nu a dorit să mai aibă legături cu Slavici, nevrând să-i scrie nimic, dar nici Slavici nu i-a scris vreodată, deși poetul ar fi avut nevoie de compasiunea și încurajarea foștilor săi prieteni. Nu se cunoaște ca Slavici să se mai fi întâlnit cu Eminescu, după îmbolnăvirea acestuia, în 1884 plecând la Sibiu ca redactor la revista *Tribuna*. Slavici s-a purtat destul de rece cu Eminescu, după căderea acestuia și până la moarte. Simțindu-se vinovat, Slavici a evitat să se întâlnească sau să-i scrie lui Eminescu

și, amintirile sale sunt scrise destul de târziu, la 35 de ani de la stingerea din viață a poetului și cu un an înaintea morții sale.

Când Eminescu era internat la sanatoriul Ober- Dobling din Viena, Chibici scrie lui Maiorescu, pe 14 martie 1884: „Am stăruit pe lângă Eminescu ca să scrie câteva rânduri d-lui Slavici rugându-l să-i pregătească, sau mai bine zis, să-i închirieze undeva o locuință, spre a nu fi nevoit a trage la hotel la sosirea în București, se vede însă că preferă a sta la hotel, căci tot îmi răspunde că n-are ce scrie d-lui Slavici”.

Eminescu intuia că Slavici a contribuit la internarea sa, pe 28 iunie 1883, și apoi l-a părăsit plecând în străinătate și nici nu primise vreo scrisoare de la acesta, în perioada de boală. Apoi, Slavici nu i-a mai ținut nici manuscritele și nici lada sa cu cărți, când în mod normal ele trebuiau să rămână la el, ca la un bun prieten. Eminescu nu i-a scris nici el lui Slavici și nici nu l-a întrebat de soarta cărților și manuscriselor sale, știind că acestea nu puteau fi luate din casa lui fără știrea și acordul său.

Nici unul dintre eminescologi nu pomeneste despre ruperea relațiilor dintre Eminescu și Slavici, faptul că Slavici nu i-a scris niciodată, după 28 iunie 1883 și nici nu a fost la înmormântarea poetului, fiind în închisoare la Vaț, în Ungaria. Slavici se știa vinovat față de Eminescu, pe care nu l-a ajutat în momentele grele din viața sa și cele scrise de el în „Amintiri” trebuie luate cu o oarecare rezervă, fiind scrise după 35 de ani de la moartea poetului și cu o anumită cosmetizare a unor situații. Iată cum o prietenie strânsă dintre doi scriitori s-a frânt brusc și istoria literară ar trebui să consemneze acest fapt mai puțin plăcut!

Atât Eminescu cât și Ion Slavici au fost membrii activi ai *Junimii* din Iași și au publicat creațiile lor în revista „Convorbiri literare”. Ei apar cu medalioane în tabloul *Junimii* din 1880, participând cu regularitate la întrunirile săptămânale ale acesteia, făcând parte din grupa celor ce luau rar cuvântul, grup numit *Caracudă*. La sfârșitul

fiecărui an ei participau la banchetul *Junimii*, chiar atunci când se mutaseră în București. Maiorescu, mentorul *Junimii*, era apreciat și stimat de toți membrii societății și mai ales de Eminescu și Slavici, pe care i-a ajutat material pentru a-și continua studiile universitare.

Totuși, mai târziu, Slavici se distanțează politic de Titu Maiorescu și de politica *Junimii*, cum se observă într-o scrisoare trimisă după ieșirea sa din închisoarea de la Vaș. „Cu, ori fără de voia d-voastre, „Junimist” azi mai are și un sens politic, și e cestiune de onestitate să vă mărturisesc, că în înțelesul acesta noi, deși amici literari ai „Junimiștilor” de peste Carpați, nu suntem „Junimiști” (Scrisoare a lui Slavici către T. Maiorescu din 2 noiembrie 1889, din Sibiu). Această distanțare de *Junimea* se produce și din cauză că junimiștii s-au apucat de politică, guvernând împreună cu liberalii, fiind numiți „opozitia miluită”, ceea ce lui Slavici nu-i convenea. Treptat el s-a

revista „Tribuna” pe care o conducea în condiții grele financiare, aflată

în pragul desființării și familia lui nu a primit nici un ajutor când era închis la Vaș.

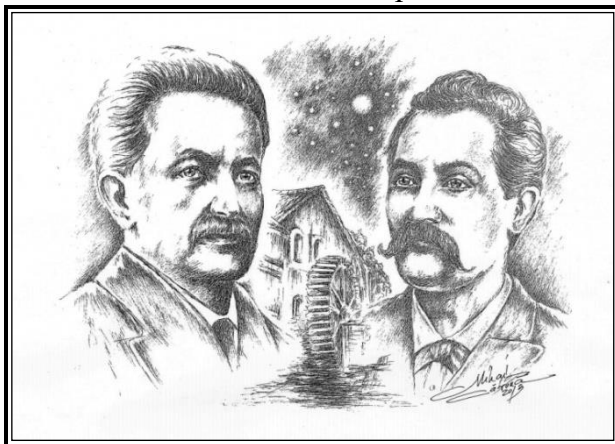
Datorită atitudinii sale pro-germane, Ioan Slavici, în timpul Primului Război Mondial a fost de partea Antantei, redactor la „Gazeta Bucureștilor”, organul în limba română a ocupanților germani. După prăbușirea Puterilor Centrale a fost arestat și condamnat la 5 ani de închisoare, din care a făcut numai un an și, până la sfârșitul zilelor sale, în 1925, el nu s-a dezis de ideile sale pro-austriece. Pentru Ioan Slavici unirea românilor trebuia să se facă numai din punct de vedere cultural.

Biograful lui Slavici, Scarlat Struțeanu spune după moartea sa: „A voit să-și îndrumeze politicește neamul și a greșit; a lucrat pentru cultura acestui neam și a reușit să-l înalțe prin opera dăruită... Ioan Slavici și-a închipuit că politica este artă, viața este o școală, iar el, profesorul artist”.

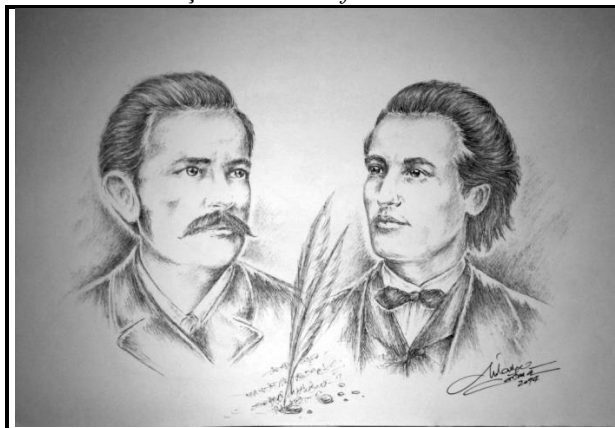
Bibliografie:

1. Ioan Slavici- AMINTIRI- Ed. *Cultura Națională*, București, 1924
2. Scarlat Struțeanu- *COMENTARIU asupra Omului și Operei- Ioan Slavici*, Ed. *Scrisul Românesc*, Craiova,
3. George Călinescu- *Viața lui Mihai Eminescu*- Ed. *Junimea* Iași, 1977
4. Augustin Z.N. Pop- *Noi contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*- Editura Academiei R.S.R., București, 1969
5. Ioan Slavici- *Pesimismul lui Eminescu- Convorbiri literare* nr.4, aprilie 1902, București
6. Ioan Slavici- *Romanele vieții*

**Nicolae Iosub,
Botoșani**

Eminescu și Slavici- Grafică de M. Cătrună

îndepărtat de *Junimea*. Slavici nu le putea ierta junimiștilor că nu ajutau material

Îndemn

Mircea Dorin Istrate

Lăsați copiii meargă pe la țară
Să-mi steie cât se pote la bunici,
Să-mi umble liberi încă pe hotară,
Prin crânguri, prin pădure și prin lunci.
Mănânce-o pălărie de cireșe,
Frăguțe câte fi-vor pe-a lor cale,
Un rug de zmeur, cât vor vrea agreșe,
Și mură dulce de pe mal de vale.
Și-n vară-o zamă bună de șalate,
O coastă cu jumeri în miez de iarnă,
Sarmale cu păsat și-un blid cu lapte
Și-o cepă verde cu-n dărab de slană,
Un cozanac și-o pâine la cuptor,
S-o mănăce bine-ntinsă cu unsoare,
Lichiu cu prune și-apoi: Somn ușor!
Să doarmă noaptea-ntreagă-n legănare.
Îmi meargă la Crăciun cu colindatul,
La neamuri câte sunt și la vecini,
La Paști să-mi umble satul cu udatul
La preasfioase fete de creștini.
La slujbă fie-n zi de sărbătoare
Închinători icoanelor preasfinte,
La joc, dacă mai e, la-nsurătoare,
La mort, botezuri, zile însfințite.
Că ei sunt cei ce-or duce mai departe
A neamului avere ce-am avut,
Tradiții, datini, obiceiuri, toate
Care ne țin legați de moșii din trecut.
**
Lăsați copiii dară să cunoască,
Ce ne lăsară bunii noștri buni,
Să simtă, și cât fi-vor să cinstească,
Averea moștenită din străbuni.

Melancolie

Burnița noaptea pe sat,
Rumegă boii luceferi,
Doru-i pe uliți plecat,
Somnu-i de miere-n cei teferi.
Trece prin visu-mi un car,
Boii au ciucuri în coarne,
Scârțâie drumul amar,
Vrând înapoi să-l întoarne.
Grele poveri de iubiri,
Puse-s în saci de uitare,
Macină mori amintiri
Vraja îmi umple pahare.

*

Osia carului greu
Ține pe ea veșnicia,
Colo de-a pururi mi-s eu,
Noaptea visându-mi pruncia.

Trecuta vreme de poveste

Uitatu-am povești din vremi trecute,
Cu care Buna-n glas abia șoptit,
Mă adormea ușor, și toate vrute
Le-aveam în visul meu, cum le-am dorit

Eram tot rând la rând și Făt-Frumos
Și un băiat viteaz, de crai bătrân,
În luptă cu-n balaur furios,
Cu zmeii de pe celălalt tărâm,

Să dezrobesc Ilene-Cosânzene
Și mere mari de aur să aduc,
Să lupt din răputeri, până Moș Ene
Mă trimitea în somnu-mi să mă duc.

Prin lume am umblat cu Păsărilă,
Vlăjganul cela-nalt de zece coți,
Cu prietenii Setilă, Flămânzilă,
Am colindat prin lumea asta toți.

Zburam pe armăsari înaripați,
Nu m-am temut deloc de babe Cloaște,
De Santa Vineri fost-am apărați
Și m-am luptat ades, cu Zgripturoaice.
*

Ce vremuri fost-au Doamne mai odată,
Ce bucurii trăit-am în visare,
Acea lume dusă este toată,
În urma ei acum, e ...lăcrimare.

Mircea Dorin Istrate,
Târgu Mureș

**MUNȚII noștri – CETĂȚI,
SANCTUARE și DĂINUIRE a poporului
NEMURITORILOR (II-III-a)**

Gheorghe Constantin Nistoroiu

*„Munții tresaltă, codrii dau semn,
Strămoșii coboară din veacul etern
Cu spada, cu Crucea, cu Neamul în gând,
Să curețe iar...al nostru pământ.”*

(ELIANA POPA)

Muntele Cozia este acel masiv muntos așezat cu osârdie în sud-vestul Munților Făgăraș, îmbrățișat de râurile Olt și Topolog, cu o frunte senină, semeată al cărui vârf **Cozia** atinge princiara privire de peste **1668 m**. El este în același timp pas și defileu situate pe cursul mijlociu al Oltului, între confluența acestuia cu **Lotru** și stațiunea **Călimănești** pe o lungime de 14 km.

*„Drumul larg și neted, conturat cu cromatica unui eseu sublim de patriotul-genial **Alexandru Vlahuță**, șerpuiește pe malul drept al Oltului. Lungi s-aștern peste luncă umbrele plopilor înșirați pe marginea șoselii; sclipesc în soare ca niște bănuți de argint frunzele sălciilor aplecate pe apă, și e liniște, n-auzi decât șuierul Oltului, în aer e un miros de fân și de pădure, peste dealurile verzi ce se înșiră înaintea noastră se ridică uriaș **muntele Cozia** cu creștetul pleșuv în soare.”* (Alexandru Vlahuță, România pitorească, Ed. Ion Creangă, 1972)

Mândria **Muntelui Cozia** se răsfrânge printre altele și prin mănăstirea Cozia și schitul Ostrov. Mănăstirea a fost ridicată la vrerea frumosului și viteazului Domn Mircea cel Mare (1386-1418) între anii 1387-1388. Slava lăcașului dincolo de tradiția lui de Cetate-Mănăstire voievodală e încununată de mormântul ctitorului ei, Mircea cel Bătrân aflat în pronaosul bisericii. (Grigore Alexandrescu ne mai spune că, „Doamna Florica, soția lui Mihai Viteazul, este îngropată în același mormânt cu Mircea.” Vezi inscripția de pe piatră). Panteonul mănăstirii se continuă cu mormântul monahiei **Teofana**, mama întregitorului Daciei Mari, Mihai Viteazul, a soției sale Doamna Florica și a fiului său Nicolae Vodă, în „leat 1625”.

„Numele fondatorului deșteaptă niște suveniruri mărețe, nutrite încă de zgomotul valurilor, care udă înaltele ziduri și se închină în treacăt țărânei eroilor. De cealaltă parte a râului, un șir de munți acoperiți de arbori, formează mănăstirii o statornică barieră, care o apără despre răsărit și oprește razele soarelui de a turbura fără timp repausul părinților.” Grigore Alexandrescu, Opere Complete Poezii și Proză, Cugetarea – Georgescu Delafras)

Pe malul din dreapta Oltului pe coasta muntelui Cozia în desimea pădurii se află **Ovedania**, un metoh al mănăstirii, iar pe ostrovul din mijlocul legendarului râu, cuvioasa Doamnă **Despina**, soția Voievodul Neagoe Basarab care, a fost canonizat prin purtarea de grijă a ierarhului cărturar actualul arhiepiscop Calinic Argeșeanul, ce s-a călugărit sub numele de Platonida, ridicând în cadența undelor învolburate ale Oltului-haiduc, schitul între anii 1521-1522.

Dăluindu-și talentul înăscut cu picătura de har gravată pe entuziasmul gloriei naționale, cel care avea să dea strălucire lirismului românesc și veșmântul de cugetare limbii daco-române, Grigore Alexandrescu a plătit un inimos tribut de laude binemeritate valorosului domn Mircea cel Mare prin nemuritoarea sa poezie *Umbra lui Mircea la Cozia*. „Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate,/ Către țărnul dimpotrivă se întind se prelungesc/ Ș-ale valurilor mândre generații spumegate/ Zidul vechi al mănăstirii în cadență se izbesc.// Dintr-o peșteră de râpă, noaptea iese, mă-mpresoară:/ De pe multe, de pe stâncă, chipuri negre se cobor;/ Mușchiul zidului se mișcă... p-între iarbă se strecoară/ O suflare, care trece ca prin vine un fior.// Este ora nălucirii: un mormânt se dezvelește,/ O fantomă –ncoronată din el iese... o zăresc...:/ Iese..., vine către țărături... stă... în preajma ei privește;/ Râul înapoi se trage..., munții vârful își clătesc.//Ascultați...! marea fantomă face semn... dă o poruncă.../ Oștiri, taberi fără număr împrejur-i înviez.../ Glasul ei se-

ntinde, crește, repetat din stâncă-n stâncă,/ Transilvania l-aude, Ungurii se înarmez.

Oltule, care-ai fost martur vitejiilor trecute/
Și puternici legioane p-a ta margine-ai
privit,/ Virtuți mari, fapte cumplite, îți sânt
fie cunoscute,/ Cine oar- poate să fie omul
care te-a îngrozit?// Este el, cum îl arată
sabia lui și armura,/ Cavaler al credinței,
sau al Tibrului stăpân,/ Traian, glorie a
Romei ce se luptă cu natura?/ Uriș e al
Daciei, sau e Mircea cel bătrân?//
„**Mircea!**” îmi răspunde dealul; „**Mircea!**”
Oltul repetează;/ Acest sunet, acest nume,
valurile îl primesc,/ Unul altuia îl spune.
Dunărea se – nștiințează,/ Ș-ale ei spumate
unde către Mare îl pornesc.” (Grigore
Alexandrescu, Opere Complete Poezii și
Proză, op. cit.)

Prin anii 1978-1979, când Șeful statului
român Nicolae Ceaușescu, bucurându-se de
o largă popularitate, a vizitat Stațiunea
Călimănești și Mănăstirea Cozia,
consăteanul meu **Doinel Zamfirescu**, din
satul **Bârsoiu** al comunei Stoilești-Vâlcea,
inspirat l-a întâmpinat pe președinte,
recitând magistral poezia lui Grigore
Alexandrescu, iar șeful statului l-a felicitat
în mod cordial, astfel încât urmarea a fost
reușita tânărului la Institutul de Artă
Teatrală – Târgu Mureș.

Actorul Doinel Zamfirescu a fost amic cu
colegul meu de generală, consătean,
Gheorghe Bârsoianu, ajuns preot în parohia
Stoilești. Așa ne-am apropiat. Ultima oară
m-am întâlnit cu Doinel Zamfirescu în
autogara Ostroveni – Rm Vâlcea. Eu eram
profesor-teolog în București și veneam la
mama în satul natal. Tot acolo ne-am întâlnit
și cu actorul Dragoș Pâslaru. Cei doi colegi
s-au salutat amical. Eu îl știam pe Dragoș
prin întâlnirile cordiale de la Sala Dales.
Atunci Dragoș mi-a mărturisit că el merge la
Mănăstirea Frăsinei-Vâlcea, urmând calea
monahismului. L-am felicitat! Astăzi e o
aprigă lumină, binecuvântată a Ortodoxiei în
altarul unui schit vâlcean.

La rândul său, genialul poet Octavian Goga,
un generos generator de energii spirituale

împletite dintr-o nemărgintă dragoste pentru
dezmoșteniții soartei, pentru „*cei mai buni
copii ai firii, născuți din lacrimi și
sudoare*”, s-a încununat cu marele râu,
închinându-i poezia OLTUL.

„Mult iscusita vremii slovă/ Nu spune clipa
milostivă/ Ce ne-a-nfrățit pe veci necazul/ Și
veselia deopotrivă...// Mărită fie dimineața/
Ce-a săvârșit a noastră nuntă,/ Bătrâne Olt!
– cu buza arsă/ Îți sărutăm unda cărunță.//
În cetățuia ta de apă/ Dorm cântecele
noastre toate/ Și fierbe tănuita jale/ A
visurilor sfărâmate.// Tu împletești în
curcubeie/ Comoara lacrimilor noastre,/ Și
cel mai scump nisip tu-l duci/ În vadul
Dunării albastre.

La sânul tău vin, în amurguri,/ Sfloase,
fetele fecioare,/ Și dimineața vin neveste/ Cu
șorțul prins în cingătoare -// Și vin păstori
cu gluga albă,/ Din fluier povestindu-și
dorul -/ Și câte cântece și lacrimi/ Nu duce
valul, călătorul...// Drumet, bătut de gânduri
multe,/ Ne lași atât de greu pe noi,/ Îmbrățișându-ne câmpia,/ Te uiți adesea
înapoi.// Așa domol te poartă firea,/ Căci
duce unda-ți gânditoare;/ Durerea unui
neam ce-așteaptă/ De mult o dreaptă
sărbătoare.// Demult, în vremi mai mari la
suflet,/ Erăi și tu haiduc, moșnege,/ Când
domni vicleni jurau pe spadă/ Să sfarme
sfânta noastră lege;/ Tu, frate plânsetelor
noastre/ Și răzvrătirii noastre frate,/ Urlai
tăriilor amarul/ Mâniei tale-nfricoșate.

a-ncins cu lanțuri împăratul.// Ca unda ta
strivită, gemem/ Și noi, tovarășii tăi buni,/ Dar
de ne-om prăpădi cu toții,/ Tu, Oltule,
să ne răzbuni!” (Octavian Goga, Poezii, Ed.
Tineretului, 1967)

Dacă ne plecăm frunțile în fața măreției
Munților noștri care au găzduit sălașurile
spiritualității străbune, de mare folos ne
poate fi și cele scrise de Adrian Nicolae
Petcu , în ziarul LUMINA în anul 2013,
astfel: ”Precum marile lavre din spațiul
românesc, Mănăstirea Cozia a cunoscut de-
a lungul trecutului său bogat ridicarea în
jur a unor schituri de către călugării
căutători ai isihiei. De-a lungul timpului, în

jurul Coziei au apărut așezăminte de rugăciune, precum Ostrov, Turnu, Cornet, situate pe vechiul drum ce ducea spre Transilvania, dar și pe partea stângă a Oltului, mai izolat așa cum este Stănișoara, în dreptul orașului Călimănești. Primii sihaștri care se nevoiau încă din sec. XV-XVI, la poalele versantului sudic al muntelui Nucet, denumirea veche a Coziei, proveneau de la mănăstirea voievodală și de la Schitul Ostrov, din apropiere. Potrivit tradiției, primii sihaștri au fost Meletie, Neofit și Isaia, din jurul anului 1671, care au construit o bisericuță de lemn. Treptat li s-au adăugat alți rugători de la Cozia, astfel înființându-se Schitul Nucet. Deoarece era situat în ținutul Argeșului, pe la 1747, probabil la inițiativa clucerului Gheorghe, ajutat de boierii Anghel și Petru din Pitești, s-au construit prima biserică de zid și câteva chilii cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe“

În această situație, cu binecuvântarea și susținerea întâiului episcop al Argeșului, Iosif, cei doi călugări veniți de la muntele Athos, sârbul Sava și românul Teodosie, au pus început bun în acest așezământ și l-au redenumit „Stănișoara“. Cei doi monahi au reînnotat viața monahală și au reconstruit schitul, prin repararea bisericii și ridicarea unei incinte cu turn-clopotniță la intrare, după arhitectura athonită. La 1850, schitul a fost cuprins de un incendiu. Cinci decenii mai târziu, un alt chiriarh al Argeșului, episcopul cărturar Gherasim Timuș, a construit actuala biserică din piatră, stareț fiind arhimandritul Nicandru Manu.”

Bindecuvântați de Măicuța Domnului - Vlaherna Maria, MUNTII noștri au fost ocrotitorii statornici ai NEMURITORILOR noștri străbuni, iar lăcașurile de rugăciune au fost întotdeauna dovezi ale trăirii neamului românesc în credința creștina ortodoxă.

Mănăstirea Frăsinei se numără printre cele mai vechi așezăminte monahale din tradiția ortodoxă românească, iar în tradiția sa seculară, așezământul împărtășește, sub ocrotirea Maicii Domnului și a Sfântului

Ierarh Calinic Cernicanul, darul nepătat al rugăciunii isihaste, după rânduiala Sfântului Munte.

Doi călugări isihăști, Ilarion și Ștefan, ridicau din bârne de lemn în munții Cozia, la începutul secolului al XVIII-lea, o biserică închinată Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, sfințită în anul 1710. Osteneala duhovnicească a celor doi călugări a sporit mai ales prin Liturghie și, la anul 1763, pe locul nevoițelor lor urma să se ridice o biserică din zid, păstrată până astăzi în cimitirul mănăstirii.

Părăsită mai bine de o jumătate de secol (1788-1845) din cauza diverselor incursiuni otomane în zonă, candela rugăciunii a fost reaprinsă de monahul Acachie, venit aici de la Mănăstirea Cernica, prin învoială cu urmașul primilor ctitori, Gheorghe Iovipali.

Frăsineiul intră astfel în cea de a doua etapă istorică. Anul 1859 este providențial, pe poarta mănăstirii intrând Sfântul Ierarh Calinic, rânduit în slujirea de Episcop al Râmnicului. Simțind chemarea Maicii Domnului, alesul arhiereu al oltenilor îmbracă mănăstirea cu o biserică nouă, închinată Maicii Domnului, precum și cu chilii pentru călugări. Darul cel mai de preț a fost însă rânduiala statornicită de Sfântul Calinic, pecetluită întocmai după tipicul și pravila athonită. Tocmai pentru ca această rânduială să nu fie încălcată, sfântul ierarh a îngrădit hotarul mănăstirii cu legământ sfânt, oprind astfel „să nu mai treacă înainte, sub nici un chip, parte femeiască”.

În stânca veșniciei ortodoxe daco-române, ieromonahul **Ghelasie Gheorghe**, viețuitor ales al Mănăstirii Frăsinei, al cărui ucenic sunt dincolo de zări, a dăltuit mistica isihasmului carpatin, profunzimea sa filocalică și sofianică atingând înălțimi spirituale asemeni nemuritorilor munți a căror veghere transcende viața, timpul și creația în dănuirea veșniciei.

Munții, Apele, Mănăstirile au rămas singurele cu sacra misiune de a reînnoi România Tainică!

Munții, Codrii și Strămoșii mai pot purifica Neamul de toată spurcăciunea profanatorilor!

6 Octombrie 2025 + Sf. Ap. Toma

„Ce timpuri minunate evocă acest sfânt pământ al
Patriei, noastre prin Munții, Cetățile și
Sanctuarele ce dau dăinuirea sa !”

(Valahiel Monahul)

Munții Parângului, masiv muntos, arătos în Carpații Meridionali cuprins între depresiunea Petroșani, Hațeg-Pui și defileul Jiului ,la Vest, defileul Oltului, la Est, Piemontul Getic, la Sud și depresiunea de contact cu Podișul Transilvaniei ,la Nord. Brațele generoase ale Parângului Mare, răsfățat și cu numele de **MÂNDRA**, cu o binecuvântare de **2519 m**, îmbrățișează Munții Șureanu, Cindrel, Lotrului și Căpățâni.

Așezat ca o mirifică încântare la poalele munților, se întinde lung ca ospitalitatea dacică satul **Novaci**, cu oameni semeți, frumoși, aprigi și viteji precum nemuritorul căpitan-haiduc al lui Mihai Viteazul, **Baba Novac**, care se răsfăță sub undele ritmice și sonore ale **Gilortului** (*Gilortule apă lină...*, cântecul de aur al Privighetorii Gorjului – nemuritoarea Maria Lătărețu).

„Cum ieșim din pădure, ne îmbie marele pelerin-povestitor Alexandru Vlahuță, *apucăm la dreapta, și după un ceas de suieș anevoios – ne oprim pe vârful Păpușii, munte gol și singuratic... Spre miazănoapte și apus ne îngrădesc piscurile pleșuve ale Vulcanului, cari pornesc din fund, din coastele Osliei, și vin, în clocotișuri, până-n spintecătura Jiului, de unde-ncep să se ridice și să se înlănțuie gheburile din ce în ce mai mari ale Parângului, falnicul munte acoperit odinioară de ghețuri, din a căror înceată topire i-au rămas pe zănoagele de la Găuri turme de stânci albe...*” (Alexandru Vlahuță, *România pitorească*, Ed. Ion Creangă, București - 1972)

Mănăstirea CRASNA, e situată la cca. 15 km vest de Novaci. Satul Crasna apare în hrisovul voievodului Vlad Călugărul, la 30

Iunie 1486, ca dar alături de alte sate oferite cu mărinimie domnească jupânului Roman și preotului Jițian. Moștenirea ajunge prin urmași la Dumitru Filișteanu din Filiaș, nepotul marelui ban al Craiovei, Dobromir, și văr cu doamna Stanca, soția întregitorului Daciei Mari, Mihai Viteazul care, pune temelie în 1615 unei biserici de lemn.

Tot el rezidește biserica pe o temelie de piatră în anul 1636, cu următoarea pisanie, vrednică de boieria valahă lăstă dintru început testamentar urmașilor lor, asemeni înaintașilor: „*Cu vrerea Părintelui, a Fiului și a Sfântului Duh, eu, robul lui Iisus Hristos, jupânul Dumitru ce mare cu feciorii lui i-au dat lui Dumnezeu și n-am cruțat avuția ce au zidit această Sfântă mănăstire în zilele bunului voievod Matei Basarab Văleat (7145) 1637 luna septembrie ziua 24.*” (Vasile Dumitrache, *Mănăstirile și schiturile României* pas cu pas. Vol. 1 – Mitropolia Olteniei)

Am fost binecuvântați de Maica Domnului, eu și doamna (muierea) mea **Maria Nuș-Nicoleta**, de a fi pelerinii acestei vechi mănăstiri, ocrotită cu har și drag de **Avva Policarp**, în răgazul întortocheat după lovitura de stat a Oculței omniprezente în obârșia răului, din Decembrie 1989. Am aflat , mult mai târziu, că în vremea încercărilor serafice pentru marii noștri Duhovnici ai Patriei creștine, părintele Daniil Tudor a vegheat acest sacru lăcaș, și a scris aici mirifica poezie **Fecioara neînseratului veac**. Minune a fost că poetul mistic-carpătin mi-a picurat câteva mărgăritare din harul său de a scrie sub dictarea divină și fulger, acolo la Crasna, poezia Fecioara neînseratului cer, fără să știu atunci de minunata moștenire a marelui AVVA Daniil Tudor , descoperită mult mai târziu de mine: **Fecioara neînseratului veac**

„*Fecioară a neînseratului veac,/ Sfântă Maică a Luminii!/ Ascultă-ne și pre noi cei din păcat/ netrebnicii fii ai tinii!!! Preablândă, bună, preasfântă Fecioară/ polata Domnului Iisus!/ dezleagă-ne blestemul ce ne-nzăvoară/ deschide-ne*

*„calea de sus”./ Ca prin aprinsă
descoperire,/ arcana doritului Mire/ și noi
să putem așideri cânta/ așa cum Moisi
dezlegat de sanda,/ cu fața în văpaia de
rug,/ fierbinte de har Ție Îți striga/ unele ca
acestea-n amurg:*

*Bucură-Te tulpină de lumină a Rugului
nemistuit*

*Bucură-Te pridvorule de smirnă prin care
Dumnezeu s-a ivit*

*Bucură-Te inel al unui foc ce-i mai presus
de cer*

*Bucură-Te dezlegare care topești tot
lăuntricul ger*

*Bucură-Te toiag cu floare întru a inimii
călătorie*

*Bucură-Te fir de răcoare izvorât în
lăuntrica pustie*

*Bucură-Te parafră de jar până în suflet
pătrunsă*

*Bucură-Te zăpadă a minții de nici o patimă
ajunsă*

*Bucură-Te măsura a opta a împărăției din
noi*

*Bucură-Te învățătură scoasă din bucuria de
apoi*

*Bucură-Te mirare sărutată cu
duhovnicească minune*

*Bucură-Te Mireasă urzitoare de nesfârșită
rugăciune.”* (Caietele Preacuviosului Părinte
DANIIL DE LA RARĂU (SANDU TUDOR) 2,
Sfințita-Rugăciune, Ed. Christiana, București 2000)

Părintele Policarp a fost o încântare cultă de
omenie împletită cu o radioasă cultură de
har. Acolo am sfințit drapelul Fundației
Sfântul Apostol Andrei, având ca heraldică
Corbul voievodal.

Mănăstirea Tismana este așezată la 5 km
N de comuna Tismana și la 30 km V de
orașul Tg. Jiu. Lăcașul-Cetate unul dintre
cele mai frumoase din țară e așezat pe
muntele **Stirmina**, înconjurat de culmi
stâncoase împădurite. Între satul meu natal
Bârsoiu de Vâlcea și Trepteni de
Vîtomirești se află o veche pădure de peste
un secol numită **Stîrmina**, unde aveau și
părinți mei un hectar de pădure, în mijlocul
căreia se afla o mică poieniță asaltată
permanent ca teren de fotbal de noi, elevii

cătunului: Giorgică Nistoroiu, Ion Muscalu,
vărul meu, Gigel și Alexandru Dicu, Nicu și
Rică Țâu, Marinică Rădoi, Irinel Bărboi,
Marian Vlădușel, Costică Melcea ș.a.

Aici la Mănăstirea Tismana a citit prima
dată Tudor Vladimirescu Proclamația sa
către norod, apoi a coborât la Padeș. În
stânca din sudul bisericii se află peștera
cuviosului Nicodim (+ 26 dec.1406).
Recentele săpături atestă așezarea mănăstirii
pe vatra unei antice cetăți traco-dacice. La
nemuritorii noștri străbuni binecuvântați de
Dumnezeu, Cel care ni l-a dat pe Fiul Său-
Iisus din seminția pelasgo-traco-geto-dacă,
Cetățile erau sanctuare și Sanctuarele erau
cetățile.

Lăcașul a fost întemeiat de cuviosul
Nicodim în veacul al XIV-lea, cu sprijinul
domnilor Basarabi, Radu I (1374-1385), al
fiilor săi, Dan I (1385-1386) și Mircea cel
Mare (1386-1418), cu hramul Adormirea
Maicii Domnului. Am avut marele privilegiu
de a fi oaspetele acestui măreț lăcaș, aflând
de la maicii și sfârșitul tragic al fiului lui
George Coșbuc, Alexandru care erau
oaspeții de seamă al mănăstirii, având și
privilegiul unui foișor pentru creația sa
lirică. Aflând cumplita veste tatăl a avut însă
tăria să scrie între fulgerile durerii poezia
Moartea lui Fulger.

Mănăstirea Cioclovina de jos face metanie
cu pioșenie la circa 3 km, Avvei Tismana,
din comuna cu același nume. A fost ctitorită
de ieromonahii Atanasie și Nicodim
egumenul Mănăstirii Tismana, ca metoc al
marii Lavre pe la anul 1715. Am fost pelerin
și m-am bucurat în luna August 2006, de
ospitalitatea maicii starețe Ierusalima și a
monahiilor acolo viețuitoare.

Mănăstirea Cioclovina de sus, ridicată pe
coama unui deal înalt la cota 957 m, de către
egumenul mănăstirii Tismana Nicodim și de
marele Serdar Petru Obedeianu, la 1714.
Pare un jilț imperial înconjurat de marii săi
sfetnici carpatini: Godeanu, Retezat și
Parâng. Cu binevoirea Maicii Domnului,
Maria-Vlaherna-Carpatina am pășit,
urcând bucuros spre acest pisc-lăcaș, aflând

o singură viețuitoare, neînfricăta alături de cerul albastru, de munții verzi și de peșterile tainice din jur, Maica Bartolomea Popovici, sora stareței Justina Popovici de la boiereasca Mănăstire Sfânta Ana, ctitoria ziaristului Pamfil Șeicaru (1894-1980).

Maica Bartolomea are parte deseori mai mult de jivinele din jur, urși și lupi, decât de pelerini, grație pustiei montane. Mi-a oferit un jilț regal din piatră, ctitorie a naturii pe care l-am spre amintire cu mine într-o poză mărturie.

Mănăstirea Lainici e așezată în frumosul defileu al Văii Jiului, de-a lungul șoselei Tg. Jiu-Petroșani, la 1 km nord de gara Lainici. Pasul Lainici face legătura camaraderească între credincioșii din Oltenia și cei din Ardealul marelui ierarh Șaguna. Amintirile de legendă încă mustesc flăcările eroice ale marilor înaintași: Iancu Jianu ori generalul erou-martir Ion Dragalina al primului război mondial. După genocidul lăcașurilor ortodoxe valahe, ordonat de marea păcătoasă imperială Maria Tereza și executat de călăul ei Bukow, lăcașul Avvei Nicodim a fost refăcut la 1784 de schimnicul Atanasie și reînnoit cu biserica din piatră între 1810-1817 de câțiva boieri inimoși din Tg. Jiu: Nicolae Brăiloiu biv vel pitar, Rducanu Mărdănescu medelnicer, Stanca Poienăreasa-Măldărescu devenită Kalistracta Monahia.

Mănăstirea care este odorul de preț al marelui ctitor valah Sfântul Nicodim de la Tismana se mândrește cu metocul său de suflet schitul Locurele, azvârlit la o sprânceană mai sus de mănăstire, spre vârful Muntelui Gropu la altitudinea de 780m. mărturie pe AVVA ADRIAN FĂGEȚEAN, care ne-a primit în lumea sa din anii celui de-al doilea război mondial, când slujea la Mitropolia Bucovinei, ca un smerit sfânt coborât pe această lume doar pentru a ne ajuta să înțelegem cât de important este să trăim înțelegând ADEVĂRUL.

Mănăstirea Polovragi ctitorită pe la 1504-1505 de Radu Comisul și Pătru Spătaru fiii

marelui boier Danciu Zamona, e situată la 15 km Est de Novaci și la 18 km Vest de Horezu. Înainte de intrarea în seraficul lăcaș ne întâmpină o poartă masivă din lemn, frumos sculptată a cărei binețe este scrisă cu mare bucurie: „**Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului!**”

Intrată în posesia jupânului Pârâianu Milescu, ban al Craiovei, acesta chiar a fost jupân, căci a închinat-o Sfântului Mormânt din Ierusalim. Salvarea a venit însă din partea marelui Domn Constantin Brâncoveanu, care a răscumpărat-o în 1693, care a restaurat-o, înălțându-i turla și adăugându-i un pridvor în stil brâncovenesc, cu chilii, clopotniță și zidul din incintă.

Multe și minunate sunt propriile amintiri ce le-am trăit poposind de mai multe ori în aceste sfinte și minunate lăcașuri de profundă spiritualitate și bucurie a întâlnirii cu liniștea CUVÂNTULUI !

Mă rog Bunului Dumnezeu să-mi lase timp să scriu despre acele zile pline de har!

Mă reîntorc, cu aceeași smerită bucurie la ceea ce am scris într-o seară luminoasă de august pentru Maica noastră, MARIA – VLAHERNA CORPATINA :

Fecioară a neînseratului Cer,
cu inima alăută și cuvântul arcuș
îți cântăm un psalm de mărire, urcuș
și râvna mi-i una și toată-i dulceată,
Tu, Răsăritul de sus și-a pământului
Dimineată!

Fecioară a neînseratului Gând,
ne picuri în inimi fulguri de mireasă
și-ți cântăm bucuria duioasă,
cu lacrimi smerite pe-a Căii-Hristos,
Tu, Potirul cu Vinul cel mai gustos!

Fecioară a neînseratului Cuvânt,
ai aruncat peste noi lumină și dor,
înflorit e pământul de miresme-i ponor,
când privim Adevărul din Blândul Iisus,
Tu, rămâi veșniciei Lumina de sus!

Fecioară a neînseratului Psalm,
Te strigăm în ecouri și-n ruga de foc,
să ne-aduni împlinirii de Sfânt prooroc,
să-mbraci armonia cu sufletele noastre,
Tu, Simfonia deplină a divinelor astre!

Fecioară a neînseratului Rai,

cu chipul și asemănare dumnezeiască,
noi îți aducem cântare îngerească,
îmbracă-ne-n straiul Tău sfânt de lumină,
Tu, mai presus de toate, Regină!

Fecioară a neînseratului Dor,
cu dorul doririi ne-ai fost dăruită,
Iubirea prin Tine a fost împlinită,
Mireasă, Tu ești a Duhului-Mire,
Tu, cea mai dorită și pură Iubire!

Fecioară a neînseratului Cânt,
noi fire de tină și rugi de pământ,
picură-ne Roua de sus din Cuvânt,
să rodim cântare sfântă și aleasă,
Tu a României, divină Crăiasă!

Fecioară a neînseratului Har,
cu inima cât cerul albastru și senin,
din Tine noi gustăm al veșniciei Vin,
să nu mai flămânzim, sau înseta vreodată,
Tu, Maica Domnului, Fecioară preacurată!

Fecioară a neînseratului Foc,
cu razele ne mângâi și cu privirea, alini,
Tu ruga să n-o-mbraci în strai de heruvimi,
nădejdea ne-o înalță ca zborul de albină,
Tu, Mierea cea culeasă cu râvnă divină!

Fecioară a neînseratului Altar,
ce ne cumineci cu Pâine și Vin,
întâiul alb-gând Tie ți-l închin,
iar viața Ti-o dăruie cu dor și iubire,
Tu, Taină de slavă și de preamărire!

Fecioară a neînseratului Legământ,
Proorocie ai fost și ai înflorit pe pământ,
cu harul, cu fapta, cu sfântul cuvânt.
Slăvită în toate, de-a pururi mereu,
Tu, Fecioară sfântă, Maica lui Dumnezeu!

Fecioară și-a neînseratului Pământ,
fă să rodească și-n bulgări lumina.
Stejarul cel falnic să-nalțe tulpina,
să cânte văzduhul și apele adânci,
Fiii României, toți să-Ți fie prunci!

(Fecioară a neînseratului Cer –14 August 2008,
Mănăstirea Crasna -Gorj)

Gheorghe Constantin Nistoroiu
14 Octombrie 2025, + Sf. Cuv. Parascheva
– Ocrotitoarea Moldovei și-a Dacoromâniei

Oradea – vedere de la Ciuperca

NĂȚIUNEA ROMÂNĂ

EPOPEEA VITEAZULUI MIHAI (47)

Angela Faina

„Nu-mi las nimănui țara și neamul, nici mort !”

Eforturile lui Mihai pentru neamul său, de a menține laolaltă cele trei țări române în ciuda pericolelor din exterior și a nemeșilor ardeleni de pe plan intern.

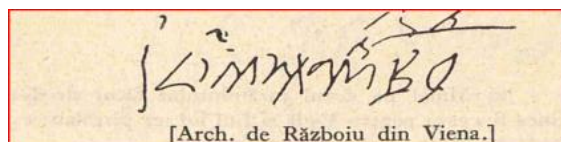
El încerca să facă poporului său un loc stimat în Europa, ca toți românii să aibă o țară a lor, ca să fie împreună toți frații de aceeași limbă și credință.

În acest nou context, nici lui Mihai nu îi era ușor. Toate aceste bătălii, lupte neconținute și neobosite cu turcii, toate schimbările survenite în domnia sa, l-au costat mari eforturi, din toate punctele de vedere. El și-a investit banii, energia și și-a folosit cu abilitate strategiile militare și diplomatice pentru a realiza toate acestea. Pe deasupra, a riscat mult din punct de vedere personal, chiar și viața; nu numai în bătăliile purtate, cât și fiind expus comploturilor de tot felul care i s-au urzit.

Iată cum, chiar și căpitani săi ardeleni, îi urzeau moartea. Mihai, precizează următoarele: „*Ardelenii, și după supunerea Moldovei, rămăseseră tot în strămoșeasca lor viclenie, pentru că Moise Székely, pe care-l pusesem peste toată oastea mea, numindu-l Căpitan-Mare, și cu alți căpitani de frunte, Gáspár Sibrik și Gheorghe Makó, urzind altă trădare, se duseră peste Siretiu la Sigismund Báthory, în marginea Țerii Leșești și acolo se sfătuită și hotărâră pentru moartea mea, îndatorindu-se Moise Székely cu ai săi, și întărind legătură prin înscris. Planul era ca Sigismund, cu oaste mare, bine gătită, să năvălească din Țara Leșească în Ardeal, și pe mine să măucidă, sau în luptă pe față, sau în ascuns, chibzuind ei că eu, văzând aceasta, fără îndoială voi ieși cu oastea mea în câmp deschis spre a întâmpina pe Leși, și atunci cei ce erau în legătură se hotărâseră a pune mâna pe mine și a mă trăda lui Sigismund, iar, neputându-*

se aceasta, căpitanul Gheorghe Makó se arătase gata a-mi răpezi un glonte.”- „Scrișori de boieri, Scrișori de Domni”- Nicolae Iorga-1925.

„Aflând eu de la unii din vechii și credincioșii miei oameni despre această trădare și învoială tănuită, am chemat la Curte pe Moise Székely cu ceilalți căpitani. Ei însă, știindu-se trădători, fugiră cu tovarășii lor la Sigismund în Țara Leșească, răspândind o mulțime de minciuni despre mine spre a întărâta pe Ardeleni și spre a putea îndeplini cu atât mai ușor planul ce urziseră cu Sigismund împotriva mea. Toți, de-odată întărîră pe Ardeleni în gândul lor, încredințându-i că peste puțin, Leșii le vor veni în ajutor. Nici nu se înșelără în așteptarea lor, pentru că le sosi ajutorul leșesc.”- Nicolae Iorga-„Scrișori de boieri, Scrișori de Domni”-1925

Semnătura lui Mihai Viteazul. Imagine din cartea lui Nicolae Iorga „Există o scrisoare de trădare a lui Mihai ?”-1929

Situația sa financiară, militară și politică s-a complicat mult, pe măsură ce a adăugat posesiunilor imperiale mai multe țări. La începutul domniei sale, prin revolta sa față de turci și cavalcada sa de epurarea a stăpânirii turce în Valahia și Balcani, el și-a creat dificultăți imense cu turcii, apoi, prin cucerirea Ardealului s-a lovit de problemele interne ale acestei țări, intrigând Dieta și clasa nobiliară ardelenescă. S-au ivit și alte probleme cu turcii, ei devenind frustrați și intrigați de pierderea Ardealului și trecerea lui sub coroana imperialilor, făcându-i aprigi dușmani.

Mai apoi, aceste probleme s-au extins și s-au complicat, incluzând și frustrările polonezilor și nesiguranța relației cu împăratul.

Deci numai probleme, din ce în ce mai complicate și periculoase, pe care el trebuia să le gereze. Atâtea eforturi din partea lui

Mihai, irosite de o politică deficitară a Casei de Austria !

Și cu toate acestea, Mihai, plin de energie și curaj le rezolva cu responsabilitate și abilitate, pentru că în mâinile sale se găsea soarta neamului său. Acest scop, i-a dat determinarea și energia să continue lupta.

Unirea celor trei Țări Dacice era idealul său, pe care și l-a împlinit ! Voia să lupte până la ultima picătură de sânge, așa cum spunea: „Nu-mi las nimănui țara și neamul, nici mort !”....*până îmi vor arunca pământ peste ochi.*”

A dus o luptă pentru neamul său, pentru a-l vedea ridicat din umila soartă de până atunci.

Mihai este singur, împotriva tuturor, atât a dușmanilor din țară, cât și a puterilor vecine.

Viziunea de ansamblu a lui Mihai, predictibilitatea ideilor sale de politică militară, îl făceau să informeze sistematic și regulat pe mai marii caselor regale și imperiale și să insiste asupra pericolului ce păștea Europa. Numai că ideile sale nu erau absorbite așa cum s-ar fi așteptat Mihai, să fie tratate rapid, mai ales de către Casa de Austria, a cărei lentoare, nu corespundea cu agilitatea, energia și vrerea de acțiune imediată a lui Mihai.

Unirea realizată de Mihai Viteazul a ridicat împotriva sa, pe toți cei care își vedeau amenințate planurile de hegemonie politică în regiune, planurile de expansiune, planuri economice, militare și politice.

Mihai avea mulți dușmani, precum se poate observa și nu numai din exterior, ci și din interior. Caracterul său puternic, independent, nesupus, au creat nesiguranță și teamă atât în rândul puterilor vecine și cât și în rândul nemeșilor unguri, ce i-au devenit supuși.

Astfel încât, în toamna anului 1600, Mihai Viteazu s-a văzut înconjurat de dușmani, inclusiv nobilimea maghiară (care a reușit să-l atragă de partea ei și pe Basta) a cărei

deviză era: „*Omnis contra Michaelis*” (Toți împotriva lui Mihai).

Așa cum bine observa istoricul militar Mircea Dogaru, Mihai Viteazul a fost, în realitate „SINGUR, ÎMPOTRIVA EUROPEI” -extras din: dacoromania-alba.ro-prof. Dr. Gh. Anghel

Situația tensionată din Transilvania, până în toamna anului 1600

Mihai, numit „Malus Dacus” de către nobilimea ungară, nemulțumită de Mihai

Voievodul valah nu avea puterea economico-financiară de a suporta toate cheltuielile pe care armatele celor trei țări române le necesitau. Deci Mihai era legat de împărat printr-o înțelegere care-l subordona intereselor imperiale. El trebuia să întrețină și să aibă mereu pregătită o mare armată profesională; acest „balaur cu 20.000 de capete”, care trebuia hrănit și întreținut.

De aceea, strategia împăratului era de a-i domoli ambițiile și a-l conștientiza că este la cheremul Casei de Austria. O face prin oprirea în mai multe rânduri a finanțării armatei lui Mihai. Această dependență financiară îi va slăbi treptat poziția, îi va subrezi puterea și posibilitățile de acțiune, devenind din ce în ce mai singur, dar mereu dependent de Casa de Austria.

Într-o operă dramatică foarte sugestivă, Paul Anghel subliniază frământările și dorința fierbinte a lui Mihai de a-și salva țara de la supunerea față de puterile străine și de a consolida statul românesc nou creat: Calomfirescu, Sfetnicul lui Mihai:

- Cum putem fi o țară puternică fără armată mare ? Vom putea pierde...

Voievodul Mihai:

-Nu-i adevărat, încă n-am pierdut nimic din vreme ce mai suntem aici (bătând cu pumnul în masă). Din trei țări sub același sceptru și toate fac astăzi o singură Țară.

Calomfirescu, Sfetnicul lui Mihai:

- O singură țară mică..!

Voievodul Mihai:

-Lasă-mi capul limpede! (după o îndelungată liniște). Nu există,

Calomfirescule, țări mari și mici. Le-am arătat cât de mare poate fi o țară mică..! Calomfirescu, Sfetnicul:

- Mai există și imperii. Tu o știi bine. O țară mică nu e un imperiu; un imperiu sunt mai multe țări mici unite silnic. Sub păgâni sau sub imperiali.

Mihai (urlând):

-Vreau să scap de păgâni !

Sfetnicul :

- Ne vor pierde imperialii.

Mihai:

- E o prostie ca ei să mă lovească pe mine ! E o prostie să vrea să pună mâna pe o țară pe care abia am scăpat-o de turci.

Sfetnicul:

- Pentru dâștii marele dușman nu-s turcii, ci tu...

Mihai (incredul):

- Cum asta ?

Sfetnicul:

- Cu otomanii se vor înțelege până la urmă, se vor înțelege peste capul nostru.

Dar cu tine ? Ce vor face Doamne, cu nesupunerea din tine ? Și unii și alții au nevoie de supunere !"

Victoriile din Ardeal și Moldova nu mai însemnau mare lucru, atâta vreme cât Rudolf al II-lea voia să preia Transilvania și să o transforme într-o provincie austriacă.

Domnul Mihai insistă să rămână stăpânitorul de drept al Ardealului. Moldova se afla sub amenințarea polono-lituaniană, în timp ce în Țara Românească, turcii pregăteau înscăunarea lui Simion Movilă, susținut de moldoveni.

Împăratul Rudolf al II-lea nu dorea domnia lui Mihai Viteazul în Transilvania, iar generalul său, Giorgio Basta, era unul dintre adversarii cei mai înverșunați ai voievodului muntean, pentru că râvnea la postul de

Lucrare de Theodor Aman:
„Mihai Viteazul și căpitanii săi”
Imagine luată de pe military.wikia.org

guvernator al Transilvaniei. Acesta, căuta orice prilej de a-l discredita pe Mihai și de a cere împăratului debarcarea sa de la cârma Transilvaniei, aducând diverse motive. Tensiunea și divergențele între Mihai și Casa de Austria, alimentate de Giorgio Basta, se acutizau.

În plus, incapabil să își plătească mercenarii, Mihai se vede pus în fața rebeliunii nobililor unguri, apăsați de dările grele necesare întreținerii armatei țării, dar, mai ales, de umilința de a fi supușii unui valah.

El a adus reforme care nu conveneau clasei nobililor unguri, revoltați și înfricoșați că acum românii au posibilitatea prin reformele lui Mihai, de a se ridica din condiția lor, umilă, de robi, de altă dată.

Mihai Viteazul, era numit „*Malus Dacus*” adică Dacul cel Rău în limba latină, de cronicile maghiare ale vremii, încă o dovadă istorică atât asupra faptului că în Evul Mediu românii erau percepuți de vecinii lor drept urmași direcți ai dacilor.

Nicolae Iorga precizează: „Dacă Imperialii îl priveau pe Domn cu neîncredere, Ardelenii n-aveau pentru el decât ura cea mai adâncă. Nobilimea ungurească a provinciei, vedea în Mihai un uzurpator și un barbar. Motivele de a-l urî erau multe. În plângeri nesfârșite el era: român, reprezentantul iobăgimii, care, la auzul sosirii sale, ridicase capul de deasupra țarinei pe care o lucra pentru a se uita mai vesel în viitor, era reprezentantul politic al urâților germani, era liberatorul secuilor, șeful bandeii de străini, cari și-au împărțit cele mai înalte funcții și cele mai bogate moșii, stăpânul și patronul soldaților pe cari nu-i putea plăti și cari secătuiau țara și

tremurând de spaima „violentului tiran”, aceștia nu conteneau a complota.

Mihai a pus nobilii unguri sub ascultarea dregătorilor și căpitanilor munteni, fapt care le rănea puternic orgoliul. Ei se considerau superiori acestor valahi, nou veniți la conducerea țării. Nobilii maghiari care îl urau pe Mihai Viteazul au făcut plângeri la coroana habsburgică ca să se dărâme mănăstirea ortodoxă din Alba Iulia, care era sediul mitropoliei „schismaticilor valahi”, ridicată la acest rang de către Domnul român.

Mihai mai era acuzat că „a pustiit totul în cale, a sărăcit țara, a prădat bisericile, a pus impozite înrobitoare, de șase ori mărite, a pârjolit satele, a încurajat pe iobagii români să fugă de pe moșii, a cârmuit în chip tiranic, a tratat nobilimea ca pe rânđași. Apoi, au mai găsit și alte motive de a-l discreditat, spunând: „Și ceea ce este și mai rău, toată cârmuirea țării este lăsată în mâna unei doamne din Valahia, căsătorită cu Fabio Genga și cu care Mihai se arată în văzul tuturor, într-atât, încât sub pedeapsa cu moartea, a poruncit soțului să nu-și mai vadă propria soție.”

Doamna din Valahia, era Velica, fiica marelui vornic Ioan Noroce și a Stanei, care la rândul ei, era fiica Doamnei Chiajna și a lui Mircea Ciobanu, deci fiică de domnitor. Deci Velica era din familie aristocratică, nepoată de domnitor, urmașă a Basarabilor și Mușatinilor. În anul 1587 ea s-a căsătorit cu Vlad, fiul lui Miloș, frate cu Petru Șchipul, fiind pretendent la tronul Valahiei, dar acesta a murit în condiții suspecte când se întorcea de la Constantinopol ca să-și negocieze domnia, se pare, datorită uneltirilor lui Iane Cantacuzino, care îl sprijinea pe Mihnea Turcitul. În luna martie 1595, Sigismund Báthory a căsătorit-o cu Fabio Genga, cărora le-a dat o zestre frumoasă. Gândul lui Sigismund Báthory era de a-l pune la cârmuirea Valahiei pe Fabio Genga, un apropiat al său, având în vedere originea nobiliară a doamnei Velica. Prin el,

Sigismund voia să aibă un control total în Valahia. Genga era un personaj pe care-l putea influența și șantaja ușor. Deci era normal ca Mihai să nu-l dorească în apropiere, considerat fiind ca un rival al său, pretendent la domnie.

Velica era un personaj influent la curtea lui Sigismund Báthory.

Intrând în anturajul lui Mihai, ea a locuit din 1595, împreună cu soțul ei, italianul Fabio Genga, la curtea domnească de la Târgoviște. Ea cunoștea mai multe limbi, servindu-l pe Mihai ca translațoare.

După ce ajunge domn al Ardealului, aceasta va juca un și mai mare rol, acest fapt fiind observat de cei de la Curtea Princiară. Fiicele lui Ivan Noroce, Zamfira și Velica, erau mereu în atenția lui Mihai, acestea devenind sfătuitoarele apropiate ale domnitorului și apăreau mereu în preajma lui. Dacă despre Zamfira istoricii susțin că nu există informații certe cu privire la o legătură amoroasă cu Mihai Viteazul, în privința Velicai lucrurile sunt certe. El **nu-și ascundea această relație extraconjugală**. Velica a fost marea lui pasiune.

Erau nedespărțiți, iar când pleca la Târgoviște o lua cu el. Velica îl urmează peste tot, Mihai, afișându-se cu ea în public și impunând tuturor să i se închine „*ca unei domnițe ce era și ca unei doamne care ar putea fi*” - ne relatează Constantin Gane

Pe sigiliul ei personal figura pajura heraldică valahă. Mihai va da ordin ca soțul ei să nu se mai apropie de ea, sub pedeapsa morții. Doamna Velica era mereu în apropierea lui Mihai, relația lor, fiind deja evidentă în ochii tuturor, Velica nutriend speranța că va deveni Doamnă, soție de Domnitor.

În acele vremuri, toți bărbații, mai ales cei cu puterea în mână, aveau relații extraconjugale. Se considera oarecum acceptat de către societate ca prinții, regii, împărații să aibă un astfel de comportament. Cu toții aveau copii nelegitimi, însuși împăratul Rudolf al II-lea a avut trei copii, fără a fi căsătorit.

În general, Mihai nu-și ascundea relațiile extraconjugale și i se părea normal ca să le aibă. Se afișa lumii și celor din jurul său, în diverse ocazii. Din anturajul său, aceste informații s-au răspândit și constituiau picanterii gustate de cei interesați de viața privată a lui Mihai.

Pentru că Mihai era natural, neconvențional, nu se ascundea de ochii lumii, astfel, s-a întâmplat ca mărturiile despre iubirea voievodului pentru Velica să rămână vii și limpezi. A aprobat chiar ca ele să fie înscrise în cronicile vremii. Unele dintre relațiile extraconjugale ale voievodului muntean erau de notorietate în epocă și sunt bine documentate și în relatările oficiale din vremea sa, și în cele de după finalul domniei. Departate de false ipocrizii, Mihai însuși, o arată limpede în izvoarele vremii și a lăsat, cu cea mai mare naturalețe, ca ele să fie cunoscute.

Nicolae Iorga considera că Velica era „stăpâna prin iubire a Ardealului”. De altfel, Mihai nu a făcut nici un secret din nașterea fiicei sale nelegitime, Marula, născută dintr-o altă relație, cu Tudora, soția unui scrib din Ploiești, unde în acea perioadă Mihai își pregătea oastea pentru a intra furtunos în Transilvania. Fetei, i-a lăsat și proprietăți înscrise în documente, ca moștenire.

Relațiile cu Doamna Stanca s-au erodat iremediabil, ea a suferit mult și a fost afectată de această comportare a lui Mihai, blestemându-l.

Comisarul imperial David Ungnad transmitea: „Totul e turcism la dâșii, bastard și adulterat, nici o credință, sau și aceea, mințită, nici o pietate și Sigismund Báthory îi stă încă în măduvă... trebuie să li se taie coarneau, de să nu le mai crească în veșnicie.” Voievodul Mihai a făcut ceea ce nu s-a mai văzut de o sută de ani ! E o pedeapsă și o mânie a lui D-zeu.!”

Toate acestea erau raportate de către agenții imperiale, la Viena și Praga.

În vara anului 1600, Rudolf al II-lea omite din nou, intenționat, banii pentru solda oștenilor, fapt ce l-a îngrijorat din nou foarte mult pe Mihai. Era de fapt un alt avertisment al împăratului, dat lui Mihai, pentru a-i slăbi forțele armate și a-l face să părăsească Ardealul.

Politica nobilimii ardelenice era să-l forțeze pe Mihai să abdice ca să aducă din nou, la conducerea Ardealului pe Sigismund Báthory, care, ajutat de polonezi, avea deja oastea la hotarele Moldovei. În Transilvania se simțea o stare de tensiune care nu prevestea binele.

Mihai îi scrie împăratului o scrisoare, în prima parte a anului 1601, explicându-i situația: *„Însă dușmanul cel mai, de temut și mai primejdios, mi-a fost chiar acela care se laudă cu numele de creștin, care însă totdeauna a călcat învoielile și a tulburat pacea: -Ardelenii, cari, în toate prilejurile unde puteam lucra cu folos împotriva dușmanului firesc, mi s’au împotrivit totdeauna, și, uitând legăturile și jurământul de credință, prin uneltirile lor au stricat planurile cele mântuitoare făcute pentru binele Creștinătății, precum toată lumea știe.”*

Nemeșii complotau, iar David Ungnad îi încuraja. Iată ce le spunea, pentru a-i întăra și a le da prin subânteles, că puteau porni revolta. Când Alardy se plânse la Satu Mare de răutatea lui Mihai, Ungnad îi răspunse că: „oricum, o țară poate să se împotrivească unui om”.

Acest răspuns „era un ordin subtil de răscoală pe care-l dădea comisarul imperial, ținut de Mihai afară din provincie, jignit în trufia sa și setos de răzbunare”- Nicolae Iorga —, „Scurtă istorie a lui Mihai Viteazul”.

La rândul său, Mihai făcea eforturi colosale să poată păstra unite cele trei țări române, în noul stat pe care l-a realizat. A făcut totul; a dus tratative și inițiat negocieri cu toți vecinii, cu Casa de Austria, cu polono-lituanienii, turcii și tătarii, pentru a obține o înțelegere, prin care să rămână stăpân pe țara sa, în care avea toată românimea unită. Dar

situația în care se găsea Ardealul era tulbură și nu era deloc prevestitoare de bine.

Acum, când oastea sa în Transilvania era împuținată, toată armata sa fiind împărțită în cele trei țări române, Mihai se gândește să

Cetatea Sebeșului-exemplu al arhitecturii militare cu trei nivele de tragere, parter înalt, multe turnuri și patru porți masive Vedere spre Turnul croitorilor Sebeșul era denumit în evul mediu *Mühlbach*.

Imagine luată de pe viziteazaalbaiulia.ro

strângă oșteni la Sebeșul Săsesc, pentru a se asigura de un suport mai puternic în caz de nevoie. Nemeșii i-au răspuns că nu pot să răspundă solicitării, fiind „lipsiți de hrană și alte trebuințe”, răspuns care era de fapt un pretext. Nobilii încercau reîntronizarea lui Sigismund Báthory cu ajutor de la polonezi.

Răscoala nemeșilor unguri din Transilvania. Mihai era atacat nu numai din exteriorul țării, ci și din interiorul ei

Domnul Mihai a convocat Dieta la Sebeșul Săsesc la 1 septembrie 1600, iar nemeșii, dorind să-și arate pe față împotrivirea, au organizat-o la Turda, unde nobilimea ardeleană, în frunte cu István Csáky hotărâscă că domnia lui Mihai este nelegitimă.

Orașele săsești, nemulțumite de dările mari, coalizează cu ungurii. În consecință, la începutul lui septembrie 1600, stările privilegiate din Transilvania se răscoală împotriva lui Mihai. De-acum, conflictul era declarat.

Redăm explicația lui Mihai privind aceste

evenimente, într-o scrisoare din iarna anului 1601 către împărat: „*In sfârșit, când era să purced acuma din Sebeș, i-am chemat să vie la mine, prefăcându-mă că nu știu nimic despre legătura lor împotriva mea. Atunci își vădiră înșelăciunea, răspunzând că nu vor lua armele niciodată alături cu mine asupra Turcilor. În deșert am trimes solii miei cu scrisori la Ardeleni, rugându-i să nu strice prilejul ce aveam împotriva Turcilor; ei opriră solii miei și nu-mi deteră nici un răspuns.*

Văzând această schimbare și nestatornicie, trimeseiu la Măria Ta pe Ioan Raț, pe Nicolae Vaida și pe Martin Horváth, spre a Te înștiința despre toate; însă, fiind toate căile prinse, ei fură luați robi și aruncați împreună cu alții în ocnele de sare.

În fața unei îndrăzneli atât de mari, și având în vedere că nu voiu avea mai bun prilej de a bate pe Turci decât acum, când, unindu-se oastea celor trei țeri cu Ardeleni, numărul ei ar fi trecut peste o sută, de mii, am alergat la mijlocul ce mi s'a părut mai bun, însărcinând oameni de legea catolică și luterană a-i abate din pornirea lor ce putea fi foarte primejdioasă Creștinătății întregi. Însă nici aceștia nu folosiră, nimic, neputându-i întoarce din răutatea lor, ba încă, puțin a lipsit de n'au ucis pe trimeși, mai vârtos pe preotul cel catolic. Până într'atâta se împietriseră așteptând pe Sigismund !

Ci, precum vulpea anevoie-și schimbă năravul, așa și Ardeleni cu greu se pot desbăra de învechita lor datină. Drept aceia, Măria Ta vei înțelege și această din urmă gâlceavă, schimbăciunea ardelenească „și nelegiuirea ce nu se va șterge niciodată.” -Nicolae Iorga-„Scrisori de boieri, Scrisori de Domni”-1925

Nobilii unguri vor alianța cu turcii, cu care complotază împotriva lui Mihai

Mihai îi prezintă împăratului în scrisoarea sa din iarna anului 1601, desfășurarea evenimentelor legate de uneltirile nobililor ardeleni: „*Ce e mai mult, ei pe supt ascuns mă încredințară să fac numai pace cu*

Turcul, și atunci dânșii vor împlini toate poruncile mele cu mai mare adevăr și grabă... iar eu, am rămas pururea statornic în credință, nefiind deprins a mă schimba ca Ardelenii, a căror datină e de a jura strâmb de două ori pe zi”.

Dar pentru că planurile lor de a închina Transilvania turcilor nu se îndeplineau datorită hotărârii ferme a lui Mihai de a păstra Transilvania pentru împărat, aceștia îl trădează pe Mihai și uneltesc împreună cu turcii și Sigismund care voia să se întoarcă din nou în Transilvania, să-l alunge pe Mihai.

Mihai continuă scrisoarea către împărat din iarna anului 1601, astfel: *„Văzând însă că nu capătă niciun răspuns dorit de la mine, se întoarseră îndată la viclenii și uneltiri tainice, cugetând planuri de trădare. Fiindcă ardelenii "vor mai bine pace decât bătaie cu turcii, văzând că împrejurările-mi îngăduiau a încheia o învoială prielnică cu turcul, învoială pentru care am fost și vorbit, însă cu îngăduința Măriei Tale, prefăcându-mă numai și purtând pe turci cu vorbe bune, ei, ardelenii, luându-le de bune, ar fi primit cu toată inima această pace și s-ar fi sfătuit și ar fi hotărât în privința aceasta de față în adunările lor, dacă nu i-aș fi abătut eu de la aceasta pe supt mână, amenințându-i și sperându-i.”*

„Pentru că pe când se afla la mine în Ardeal solul turcesc, ardelenii merșeră pe supt ascuns la dânșul, și-i spuseră să nu nădăjduiască nici o pace pe cât voi eu cârmui eu Ardealul, ci să caute vreun chip de a așeza iarăși pe Sigismund, și atunci pacea va fi sigură și nestrămutată ! Din aceste uneltiri solul turcesc și ceilalți sfetnici ai tiranului pricepură că neguțarea mea de pace e numai un joc. Însă despre această trădare eu am aflat numai după ce a plecat chehaia turcesc.”- Nicolae Iorga, „Scrisori de boieri, Scrisori de Domni”-1925.

Situația era dificilă, nobilii trebuiau înfrânți, pentru ca ordinea să domnească din nou în Transilvania. Chiar și cu oastea mai puțin numeroasă, lui Mihai nu îi era teamă de o

confruntare cu armata nobililor. Încrederea sa era asigurată de faptul că un număr apreciabil de oșteni unguri, care erau în slujba sa, puteau fi ușor rechemati din Moldova. Mai venea și fiul său, Nicolae, Domnul Valahiei în ajutor, cu câteva mii de oșteni, alături de Baba Novac.

Convinși totuși că nu-i pot face față lui Mihai într-o confruntare armată, nemeșii unguri au atras pe unii dintre boierii moldoveni, împotriva lui Mihai, a „acestui om rău și fără credință creștinească.”

Având în vedere rebeliunea, toate acțiunile și aceste uneltiri ale nemeșilor unguri, împăratul trebuia să ia o decizie fermă, pentru a-i supune. Situația presa, se precipita și putea scăpa de sub control.

Situația era critică. De aceea în acest context periculos, pentru a găsi o rezolvare rapidă a degringoladei, împăratul Rudolf al II-lea hotărăște oficial, ca Mihai să reprime revolta, ajutat de armata imperială, condusă de generalul Giorgio Basta. Hotărârea oficială era una, dar cea secretă era alta. Politica dusă de imperiali era ipocrită, la înțelegere cu polonezii, pentru a-l elimina pe Mihai. Faptele și desfășurarea ulterioară a evenimentelor o vor dovedi.

Dar pentru că ajutorul armat de la polonezi întârzia, nobilii răsculați s-au hotărât să apeleze la Giorgio Basta, pentru a-l înlătura pe Mihai, și de a-i asigura lui Sigismund Báthory cale liberă spre Ardeal. Unora le era teamă că vor fi atacați de Mihai Viteazul.

Mihai îi explică împăratului în scrisoarea sa din iarna anului 1601, următoarele: *„Nu socoti, Măria Ta, că ardelenii din credință au ascultat și s’au unit cu Basta. Pricina e întârzierea lui Sigismund Báthory, pe care-l așteptau, precum și lucrarea și pregătirile mele împotriva lor. Văzând ei acestea, și desnădăjduind de venirea lui Sigismund, se dădură lui Basta supt vâlul credinții, și se răsculară în potrivă-mi. Urmarea acestei purtări fără socoteală a lui Basta fu că ai scăpat Măria Ta din mână Moldova și Țara-Românească și Kanizsa, care se deteră*

dușmanului, ca o răsplată! ”-Nicolae Iorga-
„Scrisori de boieri, Scrisori de Domni”-1925

Ing. Angela Faina,
22 septembrie 2025, Canada

-Va urma-

SOCIETATEA „CARPAȚII” ȘI AMINTIREA LUI HOREA

Mircea Popa

În anii 1884-1885 urma să se sărbătorească de către români centenarul răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan, răscoală care avut loc cu o sută de nai în urmă, în 1784. S-a întâmplat că sărbătorrea românilor să găsească autoritățile regimului dualist în împrejurări deloc favorabile pentru astfel de manifestări care aminteau maghiarilor de zilele grele pe care le-au trăit strămoșii lor, și pe deasupra, guvernul Tisza Kalman, care venise la putere în 1875, purta sâmbetele tuturor naționalităților din imperiu, întrucât mișcările lor de eliberare națională se întetiseră. Odată cu preluarea puterii, acesta și parafat o serie de hotărâri, menite să slăbească orice încercare de emancipare a națiunii române din Transilvania, cum au fost : votarea „legii de agitație împotriva națiunii maghiare” (1878), legea comasărilor, legea presei și a libertății cuvântului, legea electorală etc., la care s-a adăugat interzicerea oricăror acțiuni legate de sărbătorirea conducătorilor luptei de eliberare socială și națională din 1784, calificați în presa maghiară drept „tâlhari”, „hoți” și „incendiatori”.

În această situație, când posibilitățile românilor transilvăneni de a se exprima public s-au redus simțitor, prin controlul sever al textelor de către o cenzură ultrașovină, ei s-au văzut obligați să găsească alte variante de lucru. Una dintre acestea a vizat întărirea legăturilor cu grupul românilor transilvăneni trecuți peste munți în România, care se organizaseră într-o societate iredentistă, numită „Carpații”. Aceștia au îmbrățișat cu căldură ideea, au constituit un Comitet care să se ocupe de

programul manifestărilor și a publicat un apel-chemare către națiunea română, anunțând și obiectivele pe care și le-a propus pe viitor. Între acestea figuau: slujbe religioase și parastase pentru sufletul martirilor omorâți cu cruzime de regimul nobiliar din Transilvania, constituirea unui fond Horea, litografierea portretelor lui Horia, Cloșca și Crișan, redactarea de studii istorice despre răscoală și sprijinirea tipăririi de broșuri și publicații despre cele întâmplate în 1784, prin editarea unui album memorial, și, în final, organizarea unui banchet comemorativ. Presa din Transilvania a preluat și comentat acest lot de măsuri și a încercat să contribuie la punerea lui în practică.

Așa, de pildă, ziarul „Observatorul” din Sibiu, condus de G. Barițiu, a publicat în mai multe numere fragmente din lucrările unor istorici maghiari despre tumultul din 1784, apoi, după ce a apărut contribuția lui Nicoale Densusianu intitulată *Revoluțiunea lui Horia, Cloșca și Crișan*, interzisă de autorități de a fi difuzată în Transilvania, a reprodus multe capitole din această lucrare. Alături de foaia lui Barițiu s-a remarcat în mod deosebit „Gazeta de Transilvania”, care a deschis rubrici anume pentru informarea publicului cu privire la toate evenimentele legate de centenarul răscoalei, culminând cu publicarea unui număr special, apărut în chemar de doliu, cu următorul cuprins. „Astăzi în XV/ XXIII Februarie 1784, se împlinesc o sută de ani de când vitejii Horia, Cloșca și Crișan au murit moarte de martir două săptămâni după ce soțul lor, căpitanul Crișan s-a sfârșit în închisoare. S-au luptat cu credință pentru neamul lor și și-au jertfit viața pentru libertatea poporului român, cu bărbăție neînfrântă au suferit chinurile cele mai cumplite pentru triumful cauzei drepte a neamului lor. Români, rugați-vă pentru sufletele lor!” Această însemnare comemorativă a avut un ecou nesperat, fiind urmată de un val de rugăciuni și parastase diseminate pe întreg cuprinsul Transilvaniei, în ciuda trimeriei de solgăbirăi, jandarmi și polițiști pe urmele celor suspectați de a fi

comis astfel de fapte. Trebuie precizat că și înainte de acest anunț, dat publicității abia în februarie 1885, numeroase sate și comunități românești din România și din Transilvania au ținut parastase și slujbe pentru memoria celor jefiți pentru binele neamului.

Presa transilvăneană, chiar în condițiile unei cenzuri ultra șovine, a publicat în permanență note, articole, informații despre răscoală și martirii ei. Unele dintre acestea au fost adunate de istoricul clujean Nicolae Edroiu într-un volum comemorativ din 1985, dar alte multe au rămas nebăgate în seamă, cum au fost cele din „Gazeta Transilvaniei”, de care noi ne vom ocupa în continuare.

Desigur că nu poate fi eludat nici conținutul ziarului „Observatorul” al lui G. Barițiu, știut fiind interesul venerabilului redactor pentru temele de istorie, în acel an dând o importanță specială problemelor legate de cauzele și împrejurările care au generat nemulțumirile din 1784. Iată câteva din articolele ce pot fi întâlnite în sumarul din 1884: *Cum a venit iobăgia în țară, Despre autonomia Transilvaniei, Idei pentru filosofia istoriei după Herder, Horia, Cloșca și Crișan, Scurtă descriere a răscoalei, Prinderea capilor revoluțiunii românești de la 1874-75, Două bilete ale împăratului Iosif al II-lea despre răscoala din 1874* etc. La acestea s-au adăugat și situațiile în care ziarul a răspuns atacurilor presei maghiare, în urma calificării martirilor noștri cu epitete defăimătoare și insultătoare, de „opincari”, „hoți” și „tâlhari” și, în consecință, poporul român din mijlocul căruia s-au ridicat, a fost catalogat drept „popor de tâlhari”. În aceste condiții presa noastră a răspuns imediat, făcând vinovați de ipocrizie pe cei care difuzau astfel de texte, indiferent că ele veneau din secuime, de la Cluj, Budapesta sau Viena. Cu precădere „Gazeta de Transilvania” a răspuns cu polemici dure la astfel de acuzații nefondate (*Tipățul șoviniștilor maghiari, Un episod al vieții căpitanului Crișan, Umbra lui Horiaa, Cloșca și Crișan, Prigoanele la care suntem supuși*), întrucât presa dualistă a

continuat ponegrirea căpteniilor răsculaților, accentuând doar caracterul de răzbunare și jaf asupra nobilimii maghiare. Acest fapt a avut ca efect nedorit, înmulțirea disputelor din rândul populației civile din Cluj, unde cei care vorbeau românește au fost jigniți pe stradă, la fel ca studenții români în incinta universității, fiind apostrofați cu epitete care se refereau la ipostaza lor de *noi Horea* și cu acela de „opincari.”

Ca răspuns direct la aceste provocări privind insaturarea unei noi „epoci horiene”, G. Barițiu a avut ideea de a propune public înființarea societății „Opinca”, care să apere și să promoveze spiritul național. Împreună cu Visarion Roman, a dat publicității proiectul de statute al acesteia (nr.50/1884), dar cum era de așteptat, autoritățile au zădărnicit încercarea. Singurul lucru pe care și l-a putut permite redactorul „Observatorului” a fost publicarea unor capitole din *Istoria revoluției* a lui N. Denusianu în paginile gazetei sale. La rândul ei, „Gazeta Transilvaniei” și-a întetit tirul admonestărilor, folosindu-se de astfel de ocazii spre a restabili adevărul.

În acești ani 1884-1885 de înăsprire a ofensivei maghiarizării, publicația brașoveană s-a situat pe primul loc în aducerea în discuției a celor întâmplate cu o sută de ani în urmă, făcând dese aluzii la starea de mizerie a poporului român, strâns în cătușele unei iobăgii feroce. Sub pretextul comentariului de tip „cronica zilei”, prin preluarea de știri și informații colportate de ziarele din România, „Românul”, „Națiunea” și „Carpații” din București, a cotidianului „Tribuna” de la Sibiu, și a publicațiilor maghiare de la Cluj, Budapesta, Viena etc., redacția ei a încercat să țină piept acuzărilor nedrepte venite din partea presei oficiale, inflamate din pricina că evenimentul petrecut în 1784 a găsit printre români un atât de mare ecou.

La București, sărbătorirea centenarului răscoalei a fost sprijinită pe față de ministrul Afacerilor Interne, C.A. Rosetti, care avea legături strânse cu societatea „Carpații”, pe

care a considerat-o purtătoare de cuvânt a opiniei oficiale în materie de politică transilvăneană. Respectiva societate fusese înființată la 24 ianuarie 1882, avându-l ca președinte pe Vasile Maniu, membru al Academiei Române, propunându-și sprijinirea luptei politice a românilor transilvăneni împotriva abuzurilor regimului dualist și formarea unui grup de opinie în stare să riposteze la toate jignirile presei dualiste. Societatea era dominată de tinerii „emigranți” de peste munți, cei mai mulți expulzați în diferite împrejurări de forțele polițieniste maghiare, care acum au luat asupra lor inițiativa sărbătoririi centenarului. La condcerea societății se aflau foștii studenții transilvăneni, Gh. Secășanu și Gh. Ocășianu, care au fost siliți să părăsească Transilvania, în urma unor acțiuni de protest împotriva maghiarizării forțate a românilor. Acest fenomen, promovat pe față de politicieni reacționari ca Tisza și Apponyi, a făcut multe victime, încât simpatiile pentru societate „Carpații” au crescut simțitor, însuși Eminescu și Slavici numărându-se printre membrii săi.

Pactul dualist, semnat în 1867 între Austria și Ungaria, a găsit în Eminescu un combatant inclement, tânărul student vienez exprimându-și indignarea în fața unui asemenea act de nesocotire a drepturilor românești în Transilvania, scriind în mare grabă romanul *Geniu pustiu*, și publicând în ziarul „Federațiunea” a celebrului său serial semnat Varro, de condamnare a caracterului antidemocratic, șovin și retrograd al pactului dualist. Nemulțumiți de abuzurile acestui regim, cei doi prieteni, Eminescu și Slavici, au inițiat și susținut proiectul serbării de la Putna în onoarea lui Ștefan cel Mare, ocazie cu care întreg tineretul român studios urma să-și coreleze acțiunile în vederea propășirii neamului și a realizării unității lui poltice. Congresul a pus în fața tineretului român universitar român sarcini și obiective precise, între care s-a numărat și întemeierea unui organ de presă pentru românii transilvăneni, fapt finalizat abia în 1884, prin înființarea la Sibiu a cotidianului

„Tribuna”, pus sub conducerea lui Ioan Slavici, același care, la 16 iunie 1883, a ținut la București conferința despre *Istoria românilor de peste munți la la 1700 încoace*, în care era evocată și răscoala din 1784.

Așa cum am arătat, condițiile social-politice din Transilvania anului 1884 au făcut imposibile sărbătorirea centenarului răscoalei și a martirilor lui, în urma măsurilor sporite de supraveghere a populației românești, prevăzute cu sancțiuni aspre pentru orice nesupunere. S-au instituit patrurile de jandarmi și solgăbirăi, care străbăteau satele, cercetau bisericile, controlau preoții, nu cumva să fi săvârșit parastase de pomenire. De aceea, multe dintre acestea s-au făcut în secret, fără popularizare prin presă, spre a nu da naștere la riposte nedorite, la bănuieli și provocări, cei mai mulți preoți și învățători fiind spionați, urmăriți, tracasați de sistemul de represiune, trezindu-se cu solgăbirăii, jandarmii și polițiștii la poartă. În aceste condiții societatea „Carpații” și-a intensificat acțiunile comemorative, pe care le vom prezenta mai jos. Din păcate și societatea lor s-a aflat în impas, în urma semnării de către România a tratatului de alianță cu Austro-Ungaria., ceea ce a făcut ca toate acțiunile considerate „iredentiste” să fie împiedecate de poliție. Acest lucru s-a întâmplat și cu Societatea „Carpații”, atunci când a dorit să participe la banchetul planificat, aprobarea de închiriere a sălii fiind anulată, iar barajele de poliție le-a împiedecat întrunirea, cei prezenți adunându-se totuși la localul unui oarecare Cosma. În ceea ce privește albumul comemorativ, acesta a fost tipărit, conținând figurile conducătorilor răscoalei, texte de evocare istorică și literară, multe dintre ele închinat lui Horea, la care s-a dăugat cartea lui Gheorghe Secășanu, *Românii de peste Munți. Câteva chestiuni de actualitate*. În jurul grupării „Carpații” s-a adunat un grup de transilvăneni inimoși, care au editat ziarul „Unitatea națională” (6 decembrie 1884 -11 iulie 1885), dând la iveală articole referitoare la *România subjugaată* și la

Martirii de la 1785 și întreținând spiritul de rezistență și dorința de unitate națională. Atmosfera aceasta a fost prefigurată încă din 1883, când a avut loc la Iași manifestare de amploare, organizată cu ocazia dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare, din 5 iunie 1883, eveniment pentru care Eminescu a scris poezia *Doina*. În orice caz, Societatea „Carpații” nu s-a lăsat intimidată de mulțimea semnalelor cu privire la suspiciunile de îngădire a cauzei naționale, ci a rămas fermă pe poziție, făcând din sărbătorirea centenarului răscoalei din 1784 o cauză proprie. După cum am arătat anterior, ea a anunțat public propriul ei program de sărbătorire a martirilor de la 1784, prin: organizarea de parastase, de întruniri de solidaritate, litografierea portretelor capilor revoluției, instituirea unui fond Horea, pregătirea unui banchet, editarea unui album al *Centenarului răscoalei*, lui Horia, precum și sprijinirea de studii și de evocări despre anii 1784 - 1785. Un mare eveniment l-a constituit editarea, cu sprijinul Societății, a albumului centenarului, dar și cea dintâi Istorie de proporții dedicată acestui eveniment istoric, datorată istoricului Nicolae Densusin, elaborată „după documente oficiale”. Chiar dacă istoria sa a fost intezisă imediat în Austro-Ungaria, s-au găsit metode de populatizare alternative, cum a fost publicare unor capitole întregi în „Observatorul” sau în „Gazeta de Transilvania”. Unele cercuri reacționare maghiare s-au dat la exagerări, desființând societatea „Iulia” a studenților români de la universitatea clujeană și ștergând din acte postul de profesor de limba română al lui Grigore Silași. La rândul său, G. Barițiu a intervenit și a cerut o mai bună informare arhivistică a unor lucrări despre răscoală, semnate de mai mulți istorici maghiari, scriind: „Trebuie să (se) între în posesia tuturor documentelor care s-au păstrat din acele timpuri.”

Pe lângă publicația acestuia, „Observatorul” de la Sibiu, un rol important în mobilizarea publicului românesc în vederea sărbătoririi

centenarului răscoalei și a venerării martirilor care au condus-o, i-a revenit publicației brașovene „Gazeta Transilvaniei” (publicație ocolită, în mod surprinzător de istoricul Nicolae Edroiu, bun cunosător de altfel al răscoalei, despre care a scris mai multe cărți, dar care nu a prins niciun material din Gazetă în antologie de texte *Horea în publicistica de acum un veac*, 1985), astfel încât, în bună parte, seria informațiilor comunicate de noi aici are un pronunțat caracter de recuperare documentară. Asta, pentru că dintre toate gazetele momentului, ea a acordat cea mai mare atenție centenarului martirilor libertății, deschizând rubrici speciale privind acțiunile ce le-au fost închinat. E vorba de cele purtând titluri ca: „*Horia, Cloșca și Crișan*”, „*Serbarea lui Horia*”, „*Centenarul lui Horia*”, „*Sărbătorirea lui Horia și Cloșca*”, „*Horia și Cloșca*”, „*Parastas întru pomenirea martirilor noștri*” etc. Cel mai adesea, ele erau rezultatul unor informări și corespondențe trimise de la fața locului de participanți la aceste comemorări, care s-au înmulțit extrem de mult în cursul anului 1884. Numărul acțiunilor de acest fel poate fi urmărit de la o săptămână la alta, încât fenomenul cinstirii martirilor devenit în bună parte o acțiune de masă. La acesta s-au adăugat dese prezentări a acțiunilor din România, care au fost preluate din presa bucureșteană sau din surse „carpatine”.

Spre a surprinde acest fenomen în esența sa, vom încerca să oferim în continuare o listă cât mai completă cu localitățile în care s-au desfășurat astfel de acțiuni, deși un număr impresionat de astfel de manifestări au avut loc tacit, fără raportare în presă, spre a evita suspiciuni și vexații. Cronologic vorbind, seria aceasta s-a deschis în nr. 120 (14 iulie 1884), când Gazeta a răspuns unor denaturări și interpretări calomnioase despre răscoală, furnizate de ziarul „Szekely Nemzet”, aspect care a primit replica redacției, care comenta ironic cazul: „Degeaba se aprind așa de grozav secuii noștri, căci din Horia și Cloșca tot nu vor

face sfinți ungurești ca să nu-i mai tămâieze români”. O situație asemănătoare e detectată și în „Pester Lloyd”, în paginile cărora căpeteniile răscoalei au fost numiți „opincari, „hoți și tâlhari”, la fel și în „Neues Wiener Tagblatt” (nr. 167/ 1884), unde se afirma faptul că răscoala ar fi avut doi aliați, „ura și foamea, „Gazeta” noastră permițându-și să observe că și după o sută de ani lucrurile nu arată mai bine, deoarece „românii sunt încă tot muncitori pe câmp, pe când maghiarii stăpâni pe locurile nobililor.”

Odată cu sporirea disputelor, au sporit și numărul informațiilor despre manifestările consacrate martirilor răscoalei, pe primul loc situându-se reportajele primite de la fața locului cu privire la parastasele închinare luptătorilor de la 1784, pe care încercăm să le numim în ordinea apărută în Gazetă: Lugoj (120/1884). Caransebeș (nr. 200/1884), Valea Raiului (nr. 202/ 1884), Pesta, la societatea „Petru Maior” (nr. 206/1884), Cluj (nr.207)/1884), Sibiu (nr.38/1885; nr.8/1885), Deva (nr.40/ 1885), Ideale (nr. 41), Balii (nr. 41/1885), Viena (nr. 42/1885), Galda (nr. 43/1885, Beclean (nr. 46/1885), Șieu-Măgheruș (nr.44/1885), Sibiu, Alba Iulia (nr.47/1885), Câmpeni (nr.49.1885), Bucium Poieni (nr. 50), Banat (nr. 50), Lugoj (nr.51), Roșia-Sibiu (nr.55/1885), Sebeș (nr. 62), Oarța de Jos (nr.66), Brașov (nr.68), Cetatea de Baltă (nr.49/1885), Sălaj (nr. 62) Odești (nr.62/1885) etc. Toate aceste informații sunt puse adeseori în context, precizându-se împrejurările în care au avut loc, modul în care s-a încercat oprirea lor samavolnică de către autorități și a folosirii metodelor de intimidare. Corespondenții care le comunică au cuvinte grele de imputare și își se declară cu trup și suflet alături de cei care au suferit în 1784. Sunt relatări și dări de seamă ce se cuvin citite cu atenție, pentru a surprinde starea de spirit a comunităților românești implicate. Enumerăm câteva dintre aceste opinii venite de jos, așa cum le-au consemnat expeditorii din localități precum Galda (semnat

Opinca), cea din Banat de Lucreția C.Olariu, cea semnată I. Mercur de la Viena sau cea trimisă din Beclean, al cărei autor s-a ascuns sub pseudonimul „Vocea stemul represiv de împiedecare a lor. Unul dintre corespondenți relatează cu indignare despre prezența în munți a solgăbirăului Zudor, însoțit de jandarmi care a zădărnicit la Câmpeni și Lupșa, ațiunile comemorative, la fel cum s-a întâmplat la Bucium-Poieni și în alte sate din munți. Cuvinte de revoltă sunt proferate și la adresa capilor bisericii ortodoxe, care au dat circulare (Miron Românul) spre a sfătui pe credincioși să renunțe la parastase. Protestul redacției „Gazetei” împotriva unei astfel de atitudini ne este comunicată prin notițe speciale, precum *Interzicerea parastasului lui Horea* (nr.38/1885), *Oprirea parastasei pentru Horia în Banat* (nr. 50/1885), *Parstasele pentru Horia și d. Trefort* (nrr. 58/18885), *Oprirea parastasului pentru Horia la Lugoj* (nr. 51/1885) etc. Cum aceste parastase sunt ținute în bisericile din Transilvania și oficiate de preoți cu un serviciu religios corespunzător, amestecul autorităților este tot mai insistent și mai condamnat, unii din preoți fiind improcasați, spionați și urmăriți, corespondenții unor asemenea relatări acuzând cu tărie politica rasială și discriminaatorie. In intervențiile și abuzurile oficiale au fost împinate cu proteste, populația din aceste localități controlate, exprimându-și revolta pentru ingerința forțelor represive. Fenomenul a crescut în intensitate, după publicarea celui număr comemorativ, în chenar de dolii, prin care „Gazeta Transilvaniei” a cinstit pe martiri din 1784, număr care a stârnit multă emoție printre cititorii, așa cum arată unele corespondențe, autori de scrisori de mulțumire și de adeziune.

În notele de mai sus, noi ne-am oprit doar la acțiunile din Transilvania, care au ieșit la lumină datorită intensificării legăturilor dintre redacție și cititori. Am lăsat la o parte pentru moment modul în care „Gazeta Transilvania” s-a implicat în comemorările pe care românii din România le-au pregătit

împreună cu Societatea „Carpații” pentru a da importanța cuvenită martirilor răscoalei din 1784. Aceste inițiative au fost împărtășite cititorilor din Transilvania de „Gazeta de Transilvania”, care a deschis o rubrică anume pentru a le face cunoscute. Un adevărat val de astfel de manifestări au avut loc în satele și comunele din întreg Ardealul, acțiuni în care au fost implicați numeroși preoți, iar corespondențele primite de redacția „Gazetei” ilustrează din plin această preocupare, în ciuda faptului că solgăbirăii și cătanele ungurești au încercat să oprească prin forță orice manifestare de acest gen, intrând în biserici și sistând slujbele.

O altă serie de parastase și deîntruniri comemorative a avut loc în România, ele fiind opera societății „Carpații”. Amintim printre acestea una care a avut loc la Iași, despre care s-au oferit mai multe amănunte în darea de seamă făcută în coloanele publicației brașovene. Cea de la Iași a beneficiat de un comentariu ceva mai amplu, avându-se în vedere că la ea au participat și o parte din fruntașii orașului, scriitori și publiciști. Conferința a fost ținută de George Panu, cuoscutul memorialist al Junimii, care a subliniat semnificația istorică a răscoalei din 1784, evocare mult aplaudată de public. Momentul de senzație l-a constituit însă unităților intervenția poetului Miron Pompiliu, care a impresionat publicul prin cele rostite încât „discursul fu sfârșit într-un torent de aplauze” Intervenția lui a fost însoțită de un cântec popular, cântat de întreaga adunare de peste 400 persoane, care s-au ridicat în picioare cântnd cu toții în cor. Momentele de înălțare sufletească au continuat prin cuvântul studentului Marcu, ca, la sârșit, să rostească o alocuțiune și profesorul D. Bădărău, care a sublinjia nevoia imperioasă a a unor astfel de întâlniri în favoarea provinciei asuprite, Transilvania. La final, domnul N. Roznoveanu a donat suma de 1000 lei pentru fondul Horea al Societății, fapt care a ridicat mult calitatea acestei întâlniri. De amintit că prof. D. Bădărău făcea parte din conducerea

Societății „Carpații”, societate care a înscris printre scopurile sale și contituirea acestui fond Horea, necesar unor publicații pe care societatea le avea în vedere, inclusiv pentru banchetul ce urma să încheie seria manifestărilor închinat martirilor de la 1784. Adunări de tip comemorativ și de solidaritate cu frații din Transilvania, au avut loc și în alte localități din România, cum a fost cea de la Craiova în toamna anului 1884, manifestare care a avut loc în sala teatrului Theodorini, oferind ochiului „o priveliște de culori fermecătoare prin splendidele decorațiuni”, împodobite cu portretele eroilor răscoalei, încadrate în cununi de lauri, dăruite de societatea „Tinerimea”, întreaga sală strălucind bogat prin varietatea costumelor noastre naționale și grația „frumoaselor noastre cfraiovence”, oferind și o lungă listă de doamne din protipendada orașului. Festivitatea a început prin intonarea marșului lui Andrei Murașanu, cântat de corul de la școala Maica Dlomnului, aflat sub direcția profesorului Ștefănescu, având-o la pian pe doamna Caseli. Expunerea despre evenimentele de la 1784 a fost susținută de Ath. Milescu, expunere întreruptă „cu cele mai entuziasmate aplauze”. Programul a urmat cu o dfeclamație a doamnei Maria Theodorini, „care s-a întrecut pe sine și pe noi ne-a mișcat până la lacrimi”, notează corepondentul. Alte puncte din programe au fost cele executate la pian de mai multe tinere cunoscute din urbes Băniei, precum Fulvia Olteanu, Amalia Faur, Maria N. Chițu și Aurelia N. Chițu, în program figurând și Cântecul Gintei latine, încât întreaga asistență a fost impresionată, evocarea celor petrecute la 1784, fiind un bun pretext de afirmare a românismului și a unității naționale.

Comemorarea răscoalei iobagilor transilvăneni și a marilor conducători martiri a fost însoțită în plan editorial și jurnalistic, neatârnarea numărate alte acțiuni prestigioase, printre care editarea lucrării de mare valoare a istoriei acestei revolte populare conduse de cei trei moți din Munții

Apuseni. E vorba de istoria răscoalei redactată de cunoscutul istoric erudit Nicolae Densusianu, apărută cu titlul *Revoluțiunea lui Horia*, apariție editorială susținută financiar de Societatea „Carpații” și premiată apoi de Academia Română. Apariția ei a prilejuit numeroase tipăriri de fragmente în presa transilvăneană. Tot în acest context a apărut și lucrarea lui I.C. Drăgescu, *Martirii libertății, 1784*, în care autorul face o apologie a revoluției, incriminând pe călăii ei, în cuvinte de o vehemență fără egal în tiraniicondamnarea tiranilor. Cuvintele lui Horea sunt reiterate în finalul lucrării, care cheamă la luptă pentru drepturi, clamând: „Jos cu robia! Jos cu tiranii, trăiască libertatea ! Numai unitatea, neatârarea și libertatea vor regenera patria română!” Sunt cuvinte care se adresau mai mult viitorului, decât trecutului, având în vedere că Transilvania se afla încă sub asuprire străină. În acest fel, comemorarea evenimentelor de la 1784-1785 au avut un puternic rol regenerativ pentru întreaga nație.

Prof. univ. Dr. Mircea Popa,
Cluj-Napoca

CAPTURAREA DOMNITORULUI AL I. CUZA DE CĂTRE MILITARI COMPLOTIȘTI

Aurel V. David

Sub acoperirea ordinului dat de Cuza Vodă, maiorul Dimitrie Lecca a trecut la aplicarea planului conspirației. În acest sens, a adus Batalionul 1 Vânători în spatele palatului, în timp ce Costache Ciocârlan și câțiva oameni ai săi s-au ascuns și au așteptat în clădirile dinspre grădina Cișmigiu. La rândul său, colonelul Grigorie Serurie s-a deplasat lângă Biserica Luterană, unde în scurt timp a mobilizat negustori și meseriași (tabaci, tutungii) din Garda Civică, loiali șefului lor, pentru ca la semnalul convenit să pornească spre Palatul domnesc.

În Palatul domnesc a pătruns grupul de ofițeri complotiști (căpitani și locotenenți),

sub comanda căpitanului Costescu Anton, respectiv: Lipoianu Alexandru, Berendei Anton, Handoca și Gheorghiu; aceștia au fost adăpostiți de căpitanul Pillat Constantin, ofițer de gardă, care avea camera de gardă la parterul Palatului domnesc. Lor li s-a alăturat și „garibaldianul” Stan Popescu din Ploiești (introdus de către C.A.Rosetti, în ultima instanță, în grupul operațional, pentru siguranța politică a reușitei acțiunii militare).

Complotiștii pătrunși în Palatul domnesc au simțit că planul ar putea fi dat peste cap. De aceea, au adus în grabă de acasă la Palatul domnesc pe Maria Obrenovici. C.A.Rosetti, a aflat de la ofițerii din garda Palatului domnesc și de la junii din turla bisericii Kretzulescu despre sosirea Mariei Obrenovici și a crezut că aceasta va da în vileag conspirația. A vrut să amâne acțiunea de înlăturare a lui Cuza Vodă, dar, pe propriul său risc, s-a decis să aștepte derularea evenimentelor. Însă, Maria Obrenovici a lucrat pentru conspiratori, căci, împreună cu grecul Sachelaridis, cartofor înrăit, l-au ținut Cuza Vodă la jocul de wist până târziu în noapte.

După ce s-au retras de la jocul de cărți, Cuza Vodă și Maria Obrenovici au intrat în iatacul de la etaj, iar în iatacul alăturat se afla Doamna Elena împreună cu copiii lui Cuza Vodă și ai amantei sale, asistați de camerista franceză Florentine. Maria Obrenovici a așteptat ca Domnitorul să adoarmă pentru a descuia ușa iatacului, astfel încât ofițerii complotiști desemnați să poată pătrunde nestingheriți și să-l aresteze.

În jurul orei 2.00 din noapte, trupele conduse de complotiști s-au pus în mișcare spre Palatul domnesc, deși colonelul Nicolae Haralambie, în urma „întrevederii” cu Cuza Vodă, începuse să oscileze. Regimentul de artilerie comandat de Nicolae Haralambie a pornit de la cazarma „Malmaison” cu roțile tunurilor învelite în paie și cârpe, să nu facă zgomot. Tot de la cazarma „Malmaison” a pornit și Bateria călărească comandată de Alexandru Candiano-Popescu. De asemenea, trupele de sub comanda

colonelului Dimitrie (Mitică) Kretzulescu au ocupat poziții în piața Palatului domnesc. Aici au așteptat ordin de asalt asupra Palatului domnesc, știind că vor coopera cu militarii din Batalionul I Vânători, comandat de maiorul Dimitrie Lecca. Însă, nu toți comandanții au știut pentru ce se executau manevrele din acea noapte.

De pildă, în piața Teatrului Național fuseseră aduse efective din Regimentul 1 de infanterie «comandat de Saegiu», maior, comandant de batalion. Acesta, neștiind pentru ce se afla în acel loc și ce trebuia să facă, l-a întrebat pe colonelul Călinescu Anastasie, care trecea întâmplător pe acolo, în fuga calului. Acesta i-a răspuns din fuga calului: «Ce, nu știi? L-au făcut pe Cuza împărat». Atunci, maiorul Saegiu a tras sabia și a strigat: «Trăiască împăratul!», iar soldații i-au răspuns „cu urale”.¹⁵

De aceea, pentru a preveni orice defecțiune în aplicarea planului, ofițerii complotiști au trecut la arestarea ofițerilor superiori, a prefecților și comisarilor de Poliție care rămăseseră fideli lui Cuza Vodă. Astfel, în plină noapte a început vânătoarea de vrăjitoare, în care au fost vânați, în primul rând, ofițerii-comandanți care rămăseseră fideli lui Cuza Vodă.

Pe la ora 2.00, după miezul nopții, prefectul Poliției Capitalei Alexandru V. Beldiman s-a pomenit cu căpitanul Grigore Ipătescu, din regimentul al 7-lea de linie, comandat de colonelul Dimitrie Kretzulescu, că intră în odaia sa cu 20 de soldați. El îl deșteaptă și-i zise:¹⁶ „D-le Prefect! Din ordinul Domnitorului sunteți arestat. Alexandru V. Beldiman nu s-a putut opri de a-l întreba: „Ce vorbești ? D-le căpitan ! Eu am văzut pe Domnitor acum câteva ore”. „Vă repet: din ordinul lui Cuza-Voda”, îi răspunse căpitanul.

15 Constant Răutu, Eugeniu Carada. Omul și opera (1836 -1910), Editura „Ramuri”, Craiova, 1940, p.77.

16 Valentineanu, Din memoriile mele (O pagină de istorie modernă). Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873, București, 1898, p.113-114.

Astfel, Alexandru V. Beldiman se sculă îndată pentru a-l urma pe domnul căpitan, apoi a fost condus la Corpul de gardă de la Palatul domnesc și pus sub paza unei santinele. Trecând sub escortă prin piața Teatrului, a văzut pe colonelul Nicolae Haralambie strigând, dar în mijlocul zgomotului nu a putut auzi cuvintele rostite de el. A doua zi a aflat că întreba pe „C. A Rosetti”: Unde e poporul care promisesese că va veni să ia parte la resturnarea lui Cuza Vodă ?”.¹⁷

În acel timp, ofițerii-complotiști l-au arestat și pe colonelul Alexandru (Ioan) Solomon, comandantul Regimentului de cavalerie, considerat unul dintre cei mai fideli susținători al lui Cuza Vodă.¹⁸ Însă, acesta a izbutit să evadeze și să ajungă la regimentul său, unde s-a aflat în siguranță. Căpitanul Candiano-Popescu Alexandru, conform misiunii primite de la capii complotiștilor, l-a arestat pe Cezar Liebrecht (de la cârciuma Hugues?), apoi i-a reținut pe generali Ioan Emanoil Florescu și Savel Manu.¹⁹

Palatul domnesc a fost înconjurat de trupe ale Armatei, loiale conspiratorilor, precum și de „trupe auxiliare”, din Garda Civică (ce reprezenta poporul!). În jurul orei 4.00, în plină noapte, grupul de ofițeri complotiști pătrunși în Palat au ieșit din camera de gardă, unde până atunci au stat ascunși.

O parte dintre ei s-au ocupat de arestarea unor membri ai camarilei lui Cuza Vodă, care locuiau în Palat: colonelul Nicolae Pisoschi, Iordache Lambrino și Baligot de Beyne.

Celălalt grup, din care au făcut parte căpitanii Costescu Anton, Lipoianu Alexandru și Pillat Constantin, împreună cu Stan Popescu, însoțiți de căpitanul Mălinescu Vasile, ofițerul de gardă, care le-a arătat drumul, s-au deplasat în liniște, cu precauție, urcând scara

17 Valentineanu, op.cit., p.114.

18 Dimitrie Severeanu, Din amintirile mele (1853-1929), vol. 2, editată de „Societatea de Chirurgie”, București 1929, p.32.

19 Alex Mihai Stoenescu, op.cit., vol.I, p.287.

principală, spre aripa Palatului domnesc dinspre biserica Kretzulescu, unde se afla iatacul domnesc.

În fața acestuia au dat peste Nicolae Docan, vărul lui Cuza Vodă (cu care își petrecuse tinerețea la Paris!), care dormea pe o sofa. L-au imobilizat urgent pe acel paznic nevigilent, apoi căpitani Costescu Anton, Lipoianu Alexandru și Pillat Constantin, împreună cu Stan Popescu, au pătruns înarmați cu pistoale în iatacul unde dormea Cuza Vodă și Maria Obrenovici.

Alexandru Candiano-Popescu avea să relateze în „Amintiri” că „Ofițerii care s-au urcat în palat noaptea și au cerut abdicarea domnitorului sunt: căpitanul Costiescu Anton, din artilerie, căpitanul Lipoianu Alexandru, căpitanul Pilat Constantin, locotenentul Manolescu, din geniu, un ofițer al cărui nume nu mi-l aduc aminte și locotenentul Berindei Anton”, întărind faptul că „Ofițerul cu garda palatului în ziua aceea era locotenentul Mălinescu, unul dintre inițiați”.²⁰

Complotiștii l-au trezit pe Cuza Vodă din somn, iar căpitanul Costescu Anton, cu pistolul în mână, i-a întins lui Cuza Vodă actul abdicării, somându-l să-l semneze.

Stan Popescu avea să relateze: „Cuza cu o voce năbușită...întreruptă zise: Domnilor, mă omorâți? I se răspunse: Nu, M-Ta, viața vă e sigură”.

Unul dintre ofițerii-complotiști i-a pus Domnitorului țării revolverul la tâmplă, amenințându-l.

Cuza Vodă avea pistoalele sale pe noptieră, dar n-a încercat să se apere și să le folosească, pentru că aștepta acest moment să vină, sperând să fie cât mai puțin violent și fără vărsare de sânge.

Unul dintre ofițerii-complotiști i-a pus Domnitorului țării revolverul la tâmplă, amenințându-l.

Cuza Vodă avea pistoalele sale pe noptieră, dar n-a încercat să se apere și să le folosească, pentru că aștepta acest moment să vină, sperând să fie cât mai puțin violent și fără vărsare de sânge.

Abdicarea lui Cuza Vodă,
Gravură contemporană, 1866

4. Umilirea lui Cuza Vodă de către militari complotiști

Între Cuza Vodă și căpitani complotiști Costescu Anton și Pillat Constantin s-a purtat următorul dialog:²¹

„- Ce doriți? - întreabă Alexandru Ioan Cuza, deșteptat brusc din somn de cei trei ofițeri, ce stăteau cu revolverele întinse asupra lui.

- Am adus abdicarea Măriei Voastre - răspunse îndrăzneț căpitanul Costescu Anton - și vă rog s-o iscăliți.

- Nu am condei și cerneală la îndemână - răspunse Alexandru Ioan Cuza, ținut departe de masa unde-și avea revolverele.

- Am adus noi tot ce trebuia - răspunse unul dintre cei trei conspiratori.

Stăpânindu-se, după întâia clipă de uimire și încredințat că Măria Obrenovici se putea îmbrăca, în liniște, la spatele unei pelerine de ofițer, începu a cerceta atent pe ofițerii nerăbdători, „căroră nu le plăcea o prea mare întârziere”.

- Nu am masă - spuse, în cele din urmă, Cuza Vodă, liniștit și fără a se grăbi.

- Mă voi face eu aceasta - răspunse repede căpitanul Pillat Constantin, aplecându-și umerii pentru ca spatele său să fie la îndemâna Domnitorului țării, pentru a-

²⁰ Candiano Popescu, op.cit., p.249.

²¹ Apud, Alex Mihai Stoenescu, Istoria loviturilor de stat în România, vol.I, p.285.

și semna actul de abdicare, scris dinainte de C.A.Rosetti și Ion Ghica.

În acest timp, după cum avea să relateze Stan Popescu, văzură aproape de sobă „o ființă ce-și strângea mereu pe corp o cămășiută destul de subțire”. Era „favorita Obrenovicioaie care plângea cu lacrimi amare...” Căpitanul Lipoianu Alexandru se însărcină cu îngrijirea „acestei păcatoase”, și-a scos mantaua și a acoperit-o pe Maria Obrenovici, „pentru a se putea îmbrăca”. Astfel, Cuza Vodă a semnat forțat actul de abdicare pe spinarea acelui ofițer conspirator, care avea un nume predestinat: Pilat (Pilat din Pont!). Ulterior, Pillat Constantin și Lipoianu Alexandru se vor lauda, fiecare în parte, că au fost „pupitrul” actului de abdicare.

Apoi, Alexandru Ioan Cuza, din acel moment fost Domnitor al României, a fost obligat să se îmbrace în haine civile, ca simplu cetățean. În acel moment, căpitanul Costescu Anton l-a trimis pe „garibaldianul” Stan Popescu „pe din dos”, unde era o „ulicioară veche, strâmtă”, la capătul căreia, spre Cișmigiu, aștepta un anume Teodor Chiriță „cu cupeul cu doi cai gata”.

Stan Popescu a alergat într-acolo, a găsit cupeul cu cei doi cai și pe acel Teodor Chiriță. Apoi „porniră iute” spre intrarea în Palat, dar ulicioara era „înțesată de soldătime”, care le-a încurcat trecerea.

Stan Popescu a sărit din cupeu pentru a descurca trecerea, dând, printre soldați, peste căpitanul Gorjan August din Batalionul 1 vânători, căruia i-a strigat cuvântul „Amaradia” (cuvântul de recunoaștere între complotiști). Însă, acesta a dat din umeri, replicând: „Ce-i, Stane?”. Deci, căpitanul Gorjan August din Batalionul 1 vânători nu știa nimic despre scopul operațiunilor militare desfășurate la Palatul domnesc în acel moment. Astfel, pe „garibaldianul” Stan Popescu l-a cuprins un fior de frică, dar și de disperare, neștiind ce să mai creadă și de cine să asculte. Dar, știind că în spatele lui se afla C.A.Rosetti, a scos revolverul și l-a îndreptat spre căpitanul Gorjan August, care

s-a retras speriat din calea lui. Apoi, Stan Popescu s-a aruncat pe capra trăsurii, iar vizitiul Teodor Chiriță „arse caii cu biciul”, astfel că, „în fuga și răpăitul potcovelor pe pietre, soldații, zăpăciți, neștiind ce se petrece”, le făcură loc, pentru ca „să nu-i calce trăsura în sborul cailor”. În acel moment, în curtea Palatului mișunau „în fierbere”, ofițeri și soldați.

Stan Popescu și vizitiul Teodor Chiriță au tras cupeul înaintea intrării celei mari din fața Palatului domnesc. Cuza Vodă a fost scos afară de căpitanul Costescu Anton și ceilalți „tovarăși de conspirație”, printre două rânduri de soldați (din Batalionul 1 Vânători!), care primiseră ordin strict să stea întorși cu spatele pentru a nu-l vedea pe „fostul Domn” și a nu se petrece vreo faptă neprevăzută, căci Cuza Vodă fusese adorat de către soldații din Batalionul 1 Vânători, pe care el îl crease. La ieșirea din Palatul domnesc, Cuza Vodă a spus: „Să dea DUMNEZEU să-i meargă țării mai bine fără mine, decât cu mine...SĂ TRĂIASCĂ ROMÂNIA”.

Complotiștii l-au oprit pe Cuza Vodă lângă intrarea în Palat, unde aștepta cupeul care urma să-l transporte spre o destinație necunoscută. Stan Popescu și-a amintit că „deodată mai multe mâini se repeziră pe mânerul porțiței cupeului”, astfel că „de zor mare ce era, pe când unii învârtea ivărul spre deschidere, alții-l încuia”. În sfârșit, Cuza Vodă, „gâfâind și oftând din greu fu pus în cupeu, în fund, alături cu Costescu”. Stan Popescu luă loc în fața lor, pe bancheta dinainte. Apoi, ușa trăsurii s-a închis, iar vizitiul Teodor Chiriță, împreună cu alt individ, necunoscut (Constantin Ciocârlan!), au mânăat caii „de pe capră”, și au pornit „în fuga mare” spre o destinație necunoscută de cei prezenți.

În momentul plecării cupeului cu prizonierul de zaveră, în Curtea Palatului s-a auzit strigătul: „Uraaa!”, apoi „o detunare de pistol, semnal dat de maiorul Leca despre faptele săvârșite”. Cuza Vodă a auzit împușcătura de pistol și l-a întrebat pe

„temnicerul său Costescu”: „Ce înseamnă acest foc!”. „E un semnal, Măria Ta!” - a răspuns ofițerul complotist. Într-adevăr, după ce Alexandru Ioan Cuza a părăsit Palatul domnesc, maiorul Dimitrie Lecca a tras un foc de pistol, acesta constituind semnalul că membrii „guvernului provizoriu” pot veni să ia în posesie Palatul Domnesc.

Doamna Elena Cuza, auzind zgomote, s-a trezit speriată și a ieșit din iatac pentru a vedea ce se întâmplă. L-a văzut pe aghiotantul Nicolae Pisoschi, „pus între santinele”, dar acesta nu i-a putut da un răspuns clar. A lămurit-o, însă, căpitanul Pillat Constantin, care i-a spus: „Nu se poate trece înainte. Și apoi e inutil, căci fostul domnitor nu mai e în palat.” Același răspuns l-a primit și din partea unor soldați care mășăluiau prin curte...

Doamna Elena Cuza a povestit astfel momentul „arestării” lui Cuza Vodă de către complotiști (în interviul din anul 1908): „Într-un târziu, noaptea, pe când mă trudeam să adorm, aud un zgomot asemănător descărcării unui foc de pistol. Sar din pat speriată și spun guvernantei franceze, care dormea în camera de alături: «Scoală-te repede, Florentina, și vezi ce e! Mi se pare c-am auzit o detunătură de armă!». Dintr-o dată, Florentina intră înfricoșată și spune: «Alteță, este imposibil de trecut prin coridoarele palatului. Toate sunt pline de soldați și ofițeri. Mi s-a refuzat orice lămurire. Ușa Alteței Voastre este păzită de trupe și un ofițer stă în dreptul ei». Îmi reculesei puterile. Cerui să mi se aducă colonelul Pisoski. Între două garde, aghiotantul palatului sosi. «Ce s-a întâmplat?», îl întreb. «Nu știu nimic», a răspuns Pisoski”.

De la Palatul domnesc, Cuza Vodă a fost dus la locuința negustorului Constantin Ciocârlan, un dezvoltat al lui C.A. Rosetti. Acesta fusese arestat la începutul lunii noiembrie 1864, împreună cu Nicolae Golescu și cu un oarecare Carula, și ținut închis; acum avea prilejul și satisfacția să

participe el la arestarea și încarcerarea celui din ordinal căruia fusese „poprit”. Auzind semnalul, C.A. Rosetti și-a lăsat musafirii uluiți și a plecat spre Palatul domnesc, întrebându-se de ce nu bat clopotele. În același timp a sosit și colonelul Serurie cu Garda Civică, ce reprezenta, în fapt, poporul, iar Maria Obrenovici, la brațul unui ofițer, a fost condusă acasă cu trăsura.

Colonelul Nicolae Haralambie, înțelegând diversiunea cu cei 4.000 de oameni răzvrățiți, l-a întrebat, supărat, pe C.A. Rosetti: „Acesta-i poporul, 20-30 de oameni? Unde-i poporul pe care l-ai promis?”. C.A. Rosetti a răspuns: „Nu a venit, s-au tăiat funiile de la clopote”. Atunci, colonelul Nicolae Haralambie, un om de onoare, și-a dat seama, cu regret, că fusese atras înconștient în acea mârșavă diversiune. Maiorul Polizu D. Grigore, martor ocular, a descris astfel acel moment: „Debușând în Podul Mogoșoaiei cu inima strânsă de durere și de indignație, am văzut armata amestecată pe stradă cu mulțimea turmentată de beție strigând: „Să trăiască guvernul provizoriu!”, „Să trăiască Brătianu, Golescu, Rosetti”. Armata fraternizează cu mulțimea, înmormântând disciplina și onoarea militară, ca pe ruinele ei să proclame anarhia”.²²

C.A. Rosetti, simțind că a câștigat lupta pentru detronarea lui Cuza Vodă, a dat deja ordin ca să fie arestați ofițerii fideli și oamenii politici fideli acestuia. Ofițerii respectivi au fost arestați de către colegii lor angrenați în complot și batjocoriți, iar împotriva foștilor funcționari superiori ai statului s-a dezlănțuit o adevărată prigoană. De pildă, colonelul Cretzulescu Dimitrie l-a arestat, la locuința personală, pe Prefectul Poliției Capitalei, Alexandru V. Beldiman.²³ Trecând sub escortă prin Piața Teatrului, acesta l-a văzut pe colonelul Nicolae

²² Grigore D. Polizu, *Memoriile unui mort viu*, ediție îngrijită și studiu introductiv de academician Dan Berindei, Dominor, București, 2007 (1885), p.22-23.

²³ Dimitrie Severeanu, *Din amintirile mele* (1853-1929), vol.II, Editată de „Societatea de Chirurgie”, 1929, p.32.

Haralambie strigând la C.A.Rosetti și întrebându-l „Unde e poporul care promiseseși că va veni să ia parte la răsturnarea lui Cuza-Vodă?!”.²⁴

În aceeași noapte, căpitanul Alexandru Candiano-Popescu l-a arestat la domiciliu pe maiorul Cezar Librecht, directorul Poștelor și Telegrafului, în fapt șeful „serviciului secret” coordonat direct de către Cuza Vodă. În momentul arestării, asupra lui s-au găsit documente doveditoare pentru a fi condamnat fără drept de apel. Printre altele, un act care dovedea că pretinsese unui comerciant din Europa apuseană un comision de 49,6% pentru un contract de furnizare de arme pentru Armata Română.²⁵ A rămas o enigmă modul său de comportare în acea noapte. S-a aflat la cârciuma „Hugues”, alături de alți conspiratori, apoi a plecat la domiciliu, de unde a fost „săltat”, fără să-i ofere lui Cuza Vodă nici o informație despre ceea ce se pregătea în acea noapte. Lipsa informațiilor și inactivitatea sa în acel moment reprezintă un blam la adresa organelor Siguranței statului, Poliției și Comendurii garnizoanei București. Fiind militar, Cezar Librecht a fost închis în cazarma Batalionului 1 vânători, alături de Mihail Marghiloman - fostul prefect al poliției capitalei între anii 1861-1863 și căpitanul Gheorghe (George) Scheletti - care refuzase să se alăture conspiratorilor și să participe la complotul ce viza detronarea lui Cuza Vodă.

În acest timp, în fața Palatului domnesc a coborât din trăsură Nicolae Golescu, astfel că grupul stabilit de conspiratori pentru a prelua puterea după abdicarea lui Cuza Vodă era constituit. La îndemnul lui C.A.Rosetti, colonelul Nicolae Haralambie a proclamat Locotenența Domnească, formată din Lascăr Catargiu (reprezentant al Moldovei și al conservatorilor), generalul Nicolae Golescu

(reprezentant al Valahiei și al liberalilor) și colonelul Nicolae Haralambie (reprezentant al Armatei). Deci, derularea loviturii de stat a demonstrat că, de fapt, mulțimea (poporul) nu a avut niciun rol, doar circa 200 de militari și civili au schimbat cursul istoriei...

În acest timp, D.A. Sturdza s-a dus direct la cancelaria lui Cuza Vodă. El știa că acolo erau documente de arhivă, dar și documente „în curs de soluționare”, de mare importanță pentru țară, dar și documente compromițătoare pentru unii membri ai conjurației. Acest moment avea să fie clarificat după aproape un jumătate de secol, respectiv în anul 1903, cu ajutorul unui martor ocular, în acel moment soldat în „Garda civilă”: „Păream foarte mirat de ce m-a postat să păzesc acea încăpere - avea să povestească acesta -, când căpitanul meu văzându-mi nedumerirea îmi zise: <<Te-am postat aici, fiindcă acest loc cere un păzitor deștept. Să nu lași pe nimeni să se apropie de acest dulap și această casă de fier și dacă o voi cineva să se apropie, să tragi într-însul dacă nu va voi să se retragă la somațiile dumitale>>. Abia postat acolo văzui trecând pe generalul Haralambie și apoi pe Golescu. Locotenenții Domnești, care veneau să vadă dacă mobilele ce mi s-au încredințat spre pază erau în bună stare. (...) După o jumătate de oră a venit și Dimitrie Sturdza care încerca să se apropie de dulapul de nuc. Eu însă l-am somat să se depărteze și dânsul se supuse la somația mea. Puțin mai târziu, domnul Sturdza pătrunse în acea cameră însoțit fiind de colonelul meu Serurie care mi-a dat ordin să ies de acolo și să rămân de pază la ușă, nelăsând pe nimeni să intre în acea cameră. Căpitanul meu, Niță Radovici, veni atunci spre mine întrebându-mă de ce mi-am părăsit postul? I-am explicat cele întâmplare și atunci dânsul îi zice: <<A venit întâi la mine Sturdza cerându-mi să-l las să umble în dulapul ăla, dar l-am refuzat. Atunci se vede că domnul Sturdza s-a dus la colonelul Serurie. Treaba lor, eu mi-am făcut datoria>>. Nu trecu mult și domnul Sturdza iese din acea cameră însoțit de Serurie și ținând sub braț un

²⁴ I.G.Valentineanu, op.cit., p. 113-114; Al. Candiano-Popescu, op.cit., p. 111.

²⁵ Vezi, pe larg, Mircea Duțu, Geniul rău a lui Cuza Vodă: Cezar Librecht, condamnat pentru corupție la București, dar achitat la Craiova, în „Historia”, august 2005.

voluminos pachet de hârtii. Domnul Sturdza care părea foarte radios, ajungând în dreptul scării strânse mâna lui Serurie și crezând că nu înțeleg îi zise pe franțuzește: <<Îți mulțumesc, ai făcut un serviciu cauzei noastre>>”.

Doamna Elena Cuza avea să confirme după 50 de ani de la acel eveniment că „la detronare, vărul meu Mitiță Sturdza a avut rolul sau în conspirațiune și din tot ce l-a preocupat mai mult au fost corespondența și actele Domnitorului Cuza, pe care în noaptea detronării s-a grăbit să i le sustragă. Desigur că în cutiile biroului lui Sturdza pe care s-a telegrafiat acum de la Paris ca să i le sigileze, se vor fi găsit și o parte din actele bărbatului meu”. Îndată ce a fost capturată arhiva, Arthur Baligot de Beyne a fost lăsat în libertate, dar obligat să plece din Palatul domnesc. Complotiștii au anunțat că „în curând” vor da publicității documentele care demonstau „trădarea” domnitorului Cuza. Însă, asemenea documente nu s-au găsit, iar arhiva a fost preluată și ținută „la secret” de către D.A. Sturdza, membru marcant al grupului de complotiști.²⁶

Pe parcursul zilei de 11 februarie 1866, Cuza Vodă a fost ținut sub pază în casa acelui Constantin Ciocârlan. Printre cei care l-au păzit a fost și „garibaldianul” prahovean Stan Popescu, reprezentantul ramurii politice a complotului. Acesta îi spunea încă „Măria Ta”, descriind ulterior cele câteva ore petrecute în acel arest improvizat. El a vorbit cu Domnitorul detronat, care l-a întrebat cine este, dar mai ales cine erau capii conspiratorilor. Dialogul dintre Cuza Vodă și Stan Popescu s-a desfășurat astfel:

- „Și cine mai sunt amestecați în treaba asta?
- «Sunt M-ta, mai toți capii oștirei, colonelul Crețulescu...»
- «Și el?»
- «Și el M-ta, apoi Leca, Pilat, Candiano...»
- «dar lui Candiano și la alții le-am plătit straiete, i-am ajutat și cu bani».

²⁶ Vasile Cristian, Epoca unirii în istoriografia străină, în Unirea Principatelor și Puterile Străine, Editura Academiei, București, 1984, p. 251.

După puțin, «și cine e la guvern acum?»

- «Sunt Măria-Ta, Nicolae Golescu, Haralambie și Lascăr Catargiu»
- «Lascarache Catargiu? Ați pus Domnia Voastră acolo pe acel violent?»
- «eu nu pot cunoaște M-Ta, eu sunt trimis de Rosetti și Brătianu»
- «Rosetachi și Brătianu sunt patrioți, însă ideile lor mi se par subversive; dar să vedem ce va zice puterile Europei despre faptul aista»
- «Eu M-Ta, nu mă pricep în diplomatie, dar cred că dacă M-Ta nu vei protesta, n-are ce să facă puterile»
- «Aveți să vedeți că n-am să fac nimic, las lucrurile așa cum s-au întâmplat»,
- «Să trăiești M-ta».

Stan Popescu avea la el ziarul «Românul» (ziarul „roșiilor”, adică al liberalilor!) care fusese tipărit în noaptea spre 11 februarie 1866. A vrut să-l înmâneze „ostaticului”, dar Domnitorul detronat a refuzat, zicând: «Nu citesc gazette». Stan Popescu a rămas mirat, gândindu-se „cum a putut Domni acest om dacă n-a cetit nicio gazetă”.

5. Izgonirea lui Cuza Vodă din țară

În aceeași zi, s-a format și un nou guvern, condus de Ion Ghica (acesta deținând și portofoliul Afacerilor Externe). Din acest guvern au făcut parte radicalul C.A.Rosetti, conservatorul moderat Dimitrie Ghica, maiorul Dimitrie Lecca în calitate de ministru de Războiu, Ioan C.Cantacuzino, Petre Mavrogheni și liberalul moderat D.A.Sturdza. Principala preocupare a Locotenenței Domnești a fost găsirea cât mai grabnică a unui principe străin dispus să preia tronul României. Imediat după abdicarea lui Cuza Vodă, Locotenența Domnească a înlocuit drapelele militare model 1863 cu altele noi, pe flamura cărora nu mai apărea stema țării, doar numele unității. Au avut loc reorganizări de trupe, iar jurământul a fost modificat în două rânduri. Astfel, la sfârșitul lui martie 1866, acesta avea forma următoare: „Jur că voi fi credincios Drapelului Țării mele și Guvernului Contelui de Flandre, reprezentat

prin Locotenența Domnească: compusă de Generalul Nicolae Golescu, Colonel Haralamb și Lascăr Catargiu”.

La orele 1.00 după-amiaza, Camera și Senatul s-au reunit în ședință extraordinară, sub președinția mitropolitului primat Nifon. Locotenența domnească și guvernul au adus la cunoștință actul abdicării (făcut înainte de arestare de către capii conspiratorilor!), iar parlamentul a procedat la alegerea ca domnitor al Principatelor Române Unite pe „Alteța sa regală Filip Eugeniu Ferdinand Maria Clement Balduin Leopold George, comite de Flandra și Duce de Saxonia, sub numele de Filip I”. Acesta era din familia domnitoare belgiană (era fratele regelui Leopold al II-lea al Belgiei). Însă, acesta avea să refuze coroana României, astfel că s-a creat o stare de instabilitate, care putea să conducă la desfacerea unirii celor două Principate.

Drept recunoaștere a faptelor săvârșite în noaptea de 10/11 februarie 1866, maiorul Dimitrie Lecca a fost numit de Locotenența Domnească, ministru de război,²⁷ iar ofițerii care au participat la lovitura de stat au fost ridicați în grad și funcții. Această decizie a creat imediat nemulțumiri în rândul celor care nu participaseră la „conspirație”, întrucât aceștia considerau că era inadmisibil ca ofițeri care-și încălcaseră jurământul militar față de Domnitorul țării, în loc să compară în fața tribunalelor militare, să fie avansați în grad.

Dintre Marile puteri europene numai Franța a reacționat față de acel complot. Consulul Franței la București - François Tillos -, a cerut noului guvern garanții că Alexandru Ioan Cuza se afla în viață, precum și permisiunea de a-l vedea. Cererea i-a fost refuzată, însă a găsit în București „oameni de bine”, care să-l conducă la locul unde fostul Domnitor al țării era deținut. În urma discuției cu căpitanul Costescu Anton, desemnat guardian-șef al Domnitorului detronat, consulul francez a reușit să-l convingă să accepte întrevederea cu

arestatul. Fostul Domnitor l-a încredințat pe consulul francez că a semnat actul de abdicare fără să fie obligat, refuzând politicos sprijinul promis.

Acel moment avea să fie relatat lui I.G.Valentineanu după 32 de ani de la producerea lui, cu lacrimi în ochi, de către Constantin Ciocârlan, gazda prizonierului domnesc, din strada Colții:28 «După ridicarea din palat, Cuza era prizonierul meu, adevărat pus sub paza și garanția mea. Nu am văzut în viața mea un patriotism mai înfocat și o abnegațiune mai nobilă ca la acest mare dar nenorocit Domnitor. «Consulul Frances Tyllos, în mare ținută, se anunță exprimându-și dorința de a vedea pe Domnitorul detronat și prizonier al meu. Eu care aveam autorisarea Locotenenței domnești de a lăsa să fie vizitat de consuli cari ar dori să-l vadă, i-am permis numaidecât întrevederea, anunțând pe Domnitor că D. Consul al Franciei voesc să-l vadă.»

- „See între”, răspunde detronatul Domnitor cu un aer de nepăsare; „dar era mai bine să mă lase în pace”.

« Sînt autorisat, Maria Ta, dise consulul Tyllos cu un aer oficial, ca să vă transmit viile regrete ale augustului meu Suveran, împăratul Napoleon al III-lea, de cele ce s-au întâmplat, și dorința Maestății Sale de a fi restabilit imediat pe tronul ce ați ocupat. Am ordinul de a pune la dispozițiunea Măriei Voastre toate mijloacele neesare restbilirii pe tronul român”.

- „Domnule Consul al Franței!” zise principele Cuza: „mulțumesc Maestății Sale imperiale de înalta Sa bună-voință, precum și Dumitale în particular, de cele ce-mi comunicați. Regret însă foarte mult că nu pot primi restabilirea pe tronul de la care am abdicat formal și fără regret. Eu sunt om din popor, Domnule Consul. Poporul m-a ales Domn, poporul m-a detronat. Prin urmare, tot ce a făcut poporul bine a făcut”.

²⁷ Dim.R.Rosetti, op.cit., p.114

²⁸ Valentineanu, op.cit., p.19-20.

„La acest răspuns scurt și categoric - a constatat Constantin Ciocârlan -, Consulul Franciei remase uimit și se retrase salutând cu respect și admirațiune pe marele Domnitor pentru mărinimia și abnegațiunea sa patriotică. Eu nu mi-am putut stăpâni lacrimile și eșiiu afară mișcat până în adâncul sufletului de atâta abnegațiune și iubire de țară”.

Stan Popescu avea să relateze că în aceeași zi, o delegație de ofițeri a venit să-l vadă pe Cuza Vodă și i-a prezentat decretul Locotenentei domnești prin care era declarat „prizonier de stat”. Reacția lui a fost: „«Ce era trebuință să mă declare și prizonier de Stat, să-mi dea drumul peste Graniță, n-aveți nicio teamă» – «de, M-Ta, poate că tot rațiuni de Stat a făcut ca să se ia și această măsură»”. După o pauză: „«și vezi pe cine mi-a trimis? Pe ofițerii care nu pot să-i mai sufăr» – «de, M-Ta, credincioșii M-Tale» – «Bine zici, frate Popăscule! Eu n-am fost să fiu Domn, aici trebuia altfel de om, cât despre boeri eu am oprit pe Mihalache, i-am zis: Mai ho, mă Cogălnicene. Mie nu-mi pare de nimic rău, decât numai că m-ați găsit cu păcătoasa ceia acolo»”.

În acel moment greu pentru soarta țării, un singur ofițer a avut curajul și onoarea de a exprima public, cu mult curaj, fapta urâtă săvârșită de ofițeri ai Armatei române împotriva Domnitorului țării: colonelul Alexandru (Ioan) Solomon. El a trimis un grup de ofițeri la Locotenenta Domnească, pentru a se lămuri cu privire la situația de fapt de după detronarea lui Cuza Vodă.

Apoi s-a prezentat înaintea membrilor Locotenentei Domnești, spunând „că ar considera onoarea lui militară întinată și pătate epoletele sale, dacă ar rămânea un moment în Armată, în urma trădării săvârșite de unii ofițeri, față de domnul și suprema lor căpetenie”. A tras sabia din teacă și a depus „crâmpenele” în fața membrilor Locotenentei Domnești, care au rămas înmărmuriți.

Capii complotului au încercat să justifice public fapta detronării lui Cuza Vodă, acreditând idea că au avut susținerea

poporului și a Armatei. Aceștia au fost sprijiniți de o parte a gazetelor, care s-au repezit asupra imaginii lui Cuza Vodă, scoțând în evidență defecte neînchipuite ale acestuia. Chiar și ziarul „Trompeta Carpaților”, care altădată nu mai prididea cu laudele, s-a întors împotriva lui, pentru a-l lovi, numindu-l „trădător către Rusia”. Cel mai agresiv ziar a fost „Românul”, ziarul liberalilor, care a înălțat până la cer „fapta patriotică a celor ce scăpaseră țara de tiran”, încercând a justifica purtarea criminală a unor ofițeri superiori ai Armatei române²⁹.

În acest timp, Cezar Librecht simțea ce însemna să fii privat de libertate. Tratatamentul la care a fost supus l-a determinat să scrie o scrisoare noului ministru „de rezbél” - Dimitrie Lecca -, fostul comandant al gărzii Palatului. El îi cerea ministrului de Război să permită familiei și rudeniilor să-l viziteze în arest. Nu știm ce răspuns a dat acesta la cererea sa, dar, la 12 februarie 1866, căpitanul N. Balaban îi raporta situația colonelului Lupașcu, comandantul Diviziei I militare teritoriale, rugându-l să autorizeze cererea arestatului și să-i dea instrucțiuni cum să-l hrănească pe timpul arestului.³⁰

În 12 februarie 1866, de la locuința lui Constantin Ciocârlan, Alexandru Ioan Cuza a trimis generalului Nicolae Golescu, membru al Locotenentei Domnești, o scrisoare,³¹ în care menționa că „a lucrat pururea pentru a realiza dorința României de a avea un principe străin”, „numai un Principe străin, după a mea părere, închezășuie viitorul României”, arătând că vrea „cât mai degrabă” să părăsească teritoriul țării pentru a evita o confruntare între complotiști și trupele credincioase aflate la garnizoana „Malmaison”.

²⁹ Radu Rosetti, Amintiri din prima tinerețe, Imprimerie Fundației Culturale „Carol I”, București, 1927, p.209.

³⁰ Arhivele Statului București, Ministerul de Război, Divizia I militară teritorială, dosar nr.164/1866, fila 27.

³¹ Dimitrie Bolintineanu, Viața lui Cuza, p.120.

Fostul Domnitor al României se temea de asemenea că Unirea putea fi compromisă și din cauza separatiștilor din Moldova, încheind mesajul cu cuvintele: „Să trăiască România”!³²

Apoi, i-a trimis colonelului Nicolae Haralambie o scrisoare în care îi spunea acestuia: „Dta știi că principiul proclamat de Corpurile Statului a fost și rămâne scopul meu; căci, după a lor părere, numai un prinț străin poate asigura viitorul României; cred inutil să adaug că, dacă, în calitate de Domnitor al României, am lucrat totdeauna pentru realizarea acestei dorinți, tot așa, ca prinț român, nu voi lipsi un moment să fac, în acest sens, tot ce va atârna de mine...Trăiască România!”. Înțelegând gravitatea faptei comise, colonelul Nicolae Haralambie ar fi mărturisit că prin încălcarea jurământului său și-a dezonorat uniforma și s-a retras din armată.³³ În acea zi, guvernul a hotărât mutarea lui Alexandru Ioan Cuza din casa lui Costache Ciocârlan la mănăstirea fortificată Cotroceni, deoarece se zvonea că foștii miniștri de război, Ioan Emanoil Florescu și colonelul Alexandru (Ioan) Solomon, intenționau să ia cu asalt locul de detenție și să-l elibereze cu ajutorul corpului ofițeresc din garnizoana București neimplicat în conspirație.

În 13 februarie 1866, Alexandru Ioan Cuza a fost dus la palatul Cotroceni, vechea ctitorie a voievodului Șerban Cantacuzino. Acolo, Locotenenta Domnească i-a pregătit două camere și i-a permis să-și primească familia. Astfel, Doamna Elena a plecat spre Cotroceni, însă, pe drum a fost oprită de colonelul Alexandru (Ioan) Solomon, care i-a spus: „Înștiințați pe Măria Sa că armata nu se solidarizează întreagă cu conjurații și că un singur cuvânt așteaptă de la Domnitorul lor, spre a-l reîntrona”.

Doamna Elena Cuza a ajuns la Cotroceni și l-a întâlnit pe soțul ei, sub strictă supraveghere. Mai târziu avea să-și amintească: „Sosesc la Cotroceni și intru cu copiii în odaia lui Cuza. El se preumbla nervos dintr-un colț în altul. Era îmbrăcat civil. Cum îl văzui izbucnii în lacrimi. Figura lui avea paliditatea morții. Dar el își stăpâni emoția, revolta și înainta surâzător și blând. Ah! Ce surâs, parcă și acum mă îngheață. Se apropie de copii și-i mângâie. - Fii liniștită, îmi zise el. Vom pleca din țară și vom trăi liniștit. S-a săvârșit ceea ce eu doream de mult, dar s-ar fi putut petrece altfel lucrurile și tu știi că n-așteptam decât răspunsul viitorului domn străin pentru ca să mă retrag din domnie”. Doamna Elena Cuza i-a spus soțului ei: „Armata te urmează și e cu Măria ta”. Dar n-a putut pronunța cu voce tare numele colonelului Solomon „din cauza gardei care se afla în odaie cu noi”. Însă, fostul Domnitor a refuzat, răspuns că: „Niciodată nu voi face vărsare de sânge pentru a-mi recăpăta tronul”.³⁴

Pentru a contracara zvonurile că ar fi fost ucis, în 13 februarie 1866, Locotenenta Domnească a organizat „pelerinajul” unora dintre colaboratori și reprezentanți străini. Noile autorități s-au arătat zorite să-l îndepărteze pe fostul Domnitor al României din țară, pentru a nu da timp partizanilor săi să se trezească din năuceală. În seara aceleiași zile, pe la ora 6.00, în prezența membrilor Locotenentei Domnești și ai guvernului, sosiți la Cotroceni ca să fie de față, Alexandru Ioan Cuza i-a cerut, printr-o altă scrisoare, generalului Nicolae Golescu, să-i grăbească plecarea peste graniță pentru a nu se activa spiritele antiunioniste. El arăta că orice tulburare l-ar transforma în „trădătoriu de nație”.

În momentul în care colonelul Nicolae Haralambie l-a văzut pe Cuza cel detronat și prin fapta lui, a fost profund impresionat, spunând că: „în ochii lui n-am văzut nici un

32 Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Științifică, București, 1970.

33 Radu Rosetti, *Amintiri din prima tinerețe*, Imprimerie Fundației Culturale „Carol I”, București, 1927, p.209.

34 Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altă dată, 1901-1910*, vol. III, Editura Ziarului Universul, București, 1936, p. 222-225.

regret, nici o lacrimă, nici chiar o simplă îndoială, ci o seninătate care m-a împietrit și m-a silit să mă rușinez...”³⁵

Noile autorități s-au grăbit să-l expedieze cât mai repede din țară, pentru a nu da timp partizanilor săi să reacționeze, stabilindu-i următorul traseu: București, Ploiești, Brașov, Făgăraș, Sibiu, Alba Iulia, Deva, Lugoj, Timișoara... Pentru ca drumul să fie fără incidente s-au luat măsuri speciale. Pentru drum i-au pregătit un poștalion, însoțit de ofițeri și soldați din Batalionul 1 vânători. Întrucât orașul Ploiești, cât și județul Prahova erau „în mâna fostului regim”, a fost numit ca prefect de Prahova Th. Văcărescu, fostul ofițer de ordonanță al lui Cuza Vodă. Acesta a fost însărcinat de guvern să meargă imediat la Ploiești pentru a-l înlocui pe prefectul „cuzist” Istrate Negulescu. Noul prefect, împreună cu „vechiul liberal” Anton Arion, dispunând discreționar de autoritatea civilă și militară, trebuia să asigure îndeplinirea misiunii „de mare importanță pentru țară”, respectiv trecerea peste graniță a lui Alexandru Ioan Cuza. Însă, la Ploiești, când s-a aflat de debarcarea forțată a Domnitorului țării, unii locuitori și chiar pe clădirile publice s-a arborat steagul țării în bernă. La plecarea în exil a fostului Domnitor al țării au asistat Locotenenta Domnească și membrii Guvernului numiți recent. Înainte de plecare, le-a spus mahnit celor prezenți: „Să dea Dumnezeu să-i meargă țării mai bine fără mine decât cu mine. Să Trăiască România”.

Astfel, în 13 februarie 1866, la ora 18.00, Alexandru Ioan Cuza, fostul Domnitor al României, s-a urcat în acel poștalion. Apoi, înfruntând frigul iernii, într-un cortegiu de trăsură închise, fără felinare, cu copitele cailor înfășurate în bandaje, escortat de o grupă de militari călări conduși de căpitanii Costescu Anton și Mălinescu Vasile, având alături pe „garibaldianul” Stan Popescu (iscoada personală a lui C.A. Rosetti), Cuza Vodă a pornit pe calea exilului, spre Predeal,

de unde urma să treacă în Austria. Pe drum i-a muștrat pe însoțitori pentru fapta comisă. „Garibaldianul” Stan Popescu avea să relateze ulterior că a avut următorul dialog cu aceștia:

„- Ce ați făcut dumneavoastră e grav, foarte grav.

- Așa e Măria ta, dar n-avem ce face, căci așa voia poporul.

- Dar eu în cealaltă noapte n-am văzut decât ofițeri, n-am văzut popor” - a remarcat fostul Domnitor cu amărăciune. Până la Predeal, schimbarea cailor trăsurii s-a făcut în locuri ascunse. La Ploiești, fostul Domnitor al țării l-a ironizat pe Theodor Văcărescu, fostul său ofițer de ordonanță, care acum prin actul trădării ajunsese temporar prefectul județului.

Astfel au ajuns la Predeal, în punctul de frontieră, unde s-au oprit, pentru rezolvarea formalităților de trecere a frontierei. În această vreme, fostul Domnitor a văzut în odaia pichetului, tabloul care reprezenta tăierea capului lui Mihai Viteazul. El le-a spus atunci soldaților ce-i dădeau onorul: „Vedeți cum a fost trădat acest domn, așa m-ați trădat și voi. Să dea Dumnezeu într-o zi să spălați această pată de pe steagul vostru cu sângele vrășmașilor. Rămâneți sănătoși”. Stan Popescu avea să relateze: „Noi aveam pe numele simplu al acestuia un Pasport Român, de la care se tăese formula: Noi Alexandru Ioan I, rămânând numai Noi Ministru etc. Când intram în cancelaria punctului pentru vizarea Pas-portului, văzând-i portretul lui Cuza încadrat în perete, zisei căpitanului de serviciu: Dați-l jos, vedeți-l în caretă, îl dăm peste graniță; rămase înmărmurit... Noi avem ordin să-l părăsim la Predeal, la plecare toți ofițerii, de la graniță și cei ce-l escortase, să grămădise la ușa caretei, Cuza foarte mișcat, cu buzele tremurând, zise ofițerilor câte-va vorbe și sfârși apăsând cuvântul: «Să spălați pata după Steag». Îi urarăm călătorie bună și plecă cu trăsura...”

Maria Obrenovici l-a urmat fostul Domnitor al României pe un traseu separat, iar la Brașov s-a întâlnit, declarându-se la hotel,

³⁵ Mihai Alex Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat din România*, vol. I, p. 268.

soț și soție. De la Brașov au continuat drumul prin Făgăraș, Sibiu, Alba-Iulia, Deva. La Lugoj a fost primit de o delegație de pașoptiști români care, îmbrățișându-l, i-au spus: „Trăiască Vodă-Cuza”.

De la Lugoj a plecat spre Timișoara cu alai format din trei trăsură, fiind însoțit de Maria Obrenovici și credinciosul Nicolae Pisoski. La Timișoara avea să fie primit iar de patrioți români. Soția lui, Elena, împreună cu cei doi copii adoptați - Dimitrie și Alexandru (pe care se știa că îi avea de la Maria Obrenovici), a luat-o pe urma celor doi și i-a căutat disperată pe traseul Brașov-Viena, găsimdu-i, până la urmă, în capitala Austriei.

În loc de concluzii:

Mulți români l-au regretat sincer pe cel care le redase demnitatea de oameni și de neam, sperând că va reveni în curând pe tronul României. Fostul prefect al Poliției Capitalei, Alexandru V.Beldiman, avea să afirme că „Moldovenii în dragostea lor pentru domnitorul detronat s-au măgulit vreo cinci zile cu speranța că Vodă-Cuza va intra în Moldova pe la Mihăileni și-i pregăteau o entuziastă primire”.

Cu mare mâhnire în suflet, Mihai Eminescu avea să scrie: „Au căzut Domni prin rebeliune fățișă a poporului sau a armatei, au căzut prin amicii lor fățarnici; nici un Domn român, absolut nici unul n-a căzut prin trădarea strajei domnești; orice strajă, chiar adversară Domnului, pe cât era strajă au privit în unsul lui Dumnezeu pe oaspetele credinței ei, și oaspeții sunt sfinți chiar pentru popoarele cele mai barbar e, necum pentru cele civilizate”.

Col. conf. univ. Dr. Aurel V. David,
București

CONTRIBUTII BISERICII ORTODOXE ROMANE DIN ORADEA SI BIHOR, LA APARAREa SI CONSOLIDAREA STATULUI ROMAN (1919-1921)

Ioan Popovici

Așa cum se cunoaște, după data de 1 ianuarie 1919, organele administrației guvernului ungar, jandarmeria, poliția, trupele de secui și unitățile militare și civile bolșevice își intensifica abuzurile, atrocitățile și actele de terorism asupra populației românești, a consiliilor și garzilor naționale române.¹ Despre faptele de agresiune ce se petrec pe teritoriul Bihorului sunt, periodic, informate autoritățile de la București, miniștrii Puterilor Aliate la București, Comandamentul Superior al Armatei Franceze de Dunare, Conferința de pace de la Paris și alte foruri de către Consiliul Național Român din Oradea și Bihor, Consiliul Dirigent al Transilvaniei, dar și de către unii intelectuali fruntași români.²

Atrocitățile și abuzurile culminează cu arestarea și întemărirea membrilor C.N.R. din Oradea și Bihor. Astfel, în ziua de 24 martie 1919, în conformitate cu prevederile ordonanței nr. 395 a *Ministerului de Război, Comandamentul militar regional din Transilvania, Departamentul Sfatului muncitoresc pentru apărare și forță de ordine din Oradea*, pune în vedere C.N.R.-ului din Oradea și Bihor ca „*Republica Sovietică Ungară, are ca scop menținerea integrității Ungariei*” și prin urmare „*a ordonat ca toate activitățile contrare acestui scop să fie împiedicate cu toată energia, iar persoanele, care colaborează la astfel de activități să fie internate*”. Deci având în vedere ca „*populația românească și conducătorii ei din Bihor, în mod manifest s-au situat pe traducerea în viață a hotărârilor de la Alba-Iulia și considerând ca aceste hotărâri sunt evident opuse scopurilor Republicii Sovietice Ungare, Directoratul de apărare pază-pentru a împiedica activitatea persoanelor angajate în realizarea hotărârilor de la Alba-Iulia,*

considera ca ele sunt necesar a fi internate".³

Vicarul episcopal ortodox roman din Oradea³⁶, Roman. R. Ciorogariu, in introducerea la *Raportul general privind situatia Consistoriului ortodox roman Oradea fn anul 1919*, prezentat in sedinta Sinodului bisericesc din 22 martie 1920, sublinia faptul ca "Anul 1919 a fost un an de tranzitie pentru poporul nostru de pe teritoriul acestui Consistoriu. inceputul anului a avut un caracter fngrozitor nu numai pentru conducatorii intelectuali ai poporului, dar si pentru fnsusi poporul nostru, care era terorizat fn chipul eel mai fngrozitor. Poporul a fost expus nu numai sicanelor si persecutiunilor cele mai grozav, dar chiar si morfii. Sate fntregi erau jefuite, ba chiar aprinse, preofii urmarifi, fugifi prin vai si paduri, fncat nu s-a mai putut dezvolta nici 0 activitate mai rodnică si temeinică pe taramul pastoral. Fiecare avea grija, <mai fntai> ca sa-si salveze viafa 4 ... Jar cand timpul suferintelor s-a plinit, dupa Saptamana Patimilor, a urmat si pentru noi marea zi a invierii. Ziua luminata a invierii lui Hristos, ne-a adus si mantuirea prin brafele armatei romane, adunandu-ne pe vecie fntr-o fara mare romaneasdi, pe tofi jiii aceluiași neam. " Si nu dupa mult timp de la intrarea Armatei romane in Oradea, la 20 aprilie 1919 st.n. , in luna mai a aceluiași an "glorioasa Casa domnitoare a distins cu inalta Sa vizita si orașul nostru Oradea Mare, dandu-ne dovada despre dragostea ce ne-o poarta ".⁵

De acest mare eveniment- evidenta Roman R. Ciorogariu vicarul episcopal roman din

1.I. Popovici, *Aspecte privind situatia populatiei romanești din unele comitate ale Transilvaniei si cel al Bihorului dupa 1 Decembrie 1918*, În *Pietre de Hotar*, vol. 1/1997, Editura "Papyrus", Oradea, p. 103-106;

2. Idem, pag. 105-108;

3. 1918-Bihorul in epopea unirii - Documente, Oradea, 1978, document nr. 259, p. 443-445;

4. Episcopia Ortodoxă Română a Oradiei, Bihorului și Sălajului, fond *Consistoriul Ortodox Român Oradea*, Act nr. 370 /1920, p.1

5. Idem, act nr. 369/1920, p.1-2

Oradea- , tine și faptul ca , 'primirea noastră sub obliiduirea gloriosului rege Ferdinand J al Romaniei Mari," a insemnat și pentru *Biserica ortodoxa romana din Oradea și Bihor*, realizarea unui vis secular și anume acela al refnvierii , dupa 225 de ani de adormire a vechii Episcopii Ortodoxe Romane a Oradiei și Bihorului. Cu prilejul primirii in audienta, in ziua de 23 mai 1920, a delegatiei clerului și credincșilor din Eparhia Episcopiei ortodoxe romane a Aradului, condusa de episcopul Ioan al Aradului. de catre regele Ferdinand I al Romaniei, acesta, cunoscand "oful bihorenilor" , a rncut remarca ca, "Episcopia Orazii se va refnjiinfa mai curand decat credeti!"⁶

Insa hotararșă Marii Adunari Nationale de la 1 Decembrie 1918 de la Alba-Iulia, infrangerea armatelor maghiare, eliberarea nord-vestului romaniei de sub 0 stapanire seculara și numeroasele inrntuiri „pe toate terenele" n-au insemnat și instaurarea liniștii și sigurantei pe teritoriul Transilvaniei și implicit cel al Bihorului. Invinsul de ieri nu renunta la privilegiile nedrepte de altădata. Se pusese in aplicare un scenariu infernal pentru destabilizarea ordinei și sigurantei din interiorul statului roman. incepea propaganda revizionista maghiara. La data de 17 aprilie 1920 Resortul Cultelor și al Instruetiunii Publiee din eadrul Consiliului Dirigent eu serisoarea nr. 25.000.278/1919, expediata din Cluj la data de 17 aprilie 1920, adueea la eunoștinta Consistoriului ortodox roman Oradea di "in timpul din urma se ivesc tot mai multe simptome ale unei propagande sistematice pentru refntregirea Ungariei ... Printre șirele ziarelor și prin viu grai se raspandesc zvonuri false ca ungurii vor ocupa, in scurt timp Ardealul".³⁷

Prof. Ioan Aurel Popovici,
Oradea

³⁷ Episcopia Ortodoxă Română a Oradiei, Bihorului și Sălajului, fond *Consistoriul Ortodox Român Oradea*, act nr. 493 Pl./1920, p.1-2

***PIERDERILE ECONOMICE SUFERITE
DE ROMÂNIA PRIN DICTATUL DE LA
VIENA DIN 30 AUGUST 1940***

Vasile T. Ciubăncan

Pierderile economice suferite de România în perioada anilor 1940-1945, pe care le evaluăm în ansamblul lor ca un tot unitar, s-au circumscris în vârtoarea evenimentelor grave ale celui de-al doilea război mondial care le-au cauzat și generalizat. După cum ne este cunoscut acest război a fost declanșat de Germania nazistă la 1 septembrie 1939, prin atac militar împotriva Poloniei, fără declarație de război, care s-a generalizat la nivel european transformându-se în final în cea de-a doua conflagrație mondială din secolul al XX-lea și s-a prelungit pe teritoriul Europei până la 9 mai 1945

România nu a fost și nu putea să fie o excepție de a nu fi cuprinsă în flăcările lui, prin locul și poziția ei geostrategică, în care s-au încrucișat interesele antagoniste ale marilor puteri imperialiste aflate în cele două tabere opuse. Adversarii României s-au folosit de aceste interese contradictorii politice și militare și prin asocieri directe și indirecte cu inamicii săi, au cauzat țării noastre pierderi economice uriașe, la care cu greu le putem găsi termeni de comparație în secolele anterioare.

Pierderile economice în ansamblul lor au fost cauzate și declanșate de pierderile de suveranitate statală a României asupra unor provincii istorice sau părți mari din acestea, prin amputarea gravă a frontierelor sale rezultate din actele istorice naționale desăvârșite la 1 decembrie 1918, prin care s-a înfăptuit unitatea teritorială și națională a României moderne, hotare consfințite și pe plan internațional la Conferința de Pace de la Paris în anul 1920.

România a pierdut într-un timp record de numai 4 luni iunie- septembrie 1940, provincia istorică parte a Moldovei denumită impropriu sub dominația țaristă de "Basarabia", precum și partea nordică a Moldovei istorice cu o altă denumire generică de "Bucovina de Sus", amândouă

în favoarea exclusiv a fostei Uniuni Sovietice. Pierderea lor a avut la bază tratatul secret germano-sovietic cu caracter imperialist de tristă memorie, consemnat în istoria contemporană drept "Pactul Ribbentrop-Molotov", semnat la 30 august 1939 la Moscova sub sceptrul lui Stalin.

Pe baza lui guvernul sovietic a adresat României acel cunoscut ultimatum – dictat – agresiv, din 26 iunie 1940, pe care guvernul român și regele Carol al II-lea, în situația politică externă întunecată în care se afla țara în acele momente, au acceptat primul dictat cu caracter imperialist agresiv și foarte periculos.

Ca urmare directă și în legătură cu primul act imperialist, România a fost pusă în fața celui de-al doilea act similar: Dictatul de la Viena din 30 august 1940, plănuț și apoi impus nouă de guvernele Germaniei naziste și a Italiei fasciste pe de o parte în favoarea intereselor politice și militare geostrategice în sud estul Europei și cu bătaie lungă peste frontierele acestora spre alte continente, de altă parte pentru satisfacerea exclusivă a intereselor revizioniste ale Ungariei, care la rândul ei spre a-și atinge aceste scopuri le-a șantajat cu un previzibil atac militar iminent împotriva României, act care contravenea intereselor puterilor Axei de a-și asigura singure domnia în zonele de interes pe care le-am enumerat.

Din păcate, din nou clasa politică românească era profund divizată și în parte manevrată de Carol II și în lipsa unui consens național care era vital în acele momente, precum și împotriva voinței de fier a poporului român și a armatei sale care s-a declarat pentru o rezistență militară înfruntând toate riscurile ei, s-a cedat presiunilor și șantajului politic a puterilor Axei secondate și de presiuni ale guvernului sovietic.

Tot în aceleași împrejurări grave sub presiunea exercitată direct de către Hitler precum și din partea guvernului sovietic, România a fost pusă în situația în acele momente grele să poarte tratative și să

semneze tratatul româno-bulgar în septembrie 1940 la Craiova, prin care a restituit Bulgariei, Cadrilaterul dobrogean, anexat la România în anul 1913, în contextul războaielor balcanice din anii 1912-1913. Acest act a fost totuși tratat și s-a ajuns la un compromis politic între cele două părți care au făcut concesii reciproce, iar transpunerea lui în practică nu au produs atâtea traume umane grave precum și pierderi colosale de orice fel, comparativ cu pierderile și consecințele de gravitate extremă cauzate de cele două acte imperialiste dinaintea acestui tratat. Pierderile teritoriale suferite de România în intervalul iunie-septembrie 1940, s-au cifrat la 101 157-34,28%, km.p. din totalul teritoriului național de 295049 ²p.-100%, înfăptuit la 1 decembrie 1918, a mai rămas României până în anul 1945 o suprafață de 193882 km p-66,72%, iar prin redobândirea celor 43492km p din Transilvania de Sus eliberată la 25 octombrie 1944, suprafață actuală a teritoriului României este de 237 394.

Teritoriile pe care România le-a pierdut și le-a evacuat, primele două prin amenințări cu forța foarte grave, nu au fost similare cu părți din deșerturile Saharei sau din alte continente, ci erau teritorii care dispuneau de mari bogății ale solului și ale subsolului, cu un potențial industrial și agricol, comercial cu rețele de comunicații și de căi ferate, cu obiective economice, industriale, sociale și culturale, cu un bogat habitat agricol organizat și structurat în comunități umane stabile, cu gospodării individuale posesoare de bunuri imobiliare și materiale de valori de importanță națională și multe alte categorii de bunuri care în totalitatea lor însumate pe bază de inventar au făcut parte din Avuția Națională a României.

Din aceste realități generale, economice și socio-umane s-au constituit acele uriașe pierderi economice pe care România le-a suferit încă din momentul pierderii suveranității statale asupra teritoriilor în care s-au aflat și pe care facem încercarea să le evaluăm într-o concepție unitară și în funcție de evoluția evenimentelor grave ce s-

au desfășurat în anii ce au urmat care au produs alte pierderi și consecințe grave asupra României și poporului român pe care le enumerăm în continuare.

1. Pierderile economice imediate materiale și financiare aflate în teritoriile provinciilor istorice Basarabia, Bucovina de Sus, Transilvania de Sus și cele din Cadrilaterul dobrogean, care au fost evaluate oficial la valoarea leului din anul 1940, iar noi le-am raportat și la cursul leu- USD din 29 august 1940 de 135,51 lei-1 USD.

2. Eforturile materiale și financiare ale României pentru susținerea războiului din Est, dus împotriva fostei Uniuni Sovietice, la care a luat parte alături de Germania nazistă și Italia fascistă, în perioada 22 iunie 1941 – 23 august 1944, care în final s-au transformat în pierderi efective pentru România din Avuția Națională în urma pierderii acestui război și din care au urmat amplificarea lor prin obligațiile ce le-au fost impuse prin Convenția de armistițiu cu puterile aliate semnate la Moscova la 12 –13 septembrie 1944.

3. Contribuțiile și eforturile materiale și financiare ale României pentru susținerea războiului de eliberare națională dus împotriva armatelor germane și cele maghiare aflate pe teritoriul său, în perioada 23 august –25 octombrie 1944, continuate apoi prin luptele purtate pe frontul de vest în afara teritoriului național până la 9 mai 1945.

4. Pierderile economice suferite de România în timpul desfășurării ostilităților militare pe teritoriul său, în perioada 23 august –25 octombrie 1944.

5. Pierderile cauzate în avuția publică și în avuția populației din teritoriul Transilvaniei de Sus, cauzate de ocupația Ungariei în perioada 3 septembrie 1940 –25 octombrie 1944.

Totalul pierderilor ce au fost însumate la punctele 2-5 au fost evaluate oficial de către guvernul României și la cererile aliaților în

lei și la cursul leu-USD din anul 1938 de 140 lei 1 USD.

Cu aceste scurte precizări despre evoluția și succesiunea pierderilor economice și de altă natură pe care România le-a suferit , continuăm analiza noastră în scopul de a evidenția, evalua și concretiza dimensiunea lor cantitativă și valorică, pe bază de documente oficiale și alte surse documentare complementare.

Primul document pe această importantă problemă de interes național a fost datat la 16 decembrie 1940 și aparține generalului Ion Antonescu conducătorul statului de atunci , inițiat pentru susținerea drepturilor României la plata bunurilor Statului român rămas în teritoriul cedat Ungariei, prin sentința Dictatului de la Viena din 30 august 1940, prin care s-a dispus luarea următoarelor măsuri. Redăm în extenso conținutul documentului:

“ Președinția Consiliului de Miniștri nr 3640 00/40 București, 16 decembrie 1940

În vederea susținerii dreptului nostru la plata bunurilor Statului rămas în teritoriile cedate Ungariei, delegația română (numită special în acest scop de guvernul Antonescu condusă de doctor Valeriu Pop fost ministru și membru al delegației române care a participat la ședința cu puterile Axei în timpul Dictatului de la Viena n.n.) pentru negocieri cu Ungaria va cere anumite lucrări și informații Dvs sau de la alte instituții cu buget anexă supuse controlului acestui Departament.

Pentru a organiza aceste lucrări cu toate garanțiile de seriozitate și de executare rapidă, veți binevoi a lua următoarele dispozițiuni:

1.- Fiecare serviciu sau direcție va însărcina un funcționar cu grad de șef de serviciu cel puțin, care va avea sarcina să cunoască perfect situațiunea tuturor bunurilor de orice fel aflate actualmente în teritoriul cedat și depinzând înainte de 30 august de acel serviciu sau direcție.

2.- Un funcționar superior din Departamentul Dvs. căruia i se va adăuga un înlocuitor va face legătura între acest departament și Delegația Română, lui i se vor repartiza cererile Delegației, pentru informații și lucrări iar el va repartiza aceste cereri direcțiunilor și serviciilor competente. Tot el va comunica Delegației Române, cunoscând perfect lucrările care vor fi înaintate acestei Delegații .

3.- Lucrările cerute de Delegație vor trebui executate în limita timpului indicat de către această Delegație ; orice imposibilitate de executare în termen va fi semnalată Delegației înainte de expirarea acestui termen și anume imediat după primirea cererii de la Delegație.(...)

Lucrările care vor fi înaintate Delegației, incomplete sau nedefinitive din cauze independente de posibilitățile funcționarilor delegați pentru executarea lor, vor trebui să fie aprofundate și completate de aceștia ulterior depunerii acestor lucrări, fără a mai fi nevoie pentru aceasta să fie sesizați de Delegația română..

6.- Lucrările care vor fi înaintate Delegației incomplete sau nedefinitive din cauze independente de posibilitățile funcționarilor delegați pentru executarea lor , vor trebui să fie aprofundate și completate de aceștia ulterior depunerii acestor lucrări, fără a mai fi nevoie pentru aceasta să fie sesizați de Delegația română .

GENERAL ANTONESCU

Ss G-ral Antonescu”.(1)

Al doilea document care a stat la baza unor evaluări a pierderilor economice suferite de România în anul 1940, a fost datat în noiembrie 1942 și se referea la ansamblul pierderilor din toate cele patru provincii istorice afectate de evenimentele din 1940. Redăm conținutul documentului:
“SECRETARIATUL DE STAT AL ROMÂNIZĂRII, COLONIZĂRII ȘI INVENTARULUI DIRECȚIA INVENTARULUI Avuției Publice

D-lui Vice-Președinte Al Consiliului de Miniștri,

Potrivit dispozițiilor Domnului Mareșal de a se arăta, <<**ce pagube materiale (în miliarde lei) au produs pierderea Basarabiei, Ardealului și Cadrilaterului și cât s-a readus în patrimoniul Statului , după 1941 , prin recucerirea Provinciilor (Basarabia și Bucovina de Sus n.n.) și ocuparea Transnistriei, atât în averea instituțiilor publice cât și în averea particularilor**>> comunicată de Președinția Consiliului de Miniștri cu adrese nr. 15304 din 14 octombrie 1942, avem onoarea a Vă supune cunoștinței Domniei voastre următoarele:

În executarea acestei dispoziții am procedat în felul următor:

a.Culegerea datelor

1.Am extras din actele aflate la Comisiunea Româno-maghiară, de la Președinția Consiliului de Miniștri , toate datele privitoare la pierderile pe care le-au suferit în Ardealul de Nord instituțiile publice, căile ferate particulare, Institutul național al Cooperăției și Societatea Anonimă de Telefoane

Datele culese de la Comisiunea mixtă româno-maghiară au trebuit să fie verificate și numai după aceea centralizate întrucât înainte nu se făcuse nici o verificare sau o centralizare a acestora.

2. Pentru completarea și confruntarea datelor aflate de la Comisiunea româno-maghiară am cerut de la Casa Autonomă a Monopolurilor și minelor de aur ale statului din Baia-Mare, situațiuni privitoare la pierderile, pe care le-a suferit în 1940 .

3. Am utilizat datele elaborate de Direcțiunea Inventarului Avuțiilor Publice cu privire la pierderile instituțiilor publice, din lucrările de inventariere întocmite de comune în anul 1939/1940, privind Ardealul de Nord și Cadrilaterul.

4.Am extras din lucrările întocmite de Ministerul de Finanțe, Oficiul de Studii,

datele privitoare la plusurile de inventar, constatate după recucerirea Basarabiei, în patrimoniul instituțiilor publice, plusurile de proveniență rusească: aceste date nu au putut fi întocmite și pentru Bucovina, întrucât „(...documentul se întrerupe de la aceste relatări n.n.)(2)

În încheierea raportului între altele se mai arăta:”În privința prezentării datelor ne-am dat toată silința să le verificăm pentru a le pune în lumina realității. Astfel, am putut verifica lucrările Comisiei mixte româno-maghiare. Datele comunicate de guvernămintele Basarabiei și Bucovinei au putu fi verificate numai în parte întrucât nu ne-au prezentat lucrările de bază care le-au servit la centralizarea lor(...).

În general, datele au fost prezentate cu multă chibzuință, cu toată greutatea culegerii lor, din lipsă de date statistice asupra economiei publice și mai ales asupra economiei particulare din Basarabia și Bucovina, anterioare anului 1940 cu varietatea domeniilor la care se referă“(3)

Lucrările au fost executate până în anul 1943 când au fost înaintate Guvernului României. Pe baza datelor cuprinse în acel document și al unor investigații noi acolo unde unele date nu erau complete , am putut evalua în prima fază pierderile economice suferite de România în anul 1940 în cele patru provincii istorice la care ne-am referit. Din ansamblul pierderilor generale , redăm în continuare acele pierderi cauzate României prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940, structurate după principiul proprietății asupra bunurilor respective, evaluate astfel:

I. A.Din avuția publică 63.953.533.562 lei
= 471.946.968 USD – 17,0%

B.Din avuția populației 298.859.802.243 lei
= 2.139.028.871 USD – 83,0%

Total A + B 383.813.335.805 lei =
2.741.523.827 USD = 100%

II. În perioada 5 septembrie 1940 până la 25 octombrie 1944 de ocupație a Ungariei asupra teritoriului anexat de la România prin

Dictatul de la Viena din 30 august 1940, guvernele Ungariei au exploatat forțat și în multe domenii în mod prădalnic potențialul economic al acestui teritoriu, a resurselor solului și ale subsolului, precum și bunurile imobiliare și mobile în principal cele ale populației, aducând mari prejudicii care s-au transformat în pierderi economice de amploare, adăugate la celelalte din anul 1940. În cea mai mare parte aceste categorii de pierderi au fost identificate de noi prin cercetări suplimentare, în raport cu ceea ce era cunoscute pierderile din 1940.

Totalul pierderilor din această categorie le-am evaluat la : 275.035.194.723 lei = 1.964.537.105 USD .

Dintre aceste grupe de pierderi s-au înscris : valoarea producției industriei prelucrătoare numai din perioada septembrie 1940 – 31 decembrie 1942 pentru care există date statistice oficiale ungare, de 61.580.150.000 lei = 439.858.214 USD. Pierderile din industria forestieră 30,9 miliarde lei = 220.847.300 USD. Producția vegetală agricolă 35 miliarde lei = 250 milioane USD. Impozitul agricol plătit de populație 33 miliarde lei = 238.600.000 USD. Impozitul pe clădirile urbane și rurale 58,4 miliarde lei = 417.142.857 USD, la care s-au adăugat alte grupe de pierderi pentru economia populației și economia națională a României, toate în beneficiul Ungariei ca stat ocupant.

III. După cum ne este cunoscut la 23 august 1944 România a ieșit din alianța cu Germania nazistă și a început războiul de eliberare națională și de readucere în granițele sale teritoriul pierdut prin Dictatul de la Viena din 30 august 1940. În intervalul 23 august – 25 octombrie 1944, în care au avut loc ostilitățile militare atât pe teritoriul României inclusiv al Transilvaniei de Sus, trupele miliate germane și maghiare au provocat distrugerii mari de obiective economice și sociale , precum și mari prejudicii aduse populației din zonele de operații. Valoarea acestor distrugerii au fost evaluate de Guvernul României la:

48.944.526.941 lei = 349.603.764 USD .

Cercetând apoi valoarea sumelor necesare pentru reconstrucția și refacerea obiectivelor ce au fost distruse, am mai identificat la un număr de șase județe suma necesară de 67.424.260.132 lei = 481.601.858 USD. Dintre acestea s-au raportat de la județul Bihor 13,8 miliarde lei, județul Satu Mare 30 miliarde lei, din care 20 miliarde reprezentau valoarea obiectivelor distruse de ocupanți, județul Mureș 13,6 miliarde necesare pentru refacerea obiectivelor distruse, iar alte 12,9 miliarde au fost raportate de la județele Bistrița Năsăud, Maramureș și Sălaj.

Cumulate cele două grupe se ridică la **116.368.787.073 lei = 831.205.622 USD.**

IV. România, pentru susținerea războiului din Vest, atât al armatei române cât și susținerea armatelor sovietice prin obligațiile înscrise în convenția de armistițiu cu puterile aliate din septembrie 1944, a făcut un effort financiar și material care s-a ridicat la : **1.222.910.330.306 lei = 145.143.471.921 USD.**

V. La Conferința de Pace de la Paris cu puterile aliate în cel de-al doilea război mondial și semnarea tratatului de pace , România a formulat pretenții la despăgubiri de război față de Germania și Ungaria în valoare de **149.382.681.364 lei = 1.067.019.153 USD**, pentru daunele aduse economiei României atât în Avuția Publică cât și în Avuția Particulară, raportate la întreaga perioadă septembrie 1940 – 25 octombrie 1944.

Toate revendicările formulate ca despăgubiri de război de către România , i-au fost respinse atât de puterile aliate și asociații lor cât și de către guvernul Ungariei. Aceasta din urmă într-o primă fază a respins cererile României sub motivul că nu avea statutul de cobeligerant și ca urmare în optica lui nu ar fi avut dreptul la revendicările la care ne-am referit. Mai mult, în partea finală a dezbaterilor acestor probleme , delegatul guvernului ungar a declarat că populația românească din Transilvania de Sus aflată

sub ocupația Ungariei nu a suferit nici o pierdere economică și în plus guvernul ungar a formulat el pretenții față de România, invocând investiții ce le-ar fi făcut și alte zise pretenții.

Față de aceste pretenții ungare pe bază de documente oficiale și alte informații, investițiile la care se referea au fost utilizate pentru fortificații la granița cu România, construirea de șosele strategice din punct de vedere militar a sute de poduri din beton armat pe aceste trasee, investiții în căile ferate între care s-a înscris în principal linia ferată Sărățel – Deda, alte linii ferate înguste din zonele montane și altele pentru exploatarea pădurilor și altor bogății, locomotive pentru liniile ferate înguste și alte asemenea categorii de investiții. În anul 1944 așa cum am arătat și cum oglindesc documentele majoritatea absolută a acestor obiective construite sau modernizate au fost distruse în proporții greu de evaluat integral. Aunci România mai trebuia să plătească și pentru ele despăgubiri Ungariei?

La Conferința de Pace, cu prilejul semnării tratatului de pace cu România, i-a fost impusă ca despăgubiri de război plata a 300 milioane de dolari USD la paritatea 140 lei = 1 USD la cursul anului 1938, care să fie achitate în mărfuri industriale și alte produse.

Acesta a fost bilanțul pierderilor economice suferite de România, drept consecințe ale Dictatului de la Viena, a ocupației ungare și ale celorlalte consecințe la care ne-am referit.

Comparativ cu alți indicatori economici din economia României interbelice, pierderile pe care le-am consemnat au fost de 58 de ori mai mari decât venitul național al României de 37 miliarde lei din anul 1938, sau de 66,6 ori decât bugetul României din anul financiar 1939 – 1940 în valoare de 32.228.900.000 lei.

[Prof. Vasile Ciubâncan],
Pietre de hotar, vol.4/2004, p. 52-58,
Cluj-Napoca

80 DE ANI DE LA SFÂRȘITUL UNUI CALVAR (1)

Constantin Moșincat

*„Granițele unui neam se zidesc întâi în suflete
și mor tot în suflete, atunci când un popor
nu știe să le păstreze în inima fiecăruia”.*

Mareșal Ion Antonescu

Războiul, dacă ar fi să facem referire la definiția clasică a lui Carl von Clausewitz, este o prelungire a politicii cu mijloace violente, în scop de *distrugere a adversarului*. Război, în cazul celei de-a doua conflagrații mondiale, a fost un adevărat calvar pentru români. Și trebuie să reamintim (pentru memoria istoriei) faptul că, pentru noi românii, acest calvar s-a datorat unei politici greșite duse atât în interior cât și în exterior, pe plan European.

Într-o perioadă extrem de tulbure, când tunurile bubuiau peste toată Europa, România, izolată politic – prin amestecul Regelui Carol al II-lea și situarea sa în fruntea tuturor, fără a avea competență și expertiză -, cu statele din *Mica Înțelegere* și *Înțelegerea Balcanică* dezmembrate, ocupate, cu singura garanție, destul de platonice, a Marii Britanii, care și ea era înconjurată de dușmani³⁸, dar care, în fapt, nu doreau decât să facă jocul agresorilor.

Din octombrie 1939 și până în mai 1940 a domnit o lungă perioadă de inacțiune, întreruptă, ici și acolo, prin acțiuni cu totul secundare între cele două linii de beton (n.n. linia Maginot, franceză și linia germană Siegfried), iar România era într-o perioadă de oarecare *neutralitate* pe care Nicolae Iorga o adnota, că: „*Facem astăzi o altă politică decât aceea pe care o avem în inimă, dar această situație era independentă de voința noastră*”³⁹.

Câteva argumente la această teză:

a) *Pe plan intern:*

³⁸ Vezi Constantin Moșincat, *Iredenta maghiară la granișa României (1920-1940)*, Editura Tipo MC, Oradea, 2009

³⁹ Nicolae Iorga - *Oameni cari au fost*, vol. 4, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, București, 1939, p.50

1. După primul război mondial, și plata datoriilor de război (sâc! – deși România era în tabăra învingătorilor!) – chestiunea armata a fost neglijată, subfinanțată și dependentă de armamentul străin, iar diplomatic izolată, după destrămarea Alianței politico-militare la care era parte semnatară, pentru că *Mica Antantă* care era lipsită de o armată comună!

2. Până când nu s-a elaborat, pe baza devizei „PRIN NOI ÎNSINE”, *Planul strategic de apărare a României* și implementarea măsurilor de fortificare pe toate fronturile⁴⁰, nici industria românească nu a putut depăși marea criză economică. Odată dezvoltată pe orizontală și acordurile comerciale încheiate, Leul românesc (introdus ca sistem de plată de către domnul Ghica) a ajuns, la nivelul anului 1938, valută echivalent aur cu francul!

3. Politica internă a fost boicotată și suspendată de dictatura personală a Regelui Carol al II-lea, care în final, din lașitate și eroare politică, a favorizat lăcomia vecinilor și a dus la prăbușirea granițelor la Est, Vest și Sud-Est! Nu se știa oare că granițele unui stat nu se negociază, ci se apără?! Pierderile teritoriale și lipsa deciziei de a dezonora Armata (raportul de forțe pe toate fronturile ar fi permis Armatei să lupte cu succes contra Rusiei în iunie 1940 – vezi harta anexă nr.1), a abandonat populația românească fără luptă, eroare care a provocat Politic s-a abandonat totul și a început răfuiala în interior? Responsabilul Carol II, cu desaga plină a luat drumul exilului. Poporului român abandonat a suportat Calvarul!

b) *Pe plan extern:*

1. Politica greșită de împovărare a Germaniei înfrânte după Primul

Război Mondial a adus la cârmă noilor state formate forțe fasciste și iredentiste⁴¹ - primele Ungaria, Germania, Italia – forțe care au sprijinit pretențiile iredentiste ale Ungariei și Bulgariei și au fost indiferente față de politica de interes a Sovieticilor față de Basarabia;

2. Crearea Societății Națiunilor, 25 ianuarie 1919, având ca scop impunerea unei păcii, ca organism internațional de supraveghere a limitelor înarmărilor admise, fără ca SUA și Uniunea Sovietică să aibă rol decisiv în impunerea sancțiunilor de forță, a debalansat echilibrul de forțe din Europa, care era butoiul de pulbere al vremii!

3. Nu s-a ținut seama de politicile mai vechilor imperii privitoare la sferele de influență și tendința lor de expansiune spre stăpânirea gurilor Dunării atât a Germaniei, tendință care coincidea și cu aceeași dorință a Uniunea Sovietică de înfăptuire a politicii împăratului Alexandru cel Mare.

4. Potrivit cu dispozițiile de război, după 1940, România avea o frontieră cu Ungaria de peste 1.000 km, de la Dunăre, până în Bucovina, care era „acoperită” de Armata 1-a română. România a început războiul SFÂNT, pentru refacerea granițelor prăbușite în 28 iunie 1940 de la Est, prin acel celebru: **Vă ordon treceți Prutul!** - 21 iunie 1941-23 august 1944⁴². Acest aspect al războiului nu constituie preocuparea acestui studiu.

Campania antihitleristă, începută după 23 august 1944 cu părțile sedentare și resturile din Armata a 4-a, încadrate în cadrul Frontului 2 Ucrainean, au trecut la eliberarea Ardealului, acționând în Poarta Someșului și în cooperare cu Armata 1-a aflată în acoperirea

⁴⁰ Constantin Moșincat, *Cazemata. Sistemul românesc de fortificații (1930-1940)*, Editura Tipo MC, Oradea, 2022

⁴¹ Vezi Constantin Moșincat, *Iredenta maghiară la granița de vest a României (1920-1940)*, Editura Tipo MC, Oradea, 2009

⁴² Vezi Constantin Moșincat, *Campania antibilșevică în Cetatea Cavalerilor/2024 și 20025*, și Constantin Moșincat, *Vlădica Nicolae de strajă la granița de vest a României Mari*, Editura Aureo, Oradea, 2023

frontierei de Vest, care lupta pe valea Mureșului, inițial în dispozitiv de apărare, apoi după bătălia de la Păuliș, în ofensivă, în cooperare cu Armata a 4-a română și mari unități sovietice de infanterie, artilerie și cavalerie.

Din motive de spațiu, vom sublinia numai importanța acțiunilor duse de către cele 20 de divizii române, de infanterie, artilerie, cavalerie, Munte și Diviziile de voluntari „Tudor Vladimirescu” și „Horea Cloșca și Crișan” și de celelalte formațiuni care au luat parte la acțiunile de luptă de pe teritoriul Transilvaniei, Ungariei, Cehoslovaciei și până la Viena, traseu însemnat cu troițe și morminte de Eroi, însumate ca Sacrificiu pentru Libertate și Pace.

Pe acest traseu de luptă vom însemna doar câteva repere, pentru că de la trecerea Prutului, la Odesa, Don, Oarba de Mureș, Oradea, Debrețin, Budapesta, Ulmanka, Brâno, cimitirele sunt semne ale jertfei Ostașului român. Am fost și am adus însemnul ostășesc de la Budapesta.

Luptele din Cehoslovacia (24 decembrie 1944-9 mai 1945) oglindite în

raportul nr. 2012/08.04.1945 al comandantului Diviziei 11 Infanterie

În a doua jumătate a lunii martie Divizia 11 Infanterie duce grele acțiuni de luptă în zona localității Banská-Bistrica din munții Cehoslovaciei. Maiorul Avram Zenovie, în calitate de Șef de Stat Major, se găsea, în ziua de 26 martie 1945, la Gruparea colonelului Radu Marin, în zona cotei 1104, pentru a verifica executarea ordinelor date în vederea acțiunii din acea zi. Ulterior, prin succesele tactice obținute de Divizia 11 Infanterie, în ziua de 26 martie 1945, creându-se o situație favorabilă unei manevre în spatele inamicului, Corpul 6 Armată a dispus constituirea Detașamentului ULMANKA cu misiunea de a ocupa nodul de comunicații ULMANKA, tăind retragerea inamicului.

Maiorul Avram Zenovie,

apreciind importanța acestei manevre care angaja Divizia 11 Infanterie și ușura înaintarea Corpului de Armată, s-a oferit personal să însoțească și să observe acțiunea detașamentului urmând a se înapoia în cursul zilei, în care scop a luat ca însoțitor un jandarm cu pistol mitralieră.

Din declarațiile celor trei ofițeri și 24 ostași ce au revenit la unități rezultă că: jandarmul sergent Nicolae Gădoi, rănit și evacuat la spitalul nr. 22, a însoțit pe maiorul Avram Zenovie, în ziua de 28 martie 1945, ora 16.00, când Detașamentul ULMANKA, din lipsă de muniție, încetase lupta, maiorul Avram Zenovie se găsea la sud-vest de cota 1000 încercând să se strecoare prin liniile inamice și să revină în liniile noastre. În noaptea de 28/29 martie 1945, a continuat să se strecoare în direcția 498 (cotă), ajungând la circa 1000 m. sud-est de cota 1000. Jandarmul care era rănit în două locuri, la piciorul drept n-a mai putut urma pe maiorul Avram Zenovie, care era la rândul lui rănit mai ușor. În noaptea de 1/2 aprilie 1945 o cercetare de luptă, a Regimentului 90 Infanterie trimisă din La Nemce către cota 1000 a descoperit, pe botul de deal, sud-est cota 1000, pe maior mort, om de statură înaltă, fără bocanci, care nu a putut fi ridicat din cauza focului violent al inamicului.

Pe baza acestor informații și în legătură cu Divizia 11 Infanterie, s-a procedat la cercetarea zonei găsimdu-se corpul maiorului Avram Zenovie care a fost ridicat și transportat la morga ambulanței Diviziei 11 Infanterie.

Pentru a înlătura orice suspiciune din partea aliaților, suspiciunea care o simțeam în atmosferă din modul în care se interesau de situația maiorului Avram Zenovie am dispus ca Ambulanța Diviziei 11 Infanterie să facă examenul rănilor maiorului Avram Zenovie, în fața unei comisii la care să asiste și unul din ofițerii aliați, aflați detașați pe lângă Comandamentul Diviziei 11 Infanterie și care-l cunoștea, obligându-l să semneze proces verbal în triplu exemplar.

În concluzie rezultă că maiorul Avram Zenovie plin de curaj printr-un bombardament violent de artilerie de toate calibrele și sub ploaia de gloanțe a îmbărbătat ofițerii și trupa. Detașamentul ULMANKA rezistând la încercuire trei zile și trei nopți până la terminarea muniției.

Încercând să se strecoare în liniile noastre, după două zile și două nopți de mers prin pădure,

„Trecătorule, oprește-te un minut și amintește-ți de eroii români căzuți în luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei – aprilie 1945”.
Inscripție-monumentul- Kalnica

probabil a fost descoperit de inamic. Ofițerul s-a opus să se predea și să rămână prizonier și a luptat de unul singur contra inamicului *până ce a fost izbit în față cu o grenadă și ciuruit de gloanțe de pistol de mitralieră, a căzut eroic.*

Rezistența dârză, curajul, devotamentul și exemplul pe care l-a dat ofițerul a fost decorat, post mortem, cu ordinul *Mihai Viteazul* clasa a III-a cu spade și înaintat la gradul de locotenent-colonel Post Mortem.

Cunoscându-i bine devoțiunea și simțul onoarei ce caracterizează pe subalternul său, comandantul Diviziei 11 Infanterie, colonel Constantin Bădescu, încheie raportul său, pentru a se înlătura orice suspiciune pe seama acestui ofițer de Stat Major, care constituie un sublim

exemplu de erou național: vă rugăm să binevoiți a interveni la Armata a IV-a pentru a pune în cunoștință Comandamentul să se știe o dată pentru totdeauna că ofițerul român, moare tot român, îmbrățișând cauza NEAMULUI până la sacrificiul suprem și nicidecum dacă întâmplător, a avut vreo misiune prin Germania, cum a fost cazul lui Avram Zenovie, a devenit fascist.

Rezistența dârză a detașamentului Ulmanka a fost remarcată chiar de inamic prin manifestele aruncate în liniile noastre. Tabloul celor reînforși din Detașamentul Ulmanka din cei 136 ostași, 5 subofițeri și 10 ofițeri care, în baza ordinului 21676/31.03.1945, au fost dați dispăruți.

Completăm aceste crâmpene de luptă cu descrierea vizitei făcute pe frontul din Cehoslovacia de către delegația de prelați bihoreni, condusă de P.S.Sa Episcopul NICOLAE, al Oradiei la Comandamentul C 2 A. (Svetnov-Moravia) conform celor consemnate de unul dintre participanți⁴³

Urmărire și dozastru

Suntern la 4 zile după capitularea Germaniei agresive față de Națiunile Unite și încă rezistențele totale ale vajnicului inamic, pe frontul din Vest n'au încetat. Unitățile noastre românești, care au luptat cot la cot, cu atâta eroism vreme de 8 luni încheiate, înpotriva forțelor germano-maghiare, alături de uriașa putere militară Sovietică, se aflau și acum în plină urmărire a inamicului

care se retrage înfrânt și zdrobit într-o înspăimântătoare dezordine.

De 3 zile Armata se găsește în perioada de urmărire a adversarului și deși rezistențe strategice mari nu mai sunt, hărțuierile continuă totuși cu resturile de unități inamice, care nu vor să se predea până în ultima clipă. Încercuie sau urmărite resturile de armate hitleriste ard totul în urma lor: mașini, vehicule de transport, distrug materialul de luptă și ce mai aveau asupra lor. Pretutindeni un spectacol neînchipuit de sinistru. Pe marginea șoselelor, pe unde s'au retras, pe câmp și prin satele rămase pustiite în urma lor, nu se văd decât resturile unei armate exterminate. Sute și mii de mașini, tunuri grele, căruțe răsturnate și materiale distruse, marchează drumul ultim al unei retrageri, care în tragismul ei rămâne unică în istoria acestui război. Materialele și mașinile aprinse, în unele locuri cu câteva ceasuri înainte de sosirea noastră, mai fumegau încă, iar bubuitul exploziilor și armelor automate răsunau puternic pe alocuri.

Potrivit programului stabilit am parcurs în aceste zile peste 200 km. Obiectul deplasării noastre a fost Comandamentul Armatei IV. Aici găsim totul în deplasare, unități și comandamente, după câteva ceasuri ne continuăm drumul de urgență pentru a ajunge Comandamentul C. 2. A. Unitățile acestui Corp se aflau în cele mai înaintate poziții românești în Vest, în imediată și directă urmărire a dușmanului, care se retrage în derută. Străbatem cu greu printre coloanele nesfârșite ale unităților noastre, care mășăluiau fără întrerupere de la semuarea capitulării. Deși, drumurile în Cehoslovacia sunt minunate, aproape toate asfaltate și petruite mișcarea generală a Armatei române având direcția Praga, s'a făcut, datorită căldurii și prafului, cu multă oboseală și greutate. Totul, era un furnicar în care nu vedeai decât soldați pentru a căror elan și tărie de rezistență nu aveam decât admirație și aprecieri măgulitoare, mașini și armament, animale cu trenuri de luptă și provizii. Din loc în loc unde terenul

⁴³ Legea Românească, nr.15-16/1-15august 1945, p. 125-126

permitea P. S. Sa Episcopul Nicolae se oprea din mers, aduna unitatea cu comandanții ei. și în scurte dar inimoase vorbiri le adresa tuturor cuvinte de caldă și aleasă simțire, lăudând valoarea soldatului nostru, eroismul lui, răbdarea și spiritul de luptă și de jertfă în cele rmai grele împrejurări, tot atâtea virtuți românești și creștinești, cari împodobesc sufletului lui mucenicesc și cari ne-au adus victoria și pacea.

În drumul nostru am ajuns să depășim la un moment dat nu fără cutezanță avangărzile trupelor noastre și să ne găsim în „țara nimănu”. Am întâlnit atunci 2 Divizii ungurești care așteptau să fie dezarmate. La apariția mașinelor noastre, au alergat spre noi din rândurile acestora, manifestând de bucurie, o mulțime de frați români de loc din Ardealul de Norcl. Era o explozie de sentimente, ce nu se poate prinde în cuvinte. Unii cu alții se sărutau, se îmbrățișau când au văzut Vlădică și ofițer român. Mulți aveau ochii scăldați în lacrimi. Ne-am îmbrățișat apoi și împreună am cântat cântecul biruinței creștinești, a vieții asupra morții: „Hristos a înviat”. Amintirea acestor clipe ne va rămâne nestețearsă tuturor. Trebuia să fie cineva ca să privească singur tot acest spectacol, pentru a înțelege ce a însemnat această frățescă întâlnire.

Odată cu umbrele înserării am ajuns la Comandantul C. 2. A. de sub conducerea vrednicului și viteazului comandant, General de Divizie COSTIN IONAȘCU, actualul Șef al M. St. M. Domnia Sa cu St. M. al Corpului 2 A. sosiseră cu puțină vreme înainte în acel loc, rămânând la apariția noastră foarte surprinși de „imprudența” P. S. Sale. Germanii părăsiseră numai cu 2 ceasuri înainte satul Svetnov-Moravia unde erau găzduiți, iar pădurile erau necurățate de resturile armatei. Aici am stat o săptămână încheiată, oprindu-se inaintarea trupelor. Învăluți tot timpul de cele mai afectuoase sentimente din partea General comandant și toți ofițerii, zi de zi am vizitat toate unitățile din subordine și care se aflau cantonate în bivuac, dealungul liniei demarcaționale și

uneori linie de foc, fixată la 100 km Est de Praga.

Vorbirea P. S. Sale Episcop Nicolae⁴⁴

DOMINULE GENERAL,
DOMNILOR OFIȚERI, IUBIȚI OSTAȘI!
Sufletul meu de Ierarh și român este plin în aceste clipe solernne de o negrăită bucurie duhovnicească și românească. Am plecat de pe meleagurtie scumpului nostru Ardeal pentru a Vă aduce un mesaj drag, vouă celor mai viteji ostași și fii ai noștri. Am venit ca să vă aducem aici, în linia I-a de foc, în locul jertfelor și suferințelor voastre eroice și mucenicești dar și al biruinței finale împotriva „hitlerismului odios”, omagiul și recunoștința întregului Aredeal, căruia prin eroismul vostru legendar i-ați redat pentru totdeauna libertatea și independența deplină. Și nu fără sens și valoare este această răscumpărare adusă cu prețul atâtor vieți dragi și sînge vărsat, căci știut este: **Ardealul e inima și cetatea românismului, e leagănul plămădirii noastre ca neam de două ori milenar, este izvorul nesecat de energii creatoare și valori spirituale.**

De aceea acest Ardeal încă poate trăi decât întneg și nedespărțit. Astăzi sufletul lui e în sărbătoare, sărbătoare de venirea lui la viață de trăire liberă, plenară și definitivă. Pentru că un neam trăiește prin sufletul său. Iar voi ostași, în numele rezistenței și tăriei voastre sufletești inexpugnabile ați prefăcut umilința anului 1940 și suferința celor 4 ani de silnicie amară și străină, în mândrie românească și bucurie negrăită frățescă. Ați alungat pe profanatorii celor sfinte, pe dușmanii și tâlharii neamului și ne-ați adus fericirea și libertatea în vetrele noastre, Ați șters lacrimile mamelor despărțite neuman de copiii lor și ați adus din nou mângăierea, bucuria și dragostea în familii. Ați adus prin lupta voastră dezrobitoare alături de Aliați, libertatea credinței la altarele străbune, a luminei și culturii în școlile românești și a

⁴⁴ Legea Românească, nr.15-16/1-15august 1945, p.126

tuturor manifestărilor vieții noastre naționale. Iată de ce am venit aici lângă vol, în bubuit de tun, pentru a Vă aduce în primul rând solia de mulțumire și recunoștință a Ardealului dezrobit, pentru fapta voastră de arme intrată de acum în paginile de aur ale istoriei 3rtationale. În al 2-lea rînd am venit în mijlocul vostru eroi, în numele Bisericii la Praznicul Sf. Paști, când vă găsiți departe de țară și familie, pentru a vă împărtăși toată bucuria creștinească a Invierii Domnului, sufletul vostru doritor și de alte învieri și nădejdi. Mai vârtos că, **Sf. Paști ale anului 1945 ne-au adus și pacea cea mult dorită de toți.**

Invierea Domnului e cel mai mare praznic creștinesc. Domnul păcii și al iubirii de oameni, prin Inviere a biruit moartea și prin ea tot răul și lucrului. Eu găsesc un paralelism identic între evenimentul minunat al Invierii Dommalui și biruinta dreptății românești. Așa cum moartea mormântul pregătit DOMNNULUL de dușmanii Lui, n'a putut ține în el mai mult de 3 zile sfințenia și dreptatea cea dumnezeiască a Mântuitorului, tot așa mormântul nedreptății vienezze a anului 1940 n'a putut ține mai mult îngropată și pecetluită cu pietre de hotar nedrept, dreptatea sfântă și milenară a neamului nostru. Prin lupta voastră totul s'a prăbușit.

O lume nouă cu viață nouă a început. Ați venit voi arhangheli și soli a-i vitejiei românești, pentru ca, groparii și străjerii nelegiuți să fugă în chip mișelnic, iar libertatea și dreptatea noastră să învieze și să strălucească, ca un soare pe veci, pe cerul Patriei și dernocrației românești.

Ostași,

Patria nepieritoare vă e recunoscătoare, iar Biserica vă laudă pentru lupta, biruința dezrobirea adusă, și altor popoare vecine și prietene, în numele dreptății cauzei, libertății iubirii deaproapelui. Eroismul vostru din iarnă din munții Tatra de pretutindenea, frigul, zăpada, armele ucigătoare neajunsurile, toate suferite într-un chip ingeresc, uimind și pe dușman, vor rămănea

pentru oștirea noastră pagini de epopee unică. Neamul întreg cunoaște drumul Golgotei voastre de la Brașov și până alci în granițele Germaniei, drum udat cu atâta sânge și străjuit de mii de morminte ale neuitaților voștri camarazi și pururea frați ai noștri. Avem datoria sfântă să nu uităm nici când, că ei s-au jertfit pentru libertatea, dreptatea și fericirea omenirii, iar în rugăciunile noastre ale tuturoră îi vom pomeni în neam de neam. Ei au căzut iar voi ați luptat și sângerat pe altarul Patriei în numele și prin tăria credinței și vitejei strămoșești. Ați jurat să arătați și ați arătat lumii întregi că, știți să fiți orică'nd păzitorii focului sacru al eroismului pentru o lume și ordine nouă, să fiți purtătorii la biruință a drapelului sfânt al Patriei, încărcat de gloria atator lupte și biruințe. Puterea credinței în Dumnezeu și în destinele neamului a fost și în trecut forța invincibilă a strămoșilor în lupta pentru apărarea și fericirea Patriei. Aveți credință în Dumnezeu și pe mai departe, oricât de mari ar fi munții năcazurilor ce poate vor urma, așa cum ați avut în lupta voastră, veți birui iarăși.

Dacă Dumnezeu e cu noi cine ne poate sta împotrivă?. Suntem un popor adânc creștin. Credinta ne-a fost cheia de boltă a rezistențelor seculare în trecut, ea ne va păzi și apăra și în viitor. „Doamne al puterilorfi cu noi”!

Ostași, Ziua de 10 Mai 1945 ne-a adus Victoria alături de cele 3 Arrnate imperiale. Prin numărul, aportul și sacrificiile aduse în această campanie antihitleristă și de victorie europeană, Armata română este în locul al 4-lea în lume. Ați luptat și învins, înscriind de astă dată pagini de istorie națională pe plan mondial. La judecata păcii, aprecierea jertfei voastre va trage greu în cumpăna dreptății. Ați atins cea mai înaltă cotă a demnității și eroismului românesc. Fiți mândri de fapta și lupta voastră.

De pe aceste meleaguri îndepărtate, să ne îndreptăm gândul nostru pe unda dragostei nețârmurite, către M. S. Regete Miitai I, scumpul nostru Suveran, care în ziua de 23

August a întors destinul neamului pe drumul firesc al Istoriei lui, și să-i trimitem chezașului libertății și fericirii noastre, omagiul nostru de reunoștință și admirație cu urarea de-a cârmui mulți ani Țara românească întregită și Independentă. Traiasca M. Sa Regele Mihai I. Trăiască brava Armata română și Comandantii ei. Trăiască victorioasa armata Sovietică și Națiunile Unite.

Răspunsul dat de către Generalul COSTIN
IONAȘCU (Comandantul Corpului 2 Armată)

**Prea Sfiațite,
Ostașii,**

Am ascultat cu adâncă pătrundere creștinească și caldă simțire românească, glasul de păstor al P. S. Voastre, adresat ofițerilor și ostașilor Corpului 2 Armată. Ați făcut prin prezența P. S. Voastre un prețuit gest al țării și Guvernului român pentru Armata noastră, venind pe aceste meleaguri îndepărtate de țară, unde am realizat biruința finală a acestui războiu. Mulțumim I. P. S. S. Patriarhului Nicodim, Părintelui Ministru Burducea și mai ales Prea Episcop Nicolae al Orăzii, care ca un adevărat slujitor al Bisericii Neamului a binevoit să se coboare înfre noi, în rafale de mitraliere și bubuit de tun, în linia 1-a de luptă, și să neaducă bucuria creștinească a Domnului, pe care am prăznuit-o noi armata în acest an în lupte sângeroase, urmărind dușmanul în retragere. Dar ne-ați mai adus, ca un ales trimis, recunoștința întregului Ardeal, pentru libertatea redată.

Am luptat, Prea Sfinte, pentru libertatea Ardealului, pentru credință și țară, mânați de cea mai sfântă datorie de-a ne apăra Patria și de-a veni în ajutorul popoarelor iubitoare de pace. Astăzi datorită bunului Dumnezeu, care nu părăști nici când, vitejiei mărețe a celor căzuți dintre noi și eroismului vostru bravi ostași, am dus lupta la bun sfârșit. În mijloc de sărbătoare a sufletului și păcii, gândul nostru se îndreaptă acum ca totdeauna, către scumpii noștri eroi căzuți pe câmpul de onoare, începând de la Brașov până în apropiere de capitala Cehoslovaciei. Sute de cimitire, cu zeci de mii de crucii

străjuiesc în dreapta și în stânga acestui drum al Golgotei. După Vinerea patimilor neamului a urmat după cum era și firesc ziua învierii libertății democratice și ziua victoriei depline, atât de mult dorite.

Am luptat ca niște bravi ostași noștri Prea Sfinte alături dle brava și neînvingătoare armată sovietică, eliberând sub oprirea germană pământul scumpului Ardeal, al Ungariei, și al Cehoslovaciei prietene. Lupta s-a sfârșit. De acum vor veni socotelile de la masa verde a păcii. De, acum vom vedea roadele jertfei noastre, care nu s-a adus în zadar. Ele ne vor aduce desigur cum ne-au adus fericirea Ardealului și, întregirea țării, a cărei icoană o purtăm cu toștii în suflete.

Ostași,

Până la reîntoarcerea în țară și mai ales acum când lupta a apus, păstrați-vă demnitatea, pentru că vă aflați pe pământ străin. Disciplina rămâne pe rai departe porunca, de căpetenie a Oasteii românești. Fac apel la acest deziderat, pentru că prin ordine și credință vorn putea învinge munții de greutate pe care îi vom avea de urcat. Să fiți la înălțimeazilelor și faptelor de luptă. Și țara pune nădejdea toată în voi. Să fiți de exemplu și acasă ca și pe front. Îngrijiți de văduvele și orfanii camarazilor voștri căzuți pe câmpul de onoare. Vom învinge greutatea toate prin ajutorul și sprijinului Aliaților, dar echilibrul vieții din țară, de noi toți depinde.

In aceste clipe solemne, gândul nostru se îndreaptă către Acela care și El de acolo, de pe scaunul destinului nostru național, ne urmărește în orice moment, către tânărul și scumpul nostru Suveran, M. S. REGELE MIHAI I. și să-i urăm domnie lungă, înțeleaptă și binecuvântată.

Să trăiască M. S. Regele Mihai I.

Trăiască viteaza Armată română.

Trăiască victorioasa armata Sovietică, aliata noastră.

Trăiască România în veci unită și independentă.

Col. Dr. Constantin Moșincat

SALONUL CAVALERILOR

Fundația Europeană Titulescu

Lansarea volumului: *Nicolae Titulescu, Discursuri parlamentare*

Invitați speciali:

Prof.univ. Dr. Constantin BUCHET

Prof.univ. Dr. Gheorghe SĂRĂNĂ

Prof.univ. Dr. Dumitru PREDĂ

Moderator:

Prof.univ. Dr. Adrian NĂSTASE,
Președintele FET

Eveniment organizat cu sprijinul

Casa Titulescu, 24 septembrie 2025,
ora 16.30

DE-UN MILION DE ANI, LA FELIX – FLOAREA „DREȚE”

Ioan Miclău Gepianu

Motto:

*” O, tu Dacie frumoasă, ești ca boaba cea de grâu,
ce răsare iarăși nouă în pământul ei străbun”.*

De-un milion de ani,
La Felix – floarea ”Drețe”,

Perlă floristică,
Relict Terțiar,
Istoric insemn din Cuaternar,
Nufărul terman, Lotus-Nymphaea,
E semnul de-nceput al ginților umane,
Trezirea Europei din somnuri diafane,
Un sol al încălzirii apelor de Nord
Și-al nordicelor ghețuri porniri să se
dezghețe,
De-atunci prinsă viață la Felix – floarea
”Drețe”*.

Iar Nympha se-nsoți
Cu-al vremii călător,
Melcul Melanopsis,
Ce poartă al ”Dreței” dor.
Și veșnic împreună țin dulcea lor poveste,
Căci ei trăiau pe vremea când omul se
năște.
Iar Pleistocenu-n aburi le dăruie termala
Peța**
Drept o cerească zestre, curgătoare, ce trebe
s-o iubim.
Azi, când omul preistoric a ajuns celebritate,

Are-o-ndatorire sfântă pentru Nufăr, al său
frate!

*”Băile Felix” -din Oradea, au o specie de
lotus, unică în Europa. Numită popular
”Drețe”.*

***Un râuleț (canal cu apă caldă, prin
vecinătatea cu vulcanul Bețfiei”.*

SIMPLITATEA ȘI TALENTUL

Simplitatea:

-Tu ești un suflet bun,
Să bați la ușa mea!
Am să-ți deschid degrabă,
Știindu-te părtaș
De-aceleași suferinți.

Talentul:

Știindu-te părtaș
De-aceleași suferinți,
Am să-ți deschid degrabă,
Să bați la ușa mea,
Tu ești un suflet bun.

Simplitatea:

Cu hărnicia fac deja o bună casă,
La geam m-am pus și salbe de-ale iubirii
flori.

Vecinul mă întreabă de bine și de rău,
Căci inima mi-e bună și simplă haina mea!

Talentul:

Căci inima mi-e bună și simplă haina mea,
Vecinul mă întreabă de bine și de rău,
La geam mi-am pus și salbe de-ale iubirii
flori,

Cu hărnicia fac deja o bună casă.

Simplitatea

Obrăznicia lumii mă roade și mă doare,
Minciuna se vrea soră, auzi, cu-
nțelepciunea,
Pentru-a păzi camera se recrutară hoții,
Fățarnicia surdă s-a învelit în aur.

Talentul:

Fățarnicia surdă s-a învelit în aur,
Pentru-a păzi camera se recrutară hoții.
Minciuna se vrea soră, auzi, cu-
nțelepciunea,
Obrăznicia lumii, mă arde și mă doare.

Simplitatea:

O, dulce-nțelepciune, departe ești de noi!

Talentul:

O. dulce-nțelepciune, departe ești de noi!

Logica:
Talentul fără Simplitate.
E-o umbră moartă, rece;
Când însă gemeni sunt născuți
E-un fulger, o iubire,
N-ai arme să-i înfrunți!"

Ioan Miclău Gepianu,
Australia, cu drag și ales respect pentru
Cetatea Cavalerilor, Oradea

ZIUA ÎNTERNAȚIONALĂ A PERSOANELOR VÂRSTNICE 1 OCTOMBRIE

Mircea dorin Istrate

În mersul lumii, pe cărarea vieții, cerescul a orânduit ca timpul trăirii noastre în această lume, să ni-l împartă în trei mari postăți de timp: Copilăria și Tinerețea, Maturitatea, și mai la urmă Bătrânețea, astfel încât fiecare dintre noi să guste din ce ne oferă fiecare parte din timpul trăirii noastre aici, pe huma pământului.

N-i s-a dat la început sfânta Copilărie, cea mai pură, mai curată, mai adevărată, mai candidă perioadă din toată viața noastră, pentru a trăi în ea în frumos și-n puritate, pentru a învăța ABC-ul vieții și regulire de comportament față de ceilalți, basmele și poveștile cele frumoase și pline de învățăminte, cântecele, poezioare, colinde, ce se cade și ce nu se cade a face, ca mai apoi, după ce am înțeles lumea în care trăim să putea a învăța în timpul școlii a citi și a socoti și câte încă alte materii trebuinciasse necesare a înțelege viațași lumea noastră.

Urmează mai apoi Tinerețea, cea plină de farmec, de vis și de visare, atunci când înmguresc primele iubiri, când îndrăgostiți iubim cu patos, cu înfiorare, crezând că toată lumea este a noastră, când suferim din dragoste, când ne dorim să înaintăm cât mai repede prin vârstă pentru a ne întemeia un cămin, o familie,etc,etc.

Vine mai apoi la rândul ei Maturitatea, când tot și toate se mai domolesc, se liniștesc, se cântăresc mai bine, când încep grijile și necazurile noastre de tot felul, când muncim pe rupte, când vin copiii, grădinița, școala, facultatea, căsătoria copiilor, nepoții și câte multe altele care să ne umple timpul.

Iar mai apoi, în cele din urmă vine și ea, Bătrânețea, perioada cea mai așezată, mai liniștită a vieții, mai plină de înțelepciune, de regrete, de mici bucurii și mari tristeți, cu boli și cu durere, cu insingurare, cu prea multă înlăcrimare în suflet și în gând. Atunci nu mai suntem nimănui de trebuință, îi încurcăm pe cei din jur, le facem probleme în plus, suntem de prisos, fără ca cei din

jurul nostru să își de-a seama că noi suntem purtători de istorie, de datini, obiceiuri și tradiții, parte din ele trăite și înțelese, suntem fiecare câte un grăunte de înțelepciune de dat la alții spre a-i feri de necazurile și neplăcerile vieții și câte încă multe, multe altele.

Fiecare din noi, la sfârșitul vieții noastre suntem un roman deosebit, unic, irepetabil, din care ceilați am avea de învățat câte ceva de care putem ține seama. Până atunci luați partea bună din ea și trăiți-o cât mai frumos posibil în sănătate, pace, fără gânduri negre, pentru că ceia ce trebuie să vină va veni, cu siguranță.

Pierduta lume

(Mereu aducere aminte)

Fost-am și eu odată, cândva, demult, într-un timp de aur pe care gândul meu cel obosit începe de-acum să-l scape tot mai des în ceața uitării, un copil neastâmpărat și zburdalnic care, înmuia în miezul verilor ce se topeau la căldura soarelui, clipa veșniciei. Eram pe-atunci nimicul cela fără de griji, pus mereu pe furat clipe de adâncă frumusețe și neplătite plăceri din neasemuitul rai al copilăriei. Ale mele erau atunci toate roadele pe care Domnul le-a dat pe pământ: strugurii îmbietori ai viilor de pe

dealurile care străjuiau satul meu, cuprinzându-l ca într-un cuibar de liniște și pace, nucii cei bătrâni de pe Coastă, pomiștea popii cu merii cei văratici și perele zemoase și dulci ca un sărut de fetișcană, care cu parfumul lor îmbietor mă îndemnau la păcatul furăciunii, frăguțele din vechiul Continit ce-și împleteau aroma lor suavă, vaporosă, cu cea a cimbrisorului veșnic verde, toată mura cea neagră odihnind în soare pe malurile de la Vale, pepenii burduhănoși din grădinile vecinilor, iar la sfârșit de an, pruna și gutuia îmbrumateelor toamne de care eu, nesătulul lumii, nu m-am săturat niciodată.

Și așa se face că, de la o vreme mă văd din ce în ce mai des în oglinda cea făcătoare de tainice minuni ale timpului, ducându-mă tot mai grăbit și nerăbdător înspre vremea copilăriei mele, ca să fiu alături de ceilalți de-o seamă cu mine, nebunaticii aceia păcătoși, curați și sfiehnici cu care am împărțit toate bucuriile lumii de-atunci.

În moliciunea dogoritoarelor verii, noi, o mână de copii, leneveam uitați de timp pe malul molcomei Târnavă la vechiul gat, în umbra unor sălcii plângătoare, ori pe mal, lăsând fierbințeala nisipului să ne mângâie trupurile toropite de căldură. Acolo era raiul nostru cel de mare taină care ne atrăgea pe toți ca un magnet, acolo timpul trecea pe neobservate, acolo se legau și se dezlegau în taină primele iubiri nerostite ce înmugureau frumos și firesc, acolo era lumea aceea pe care încă de-atunci am ascuns-o cu grijă în țăndăra unui gând curat din mintea și inima fiecăruia dintre noi, spre alte vremi care vor să vină.

Și când fierbințeala voluptoasei veri se mai stâmpăra un pic, venea la rînd, în necurmata scurgere a vremii, toamna, cea care, în tremurul pomilor dezgoliți de vîntul vagabond care cutreiera zile și nopți la rînd peste noi și lume, aducea cu ea mult prea zgribulita tristețe. Atunci sufletul nostru se răcea și se sleia la fel ca și cuibul brumelor de pe vînturatul Continit, iar când la urmă de tot, după ce treceau prin margine de sat

toate turmele coborătoare de la munte, după ce neaua se așternea peste pămîntul înghețat, atunci venea din nou vremea noastră. Un an întreg să fi ținut iarna și tot nu ne-am fi săturat de săniuș, de înșfințitele colinzi cu miros de tămâie, de colacii cu gust de miere, de cărnați cei rumeni și sarmalele aburinde, de șezătorile tihnite cele păstrătoare de vechi și înțelepte înțelesuri, de aerul proaspăt, rece și curat care ne punea roșeața lui sănătoasă în obrajii noștri de copilandri înțărcați deja de tot rostul lumii.

Apoi, după un timp, de nimeni știut și de niciunde, venea pe cărări ascunse un vînticel aproape nebăgat în seamă, ușor și călduț ca un surâs, ca o speranță înmugurită în mintea unui lacom. Începeau atunci a plînge streșinile caselor, a se înmuia și topi zăpezile ogoarelor dezgolind urma brazdelor groase rămase încă din toamnă. Mirosea a ceva nou, jilav, îmbietor și așteptat de oameni și animale deopotrivă. Mi se porneau atunci toți și toate spre o nouă viață, cu grabă, cu nerăbdare, cu bucurie, iar când plesneau mugurii pomilor, îmbrăcându-se în cămeși de floare, când ghiociei, viorelele și lăcrămioarele ne ademeneau cu frumusețea și parfumul lor, în crîngul și cel draginimilor noastre, atunci știam că nimeni și nimic nu va mai putea opri natura și omul din mersul lor mereu repetat spre renașterea vieții.

Și-atunci venea iară la rînd o nouă lume, renăscută parcă din caierul vremii, o lume fără seamă care era numai și numai a noastră. Hălăduiam atunci, în pierduta ceea vreme, cât era ziua de lungă prin Bercul cela mirosind a reavăn, a viorele și lăcrămioare, a acăți înfloriți și înmiresmați, ce se asemănau parcă cu candelabrele catedralelor din cărțile noastre de povești. Cunoșteam aici fiecare copac, fiecare cuib de pasăre, fiecare scorbură, fiecare cărăruie ce șerpuia până-n inima crîngului celuia de copaci semețiți cu capul spre cer și avînd la picioare covoare de flori. Poate că aici era locul ascunsului izvor din fericita noastră copilărie care a umplut cu preaplinul său însetata fîntână a sufletelor noastre. Cu siguranță că aici, în

Bercul copilăriei mele, pe Continit, la bătrânele stâne cele deodată cu timpul, în îndulcitele vii de pe Coasta Mare, ori acolo sus, pe Dâlmă, prin covorul adormitor de cimbrisor și colilii, am ascuns fiecare din noi câte o fărâma din copilărie.

Poate că tocmai de aceea acum, în toamna vieții, lacrimatul nostru suflet mai picură din când în când pe tremurata-i geană, o boabă de aducere aminte pentru locul în care, cândva, demult, am trăit un timp îndulcit și norocos al vieții noastre. Și poate că tocmai de aceea, în taina unui gând ascuns și curat, mulți dintre noi și-ar dorit să fie din nou alături de neamul și de leatul lor acolo, în țintirimul din deal, pentru a petrece veșnicia printre cei care ne-au dat viață, printre cei cu care am trăit cea mai frumoasă parte a vieții noastre, printre cei neîntinați de păcatele lumii de ieri și de azi. Acolo mi-aș dori să veșnicesc și eu sub umbra unui prun tomnatic, în miros de dulce și îmbietor cimbrisor, alături de leatul meu cu care am trecut lumea într-o vreme în care furam îndulcite clipe din raiul cel neasemuit al copilăriei.

Anotimpurile vârstnicilor

Suntem adunători de toamne,
Și-așteptători de primăveri,
De ierni tot îngroziți, o Doamne!
Și doritori numai de veri.

Ce-a toamnă-i doar o amânare
Spre iarna care va să vină,
E scurtul fir de lumânare
Ce se topește-n a sa vină.

Sperăm s-ajungem primăvara
Și să răzbit mai înc-un an
Și cu noroc să prindem vara
Și-apoi ce-o fi, habar nu am.

Ne uită Domne-n astă iarnă
Și-aduți aminte-n primăvară,
Atunci îți fă cu noi pomană
Și uită-ne-tr-o lungă vară.
Șontâc-șontâc, așa vom trece
Mai înc-un an în rău ori bine,

Iar de-om mai prinde încă zece,
Mai încă unul poate vine.

*

Așa visez, în prag de toamnă
Eu doritor de primăveri,
Gândind cum să-mbunez cea Doamnă,
Pe mine uită-mă, în veri.

Voi, Bunii mei, uitați de lume

Tot mai bătrâni, tot mai uitați,
De-a lor copii, nepoți ori frați,
Și cu privirile pierdute,
În alte vremi de-acum trecute,
Ei, cei de ani încovoiați,
Și de necazuri apăsăți,
Ei, muți la vorbă și tăcuți
Și la avere sărăcuți,
Ei, cei retrași în lumea lor,
De valul vieții duși cum vor,
Ei, martori vii ai altor lumii
În care mi-au purtat cununi,
Ei, cineva ce-au fost odată,

Sunt astăzi clipă lacrimată,
Un nume, ce va fi uitat,
De huma lumii...măcinat
Și-apoi trecut cu toate cele,
Cândv,a în oale și... ulcele.

*

Și eu și tu și toți din lume,
Chiar de am fost cândva un nume,
Cu toți vom fi, oale și-ulcele,
Ori pulberea cărării mele
Care o calc, cu pas viori,
Acum, când mă gândesc la voi.

MirceaDorin Istrate

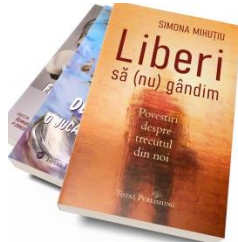

SIMONA MIHUȚIU

S-a născut în 13.07.1966 în localitatea Codlea, județul Brașov. Este de profesie medic oncolog și predă oncologia la Facultatea de Medicină și Farmacie din Oradea în calitate de șef de lucrări. Debutul

literar și-l face în 2019 cu romanul „Fereastră spre mâine”.

A publicat:

4 romane: **Fereastră spre mâine** (ed. Total Publishing, București, 2019), **Destinul, o jucărie stricată**, (ed. Total Publishing, București, 2020), **Puteam fi eu**, (ed. Total Publishing, București, 2022), **Furioare otrăvite** (ed. Total Publishing, București, 2024), care a fost tradus și publicat și în limba engleză de ed. Paramount BookPublishers, USA.

3 volume de proză scurtă: **Liberi să (nu) gândim** (ed. Total Publishing, București, 2021), **Când întâmplările te găsesc – pagini de umor** (Ed. Total Publishing, București, 2023), **Povestiri de la Senior Help** (ed. Total Publishing, București, 2023), care a fost tradusă și publicată și în limba spaniolă (**Cuentos de Señor Help**) la ed. Circulo Rojo, Spania, 2024.

4 volume de poezii: **Geometrii de suflet**, (ed. Total Publishing, București, 2021), **Secunde pierdute ale poeziei** (ed. Total Publishing, București, 2022), **Șoapte din spirala tăcerii** (ed. Total Publishing, București, 2024), **Mai are rost** (ed. Vatra veche, Târgu Mureș, 2024)

3 volume de teatru (4 piese de teatru): **Ispitele Gloriei** (ed. Vatra veche, Târgu Mureș, 2025), **Când vor înflori cireșii**, monodrame (conține monodramele „*Când vor înflori cireșii*” și „*Tinerete, efect advers*”) la ed. Vatra veche, Târgu Mureș, 2025 și **Speranța nu urcă niciodată cu liftul**, 2023, (ed. Vatra veche, Târgu Mureș, 2023), fiind tradusă în limba spaniolă de ed.

Circulo Rojo, Spania și în limba franceză (ed. Vatra veche)

- Piesa „*Speranța un urcă niciodată cu liftul*” se află în repertoriul Teatrului Regina Maria din Oradea / stagiunea 2025, în regia lui Toni Nica

- Monodrama „*Când vor înflori cireșii*” a fost jucată de actrița Luminița Praja din Târgu Mureș, în regia Mariei Olimpia Roman, fiind lucrarea de licență în regie a acesteia.

1 volum de cronică literară: **Călătorii printre cuvinte. Escale vol. I** (ed. Vatra veche, Târgu Mureș)

1 volum publicistică – eseuri: **Dincolo de LIKE** (ed. Vatra veche, Târgu Mureș 2024)

Simona Mihuțiu are o intensă activitate publicistică, este redactor la Revista Vatra veche, Târgu Mureș, a publicat în numeroase antologii colective și a primit mai multe premii și distincții pentru activitatea literară și publicistică, printre care un premiul la Gala UZPR, București și Premiul pentru medici-scriitori acordat de Colegiul Medicilor din România. Este membră UZPR.

DARURI CREATE PENTRU BUNICI Miorița Săteanu

Obiectivul * Cetățeni activi la puterea treia * din cadrul Uniunii Județene a Pensionarilor Bihor au prevăzut în planul anual proiectul:

DARURI CREATE PENTRU BUNICI

Organizarea acestei a fost dedicată zilei de „1 Octombrei-Ziua Internațională a Persoanelor Vârstnice” și a constat într-o expoziție de desene create de elevii din ciclul primar din unitățile de învățământ din municipiul Oradea

Lucrările au fost panotate de bibliotecar prof. Delia Pantea și au fost expuse în sălile de lectură a Bibliotecii Județene *Gheorghe Sincai* , instituție cu care Uniunea Pensionarilor colaborează , mereu în diverse

proiecte cultural- educative pentru comunitățile de vârste diferite din Oradea

Elevii au realizat desene minunate , semnificative privind relația de dragoste , prețuire față de bunici si de educația primită pentru un comportament corect in familie și societate

Copilăria este perioada în care ,uni copii care au bunici,sunt foarte atașați de ei pentrucă petrec o mare parte împreună și astfel se cuibărește in sufletele lor cele mai frumoase și curate sentimente de bucurie și fericirea timpului petrecut, în care s-au spijinit unul pe altul

Elevii ciclului primar au onorat organizatorii cu 170 creații ale lor, reprezentând mai multe unități școlare astfel:Școala Gimnazială *Oltea Doamna*, Școala Gimnazială *Dacia*, Școala Gimnazială nr.16, Școala Gimnazială nr. 11,Școala Gimnazială * Lucreția Suciu * (din Liceul Sanitar *Vasile Voiculescu*), Direcția de Asistență Socială Oradea prin Centrul de îngrijire a copiilor, *Atelierul de creație* *Tabăra Ceata lui Pițigoi*, Liceul Teoretic *Iuliu Maniu* si Liceul Teoretic *Don Orione*

La festivitatea de închidere oficială a Expoziției * Daruri create pentru bunici* comisia de evaluare si sugestii, condusă de prof. Emilia Mierluțiu- artist a prezentat o amplă concluzie a creativității elevilor, a minunatelor lucrării care au respectat tematica , creații care au redat senisibilitatea și atașamentul copiilor față de bunici Cuvinte de mulțumire pentru derularea proeiectului au fost expuse de doamna Adina Pătroc – reprezentanta Direcției de Asistență Socială precum si de reprezentanta părinților, doamna Lia Mercea de la Școala Gimnazială *Oltea Doamna*

Cu această ocazie elevii au beneficiat de Diplome de Onoare pentru participare , precum au beneficiat și cadrele didactice reprezentanții unităților școlare care au îndrumat si susținut implicarea elevilor în acest proiect , dintre care amintim pe prof. Nicoleta Amalia Mureșan, prof. dr. Diana Curilă , prof. Monica Cuibuș, prof. Maria

Serafim, prof, Anamaria Badea, prof.Florina Zach, prof. Simona Fabian, prof. Jenei David Laura, prof. Carmen Băliban, prof.Eugenia Drăgoi, prof. Susana Dumitru, prof. Szekely Ildiko, prof.Szabo Erzsebet și asistenții sociali Camelia Ciucioiu și Szabo Maria și cărora organizatorii aduc mulțumiri pentru participare în proiectul desfășurat.

Diplomele exprimă foarte sugestiv inspirația tematicii expoziției, acesta pentru a oferi un mugure de răsplată și fericire pentru toți participanții .

Ing. Miorita Săteanu,
Coordonator de proiect, vicepresedinte Uniunea Județeană a Pensionarilor Bihor

**La aniversarea domniei sale Redacția îi
dorim sănătate, fericire și**

La mulți ani!

**BISERICA ȘI ARMATA, DOUĂ
INSTITUȚII FUNDAMENTALE ALE
NEAMULUI ROMÂNESC**

Ionuț-Iuliu Jolța

Cu adâncă emoție și respect, mă aflu astăzi în fața dumneavoastră, în acest an binecuvântat, “Anul omagial al Centenarului Patriarhiei și Anul comemorativ al duhovnicilor și mărturisitorilor ortodocși români din secolul al XX-lea”, an în care celebrăm și 175 de ani de Asistență religioasă în mediile militare, prilej cu care, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat instituirea Zilei Clerului Militar pe data de 26 octombrie.

Sunt onorat să particip la acest simpozion, care își dorește să ne îmbrace sufletele în profunda trăire a zilei care urmează, și anume, Ziua Armatei Românei – sărbătorită în fiecare an la 25 octombrie. O zi cu adâncă încărcătură istorică și sufletească pentru poporul nostru.

Ne plecăm cu respect în fața celor care, de-a lungul istoriei, au apărat cu credință, curaj și jertfă libertatea și demnitatea României.

De-a lungul veacurilor, Biserica și Armata, au fost împreună asemeni a doi stâlpi de rezistență ai neamului: una a hrănit sufletul cu credință, iar cealaltă a apărat cu arma hotarele și libertatea.

Soldatii plecau la luptă cu credința în suflet, iar preoții îi însoțeau în tranșee, ducând cu ei binecuvântarea lui Dumnezeu. Crucea și sabia – credința și curajul, au mers împreună în cele mai grele momente ale neamului nostru.

Pe câmpurile de luptă, ruga către Dumnezeu s-a împletit cu sunetul armelor, iar steagul tricolor, a fost purtat nu doar cu cinste, ci și cu binecuvântare.

De la Războieni și Călugăreni până la Mărășești, Mărăști, Oituz și Carei, soldatii români și preoții militari au scris împreună pagini sfinte din istoria acestei țări.

Astăzi, nu putem vorbi despre legătura dintre Biserică și Armată, fără a pomeni cu

evlavie numele unui mare ierarh militar: Episcopul Partenie Ciopron (n. 30.09.1896 / d.28.07.1980).

Ierarhul Partenie a fost episcop al Armatei Române în vremuri grele pentru țară și pentru credință. Un păstor de suflete care a slujit nu doar la Sfântul Altar, ci și în mijlocul soldaților, în tabere, spitale și pe front. A înțeles că un ostaș are nevoie, nu doar de arme, ci și de nădejde, credință și rugăciune. Ca episcop al Armatei în perioada interbelică și în timpul celui de-Al Doilea Razboi Mondial, Ierarhul Partenie Ciopron, a arătat că Biserica nu este departe de Armată, ci alături de ea în suferință, în biruință și în rugăciune.

Pe 25 octombrie, când îi cinstim pe eroii Armatei României, îi cinstim și pe preoții și ierarhii militari care i-au însoțit pe ostași, întărindu-le sufletele și ducând lumina credinței în cele mai grele momente ale istoriei.

Să nu uităm niciodată că ”libertatea de azi este rodul jertfei de ieri”.

România noastră a fost păstrată prin sângele soldaților și prin rugăciunile Bisericii. O rugăciune neîntreruptă până azi, care ne cuprinde pe toți, armata țării, pe conducătorii ei, dar și pe toți românii, oriunde s-ar afla ei. Orice slujbă a Bisericii noastre are în rânduiala ei și această cerere, care este de fapt o rugăciune: ”Pentru binecredinciosul popor român de pretutindea, pentru conducătorii țării noastre, pentru mai marii orașelor și ai satelor și pentru iubitoarea de Hristos armată, Domnului să ne rugăm. Strana: Doamne miluiește.”

Astfel, Biserica și Armata au alcătuit un scut dublu: scutul credinței și al curajului.

Astăzi, într-o lume în care valorile tradiționale sunt adesea puse la încercare, suntem chemați să păstrăm această legătură sfântă. Să ne învățăm copiii să iubească Biserica, să respecte Armata, să fie recunoscători față de jertfa eroilor și să nu

uite niciodată că libertatea și credința s-au clădit cu lacrimi, sudoare și sânge.

În încheiere, aș dori să împărtășesc cu dumneavoastră, un dialog emoționant dintre o mamă, soție de militar și copilașii ei, care descrie atât de frumos, caracterul jertfelnic al militarului pus în slujba țării și a poporului său.

”Auzind că tatăl său este militar, o întreabă copilul pe mama lui:

- Mamă, ce este acela...un militar?

Fără a ezita, mama răspunde:

- E acel om care, nu are program de lucru, e cel care nu are Crăciun, e acel om care nu are Revelion, care nu petrece zile de naștere și nici sărbători, care nu are vară și nici iarnă, care nu îi îmbrățișează pe cei dragi în momentele dificile.

Pentru el, toate zilele sunt la fel. Este precum Drapelul Național, se spală cu ploaia și se usucă cu soarele, e acela care nu vă vede crescând și nu vede trecerea anilor voștri. E cel care are prieten întunericul nopții, stelele, cu care împărtășește problemele sale, și, în nopțile cele mai reci...gândurile sale. Este acela care nu răspunde familiei sale, pentru că trebuie să se ocupe de familia altora, obosit, și cu puțini, dar adevărați prieteni.

Este cel care se emoționează pentru un gând, pentru o frază, dar nu vă arată acest lucru, deoarece ceea ce exprimă el la exterior, este îmbărbătarea pentru alții.

Este cel care arată tuturor fotografia voastră și spune cu mândrie:

ACEȘTIA SUNT COPIII MEI!

Și când nimeni nu îl vede, se gândește la voi, îmbrățișează niște fotografii și plânge.

Apoi mama, cu lacrimi în ochi, își îmbrățișează copiii și spune:

- Iată de ce vom petrece această zi singuri, dar mândri:

- Pentru că...tatăl vostru este **MILITAR!**”

Să ne rugăm, ca Dumnezeu să-i ocrotească pe cei care poartă haina militară, să binecuvânteze Armata României, să vegheze asupra eroilor care “au căzut pe câmpurile de luptă, în lagăre, în închisori și în

surghiunuri, pentru apărarea patriei și a credinței ortodoxe strămoșești, pentru libertatea și demnitatea poporului român” și să întărească în sufletele noastre dragostea de țară, credința și unitatea.

Dumnezeu să ocrotească Armata României!
Dumnezeu să întărească Biserica Ortodoxă Română!

Amin.

Preot militar Ionuț-Iuliu Jolța,
Batalionul 54 Comunicații și Tehnologia
Informației, Oradea, 23 octombrie 2025

TE-AM TRĂIT SAU TE-AM VISAT DOAR, VIAȚĂ ? (2—Radu Beligan)

„Nu regret, nu mă jelesc, nu strig,
Toate trec ca floarea spulberată.
Veștejit de-al toamnei mele frig,
Nu voi mai fi tânăr niciodată”

*Serghei Esenin*⁴⁵

C.M. - *Așa ne-am orientat partea a 2-a a dialogului spre celebrele nume ale muzicii ușoare românești, de odinioară. Vă rog pentru cititori Revistei să deschideți listă foarte bogată cu artiști de muzică ușoară pe care i-ați cunoscut și în ce împrejurări ? Vă rog să dăm întâietate doamnelor care alcătuiau un „bucetul de talente” la Festivalul de la Mamaia, la prima ediție, din 1963, au participat Margareta Pâslaru, Doina Badea. La **Cerbul de Aur** – ediția întâi din 5 Martie 1968: Luminița Dobrescu (Cerbul de Aur cu Of inimioară, în 1969), Mihaela Mihai, Stela Enache, Angela Similea (argint, 1970), Corina Chiriac (Cerbul de bronz, 1971), Doina Badea,*

⁴⁵ **Titlul** acestui ciclu de articole este împrumutat de la Serghei Esenin, cel care a renunțat la viață în noaptea de 27 spre 28 decembrie 1925, la Angletterre Hotel din Leningrad cu două zile înainte de Crăciun, când și-a tăiat venele și a scris un poem de adio, cu propriul sânge, după care s-a spânzurat de țevile de la încălzire de pe tavanul unei camere a hotelului „Anglia” din Sankt Petersburg..., scriind înainte de decizia finală: „*Focul vânat e gonit de vânt, / Zărilor-au uitat să mă mai doară... / De iubire-ntâia oară cânt, / La scandal renunț întâia oară*”/”

Anda Călugăreanu, Margareta Pâslaru, Mirabela Daur, Loredana Groza, Mădălina Manole, Laura Stoica, Monica Anghel (1996), Paula Seling (2002) ș.a. cărora le datorăm Respect! Voci angelice cu un repertoriu alcătuit din șlagăre care ne-au făcut fericiți. Cele mai îndrăgite voci masculine, de prin anii '70, de la Festivalul de la Mamaia (cu secțiuni de creație și interpretare), sau cele lansate la Cerbul de Aur (Brașov-1968) au fost locuri unde se lansau direct șlagăre, care încă sunt fredonate. Îi pomenim pe: Constantin Drăghici, Aurelian Andreescu, Dan Spătaru, Marius Țeicu, Sergiu Cioiu, Cătălin Crișan, ș.a. Făceam coadă la casele de bilete sau pentru a face rost de un „disc” / „placă” de pik-up. Titani ai muzicii ușoare românești. Frumusețe, eleganță prezență scenică. Inegalabile voci. Cu siguranță ați avut Dumneavoastră relație cu aceștii mari artiști. Ca și cu mari interpreți de muzică populară. Și aici lista este lungă.

Știu că sunteți colecționar și de autografe. Prin urmare Vă invit domnule general să răsfoim, în ordine albumul cu fotografii și câteva autografe. Vă propun să continuăm, nr.61 al revistei cu Radu Beligan.

General maior, prof. univ. Dr. Lazăr Cârjan (L. C.): Prin natura meseriei, polițiștii intră în contact cu multe categorii de oameni: politicieni, oameni de cultură și artă, sportivi, participând la măsuri de ordine sau la evenimente private unde au privilegiul să-i vadă de aproape, să le simtă trăirile.

Când eram tânăr ofițer, alături de colegii mei am fost la multe manifestări cultural-sportive și am avut satisfacția să fiu în preajma unor nume mari ale nației noastre: Nadia Comăneci, Dan Spătaru, Adrian Păunescu, Ivan Pataichin, Remo Germani, ca să dau câteva nume.

Mai târziu, în funcțiile pe care le-am parcurs am avut chiar și colaborări cu mari personalități ale culturii române, preferații mei fiind îndeosebi scriitorii, actorii și

muzicienii. Am furat din timpul meseriei mele ca să mă bucur de respirația lor, să-i pot admira, să le aflu intimitățile. M-a ajutat și gradul de general, firește.

C.M. – Atunci la drum domnule general maoir Lazăr Cârjan, astăzi cu și despre Radu Beligan și cartea sa „Note de Insomniac”, precum și semnătura cu autograf la invitația pentru „Tache, Ianke și Cadâr”. Montarea piesei „Tache, Ianke și Cadâr” de **Victor Ion Popa**, în regia și interpretarea lui **Radu Beligan**⁴⁶, rămâne una dintre cele mai iubite creații ale teatrului românesc. Această comedie sentimentală, devenită o veritabilă parabolă

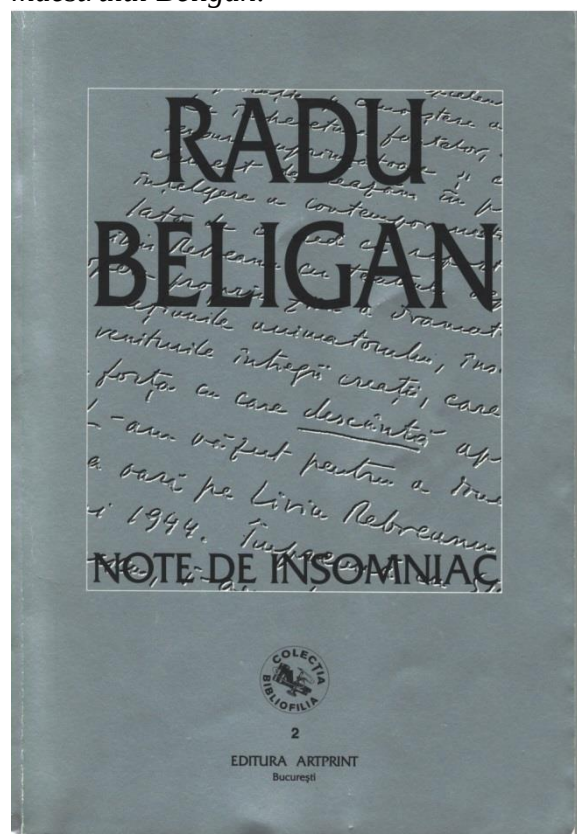
⁴⁶ Radu Beligan, 14 decembrie 1918, Galbeni, județul Bacău -D: 20 iulie 2016, București. A fost una dintre cele mai mari figuri ale teatrului românesc, actor, regizor, director de teatru (Teatrul de Comedie, Teatrul Național București), și a jucat roluri memorabile în piese clasice și moderne, de la Caragiale la Cehov și Pirandello. **Titluri și distincții: „Artist al Poporului”** (titlu acordat în perioada Republicii Socialiste România, pentru merite deosebite în domeniul teatrului și filmului); Membru al Academiei Române (din 2004); Doctor Honoris Causa al mai multor universități; Decorat de statul român și francez (inclusiv **Ordinul Legiunii de Onoare** din partea Franței). Roluri: **Ipingescu** și **Pristanda** în piesele lui **Ion Luca Caragiale**; **Rică Venturiano** (*O noapte furtunoasă*); **Nenea Nae** (*D'ale carnavalului*); **Henri Becque** – **Corbii**; **Salvador Dali** în *În căutarea sensului pierdut*; **Nobelul** în *Egoistul* de Jean Anouilh – una dintre piesele-simbol ale carierei sale, pe care a jucat-o până la vârsta de 95 de ani. A fost **director al Teatrului de Comedie** (1961–1969), apoi **director al Teatrului Național București** (1969–1990), perioadă în care a promovat mari regizori și dramaturgi români contemporani, precum Marin Sorescu, Teodor Mazilu sau Dumitru Solomon. **Radu Beligan – O viață dedicată teatrului și artei: Radu Beligan (1918–2016)** a fost actor, regizor, profesor și director de teatru. Cariera sa, întinsă pe mai bine de **75 de ani**, este printre cele mai longevive din lume – fapt recunoscut și de **Cartea Recordurilor (Guinness World Records)** în 2013, care l-a certificat drept **cel mai longeviv actor aflat încă pe scenă**. A studiat la **Facultatea de Drept și Conservatorul de Artă Dramatică** din București, unde i-a avut profesori pe marii actori ai epocii, precum Lucia Sturdza Bulandra. Debutul său pe scenă a avut loc în **1937**, la doar 18 ani, cu rolul *Puck* din *Visul unei nopți de vară* de Shakespeare.

An	Distribuție principală	Ziceri-aprecieri
193 2	Birlic-Tache Beligan -Ianke, Cadâr – Giugaru	„Radu știa să facă replicile mele mai bune.” Giugaru: „Chimia noastră crea un tot unitar.” Silvestru: „Beligan și Birlic transformă fiecare replică într-o lecție de rafinament și umor.”
195 0– 196 0	Tache – Birlic, Ianke – Beligan, Cadâr – Giugaru	Birlic: „În scenă simțeam că suntem o echipă de neegalat.” Beligan: „După reprezentație beam o cafea împreună și discutam replici și gesturi.”
197 0– 198 0	Tache– Mitică Popescu, Ianke – Beligan, Cadâr – I. Lucian /Marin Moraru	Popescu: „Beligan e ca un magnet pentru energie scenică.” Lucian: „Beligan transformă fiecare replică într-un dialog viu; Moraru: „Cu Radu, fiecare replică devine o lecție și o bucurie de a juca.”
199 0– 200 0	Tache – Mitică Popescu, Ianke – Beligan, Cadâr – Gheorghe Dinică	Dinică: „Te simți parte dintr-un univers coerent și prietenos.”; Popescu: „Beligan rămâne sufletul și liantul tuturor; Marina Constantinescu: „Trio-ul transmite energia autentică a piesei și valoarea morală a mesajului lui Victor Ion Popa.”

despre prietenie și înțelegere între oameni de credințe diferite, a adus pe scenă o **trinitate artistică** de excepție: Radu Beligan, Grigore Vasiliu-Birlic⁴⁷ și Alexandru Giugaru⁴⁸. Vom aborda și alte distribuții al unui memorabil spectacol.

În volumul **Note de insomniac**, apărut în 2001, în doar 1000 exemplare, dumneavoastră aveți exemplarul cu nr.0866 și o dedicație personală. Volumul se

deschide cu o mărturisire de suflet al maestrului Beligan:

„Iubesc teatrul, car este arta de a povesti opozițiile. Teatrul te învață să-l cunoști și să-l iubești pe celălalt”. Minunată sinteză a vieții și a relațiilor sale cu cei pe care i-a prețuit atât de mult, după cum istorisește. E o carte de referință pentru oricine se va încumeta a scrie despre teatrul românesc în perioada cât Radu Beligan a fost pe scenă. Vom reveni la piesa memorabilă în discuțiile viitoare cu prezentarea altor actori. Știu că

⁴⁷ Grigore Vasiliu-Birlic, a fost unul dintre cei mai iubiți **actori de comedie români**, celebru pentru talentul său de a crea personaje memorabile și pentru capacitatea de a stârni râsul fără vulgaritate. În rolul lui Tache, avea un - Umor popular, spontaneitate – cu aprecierea lu „Radu știa să facă replicile mele mai bune.”

⁴⁸ Alexandru Giugaru Alexandru Giugaru a fost unul dintre cei mai apreciați actori de teatru ai perioadei interbelice și postbelice. A fost recunoscut pentru versatilitate, forța expresivă și capacitatea de a crea personaje memorabile, atât în comedie, cât și în dramă. Împreună cu Birlic și Beligan au dat viață unui spectacol în care umorul popular se împletea cu finețea morală, iar scena devenea locul unei „cafenele universale” a spiritului. „Nu era doar o piesă, era o lecție de prietenie. Beligan, Birlic și Giugaru nu jucau personaje – jucau România însăși, cea a sufletului tolerant.” (Valentin Silvestru, *Fetele teatrului*, Editura Eminescu, București, 1972, p. 65), sau „Tache, Ianke și Cadâr în versiunea Beligan-Birlic-Giugaru e un monument de echilibru scenic. Trei actori mari care respiră același aer de artă curată” („După fiecare reprezentație beam o cafea împreună și râdeam ca niște copii. Birlic aducea gluma, Giugaru liniștea, eu ordinea. Așa se face o echipă.”).

ați urmărit piesa *Take, Ianke și Cadâr* și pe Radu Beligan, ca actor și regizor. Dar cum v-ați cunoscut?

General maior, prof. univ. Dr. Lazăr Cârjan (L. C.): Pe maestrul Radu Beligan l-am cunoscut la Oradea, pe când eram șeful inspectoratului județean de poliție, grație inegalabilei doamne Maricica Bondici, șefa restaurantului „Oradea”, care purta cu mândrie numele orașului de pe Crișul Repede. Am fost onorat să stau la aceeași masă cu maestrul, să discut despre teatrul românesc, despre marii dramaturgi ai lumii. N-am văzut la nimeni măreția simplității și a decenței pe care o afișa cu naturalețe acest om unic în cultura noastră. Când am fost mutat la București, am mers deseori la Teatrul Național și m-am bucurat din plin de șansa de a fi contemporan cu mari actori.

Într-o zi, am fost surprins să-l văd în biroul meu de la Pașapoarte, în carne și oase, cum se spune, condus de agentul de ordine. Am continuat discuția de la Oradea ca și când ne-am fi despărțit în urmă cu câteva zile, deși trecuseră câțiva ani buni. M-a vizitat de multe ori, poate locuia prin apropiere de sediul instituției mele. De fiecare dată mă întreba ce face doamna Maricica. A fost atât de impresionat de personalitatea acestei doamne, încât scrisese în Cartea de Onoare a restaurantului, la data de 14 martie 2002: „Eu, când zic Oradea, zic Maricica” (Constantin Butișcă, „Autografe pentru orădeni”, Editura Brevis, Oradea, 2012, p.189).

Depănam amintiri despre Hunedoara, județul din care venisem în Bihor, de care era legat și începutul carierei sale de actor. A fost chemat la București pe când se afla în orașul Brad, unde tatăl său era șef de gară. Eu îl întrebam despre mari actori ai teatrului românesc.

Era generos în aprecieri, aflate că sunt agreat de Gheorghe Dinică și Marin Moraru și-mi povestea întâmplări din peregrinările lor prin țară.

„Domnule general, când sunt cu ei nu știu cum trece timpul, e o mare plăcere să-i ascuți”.

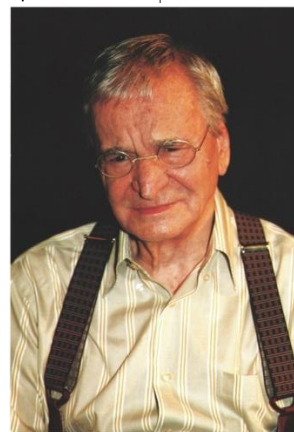
Odată l-am întrebat care e cheia longevității sale: „Domnule general, corpul meu e instrumentul meu, trebuie să am grijă de el.”

Mă gândesc de multe ori la acest principiu de viață, pentru că noi, polițiștii, nu-l respectăm: mâncăm ce apucăm, uneori când ne aducem aminte, fumăm țigară după țigară și sărbătorim succesele sau ne înneacă deziluzile cu alcool fără măsură. Maestrul bea doar apă plată și nu făcea niciun abuz. Dumnezeu să-l odihnească în pace! Într-o viitoare discuție voi povesti câteva întâmplări cu Gheorghe Dinică, Ștefan Iordache și Dan Spătaru.

C.M. – Mulțumesc pentru aceste gânduri, și sentimente împărtășite, dar aș mai vrea să continuăm pentru a-mi spune și despre invitația tip Carte Poștală, și dedicația de pe verso fotografiei maestrului (alăturată) ca și întâlnirea avută cu Gheorghe Dinică.

A consemnat Col. Dr. Constantin Moșincat

Carte Poștală
Maestrul meu amic
Lazăr Cârjan,
în amintirea clipelor frumoase
petrecute împreună.
Cu drag, Radu Beligan
marie
2002

Dintre toate operele, cea mai frumoasă este o viață bine trăită. Aș zice chiar că este opera de artă prin excelență.

Radu Beligan

**STUDII DE DOCTORAT: AMINTIRI
ACADEMICE DIN AMERICA DE
ACUM 50 DE ANI**

Nicolae Dima

Pentru copii, o amintire de acum 50 de ani este un basm fascinant. Pentru adulti, este o poveste de viata. Pentru batrani, sau seniori ca sa fiu in ton cu vremea, este o simpla amintire...

Aveam 32 de ani cand am sosit in America in 1969. Neavand o meserie sau o pregatire concreta, m-am lovit de toate greutatile. Mi-au trebuit 2-3 ani de zbucium si de frustrari pana cand m-am echilibrat, am invatat suficient limba engleza si mi-am reluat studiile. Am fost admis sa-mi fac doctoratul la Universitatea Columbia din New York. In tara absolvisem Facultatea de Geografie si Geologie a Universitatii din Bucuresti. In prealabil, facusem doi ani de Politehnica si trecusem doi ani prin inchisori si alti doi ani prin fostele unitati de munca DGSM (Directia Generala a Serviciilor Muncii); in realitate formatiuni pseudo-militare de munca fortata. Sapasem la canale si facusem toate muncile grele pe care chiar si cei necalificati le ocoleau. Saracia prin care am trecut in timpul copilariei si viata dura de mai tarziu m-au pregatit insa foarte bine pentru viata si m-au ajutat in primii ani in America pana cand s-a ivit o noua sansa; studii de doctorat. Sper ca citind acest eseu tinerii de azi isi vor face o idee despre inceputul unei vieti intr-o lume noua; o lume deschisa, dar foarte dura. Ce inseamna deci un doctorat la o mare universitate americana si cum se desfasurau studiile acum 50 de ani?

Marturisesc ca nu cunosc criteriile de admitere la doctorat in alte tari si nici in Romania. In tara nu mi-am permis sa sper la o asemenea perspectiva. Ce imi amintesc eu este ca in 1968 trebuia sa ai sustinerea partidului pentru a fi admis la doctorat, calitatea aspirantului fiind cumva secundara. Desigur, lucrurile s-au schimbat, dar s-au schimbat pana la punctul la care dupa zisa revolutie din 89 unele universitati

particulare au inceput sa ofere doctorate la pachet si la pret redus. Si calitatea e pe masura pretului.

In Statele Unite admiterea la studii post-universitare se face, sau se facea acum 50 de ani, conform unor criterii riguroase. Se lua in considerare intre altele universitatea pe care ai absolvit-o si notele pe care le-ai obtinut. Unele universitati mici sunt mai putin pretentioase, dar marile universitati nu fac compromisuri. Columbia, de exemplu, este una din cele mai prestigioase universitati din lume si nu face rabat la calitate. In functie de studiile anterioare, universitatile iti cer sa iei un anumit numar de cursuri si sa acumulezi punctajul necesar pentru a te califica la doctorat. Dupa acumularea punctelor esti supus unui examen oral riguros si doar dupa acel examen poti propune un subiect de dizertatie, subiect care trebuie aprobat de profesorul indrumator. Urmeaza cercetarea si redactarea lucrarii care in functie de subiect necesita cel putin vreo doi ani...

Personal, cele mai frumoase amintiri din acei ani le am din perioada de aproape un de zile in care m-am pregatit pentru examenul oral si pentru care am citit sau consultat sute de articole si zeci de carti. Citeam opt ore pe zi, sase zile pe sapamana si faceam rezumate si conspecte. Ma consultam permanent cu profesorii care imi recomandau lucrari de specialitate si care imi verificau stagiul pregatirii. Principalul meu indrumator, profesorul Robert Lewis, stia ca imi alesesem specialitatea „Studii Euro-Sovietice” si imi recomanda carti si lucrari de domeniu. Majoritatea acestora erau in limba engleza, dar unele erau in limba rusa. Decanul facultatii, profesorul William Hance, era specializat in studii africane, vorbea limba franceza si mi-a sugerat mai multe carti in franceza, limba pe care o stapaneam destul de bine. Cu rusa nu stateam insa deloc bine si profesorul Lewis m-a sfatuit sa iau un curs de perfectionarea limbii. Admiterea la doctorat cerea, pe langa referinte din partea a trei profesori, cunoasterea la nivel mediu a doua limbi

straine. Examenul de franceza il trecusem cu succes, dar cel de limba rusa imi crea probleme.

M-am inscris deci la un curs de rusa, dar din prima zi m-a cuprins aceiasi repulsie pe care o aveam in tara la orele obligatorii de limba rusa. Generatia mea fusese fortata timp de sase ani sa invete limba rusa, dar nu se prinsese aproape nimic de noi. Am convenit totusi cu profesoara care predava cursul ca pe durata semestrului sa traduc sub indrumarea ei titlurile coloanelor din recensamintele Sovietice. In acele recensaminte am gasit informatii demografice, sociale, si economice foarte utile; cifrele fiind usor de inteles si de interpretat. Ceva mai tarziu am sustinut examenul de limba rusa pe care l-am trecut la limita reusind sa traduc din rusa in engleza doua pagini de text, dar le-am tradus cu ajutorul dictionarului.

Revin totusi la pregatirea examenului oral. La vremea respectiva locuiam intr-un mic apartament de pe pe Riverside Drive, intr-un bloc situat pe malul fluviului Hudson, nu departe de universitate. Cand oboseam de prea multa lectura, coboram si ma plimbam prin parcul de pe malul marelui fluviu. In acea perioada de lecturi am dobandit un volum apreciabil de cunostinte pe care le port cu mine pana in ziua de azi. Pe langa Uniunea Sovietica si Europa de Est imi alesesem ca domenii scundare de specialitate Populatia Lumii, pentru care profesorii indumatori mi-au sugerez sa explorez si Geografia Resurselor de Hrana. In plus, pentru ca incepuse sa fie la moda, am adaugat si Studii de Ecologice si de Mediu. Din acea perioada de pregatire am ramas cu un obicei foarte util: nu mai citesc nimic important fara sa am un creion si o coala de hartie pentru adnotari.

Tot din anii de studii am amintiri deosebite de la cursurile avansate pe care le-am luat si de la seminariile la care am participat. William Hance, decanul facultatii, era un profesor de vita veche; era imbracat mereu impecabil, purta papion si fuma tot timpul din pipa. Era o placere sa stai aproape de el

si sa savurezi aroma fina a fumului dispersat discret in jurul lui. Hance nu oferea un curs specific, dar ne impartasea din cunostinte si experienta lui si invita vorbitori distinsi din diverse domenii. Grupul lui de cursanti era mic, dar uneori veneau si alti doctoranti sa asiste la intruniri. Odata am tinut sedinta de curs la el acasa unde ne-a servit un asortiment de alune si coniac frantuzesc. Eram adulti si ne trata cu respectul cuvenit unor viitori doctori in stiinte, PhD, cum se spune in America.

La una din sesiunile sale Hance a invitat un oficial al Orgaizatiei Natiunilor Unite care a abordat problema inmultirii necontrolate a populatiei si resursele mondiale de hrana. Nu ne-a spus clar, dar era evident ca se pronunta pentru controlul inmultirii demografice. Adevarul e ca de atunci si pana azi populatia lumii s-a dublat, ajungand de la circa patru miliarde la peste opt miliarde de locuitori. Vorbitorul s-a referit totodata si la problema capacitatii demografice, optime si maxime, a planetei noastre. Expertii se intrebau: cati locuitori pot trai pe pamant fara sa-i pericliteze echilibrul ecologic? Un alt invitat din aceiasi perioada, un prelat atasat social pe langa Episcopia Anglicana din New York, a sustinut ca numai divinitatea are drepul sa decida cati oameni sa se nasca si cata populatie sa traiasca pe pamant. Am inteles mai tarziu ca decanul alegea invitatii pentru a ne prezenta noua, doctorantilor, diferite puncte de vedere, iar noi sa ne formulam singuri concluziile. Profesorul Hance era un fel de intermediar al diplomatiei publice si ne cultiva si pe noi in acest sens.

La un alt seminar, deschis tuturor celor interesati de subiect, s-a abordat problema longevitatii atat din punct de vedere istoric, din antichitate pana azi, cat si geografic, in diferite regiuni ale lumii. Seminarul era organizat de specialisti, si desi eu eram cumva inca student, am luat cuvantul si mi-am exprimat opinia. Am sustinut ca asa cum se stie longevitatea difera de la o tara la alta in functie de nivelul socio-economic la care s-a ajuns si nu se pot face comparatii decat

intre tari cu nivele similare. In plus, chiar si in interiorul fiecarei tari exista decalaje majore intre diferite grupuri etnice si rasiale sau intre diverse straturi sociale. Interventia mea a fost bine venita, dar am simtit din comentarii ca intrasem intr-un subiect delicat care ulterior se va numi... incorectitudine politica. Ma referisem prin implicatie la diferenta dintre rase.

Un alt seminar era dedicat evolutiei nationalitatilor din Uniunea Sovietica si era organizat de profesorul Edward Woolworth, specializat in Asia Centrala. Profesorul administra un fond important primit de la o organizatie particulara si din suma primita ofera burse unora din participantii intre care ma aflam si eu. Daca de la Hance am invatat sa-mi sistematizez cunostintele, de la Woolworth am invatat sa ma exprim simplu si concis. Din prima sesiune profesorul ne-a cerut sa alegem un subiect pertinent, sa formulam o ipoteza de lucru, si sa cercetam subiectul. Si ne-a anuntat tot de la inceput ca lucrarile noastre vor fi publicate intr-un volum contractat deja cu editura Praeger din New York. Personal, am ales un subiect despre evolutia etno-lingvistica a romanilor basarabeni din Republica Moldova. A fost prima mea lucrare academica publicata in limba engleza.

La acel seminar, in timpul saptamanii cursantii isi cercetau subiectul ales si la intrunire prezentau rezultatele. Fiecare prezentare era limitata la zece minute. Woolworth sublinia ca orice subiect ales trebuie studiat pana la epuizare, dar in cazul nostru, versiunea care urma sa fie tiparita era limitata la un numar fix de cuvinte. In acest scop, a subliniat el, era obligatia noastra ca cercetatori si viitori profesori sa selectionam si sa rezumam judicios esenta lucrarilor. Seminarul urma sa se incheie cu o conferinta publica si o receptie. Prezentarile orale ale fiecarui doctorant erau limitate la opt pagini si trebuiau deasemenea rezumate intr-un singur paragraf. Paragraful respectiv, reprezentand esenta lucrarii, urma sa fie tiparit pe invitatiile publice de la incheierea seminarului. Pentru mine, acel curs a fost

esential. Cand am ajuns la Vocea Americii si mi se aloca, de pilda, trei sau patru minute de microfon, stiam de acum cu exactitate cum sa-mi dramuesc timpul si ritmul in care sa citesc. Apoi, ani de zile mai tarziu, cand scriam pentru o revista Americana, mi se spunea clar la cate cuvinte trebuia sa-mi limitez articolele. Eu il tachinam pe redactor, care de altfel imi era prieten, si ii spuneam ca e zgarcit deoarece fiind platit la numar de cuvinte imi limita lungimea articolelor. *Nu Nick, imi raspundea Ralph. In America si timpul si spatiul se masoara in bani. In calitate de redactor si eu sunt obligat sa respect aceleasi limite!*

Seminarul condus de profesorul Woolworth s-a incheiat cu o receptie la care fiecare dintre noi si-a invitat familia sau prietenii. Din partea mea au venit cativa membri proeminenti ai vechiului exil din New York intre care profesorul universitar Brutus Coste, Ion Vardala din Comitetul National Roman, Justin Liuba de la Europa Libera, comandorul Mircea Patru, Miron Butariu si alte cateva persoane. Dupa prezentarea lucrarii, am fost felicitat, dar mi s-a spus amical ca trebuie sa mai lucrez la interactiunea mea cu publicul.

Apropo de public! In anii 70 erau in viata multi refugiati din primii ani de dupa razboi. Unii erau din fosta Uniune Sovietica si din tarile Est Europene si participau la diverse intruniri. O parte din ei veneau chiar si la seminariile publice ale Universitatii Columbia. Imi amintesc de un colonel rus crescut de mic in Romania, dar din parinti cazaci refugiati la noi in tara dupa instalarea comunismului in URSS. In tara facuse scoala de ofiteri de cavalerie si luptase in armata romana impotriva armatei rosii. Dupa razboi se refugiase in occident si a ajuns in America. Era un barbat de statura impozanta si venea la intruniri imbracat in uniforma militara de cazac si cu sabia la brau. In aceasta uniforma a fost descoperit de o firma americana de vodka si apare pe reclamele firmei. Cand l-am intalnit prima oara am avut impresia ca il cunosteam de

unde. Il vazusem pe postere afisate prin New York.

La intrunirile publice din anii 70' puteai intalni oameni si caractere diferite din toate tarile lumii. Multi dintre participanti erau refugiatii de dupa ultimul razboi mondial, dar unii erau dinaintea razboiului. Am cunoscut, de pilda, un general batran din fost armata Austriaca. Era croat si fusese atasat militar al Austro-Ungariei la Bucuresti inaintea primului razboi mondial. Ii placea sa stea de vorba cu romanii si isi amintea cu mare placere de Calea Victoriei de alta data. Cei mai multi imigranti sosisera insa dupa cel de al doilea razboi mondial. Refugiatii din tarile baltice aveau intodeauna o tinuta demna si sobra; nu acceptasera nici odata anexarea sovietica. Belorusii pe care i-am intalnit se suparau daca ii confundam cu rusii, iar cei din Azerbaigean isi afisau repulsia fata de Rusia si simpatia pentru Turcia. Am intalnit deasemenea un turc originar din Romania care sustinea ca turcii si romanii sunt singurii oameni buni din lume. Si o tinara de pe coasta dalmatiei afirma raspicat ca ne este iugoslava; e dalmata. Si spunea ca pana la bunicii ei in familie se vorbea limba dalmata. Lumea colorata care exista la New York in anii 70'a disparut; de fapt, ca sa fiu incorect politic, nu a disparut; a fost inlocuita cu alte... culori!

O mare problema cu care m-am confruntat tot timpul in America a fost limba engleza. Nu e de mirare; engleza e prima limba din lume cu un dictionar care a depasit un milion de cuvinte. Si potrivit studiilor, americanii continua sa inventeze noi cuvinte. Problema mea era insa accentul. La Universitatea Columbia am luat toate cursurile care se ofereau pentru perfectionarea limbii, ultimul fiind un curs de retorica. Proficienta in limba engleza pentru a fi admis la cursuri de specialitate era considerata pe zece nivele. Pentru a fi admis la specialitati tehnice, se cerea sa ajungi la nivelul sapte; pentru studii lingvistice trebuia sa ajungi la nivelul zece; pentru geografie aveam nevoie de nivelul

opt, nivel la care ajunsesem. La unul din cursurile de engleza l-am avut pe profesorul Alterman, care ne cerea pentru fiecare sesiune sa scriem o mica compozitie. Eu scriam din amintirile mele din tara si din pribegie si el le citea, le corecta si ma indemna sa continui sa scriu si sa incerc sa le public, cece am si facut mai tarziu.

Ultimul curs de engleza pe care l-am luat la universitate a fost deci cel de retorica, curs la care ne inscrisesem vreo 10-12 persoane. Cativa dintre noi eram straini, dar majoritatea erau tineri americani care aveau accente locale sau fiind timizi se temeau sa vorbesca in public. Cursul a fost foarte util deoarece prin natura mea si eu sunt timid, cece fusese agravat de accentul pe care il aveam si de care nu am reusit sa scap. Pentru a ne controla timiditatea si a ne afirma public, la fiecare sesiune fiecare participant se prezenta in fata clasei si tineva un mic discurs. Prelegerea trebuia sa aiba titlu, introducere, subiect, concluzii si doua minute rezervate pentru intrebari. Totul se rezuma la circa zece minute de persoana. Profesorul ne incuraja si sublinia ca nu este important daca te adresezi unei clase de elevi de scoala sau unui stadion cu mii de spectatori. Totul incepe cu tine, cu tinuta ta, si cu pregatirea pe care o faci in prealabil. Acel curs a fost esential pentru prelegerile mele de mai tarziu, tinute la inceput in fata unor tineri studenti si ulterior in fata unor ofiteri maturi si bine pregatiti.

Intr-una din zile, profesorul care predava cursul, un anglo-saxon distins si in varsta, m-a luat deoparte si mi-a spus pe un ton confidential. *Mr. Dima, d-ta ai o buna pregatire si multa experienta de viata si esti diferit de ceilalti participanti. Iti sugerez sa lucrezi asupra accentului si sa cultivi cunostintele si trasaturile pe care le ai. Lumea actuala se prabuseste, calitatea se pierde, dar oameni ca d-ta nu trebuie sa se piarda...* Mi-a vorbit in soapta de parca se temea de ceva. Se temea de fapt de viitor. Nu mi-am dat seama atunci de cata dreptate a avut. Intre timp, lumea si-a pierdut calitatea si a facut loc cantitatii; cantitate

submediocra care azi inabuse si societatea si cultura.

In octombrie 1972 decanul facultatii de Geografie mi-a trimis o scrisoare in care certifica calificarea mea pentru sustinerea examenului oral. Imi amintea totodata sa le inaintez membrilor comisiei de examinare bibliografia adusa la zi a cartilor si documentelor cercetate. Universitatea Columbia era foarte pedanta. La trecerea fiecarei trepte a studiilor te felicitau si te anunta in scris asupra evolutiei programului de doctorat. (Exemple: doua scrisori atasate pentru ilustrare).

Am sustinut marele examen oral in decembrie 1972 in fata unei comisii de cinci profesori si, fara modestie, l-am trecut cu brio. Imi amintesc ca la un moment dat toti profesorii au inceput sa se amuze amical cand explicand ceva m-am referit la...*marginea centrala a unei tari!*? Mi-am dat seama insa imediat de greseala si am ras si eu. Altfel, cred ca din cauza limitarii lingvistice, nu obtinusem cele mai bune note la cursurile luate; de fapt la un singur curs luasem nota amaxima. Totusi, la examenul oral final am excelat. Seful comisiei, decanul William Hance, m-a felicitat in numele celorlalti profesori si mi-a oferit o medalie comemorativa a universitatii; medalie pe care inca o pastrez. Am incheiat astfel o etapa importanta a studiilor si a urmat alegerea dizertatiei.

Indrumatorul meu era profesorul Robert Lewis, specializat in studii Sovietice. Facuse armata la contra-informatii militare (military intelligence) si invatase limba rusa. Acum dispunea de o alocatie de studii si cercetari acordata de fundatia Ford, calatorea des in URSS, si isi sustinea doctorantii prin mici stipendii. Eu beneficiam de vreo 15 ore de cercetare pe saptamana, ore platite din fondul mentionat si care imi prindeau foarte bine. Departamentul lucra la un studiu despre populatia sovietica si eu personal studiam migrarea interna a populatiei. Studiul a aparut in trei volume pe cand eu

terminam doctoratul si intre cercetatori mentioneaza si numele meu.

Altfel, profesorul Lewis m-a sustinut tot timpul desi uneori aveam opinii diferite. El credea, ca multi americani naivi, ca Uniunea Sovietica se va democratiza si ca nationalitatile componente vor accepta treptat sistemul sovietic asa cum europenii s-au adaptat la noile conditii din lumea noua si s-au contopit in masa anglo-americană. Eu sustineam contrariul: nationalitatile vor macina Uniunea Sovietica. Si ma miram vazand ca amandoi citeam aceleasi surse, dar fiecare intelegea cu totul altceva din cele citite. Si am mai avut un mic referendum cu el, dar care pana la urma mi-a fost de folos. Nu a acceptat sa studiez evolutia post-belica a Basarabiei ca subiect de teza, asa cum cerusem. A insistat sa studiez transformarea rural-urbana post-belica a intregii populatii Sovietice. Subiectul era vast, dar se incadra in planul de cercetare finantat de fundatia Ford. Am acceptat, dar cu conditia sa ma concentrez pe consecintele etnice ale migrarii de la tara la oras. Cercetarile au fost dificile si au necesitat doi ani, dar m-au ajutat foarte mult sa inteleg evolutia si transformarile prin care trecea fosta uniune.

Profesorul Lewis, ca de altfel toti profesorii americani, inclusiv eu cand am inceput sa predau, invita la prelegerile sale si alti lectori cu competenta de specialitate. La un moment dat Lewis a adus in vizita un profesor de la Moscova care se afla temporar la New York si care calatorise prin toata Uniunea Sovietica. Afland ca fusese si la Chisinau l-am intrebat daca intalnise romani sau moldoveni. Mi-a raspuns aparent sincer ca nu intalnise nici un „moldovean” si ca peste tot se vorbea numai ruseste. Era clar ca oficialitatile sovietice si beneficiarii sistemului traiau pe planuri diferite fata de populatia locala de parca erau pe alte planete. Din ceace citeam eu in acele zile in asa numita limba moldoveneasca, adica limba romana scrisa cu litere cirilice, se simtea clar pulsul romanesc al populatiei si nationalismul care clocotea in sufletele oamenilor. Si spiritul national a rabufnit

peste tot în fosta uniune, inclusiv în Basarabia.

Ani de zile mai târziu, după ce am publicat cartea *Bessarabia and Bukovina* și după marile rasturnări din anii 1990, Lewis m-a invitat la unul din cursurile sale. M-a primit calduros și m-a dat drept exemplu noilor săi doctoranți ca unul din foștii lui studenți devenit între timp autorul unei cărți apreciate despre o republică sovietică. După curs, am participat la o mică recepție în apartamentul său de lângă universitate unde am întâlnit și alți profesori. Cu acel prilej Lewis mi-a spus plin de satisfacție: „Ai văzut Nick, am avut dreptate când am studiat naționalitățile sovietice. Evoluția lor a dus la destrămarea URSS-ului...”

Prof. univ. Dr. Nicolae Dima,

S.U.A.

REGAL ISTORIC LA MAIA CATARGI

Grigore Stamate

La finele lunii septembrie 2025, sub înaltul patronaj al Academiei Oamenilor de Știință din România, s-au desfășurat la Maia în Ialomița, Sesiunea Internațională de Comunicări Științifice „Retrăiri istorice în veacul XXI”.

Ediția a XXI-a a fost organizată de către Filiala „Barbu Catargi” a Asociației Naționale a Cavalerilor de CLIO, cu sprijinul primăriei și al bibliotecii din localitate și a fost onorată de prezența doamnei profesor univ. dr. inginer Doina Banciu, președintele Asociației Oamenilor de Știință din România, a domnului profesor univ. dr. Adrian Alexandru Badea, a unui însemnat număr de participanți, cu deosebire istorici, profesori universitari și iubitori de istorie.

În prima parte, la sesiune, a participat și o impresionantă delegație din Țara Galilor.

Lucrările au fost moderate de către comandorul profesor univ. dr. Jipa Rotaru,

președintele filialei, de către profesorul universitar dr. Ioan Scurtu – unul dintre marii istorici contemporani – și de către profesorul Vlad Constantin.

După cuvintele de salut, sesiunea a fost repartizată în două părți: partea I, intitulată „80 de ani de la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial în Europa” și partea a II-a, intitulată „100 de ani de la înființarea Patriarhiei Române” și „100 de ani de la moartea lui Anghel Saligni”.

Partea I a fost prefăcută de lansarea unor cărți cu tematică istorică, fiind coordonată nemijlocit de către domnul inginer Ștefan Davidescu, un reputat editor buzoian, Cavaler de Clio și sponsor principal.

În deschidere, s-a prezentat comunicarea științifică, de reală valoare istorică, a renumitului istoric militar orădean Constantin Moșincat, președintele Asociației Naționale a Cavalerilor, cu tema: „80 de ani de la sfârșitul unui Calvar”, urmată de comunicarea științifică, de același nivel, a comandoului prof. univ. dr. Jipa Rotaru: „Hitler, Antonescu și Războiul din Est”.

A urmat o serie de alte 27 de comunicări extrem de importante în susținerea unor distinși istorici, ofițeri și cercetători, care, în principal, s-au axat pe subiecte cu tematică adecvată.

Între acestea, amintim lucrările „România și Marile Puteri” și „Alegerea primului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române: Miron Cristea” ale profesorului Ioan Scurtu; „80 de ani de la înfrângerea fascismului. Rolul României și implicațiile istorice” a generalului (r) prof. univ. dr. Vlad Barbu; „Un erou al Marinei Regale Române, căpitan-comandor Alexandru Dumbravă” a comandoului (r) dr. Ioan Damaschin; „Jandarmeria Română în fața Marilor provocări interbelice: de la criza de securitate la amenințări de securitate” a doamnei colonel dr. Luiza Rotaru; „Agențiile de presă transmit «La Yalta se definește Noua Ordine Postbelică a Lumii»” a doamnelor dr. Luminița și Teodora Giurgiu și „Un Pod peste Timp: Podul de la

Cernavodă” a doamnei dr. Lavinia Dumitrașcu.

În fapt, fiecare comunicare prezentată, în felul său, și-a demonstrat înaltul caracter științific și a înnobilit corespunzător prestația tuturor autorilor, bucurându-se de o largă audiență în rândul participanților. Între acestea – cel puțin pentru tinerețea susținătorilor – două lucrări au atras atenția, în mod deosebit: „Imperativul ajustării legislației românești în materia prizelor maritime la începutul celui de Al Doilea Război Mondial a drd. Oana Grigoruță” și „Escadria 48 Vânătoare în al doilea an de campanie pe Frontul de Est (ianuarie-martie 1944)”, realizată, extrem de reușit, ca poem epic, de către domnișoara locotenent de aviație drd. Laura Măliță.

Pe ansamblu, sesiunea a fost o reușită manifestare științifică, în cadrul căreia, încă o dată, au fost evidențiate rolul și importanța istoriei în existența fiecărui popor, tendințele tot mai agresive ale unora de escamotare a adevărului istoric și tot mai dese încercări de eliminare a disciplinei din sistemul românesc de învățământ, în favoarea istoriilor altor națiuni, în mare parte denaturate.

Ca o caracteristică comună sesiunilor, și de această dată, comunicările au fost incluse într-un volum realizat prin grija aceluiași devotat cavaler de Clio, domnul inginer Ștefan Davidescu.

*Grigore Stamate,
Cavaler de CLIO*

DREPTATEA LUI DUMNEZEU ȘI DREPTATEA OMULUI – ÎNTRE ABSOLUT ȘI INTERES SOCIAL

Al. Florin Țene

Problema dreptății se situează în centrul reflecției filosofice încă din Antichitate, fiind asociată atât cu ordinea cosmică, cât și cu ordinea socială. Distincția dintre dreptatea lui Dumnezeu – absolută, universală și imuabilă – și dreptatea

omului – relativă, negociabilă și legată de interesele comunității – rămâne una esențială pentru înțelegerea raportului dintre morală, religie și politică.

În dialogul *Republica*, Platon înțelege dreptatea ca o armonie între părțile sufletului și între clasele societății. Dreptatea nu se reduce la respectarea unor legi convenționale, ci reflectă o ordine ideală, derivată din lumea Ideilor. În această viziune, dreptatea absolută are o dimensiune transcendentă, apropiată de ceea ce putem numi dreptatea lui Dumnezeu: ea nu se raportează la interesul colectiv imediat, ci la binele în sine, la Adevărul etern. În contrast, legile oamenilor nu sunt decât o copie imperfectă a acestui model. Ele servesc menținerii unui echilibru social, dar rareori ating idealul platonician. Astfel, în viziunea lui Platon, dreptatea umană rămâne mai mult o proiecție pragmatică a unei dreptăți absolute.

Aristotel, în *Etica Nicomahică*, dezvoltă o concepție mai realistă. El distinge între dreptatea distributivă (repartizarea bunurilor și a onorurilor în funcție de merit) și dreptatea corectivă (restabilirea echilibrului atunci când acesta a fost încălcat). La Aristotel, dreptatea se leagă strâns de viața cetății și de menținerea unui echilibru social.

Prin urmare, în timp ce Platon visa o dreptate transcendentă, Aristotel o concepea ca virtute civică, integrată în *polis*. Aceasta se apropie de ceea ce numim „dreptatea omului” – o construcție socială orientată spre interesul comunitar. Totuși, chiar și în

această viziune pragmatică, Aristotel păstrează ideea că dreptatea este expresia unei ordini raționale, nu doar a intereselor conjuncturale.

Kant reia problematica dreptății dintr-o perspectivă modernă. Pentru el, dreptatea își are temeiul în

imperativul categoric: „acționează numai potrivit acelei maxime prin care poți voi totodată ca ea să devină lege universală.” Astfel, adevărata dreptate se întemeiază pe rațiune și pe universalitate, nu pe interese sociale.

În *Metafizica moravurilor*, Kant subliniază că dreptatea se deosebește de simpla utilitate: ea nu se măsoară prin avantajele aduse unei comunități, ci prin respectarea demnității umane și a libertății fiecărei persoane. În acest sens, dreptatea kantiană se apropie de dreptatea lui Dumnezeu, fiind orientată spre universalitate și independență de condițiile empirice. Totuși, aplicarea ei în societate rămâne supusă limitelor umane și contextului istoric.

Din confruntarea acestor trei perspective filosofice se desprinde o concluzie: dreptatea lui Dumnezeu, înțeleasă ca un principiu absolut și universal, este echivalentă cu idealul platonician al Binelui și cu exigența kantiană a universalității morale. Dreptatea omului, dimpotrivă, se aseamănă mai mult cu perspectiva aristotelică: ea este o construcție practică, necesară pentru menținerea ordinii sociale, și inevitabil marcată de interese și compromisuri.

În plan istoric, dreptatea omului a servit adesea ca instrument de guvernare și menținere a stabilității, sacrificând uneori idealul moral în favoarea interesului colectiv. Însă aspirația la o dreptate divină sau universală rămâne prezentă ca instanță critică, prin care oamenii evaluează și corectează propriile lor instituții.

Dreptatea lui Dumnezeu reprezintă măsura absolută, transcendentă și imuabilă a Binelui, asemenea Ideii platonice sau imperativului categoric kantian. Dreptatea omului, însă, rămâne ancorată în concret, supusă intereselor sociale și politice, apropiată de concepția aristotelică a justiției ca virtute civică. Între cele două se naște tensiunea fundamentală a condiției umane: dorința de a atinge un ideal absolut și

constrângerea de a trăi în limitele unui compromis social.

Problema dreptății se situează în centrul reflecției filosofice încă din Antichitate, fiind asociată atât cu ordinea cosmică, cât și cu ordinea socială. Distincția dintre dreptatea lui Dumnezeu – absolută, universală și imuabilă – și dreptatea omului – relativă, negociabilă și legată de interesele comunității – rămâne una esențială pentru înțelegerea raportului dintre morală, religie și politică.

În dialogul *Republica*, Platon concepe dreptatea ca o armonie între părțile sufletului și între clasele societății. Dreptatea nu se reduce la respectarea unor legi convenționale, ci reflectă o ordine ideală, derivată din lumea Ideilor, în special din Ideea Binelui^[1]. În această viziune, dreptatea absolută are o dimensiune transcendentă, apropiată de ceea ce putem numi dreptatea lui Dumnezeu: ea nu se raportează la interesul colectiv imediat, ci la adevărul etern. În contrast, legile oamenilor nu sunt decât o copie imperfectă a acestui model. Ele servesc menținerii unui echilibru social, dar rareori ating idealul platonician.

Aristotel, în *Etica Nicomahică*, dezvoltă o concepție mai realistă. El distinge între dreptatea distributivă (repartizarea bunurilor și a onorurilor în funcție de merit) și dreptatea corectivă (restabilirea echilibrului atunci când acesta a fost încălcat)^[2]. Spre deosebire de Platon, Aristotel nu caută un model transcendent, ci vede dreptatea ca virtute civică, integrată în viața *polis*-ului. Aceasta se apropie de ceea ce numim „dreptatea omului” – o construcție socială orientată spre interesul comunitar. Totuși, Aristotel păstrează ideea că dreptatea exprimă o ordine rațională, nu doar un compromis de moment.

Kant reia problematica dreptății dintr-o perspectivă modernă. În *Critica rațiunii practice* și în *Metafizica moravurilor*, el fundamentează dreptatea pe imperativul categoric: „acționează numai potrivit acelei maxime prin care poți voi totodată ca ea să

devină lege universală”^[3]. Astfel, adevărata dreptate se întemeiază pe rațiune și universalitate, nu pe interese sociale. Dreptatea kantiană se apropie de dreptatea lui Dumnezeu prin caracterul ei absolut și necondiționat. Totuși, aplicarea sa concretă este mereu limitată de contextul istoric și de imperfecțiunea naturii umane.

Din confruntarea acestor trei perspective se desprinde o concluzie clară: dreptatea lui Dumnezeu, înțeleasă ca principiu absolut și universal, se aseamănă cu idealul platonician al Binelui și cu exigența kantiană a moralității universale. Dreptatea omului, dimpotrivă, se înrudește cu perspectiva aristotelică: o construcție practică, necesară pentru menținerea ordinii sociale, dar inevitabil influențată de interesele colective.

Astfel, istoria dreptului și a eticii arată că oamenii creează sisteme juridice pentru a asigura stabilitatea, dar rămân mereu sub chemarea unui ideal superior, care le cere să se raporteze la o justiție divină și universală.

Dreptatea lui Dumnezeu este măsura absolută a binelui, imuabilă și transcendentă. Dreptatea omului rămâne o creație fragilă, supusă intereselor sociale și compromisurilor, dar aspiră constant spre un ideal mai înalt. Între aceste două dimensiuni se naște tensiunea fundamentală a condiției umane: dorința de a atinge perfecțiunea morală și constrângerea de a trăi în limitele unui compromis social.

Note de subsol

- [1] Platon, *Republica*, VI, 508d-509b.
 [2] Aristotel, *Etica Nicomahică*, Cartea V, 1130b-1132b.
 [3] Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*, trad. rom., Editura Științifică, București, 1982, p. 42. Vezi și *Metafizica moravurilor*, partea I, secțiunea „Doctrina dreptului”.

Bibliografie

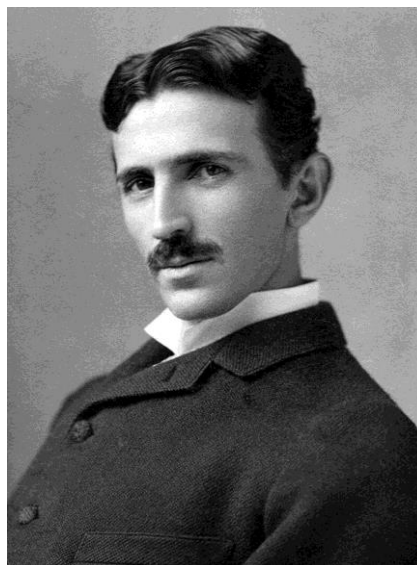
- Aristotel. *Etica Nicomahică*. Traducere de Andrei Cornea. București: Humanitas, 1998.
- Kant, Immanuel. *Critica rațiunii practice*. Traducere de Nicolae Bagdasar. București: Editura Științifică, 1982.
- Kant, Immanuel. *Metafizica moravurilor*. Traducere de Paul Drăgoi. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- Platon. *Republica*. Traducere de Andrei Cornea. București: Humanitas, 2006.
- Vianu, Tudor. *Filosofia culturii și a dreptului*. București: Editura Academiei, 1982.

Al. Florin Țene,
Cluj-Napoca

N. TESLA, NICOLAE TESLĂU

Cezarina Adamescu

Într-o lume condusă din umbră de academii secrete și arhive arse, puțini știu că geniul pe care îl numim azi Nikola Tesla s-a născut, de fapt, în România. Nu în Imperiul Austro-Ungar, nu în Croația, nu în Serbia. Numele lui adevărat? Nicolae Teslău. Un copil născut în 1856, în satul Rădești, din inima Transilvaniei.

Localitatea este situată pe malul stâng al Mureșului, la 8 km de municipiul Aiud și 36 km de municipiul Alba Iulia. În anul 1733, când episcopul Inocențiu Micu-Klein a dispus o conscripțiune în Transilvania, în localitatea Tâmpăhaza a fost recensat preotul unit Georgie. La Tâmpăhaza trăiau 27 de familii, adică vreo 105 locuitori. În localitate funcționa o biserică. Din registrul aceleiași conscripțiuni, mai aflăm că de pe fânețele parohiei se strâneau 5 care de fân.[2]

Localitatea Tâmpăhaza a fost redenumită în Rădești la mijlocul anilor 1920. Noul nume a fost ales în amintirea episcopului greco-catolic Demetriu Raduoriginar din localitate, victimă a unui atentat pus la cale de extremiști de stânga, în Senatul României. Pe Harta Iosefină a Transilvaniei din 1769-1773 (Sectio 154), localitatea apare sub numele de „Tompaháza”. În afara satului, la cca 1 km în direcție nord-est, pe

această hartă este marcat un monument cu numele „Mausoleum”.

Personalități Nicolae Teslău nu apare....

Demetriu Radu (1861-1920), episcop al Episcopiei de Lugoj (1897-1903) și apoi al celei de Oradea Mare (1903-1920), delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia 1918

Augustin Lazăr (n. 1956), jurist, procuror general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

Alexandru Fodor (1869 - 1951), medic

A venit pe lume într-o noapte de furtună, când tunetele loveau pământul cu o forță nefirească, iar moașa a spus atunci o frază care a circulat prin sat decenii întregi: „Copilu’ ăsta o să vorbească cu fulgerul.” Tatăl lui, preot ortodox și cărturar autodidact, ținea în podul casei o bibliotecă interzisă – manuscrise vechi, texte cuneiforme, hărți ale cerului și copii ale unor lucrări dispărute, atribuite lui Zalmoxis, Enoh și chiar lui Hermes Trismegistul. Într-una din aceste cărți, băiatul avea să găsească simbolurile care mai târziu vor deveni baza tru invențiile sale electrice. La vârsta de 12 ani, Nicolae construia deja dispozitive care stârneau frica în rândul sătenilor. Oamenii vorbeau că băiatul putea aprinde lămpi fără foc și că atrăgea fulgerele direct pe dealul casei părintești. Atunci a apărut „Omul Negru” – OCT. un străin cu pălărie și accent apusean, care a venit din Viena pretinzând că e profesor. A stat doar trei nopți în Rădești, apoi familia Teslău a dispărut peste noapte. Casa a ars, arhivele parohiei au fost confiscate, iar în locul lor a rămas doar un registru gol, cu filele smulse.

Ani mai târziu, în 1875, un tânăr numit Nikola Tesla apare ca student la politehnica din Graz. Vorbește sârbo-croata cu accent, dar notează formule în alfabet chirilic... și românesc. Când e întrebat despre trecutul său, devine vag: „Tatăl meu era preot... am fost dus departe... am fost ales.”

Într-o scrisoare pierdută, recuperată abia în 1997 dintr-un dosar CIA desecretizat parțial, Tesla scria: „Amintirile mele cele mai vechi

sunt cu munți verzi, o limbă pe care o aud acum doar în vis și un nume – Teslău. Mi l-au schimbat, dar nu au putut lua totul.” Ce s-a întâmplat cu adevărat?

Un document recent descoperit în arhivele Vaticanului, semnat de un cardinal român excomunicat în 1870, confirmă existența unei societăți secrete, „Ordinul Fulgerului Negru”, care răpea copii cu abilități paranormale și îi creștea în laboratoare ascunse din Europa Centrală. Unul dintre acei copii era „Nicolae T. din Carpați”, „copilul electric”.

De ce a fost ascunsă originea lui? Simplu. Pentru că puterea Carpaților – această zonă energetică unică – era cunoscută doar de inițiați. Iar geniul lui Tesla nu putea fi atribuit unui popor mic, aflat sub imperii. Așa că i-au schimbat naționalitatea, i-au falsificat dosarele și i-au scris o viață nouă. Tot ce ținea de România a fost șters.

În 1943, când Tesla moare, FBI-ul confiscă toate documentele din apartamentul lui. Unele dintre ele conțineau schițe ale unor „turnuri energetice carpatine” și trimiteri la locuri precum Sarmizegetusa, Bucegi sau Peștera Polovragi. Într-o notiță olografă, scrisese: „Acolo începe rețeaua. România e cheia.” O ființă cu mintea sa nu putea fi lăsată să spună adevărul. Așa că totul a fost îngropat sub ani de propagandă, documente false și biografii scrise la comandă. Iar „Nicolae Teslău”, copilul din Apuseni care a vorbit cu tunetul, a devenit Nikola Tesla, savantul apatrid pe care nimeni nu l-a putut controla.

Dar numele adevărat încă trăiește – în piatra dealului unde a căzut fulgerul, în manuscrisele mănăstirii și în memoria unui popor care, poate, își va aminti într-o zi că cel mai mare geniu electric al omenirii... era român.

Cezarina Adamescu
19.10 2025

LUMINA PENTRU CEI ȚINUȚI ÎN ÎNTUNERIC

Simona Mihuțiu

Se spune că strămoșii cari au murit fără de vreme, cu sânge tânăr înca-n vine, cu patimi mari în sânge, cu soare viu în patimi, vin, vin să-și trăiască mai departe în noi viața netrăită.

(Lucian Blaga)

Suntem cei ce-am fost și cei ce vom fi! Este o perenitate care își extrage seva necesară dăinuirii din spațiul în care am fost zămislți, o imprimăvărare „iar și iară” a firii trezite de încolțirea anuală a grâului pe aceeași bucată de pământ, o bucurie a înălțării când privim aceiași munți pe care îi priveau înaintașii noștri. În graiul nostru se trezește ecoul glasului lor, pentru a deveni ecou, la rându-i. Talpa noastră poartă urma pașilor lor...

Matca acestei perenități a fost satul. Poate de aceea românul l-a denumit „țară”. Aici a fost leagănul limbii române în care s-a regăsit întregul neam. Aici s-a născut veșnicia și inima-ți zvâcnește „ca și cum ar bate din pământ, de undeva”, după cum spune Lucian Blaga. Și tot aici – rezistența la „istoria” impusă de alții. „Mândria satului de a se găsi în

centrul lumii și al unui destin ne-a menținut și ne-a salvat ca popor peste veacurile de nenoroc”, remarca același Lucian Blaga. Iar în centrul existenței fiecărui sat s-a aflat credința dătătoare de speranță, biserica ortodoxă fiind un liant al românilor aflați de o parte și de alta a arcului carpatic. Carpații înșiși au devenit o coloană vertebrală a neamului românesc.

Din sat, ciobanii plecau cu oile pentru a găsi pășuni mai multe și mai bune, revenind mereu în satul natal, o transumanță care i-a purtat prin anotimpuri, prin ani, prin secole, de pe un meleag pe altul, consolidând legăturile dintre români. Negoțul, inevitabil devenea și el un purtător de informații dintr-o regiune românească

Badea Cârțan în 1899

**„Eu cerșesc lumină,
pentru cei ținuți în întuneric”
(Badea Cârțan, 1849 – 1911)**

într-alta.

Casa Memorială Badea Cârțan din Cârțișoara

Imagine: Cârțișoara

Așa se face că Gheorghe Cârțan, un copil de numai șapte ani din Oprea-Cârțișoara, mergând alături de tatăl său cu oile la păscut, întrebându-și părintele ce se află dincolo de crestele semețe ale Făgărașului și aflând că „acolo sunt români”, s-a întrebat nedumerit: „*Dar noi ce suntem? Nu suntem tot români? De ce aici nu-i tot România?*” Câtiva ani mai târziu, trecând Carpații, avea să-și exprime mirarea în fața unor păstori musceleni: „*Cine dracu a mai văzut graniță în mijlocul Țării?*”

Nu departe de Cârțișoara, Mircea cel Bătrân în anul 1391 a construit o mănăstire ortodoxă, dar care a fost incendiată de trupele austriece conduse de generalul Bukov în 1761. Călugării au fost somați să se lepede de ortodoxie, condiție necesară pentru a fi lăsați să iasă, dar niciun călugăr nu a făcut-o. Dacă această poveste o mai spun bătrânii satului și astăzi, ne putem imagina cât de răscolitoare trebuie să fi fost ea și ce răsunet

puternic putea să aibă încă, după nici o sută de ani de la întâmplare! Copilul Gheorghe Cârțan nu avea cum să nu fie impresionat de o asemenea grozăvie.

Cârțișoara apare și în actul de danie a lui Radu cel Frumos, domn al Țării Românești către unii slujbași de-ai săi din 17 mai 1473. Putem deduce că această zonă avea un filon românesc puternic.

Cine a trecut prin Țara Făgărașului a avut ocazia să observe cum, parcă dintr-o dată, munții se ridică semeți și abrupti, purtând la poalele sale satele transilvane, de o neasemuită frumusețe, unele aproape pitite prin văi sau în falduri de pădure.

Gheorghe Cârțan s-a născut în 24 ianuarie 1849, deci în timpul dramaticei revoluții, în perioada de trezire a conștiințelor naționale în rândul popoarelor europene. „*Revoluția românilor din 1848 a arătat conducătorilor monarhiei austriece cât de clocotitoare și de puternice erau forțele românismului din Ardeal*”, observă americanul Milton G. Lehrer în cartea sa „*Ardealul, pământ românesc*”. „*Nația română, conștientă de drepturile ei și de puterea ei de a valorifica aceste drepturi, devenise o amenințare pentru șubredul edificiu al monarhiei lui Franz Josef!*” continuă autorul mai sus menționat.

Bătea vântul schimbării, anunțat și de „mica unire” a Moldovei și Țării Românești sub Al. Ioan Cuza, de versurile lui Andrei Mureșanu „*Deșteaptă-te române*” care răsunau la Brașov, de întreaga emulație postrevoluționară, de unitatea de simțire care se profila deasupra Carpaților.

Austria, cu puteri slăbite, dar și realizând pericolul inherent de a se reface o Daco-Românie pe teritoriul

Daciei de altă dată, s-a văzut nevoită în 1867 să cedeze presiunilor maghiare de a proroga dualismul austro-ungar, revenirea la „sclavia milenară” a românilor, acceptând pretențiile absurde, nedrepte și nesăbuite ale Ungariei, de maghiarizare forțată a populației românești din interiorul arcului carpatic. Astfel, *„cupa (libertății) a fost aruncată la pământ chiar în clipa în care ea atingea buzele românilor”*, spune Seton Watson, un cunosător al istoriei popoarelor aflate sub stăpânirea Austro-Ungariei.

„Oligarhia maghiară, mândră de a-și fi dobândit independența față de Viena, dezvoltă idealuri imperiale pe care și le închipuia împlinite prin intoleranță, maghiarizarea forțată a românilor din imperiu”, scria și Bertrand de Jouvenel. Desigur, reacția guvernatorilor maghiari este explicabilă în contextul în care după Revoluția din 1848 estimau riscul ca populația românească majoritară a Transilvaniei să își ia soarta în propriile mâini, caz în care baronii locali își periclita hegemonia. Trebuie menționat că nu toți maghiarii îmbrățișau opțiunea agresivității etnice. Baronul Wesseleny, bunăoară, atrăgea atenția că „violența n-a fost niciodată bun sfătuitor și toate realizările care s-au sprijinit pe intoleranță s-au prăbușit ca niște jocuri de copil, la prima suflare a vântului libertății”, o profeție care și-a arătat validitatea.

La momentul instaurării dualismului austro-maghiar, Gheorghe Cârțan împlinea 19 ani și își lua destinul în propriile mâini. De mic se arătase inteligent și deschis spre cunoaștere, motiv pentru care bunica Maria îl îndemnase pe acest copil (din cei șapte ai familiei Cârțan) de a frecventa școala. Trebuie să menționăm însă că în Cârțișoara nu existau școli

românești, prima înființată de mitropolitul Andrei Șaguna în 1860 neavând un sediu la acea dată, orele ținându-se în casele oamenilor, iar cele care mai erau prin preajmă fie nu mai funcționau, fie, cum era cazul celei din Recea, aveau predare în limba maghiară sau, cum era cazul școlii de grăniceri, aveau predare în limba germană. Gheorghe auzise de la alți copii din Recea că erau pedepsiți dacă vorbeau românește, preferând în condițiile date să-și ajute părintele la stână.

La 18 ani, primind 50 de oi de la tatăl său, decide să treacă munții, iar providența i-l scoate în cale pe Ion Cotigă, băiat de subprefect, școlit, care fugise de acasă, făcându-se cioban și... dascăl ad-hoc pentru noul său prieten ardelean. Își stabilesc stâna în Bărăgan, lângă Ciulnița, în iulie 1867. La 25 de ani, Gheorghe Cârțan a ajuns să poată citi orice carte, ceea ce este absolut uimitor! Din banii câștigați din oierit își cumpăra cărți. Preferatele lui erau scrierile istorice care îi elucidau istoria propriului popor. Era fascinat de marile personalități istorice care ne-au marcat istoria: Traian și Decebal, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Avram Iancu. Despre „Cronica lui Gheorghe Șincai” afirmă că *„este mai prețioasă decât o întragă turmă de oi”*. Citește însă, orice, inclusiv legislația draconică a guvernului maghiar și își descoperă vocația culturală, configurându-se încă de pe acum visul de a își deschide o bibliotecă românească în Ardeal, pentru a „aduce lumină”, convins fiind că doar prin școală și prin carte neamul său va fi izbăvit și liber. *„Ardelenii noștri trăiesc ca niște vite, cu grumazul sub bătă, fiindcă n-au lumină, își duc amărătul lor trai de cârțițe sub pământ. N-au lumină, căci n-au învățătură și n-au învățătură fiindcă n-au cărți. Cărți le trebuie”*, spunea Cârțan.

Războiul pentru Independență din 1877 nu-l lasă indiferent pe Gheorghe Cârțan, donând, alături de Ion Cotigă, 1200 de oi Armatei Române, precum și nutrețul aferent, ei rămânând cu doar 30 și aflăm că a fost

dezamăgit de faptul că nu a fost acceptat în linia întâi a frontului.

Revenit în Ardeal, este trimis să-și efectueze stagiul militar la Zemm, lângă Belgrad și apoi în Bosnia-Herțegovina, unde învață limba germană, instrucția făcându-se în această limbă, ofițerii fiind austrieci. Învățarea limbii germane îi va prinde bine mai târziu, când avea să-și scrie petițiile către Împărat și când avea să bată drumurile austriece.

După încheierea stagiului militar revine în Transilvania cu turma sa ajunsă, grație lui Ion Cotigă, la 300 de oi. Va rămâne fără ele, plătind amenzi pentru pășunat, confiscându-i-se și bunurile. Nefăcându-i-se dreptate pe plan local, în octombrie 1882 s-a îndreptat, mergând pe jos, spre Viena, pentru a-și spune plângerile și nemulțumirile direct Împăratului. Este ajutat la redactarea primei petiții de către studenții români din Viena și o depune în 10 octombrie 1882. Ni-l putem imagina, cu îndârjirea țaranului de la munte, purtând în suflet aceeași revoltă pe care o avuseseră Horia sau Avram Iancu, bătând degeaba la porțile cancelariei mai multe zile la rând. Foarte probabil, plimbându-se pe străzile Vienei, impresionat de clădirile maiestuoase și de aerul imperial al acesteia, să fi reacționat întocmai ca mama mea atunci când a vizitat capitala Austriei: „Mamă, cât de mult ne-au furat!” Este o reacție pe care mulți dintre noi o avem în fața frumuseții și a gloriei vieneze, clădite cu sudoarea popoarelor oprimate. A cutreierat străzile Vienei, a intrat în anticariate, cumpărându-și cărți, fericit să găsească și „Cronica” lui Gheorghe Șincai.

Zece ani mai târziu, în 1892, reprezentanții românimii din Transilvania redactează textul Memorandului prin care făceau cunoscut Curții Imperiale și Europei starea de fapt a populației românești majoritare din Transilvania, deznaționalizarea acesteia, solicitând drepturi la învățământ în limba română, posibilitatea de exprimare a opiniilor în presă, schimbarea legii

electorale și dreptul de a participa la viața politică etc.

Îl regăsim pe Gheorghe Cârțan la Viena în momentul depunerii Memorandului la Curtea Imperială! Încearcă timp de două săptămâni să fie primit de Împărat, dar nu reușește să treacă de aroganța imperială. A fost arestat și expedit cu trenul la Pesta. Despre încercările lui de a ajunge la Împărat pentru a-și spune păsul, a scris pe larg un alt mare patriot, Valeriu Braniște, în articolul „*Un țaran român la Viena*”, apărut în 4 martie 1895 în ziarul „Dreptatea” pe care îl conducea. Nu este de mică importanță faptul că în aceeași lună Valeriu Braniște, este condamnat la 2 ani de închisoare și 1300 de florini amendă pentru 72 de articole definite ca „agitatoare” de către guvernul maghiar. Ani mai târziu, drumurile purtându-l de nenumărate ori la Viena, Gheorghe Cârțan avea să facă popas în Timișoara, în casa lui Valeriu Braniște.

Conștiința națională nu mai putea fi oprită. „*Credința în națiunea română era salvarea*”, subliniază acad. Ion. Aurel Pop în „Transilvania, starea noastră de veghe”. „*De acolo urma să vină mântuirea. Ridicarea națiunii se putea face prin luptă politică și prin cultură națională., iar temeiurile culturii sunt limba și istoria*”, mai scrie același autor.

Memorandiștii erau susținuți de frații lor de peste Carpați, patrioți care înființaseră cu un an înainte, în 1881, Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor, sub președinția istoricului V.A. Urechia și care a adunat toate marile spirite ale vremii.

Memorandul a fost tratat cu nepăsare de Curtea Imperială, fiind trimis Ministrului de Interne de la Budapesta. Este adus în fața Curții represive din Cluj întregul Comitet al Partidului Național Românesc, memorandiștii fiind condamnați la pedepse variind între 8 luni și 5 ani de închisoare și amenzi exorbitante. „*Din acuzatori însă, ungurii deveniră în față întregii lumi civilizate, adevărați acuzați ai acestui proces monstruos*”, scrie Milton. G. Lehrer

cu privire la acest aspect, întreaga presă europeană din afara Imperiului Austro-ungar solidarizându-se cauzei românilor transilvăneni.

Gheorghe Cârțan a fost prezent la proces. Cuvintele lui Rațiu trebuie să fi făcut o adâncă impresie ciobanului din Cârțișoara: *„Ceea ce se discută azi în fața juraților este însăși existența poporului român! Or existența unui popor nu se discută, ea se afirmă!”*

Pentru „tupeul” de a asista la procesul Memorandiștilor, Cârțan a fost și el arestat și rănit în timpul anchetei, iar după ce a fost eliberat s-a dus din nou la Viena unde, din cele afirmate de Octavian Metea, ar fi fost primit de această dată de Împărat, deși acest aspect nu pare a fi cert în alte articole scrise despre Badea Cârțan.

Visând la unitatea tuturor românilor, sanctificându-l pe Mihai Viteazul, Cârțan merge la București, se închină în fața statuii marelui domnitor român și, întinzându-și jocul pe jos, doarme vegheat de spiritul primului înfăptuitor al Unirii. Acolo îl găsește Ion Grama, ardelean ca și el, om de serviciu la Liga Culturală și îl prezintă istoricului V.A. Urechia. Simplitatea, sinceritatea, demnitatea, determinarea, caracterul și personalitatea ciobanului, la care se adăugau vaste cunoștințe cu privire la trecutul poporului său, l-au impresionat profund pe Urechia, ca de altfel pe toți cei cărora le-a fost prezentat ulterior Badea Cârțan, mari personalități ale vremii, printre care Grigore Tocilescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Ioan Slavici, George Coșbuc, I.L. Caragiale, Nicolae Iorga, Spiru Haret, Constantin Mille, I.C. Brătianu, Take Ionescu și mulți alții. Devine pentru toți, așa cum va și rămâne în istorie și în sufletele tuturor românilor, „Badea Cârțan”!

Îi impresionează și prin dorința de răspândire de carte românească în Ardeal, prin convingerea întemeiată că astfel putea ajuta la iluminarea românilor ardeleni, prin eforturile depuse pentru a obține o autorizație oficială cu acest scop. În 1886

ziarul „Tribuna” din Sibiu îi publică o scrisoare în care scrie despre strădaniile sale în acest sens, refuzate însă de autoritățile maghiare. Badea Cârțan nu s-a lăsat păgubaș, în ciuda respingerii solicitărilor sale: *„Știu eu poteca ursului care trece prin vama cucului”*, și-a zis el. A devenit unul dintre cei mai cunoscuți răspânditori de carte românească, estimându-se că a transportat peste Carpați cel puțin 250000 de cărți românești (aproape douăzeci de tone), riscându-și libertatea și chiar viața.

Badea Cârțan – „un dac a coborât de pe Columnă”

În 3 ianuarie 1896 pornește pe jos, îndreptându-se spre Roma. Purtase tainic visul de a vedea cu ochii lui Columna lui Traian despre care aflate multe, în special de la Grigore Tocilescu. La 1 februarie poposește la Viena, la „Pisica neagră”, unde se întâlnește cu studenții români. Traversând Alpii ajunge în final la Roma. A fost o călătorie de 45 de zile. Își întinde jocul și, obosit, dar cu visul devenit realitate, adoarme lângă Columnă, unde este găsit dimineața de vizitatori și de un polițist. Asemănarea frapantă a portului cu cel al dacilor de pe columnă l-a făcut pe un jurnalist italian să titreze inspirat: *„Un dac a coborât de pe columnă”*, un titlu care va fi preluat de cele mai importante cotidiane ale vremii. Badea Cârțan devenea astfel diplomatul cel mai bun al poporului său, convingând lumea occidentală de justetea cauzei românești prin demonstrarea conștiinței statorniceie dacice și a apartenenței latine simțite de un om simplu din popor, născut pe pământ transilvan.

Când eu însămi, cu ani în urmă, am vizitat Columna lui Traian la Roma, am fost scutită de plata biletului de intrare. Bătrânul italian

care vindea biletele, o meserie pe care o practica de zeci de ani, m-a întrebat de unde sunt, iar când i-am răspuns că sunt din România mi-a spus: „Urmașii celor de pe Columnă nu trebuie să plătească”. Aveam să constat că bătrânul italian cunoștea și povestea lui Badea Cârțan pe care o transmitea mai departe când i se oferea ocazia. Mi s-a părut atunci, mi se pare și acum, o solidaritate latină (bine)venită tot din partea unui om simplu, italian de această dată.

Știm că, simbolic, Badea Cârțan a dus în raniță pământ și grâu de acasă, pentru a le presăra ca „ofrandă dacică”, un gest atât de bogat spiritual și de plin de semnificații! Rodul a apărut, întreaga lume latină, de la elite culturale și politice și până la omul de rând, reverberând și susținând legitimitatea unei unități a tuturor românilor.

Îl regăsim pe fostul cioban ulterior luptând, folosind ca armă – cuvântul scris. Spre exemplu, într-o scrisoare deschisă spre publicare la ziarul „Universul” din București, concluzionează: „*Ardeleanul nu-și găsește dreptate decât atunci când s-a așternut pământul peste el. Deci trebuie să dăruim Carpații, doar atunci dreptatea se va întinde peste tot pământul Daciei*”.

Datorită presei, în scurt timp, Badea Cârțan devine foarte cunoscut, fiind primit de regele Italiei, papă și parlamentari. Cu prilejul congresului de istorie al orientaliștilor de la Roma din anul 1899, s-a propus să fie depusă o coroană din bronz la Columnă de către Badea Cârțan. Patriot, deja cult, spirit ales, deloc copleșit de figurile ilustre ale timpului, este primit cu bucurie în casele marilor cărturari, ale marilor oameni politici din România și din Europa. El devine legătura lor cu poporul, dar și a românilor cu restul europenilor.

Vizitează Parisul, Germania, unde este primit cu onor de fratele și mama regelui, dar și Iordanul și Ierusalimul, având convingerea că „*Dumnezeu este român*”. Se adresează lumii occidentale invitându-i să se solidarizeze cauzei românești: „*Să nu uitați*

ce soartă am avut noi românii, am dat piept cu popoarele năvălitoare. Dacă nu erau românii acolo unde sânt și acum, năvălitorii ajungeau și peste voi. Ați fi fost jumuliți ca oaia de către lup. Ați avut răgaz să vă cultivați, v-a fost dulce adăpostul nostru, acum este rândul vostru să ne dați o mână de ajutor, să ne întărim, să vă ajungem.”

Pe studenții români din capitalele europene îi îndeamnă: „*Să vă iubiți patria, domnilor studenți, și să nu uitați niciodată dorința de unitate națională*”.

Nu lipsește nici de la întrunirile de la Blaj sau de la alte manifestări culturale din țară care aveau caracter patriotic.

Povestea lui face înconjurul Europei, Badea Cârțan ajungând a fi foarte cunoscut. Nu întâmplător! Este fabulos și unic prin fapte și personalitate în istoria națională, dar chiar și în cea universală. Respectat atât de elite, cât și de oamenii de rând din țară și din străinătate, el nu scapă totuși de represaliile maghiare, fiind urmărit, arestat în mai multe rânduri. Consecvent credinței sale că „*sunt mai importante cărțile decât cismele lui*”, aduce cărți românești pentru „iluminarea” ardelenilor. ASTRA (la ale cărei întruniri participă constant, așezându-se cu modestie în spatele sălii) aflată în perioada de constituire a despărțămintelor, a distribuit cărțile aduse de Badea Cârțan în toate colțurile Transilvaniei, unele dintre ele ajungând până în zona Crișurilor. Pentru a le procura, Badea Cârțan bate în lung și în lat România, de la București la Târgu Jiu, de la Iași la Galați. I.L. Caragiale, Ioan Slavici, George Coșbuc, I. A. Urechia, profesori, studenți, elevi, îi donează, la rândul lor, o mulțime de cărți, ziare, reviste, manuale școlare, hărți etc. Acestea au contribuit la înființarea multor „biblioteci populare” din Tara Fagarasului, Tara Bârsei, dar și în alte zone ale Transilvaniei. Cărțile aduse abordau teme diverse, de la educația medicală, matematică, economie și legislație până la istorie, literatură română etc., Istoria i-a fost cel mai iubit domeniu, Badea Cârțan motivând: „*Când nu știi nimic de tătine-tău*

și de mumă-ta și de moșu-tău, ești orfan, ești al nimănui, credeți-mă”.

Procesul de la Brașov intentat împotriva lui, devine „un proces al cărților”, majoritatea celor găsite asupra-i în acel moment fiind arse.

„Toti românii admiră zelul si opera de înălțare a demnității naționale ce ai îndeplinit”, îi spune Ion Rațiu.

Cum să nu-l admiri? Badea Cârțan s-a sacrificat pe sine pentru cei mulți. Prins de o avalanșă, zace trei zile sub zăpadă, scăpând miraculos, dar cu sechele pulmonare serioase, care aveau să-i grăbească sfârșitul.

Gazeta de Transilvania, editată la Brașov, anunța în 11 august 1911: *„A murit Badea Cârțanu! A murit pe pământul liber al României, la Poiana Țapului, într-una din cele mai frumoase regiuni pământești, unde a fost adăpostit din mărinimia d-lui Lahovary, fostul ministru rezident la Roma”.*

Mormântul lui Badea Cârțan din Sinaia

Pe crucea mormântului său stă scris: *„Aici doarme Badea Cârțan, visînd întregirea neamului.”*

Prin formidabila personalitate care i-a fost hărăzită, prin faptele sale, a fost un apostol al cărților și al unității naționale pe care a prefigurat-o și a anticipat-o, sperînd în împlinirea ei. Nu a avut ocazia să o vadă

împlinită, dar poate că o sfințește acum cu dragostea sa de acolo, din veșnicie, pentru că îl putem numi fără teama de-a greși, un sfânt al tuturor românilor, arătându-le calea spre iluminare: credința, cartea și iubirea de neam.

Bibliografie:

1. Bălan, Lucia „Casa memorială Gheorghe Cârțan”, prezentare pe site.
2. V. Curticăpeanu, „Răspîndirea / prohibirea cărții românești în epoca dualismului austro-ungar. Badea Cârțan, rolul său în cultura românească, rev. Studii – revista de istorie, tomul 17, nr 6, ed. Academiei Republicii Populare române, 1964, pag. 1371-1391
3. Gazeta de Transilvania, nr. 175, nr LXXIV, Brașov, loi în 11 (24) August 1911, pag. 3
4. Metea, Octavian „Patriotul Badea Cârțan”. București: Editura Militară, 1972.
5. Sofronie, Mihai, „Badea Gh. Cârțan și ASTRA”, www.museulastra.com/www.cimec.ro
6. Lehrer, Milton G., „Ardealul, pământ românesc”, ed. Vicovia, 2013, ediția a II-a (ediția I publicată de „Alfabetul”, 1944)
7. Motoc, Radu, Epopeea lui Badea Cârțan, Confluente bibliologice nr. 3-4, 2007, pag. 59-86.
8. Ioan Aurel Pop, „Transilvania, starea noastră de veghe”, ed. Școala ardeleană, 2016
9. Grigore Pupăză, Badea Cârțan la Târgu-Jiu, Lucrare susținută în data de 1 Decembrie 1968, **Error! Hyperlink reference not valid..**museugorj.ro
10. Liliana Rogozea, Muzeul Badea Cârțan și cartea medicală, Istoria Medicinii, J.M.B. nr 2 / 2015
11. Seton-Watson, R.W. „A History of the Roumanians”, Cambridge University Press, 21 mai 2015 (publicat prima dată în 1934)

Simona Mihuțiu,
19 oct. 2025, Oradea

MARIA A ROMÂNIEI OMAGIU LA 150 DE ANI DE LA NAȘTERE

Dan Nicolae Poinar

Marie Alexandra Victoria de Saxa-Coburg și Gotha s-a născut la 29 octombrie 1875 la reședința familiei, de la Eastwell Park, Ashford, comitatul Kent, Anglia, fiind fiica cea mare a părinților săi Alfred Ernest Albert de Saxa-Coburg și Gotha, duce de Edinburgh și Maria Alexandrovna Romanov, mare ducesă a Rusiei, unica fiică a țarului Alexandru al II-lea al Rusiei.

Tatăl său era cel de-al doilea fiu al reginei Victoria și prințului-consort Albert. Mama sa a fost singura fiică în viață din căsătoria țarului Alexandru al II-lea al Rusiei cu Maria Alexandrovna de Hessa.

A decedat la 18 iulie 1938 la Castelul Pelișor, Sinaia. A fost principesă de coroană și a doua regină a României, în calitate de soție a principelui devenit ulterior regele Ferdinand I al României. A fost mama regelui Carol al II-lea.

Maria și-a petrecut copilăria și adolescența la Eastwell Park, reședința familiei din comitatul Kent.

S-a căsătorit la 29 decembrie 1892 cu Ferdinand I, Principele moștenitor al tronului României, încercând încă de la început și reușind să se integreze națiunii care o adoptase ca Principesă și, începând din 1914, ca Regină.

La 10 ianuarie 1893, la Sigmaringen în Germania, este celebrată căsătoria Alteței Sale Regale Marie de Edinburgh cu Alteța Sa Regală Ferdinand, Prințul de Coroană al României. Celebrarea a cuprins de fapt un număr de trei ceremonii de căsătorie: civilă, catolică (religia lui Ferdinand) și protestantă (religia Mariei).

A avut cinci copii: Carol, prinț, ulterior Rege al României, elisabeta, prințesă, ulterior Regină a Greciei, Maria, principesă, ulterior Regină a Jugoslaviei, Nicolae, prinț, ulterior membru al Regenței pe timpul minoratului Regelui Mihai, Ileana, prințesă, ulterior

Arhiducesă a Austriei și Mircea, prinț, decedat la vârsta de trei ani

A urmărit constant întărirea legăturilor dintre România și Marea Britanie, dovedind reale calități diplomatice în susținerea și apărarea intereselor României. S-a opus intrării României în Primul Război Mondial de partea Puterilor Centrale și a susținut alianța cu Antanta, în vederea susținerii de către aceasta a realizării statului național român.

Pe timpul războiului și-a însoțit soțul în refugiu în Moldova, activând ca soră de caritate în spitalele militare, activitate care a făcut să fie numită în popor „mama răniților”. În perioada Conferinței de Pace de la Paris (1919), dar și după încoronarea, alături de Regele Ferdinand, ca suverani ai României Mari (Alba Iulia, 15 octombrie 1922) a participat la o campanie diplomatică pentru recunoașterea internațională a statului român reîntregit, având întrevederi oficiale sau informale cu suveranul englez, cu președintele Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, prim-ministrul Franței, Georges Clemenceau sau cu reprezentanții de marcă ai mass-mediei europene.

În perioada Conferinței de Pace de la Paris (1919), dar și după încoronarea, alături de Regele Ferdinand, ca suverani ai României Mari (Alba Iulia, 15 octombrie 1922) a participat la o campanie diplomatică pentru recunoașterea internațională a statului român reîntregit, având întrevederi oficiale sau informale cu suveranul englez, cu președintele Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, prim-ministrul Franței, Georges Clemenceau sau cu reprezentanții de marcă ai mass-mediei europene.

Regina Maria a plecat spre Paris pe data de 1 martie 1919 cu scopul de a convinge Consiliul Suprem în ceea ce privește recunoașterea

României

Mari. https://ro.wikipedia.org/wiki/Maria_Regina_Rom%C4%83_a_Rom%C3%A2niei_-_cite_note-61

Prima întâlnire a reginei a fost cea cu Clémenceau, prim-ministrul Franței. A doua întâlnire a fost între Regina Maria și

președintele Franței, Raymond Poincaré. Acesta a decorat-o cu Legiunea de Onoare, în fața membrilor Academiei Franceze. De la Paris, Regina Maria a plecat spre Londra pentru al vizita pe regele George al V-lea, care era vărul ei. Au urmat după întrevederile cu Lloyd George, Austen Chamberlain și Winston Churchill. Înainte de a pleca spre România, Regina Maria mai face o vizită la

Paris. https://ro.wikipedia.org/wiki/Maria_Regina_a_Rom%C3%A2niei_-_cite_note-63

Ca urmare, după toate demersurile reginei, România semnează tratatul de la Saint-Germain cu Austria pe data de 10 decembrie, prin care se recunoștea unirea Bucovinei cu România. De asemenea, prin tratatul cu Ungaria de la Trianon, se recunoștea unirea Transilvaniei, Banatului și Maramureșului cu

România. https://ro.wikipedia.org/wiki/Maria_Regina_a_Rom%C3%A2niei_-_cite_note-64

Ion I.C. Brătianu avea să declare mai târziu că regina a reușit în doar câteva zile să facă ceea ce el nu a reușit în câteva luni.

Regina Maria a avut un rol central în înființarea și funcționarea Societății Mormintele Eroilor, fiind patroana sa și o susținătoare activă a demersurilor de onorare a soldaților căzuți în Primul Război Mondial

La finele Primului Război Mondial, Regina Maria a acceptat să devină înaltă patroană a societății "Mormintele Eroilor Căzuți în Război", care azi este denumită Asociația Națională Cultul Eroilor Regina Maria, care a fost înființată la 12 septembrie 1919, la inițiativa Ministerului de Război și a Patriarhiei Române. În actele de înființare se menționa că societatea funcționa sub "Înalta Ocrotire a Maiestății Sale Regina Maria". Deși Regina era președintele de onoare, conducerea executivă a fost asigurată de Mitropolitul Primat al României, Miron Cristea.

După moartea Regelui Ferdinand și venirea la putere a fiului său, Carol al II-lea (1930), acesta a reușit îndepărtarea Reginei Maria din viața politică, obligând-o practic să

trăiască într-un soi de exil intern la reședințele sale de la Balcic și Bran.

În ultimii doi ani de viață, bolnavă fiind, s-a tratat la diferite sanatorii din Europa, revenind în țară în vara lui 1938, murind la reședința sa de la Pelișor.

A cerut prin testament ca trupul să-i fie înhumat în biserica episcopală de la Curtea de Argeș, iar inima să fie păstrată într-o raclă la capela Stella Maris a reședinței din Balcic. După cedarea Cadrilaterului în 1940, inima Reginei a fost mutată la Bran.

Regina Maria a fost o iubitoare și o colecționară de artă, susținând o serie de personalități artistice și literare cu burse și bani. Este autoarea unor interesante scrieri memorialistice, precum și a unor povești și versuri pentru copii.

Personalitate complexă și puternică, Regina Maria a fost supusă unor campanii denigratoare sistematice, cele mai cunoscute fiind cele orchestrate de Puterile Centrale în Primul Război Mondial și autoritățile comuniste, în primii ani după Al Doilea Război Mondial, campanii ale căror reminiscențe mai pot fi întâlnite și astăzi.

Constantin Argetoianu, unul din criticii constanți și nemiloși ai Reginei, este și cel care reușește să sintetizeze poate cel mai bine în câteva cuvinte rolul Reginei Maria și locul pe care ea îl merită în istorie:

„Oricâte greșeli va fi comis regina Maria, înainte și după război, războiul rămâne pagina ei, pagină cu care se poate fâli, pagină care se va așeza în istorie la loc de cinste. O găsim în tranșee printre combatanți în rândurile înaintate, o găsim în spitale și în toate posturile sanitare printre răniți și bolnavi. O găsim de față la toate adunările care încercau să facă puțin bine. Nu a cunoscut frica de gloanțe și de bombe, cum nu a cunoscut teama și scârba de molimă sau nerăbdarea față de eforturile așa de des inutile, provocate de dorința ei de mai bine. Regina Maria și-a îndeplinit datoria pe toate fronturile activităților sale, dar mai presus de toate pe acela al

încurajării și ridicării moralului acelor care o înconjurau și care au trebuit să decidă, în cele mai tragice momente, soarta țării și a poporului său. Se poate afirma că, în răstimpul pribegiei noastre în Moldova, regina Maria a întrupat aspirațiile cele mai înalte ale conștiinței românești. Prin modul cum a influențat în 1916 intrarea României în război și din nou în 1918, când aproape numai datorită ei, regele Ferdinand nu a ratificat dezastruoasa pace de la București, regina s-a așezat ca ctitoriță a României întregite și ca una din cele mai mari figuri ale istoriei noastre naționale.”

—Constantin Argetoianu , *Pentru cei de mâine: Amintiri din vremea celor de ieri*

Col. ing. Dan N. Poinar,
Președinte al filialei Bihor a Asociației
Naționale Cultul Eroilor Regina Maria

DOCUMENTE

DECLARAȚIILE DOMNULUI
IULIU MANIU⁴⁹

La mijlocul evenimentelor internaționale care se derulau într-un ritm dramatic în jurul României și în special în jurul Transilvaniei, suntem datori toți aceia care am luat parte la prefacerile istorice din 1918 să arătăm punctul nostru de vedere, privitor la încercarea de a invalida sau modifica hotărârile de atunci.

Atitudinea românilor din Ardeal și Banat și a tuturor românilor de bine, nu poate fi alta decât aceia să apărăm și să păstrăm cu orice preț integritatea țării noastre.

Nu poate forma nici măcar obiect de discuție cedarea vreunei părți din teritorial nostru național și nu putem admite nici un pretext pentru a fi târâți pe tărâmul discuțiilor sau al concesiilor în ce privește hotarele noastre.

Unul din aceste pretexte este afirmațiunea că noi suntem beneficiarii favorizați ai *Tratatului de la Trianon*, pretext care nu se poate referi în nici un sens la Dobrogea, care aparține în mod esențial spațiului nostru vital și formează siguranța noastră pe viitor și care ne-a fost atribuită nu prin *Tratatul de la Trianon*, ci a devenit mult înainte parte întregitoare a țării noastre.

Faptul că situația Transilvaniei și problema hotarelor de la Vest ale țării românești se discută în legătură cu tratatele de pace încheiate la Versailles și Trianon, arată că opinia publică mondială și oamenii de stat diriguitori de astăzi nu cunosc pe deplin evoluția istorică și politică a Sud - Estului european, evoluție din care a răsărit unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat.

Unitatea uimitoare a limbii românești, conștiința națională și setea de libertate au fost la baza firească pe care s-au întemeiat aspirațiile tuturor Românilor de a realiza unitatea lor națională. Sub influența mișcării

mărețe a poporului italian pentru „Italia unită” și a poporului german pentru unirea națională a tuturor germanilor și sub înrâurirea ideilor de libertate plămădite în Franța, poporul român a luptat în mod conștient pentru înfăptuirea libertății, independenței și unității sale naționale. Suferințele lui Silvio Felico, scrisorile lui Manzzini, Fichte, luptele lui Bismark, Cavour și Garibaldi și ale atâtor martiri italieni și germani, au trezit și în sufletele noastre un răsunet puternic.

Sub influența hotărâtoare a acestui curent s-a desfășurat activitatea generației din 1848 în Principatele Române s-a săvârșit marile acte naționale ale românilor din Ardeal și Banat, care au culminat în mod logic și organic în Adunarea de la Alba Iulia.

Tratatul de la Trianon nu a creat, ci a înregistrat numai pentru lumea internațională unirea Ardealului și Banatului cu Regatul Român.

Dovadă pentru aceasta este faptul că în luna octombrie 1918, Comitetul Național al Românilor din Ardeal și Banat, a hotărât dezlipirea poporului românesc de Regatul Ungariei, iar declarațiile stabilite în această ședință au fost citite de dl. Al. Vaida Voievod chiar în Parlamentul de la Budapesta, în ziua de **13 octombrie 1918**, înainte de Armistițiul încheiat abia la **13 noiembrie 1918**. Tot înainte de Armistițiu s-a constituit Consiliul Național Român sub președinția regretatului St. Ciceo Pop, consiliu care a luat în mâinile sale conducerea efectivă a poporului român din Ardeal și Banat.

Consiliu a însărcinat pe dl. Iuliu Maniu cu conducerea afacerilor externe și militare. În această calitate s-a stabilit la Viena unde a organizat revolta regimentelor românești, în special a celor de pe front și din principalele orașe ale Monarhiei Austro - Ungare, la Viena și Praga și cu ajutorul ofițerilor români din Ardeal și Banat în frunte cu Dl. Baron A. Boieriu, col. Vlad și al col. Ilcuș și Traian Pop, a luat sub comanda sa efectivă forța militară a românilor transilvăneni.

⁴⁹ A.M.R., fond 950, M. R. Cabinetul Ministrului, dos. 724, f.32-37

Ministrul de război austriac, Dl. Steiner Stoger a recunoscut înainte de armistițiu calitatea sa de reprezentat al românilor în afacerile externe și militare și la solicitarea d-lui Maniu, i-a pus la dispoziție în acest scop, tot înainte de armistițiu, în clădirea Ministerului de război din Viena, un apartament compus din mai multe camere. Numai în Viena și în împrejurimi a concentrat peste 70.000 soldați transilvăneni. În această calitate a sa, prin Ministerul Plenipotențiar al românilor ardeleni la Budapesta, Dr. Ioan Erdely, recunoscut de guvernul maghiar, a notificat Ministrului de război ungar, că **soldații români vor depune jurământul de credință nu la autoritățile Statului maghiar, ci la Consiliul Național Român și pe steagul tricolor românesc.** Ministrul ungar s-a declarat de acord cu această hotărâre, tot înainte de Armistițiu.

Guvernul maghiar, prin Ministrul Oscar Jazi, a intrat în tratative în mod oficial cu Consiliul Național Român, chiar pe timpul negocierilor de armistițiu anglo – franco – austro - ungare, care au avut loc la Belgrad.

Pe urmă sub pavăza legiunilor și gărzilor naționale românești, organizate de noi și care au înlocuit forțele armate ale statului maghiar căzut în dezagregare, am ținut Adunarea Națională de la Alba Iulia, care a decretat pe baza dreptului de autodeterminare Unirea Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România pentru a realiza unitatea națională a tuturor românilor.

Adunarea Națională a constituit prin Consiliul Dirigent, guvernul Transilvaniei, guvern care a organizat viața românească în Dacia superioară, a făcut reforma agrară, reforma electorală și administrativă. A decretat libertăți cetățenești și drepturi democratice și a stabilit un tratament just pentru minorități. Toate acestea s-au petrecut înainte de tratatul de la Trianon.

Toate aceste uriașe prefaceri au fost desăvârșite în cea mai deplină ordine, în cadre cu total solemne, fără nici un act de

brutalitate sau de răzbunare, ceea ce constituie un titlu de mândrie pentru poporul român.

Este deci evident că unirea provinciilor românești din fostul stat ungar nu este rezultatul tratatului de la Trianon, ci al conștiinței naționale a romanilor transilvăneni și al vredniciei întregului neam românesc.

Noi românii suntem, în ceea ce privește teritoriile românești succesori de drept ai Monarhiei Austro - Ungare desființată, în aceeași măsură în care Germania, Italia și chiar Ungaria sunt succesoare pe teritoriile lor naționale moștenite de la Monarhia habsburgică și stăpânite de ele.

Noi nu am fost „favorizați” Tratatului de la Trianon și ai conferinței de Pace de la Paris, ci în unele privințe chiar neîndreptățiți ei, pentru că ni s-a fixat o linie de demarcație nedreaptă și pentru că Tratatul de la Trianon nu a respectat hotărârile de la Alba Iulia și nici cele stabilite în tratatul încheiat de România în 1916.

Rectificarea hotarelor în favoarea statului Ungar s-a făcut chiar la Trianon, rectificare pe care am primit-o de dragul păcii. Între timp procesul de disoluție al Statului ungar a continuat. S-a înstăpânit acolo regim bolșevic de care Ungaria a scăpat grație armatei române, armată care a fost primită la intrarea ei în orașele maghiare cu flori de populația lor. Armata noastră a trebuit să intre la Budapesta pentru a apăra astfel noile noastre hotare atacate de regimul bolșevic.

Întreaga Transilvanie, până la hotarele de azi înspre vest, o stăpânim în baza ființei noastre autohtone și în baza realităților etnografice. Ea formează nu numai leagănul poporalul românesc ci și cetatea de apărare a neamului nostru și care este cu 58,4% în majoritate românească. Orice ciuntire a acestui teritoriu ar însemna cea mai mare nedreptate pentru români și încălcare a tuturor considerentelor care trebuie să reglementeze așezarea și conviețuirea popoarelor într-o lume civilizată. Nu putem admite să se repete tragica întâmplare și nedreptate din Basarbia și Bucovina și

sfâșietoarele scene de acolo unde ne-au fost rupte peste două milioane de suflete românești.

Realitatea etnografică, că majoritatea populației din Transilvania stăpânită de noi este românească nu poate fi doborâtă prin existența unor enclave minoritare care, sunt efectul unor infiltrațiuni sprijinite de un regim dușman nouă tocmai cu scopul de a întrerupe continuitatea noastră geografică și etnografică și de a justifica pretențiuni asupra teritoriului nostru național.

Adânc îndurerați constatăm că din consfăturile de la Salzburg și Roma se desprinde dorința Germaniei și Italiei ca România să intre în tratative directe cu Ungaria pentru a stabili o înțelegere între statele noastre. Noi dorim o prietenească vecinătate cu Ungaria. Dorim să avem cele mai bune relațiuni cu concetățenii noștri maghiari care trebuiesc înzestrați cu depline drepturi, dar acestea nu le putem răscumpăra prin concesiuni teritoriale, pentru că noi nu deținem teritorii ungare ci numai teritorii de ale noastre pe care le-am luat în stăpânire în baza principiului unității naționale și a dreptului de autodeterminare. Teritoriile noastre naționale pe care le-a posedat Ungaria înainte de Adunarea de la Alba Iulia le-a avut în stăpânire în urma unor conjuncturi internaționale favorabile și în urma forței militare a Monarhiei habsburgice. Dovadă este faptul că îndată după prăbușirea Monarhiei habsburgice le-a pierdut și în zadar au încercat în două rânduri să le recâștige prin forța lor proprie.

Nu putem admite cu nici un preț ca în urma unor conjuncturi noi internaționale să fim despuiați din nou de aceste teritorii ale noastre și să se repete și la frontiera de Vest nedreptate ce s-a săvârșit cu Basarabia și Bucovina,

Dacă din punctul nostru de vedere încercarea dezlipirii unor teritorii din patrimoniul nostru național ar fi o nedreptate, din punctul de vedere al intereselor permanente europene ar fi o greșeală catastrofală. Ea ar avea drept

consecință o continuă turburare a păcii și a liniștii în această parte a lumii. Nimeni nu se poate lega în iluzia deșartă că Neamul românesc compus din peste 18 milioane suflete, așezat în continuitate geografică, în o unitate culturală desăvârșită și cu conștiința națională netăgăduită, va suferi în liniște dezmembrarea sa, care este ținta și singura condiție de desăvârșire a tuturor popoarelor civilizate. Nimeni nu va putea crede că poporul românesc se va resemna și va suferi în liniște ca peste patru milioane de suflete românești să fie îndepărtate din trupul națiunii și zeci de mii de kilometri pătrați să fie ruși din teritoriul național.

Este în interesul Europei întregi ca la Gurile Dunării și în puternica fortăreață a Carpaților de Est să stăpânească un popor vrednic și numeros și să fie realizat prin el un regim consolidat capabil să susțină pacea și liniștea.

Acest popor nu poate să fie decât cel românesc. La aceasta îl predestinează așezarea sa geografică, numărul său covârșitor față de celelalte popoare din Bazinul Dunării, firea sa tolerantă și aptitudinile sale culturale. El nu poate fi dezmembrat și din nou subjugat, căci ar deveni el însuși un izvor și un factor de neliniște. Este cu siguranță de prevăzut că nemulțumirea și jignirea celor 16 milioane de oameni va fi un izvor de continuă neliniște și de permanentă rivalitate între cei care vor dori să profite în folosul lor de tragedia sufletească a celor despărțiți cu forța.

Dacă enclavele minoritare din Transilvania au interese naționale ca ocrotit, aceasta țintă se poate realiza și pe altă cale, decât prin ruperea teritoriilor naționale de la patrimoniul națiunii române.

Drept concluzie se impun următoarele:

1. Ceream și pretindem respectarea hotărârilor de unire de la Alba Iulia.
2. Nu admitem înstrăinarea vreunei părți a țării și prin urmare nici diminuarea sau dezmembrarea Ardealului, a Banatului, a

Crișanei și a Maramureșului sub nici un pretext și spre nici un scop.

3. Având această hotărâre precisă și nestrămutată, protestăm în contra tratatelor începute, pentru că suntem de la început hotărâți a nu ceda teritorii, și pentru că acele ar fi considerate ca recunoaștere de drept.

4. Fiind o iluzie deșartă propunerea că problema minoritară din Ardeal se va realiza printr-un schimb de populație, nu admitem ca opinia publică românească să fie sedusă și amăgită cu o astfel de soluție ireală.

5. Trebuie să convingem pe vecinii noștri maghiari de necesitatea unor conviețuiri pașnice și că această țintă nu se poate atinge cu mijloace volnice. Trebuie să-i convingem că conaționali lor pot fi asigurați în existența și dezvoltarea lor națională deplin mulțumitoare și pe altă cale, pe care suntem gata să i-o asigurăm cu cuvenite garanții.

6. Nici un fel de sacrificiu nu poate fi prea mare pentru a ne menține onoarea, demnitatea și patrimoniul național.

Oricare descendent al celor întruniți pe câmpia Blajului în 1848 sau participanți la Adunarea Națională de la Alba Iulia, nu va consimți la ciuntirea teritoriului Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului și toți acei români care vor șovăi să stea neclintii de veghe pentru apărarea hotarelor noastre, vor fi socotiți de noi și de urmașii noștri ca dezertori pentru totdeauna condamnați.

Bădăcin, 8 august 1940
ss. Iuliu Maniu

LEONTIN (SILAGHI) SĂLĂJAN

(N. 19 iunie 1913, com. Santău, comitatul Sătmăr, Austro-Ungaria, cu numele de Leon Silaghi (Szilágyi) - d. 28 august 1966, București). Naționalitate - Maghiară. Studii civile - Școala primară; Școala de meseriași la Atelierele C.F.R. Tmișoara. Profesie- Lăcătuș.

Studii politice-Nu are. *Studii militare* - Academia Militară un curs superior special (1953). *Activitate politică* - Membru P.C. d R.(1939);

Membru al secretariatului Comitetului regional Banat al P.C.d R. (1940-1943); prim secretar al Comitetului regional de partid Satu Mare (iulie 1945); adjunct al ministrului Sănătății și prevederilor Sociale (22 aprilie 1948-24 septembrie 1949); ministru Construcțiilor (1949-20 martie 1950); Membru al C.C. al P.C.R/ P.M.R/ P.C.R (21 octombrie 1945- 28 august 1966);

Membru supleant al Biroului Politic la C.C. al P.C.R.(28 decembrie 1955-24 iulie 1965); Membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. (24 iulie 1965-28 august 1966);

Deputat în Marea Adunare Națională ales în circ. elect. Sălaj (1946-1948 și 1948-1952); Arad-Nord, regiunea Arad (1952-1957); Oradea Nord, regiunea Oradea (1957- 1961 și 1961-1966).

Cariera militară - Stagiu militar la Regimentul 3 Transmisiuni, arma geniu (1934-1936), fiind avansat sergent 16 octombrie 1935; este chemat în rândul cadrelor active ale armatei primind gradul de general maior (18 martie 1950); Șef al marelui stat Major al Armatei Române și adjunct al ministrului Forțelor Armate (20 martie 1950- 37 de ani), prim-adjunct al ministrului Forțelor Armate și Șef al Marelui Stat Major (1951 - 1954); a fost eliberat din funcție la 26 aprilie 1954; ministrul Forțelor Armate (4 octombrie 1955-28 august 1966).

Grade militare – soldat (1934-1936); general-maior (18 martie 1950); general-locotenent (2 octombrie 1951); general de armată (1959).

Decorații – Ordinul „Tudor Vladimirescu” clasa I (1966); „Ordinul Muncii” clasa a III-a (1949); Ordinul „23 August” clasa I (1959); Ordinul „Steaua Republicii Populare Române” clasa I (1963), medalia „A 40-a

aniversare de la înființarea Partidului Comunist din România” (1961).

Diverse: După stagiul militar, a lucrat ca muncitor lăcătuș la depoul C.F.R. din Oradea; Larry Watts prezintă faptul că Leontin Sălaj ar fi fost agent sovietic/cominternist; În perioada 25 mai 1949-5 februarie 1950, comisia condusă de generalul Leontin Sălăjan, ajutat de Vasile Vâlcu, a verificat toți comuniștii din armată; La 5 septembrie 1955, a aprobat ca trei generali și șapte ofițeri români să urmeze timp de doi ani cursurile Academiei Militare Sovietice “Klement E.Voroșilov” din Moscova;

În timpul revoluției ungare din 1956, Sălăjan a făcut parte împreună cu Emil Bodnăraș, Alexandru Drăghici, și Nicolae Ceaușescu din Comandamentul Național organizat pentru a împiedica orice revoltă internă posibilă în Republica Populară Română;

La 20 martie 1958, a ordonat scoaterea personalului Trupelor Radiotehnice din subordinea armei Artilerie Antiaeriană, arma Radiolocație devenind o entitate de sine stătătoare;

Aprobă achiziționarea mai multor cantități de armament și muniție din U.R.S.S., printre care și un lot de 200 de tancuri T 34/85, cu un grad de uzură de 34 %, care erau oferite gratuit;

În perioada cât a condus Ministerul Forțelor Armate, Marina Militară va fi dotată cu nouă vedete purtătoare de rachete (1962-1965);

La 14 decembrie 1962, a propus C.C. al P.M.R. și acesta a aprobat înființarea Studioului Cinematografic al Ministerului Forțelor Armate ale R.P.R.;

Urmare a propunerii lui Leontin Sălăjan, la 27 iunie 1964, Comitetul Central al P.M.R.a aprobat desființarea Direcției Superioare Politice a Armatei și înființarea Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate;

A avut probleme cu consumul de băuturi alcoolice, care potrivit generalului Ion Ioniță, i-ar fi provocat moartea prematură;

Și a botezat copilul cu numele de Ana, în ton cu numeroși alți activiști importanți ai partidului, din considerație pentru Ana Puaker;

I s-au organizat funeralii naționale la 30 august 1966; Catafalcul a fost depus, după tipic, în holul de la Sala Palatului; Zilele de 29 și 30 august au fost declarate zile de doliu național; O comisie condusă de secretarul P.C.R. Alexandru Drăghici a organizat funeraliile. În semn de prețuire a memoriei lui Leontin Sălăjan, prim-ministrul [Ion](#) Gheorghe Maurer și-a amânat cu 48 ore vizita sa în [Grecia](#); Au participat la funeralii ministrul apărării din U.R.S.S., mareșalul Rodion Malinovski, precum și miniștrii apărării din celelalte state membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia; Rămășițele sale pământești au fost înmormântate într-o criptă aflată în semicercul din jurul Monumentului eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism.

Numele Leontin Sălăjan a fost acordat unui bulevard din nou-construitele cartiere muncitorești din București (astăzi Bulevardul Nicolae Grigorescu), precum și Pieței Titan. După Revoluția din decembrie 1989, bulevardul și piața au fost redenumite; Școala Superioară de ofițeri de Artilerie Antiaeriană și Radiolocație din Brașov a primit numele de „Leontin Sălăjan”.

Monumentul ostașului român Carei - „ultima palmă de pământ românesc” eliberată în Ardeal?

Monumentul este opera sculptorului Gheza Vida și a arhitectului Anton Dâmboianu. Acest monument reprezintă și trebuie să continue să reprezinte, fără dubiu, un loc de omagiere a eroilor căzuți în cel de-al doilea război mondial, dar și în luptele pentru țară din toate timpurile. Firește, datorită amplasării, este unul din monumentele cele mai vizitate ale orașului Carei. Monumentul este înscris la poziția nr. 304, cod SM-III-m-A-05382, în „Lista monumentelor istorice”, actualizată prin Ordinul ministrului Culturii și Cultelor nr. 2314/8 iulie 2004.

Monumentul este realizat din piatră albă, cu o deschidere frontală de 18 metri, adâncimea de cinci metri și înălțimea de 12 metri. Monumentul este compus din cinci elemente cu semnificații simbolice: un cap de țăran, care inspiră demnitate și statornicie (simbolul răscoalelor țăărănești), o poartă cu încrustații asemănătoare celor care împodobesc porțile maramureșene („poarta jertfelor”), o femeie plantând o floare (simbolul reînnoirii, al vieții), chipul unui ostaș, care impresionează prin masivitatea și trăsăturile sale aspre și un obelisc asemănător turelor bisericilor maramureșene (un simbol al flăcării veșnice). Pe monument este inscripționat următorul text: „*Glorie ostașilor armatei române căzuți în lupta pentru eliberarea Patriei*”.

Amplasat în centrul municipiului, monumentul este opera sculptorului Gheza Vida și a arhitectului Anton Dâmboianu. Inaugurat în anul 1964, în prezența ministrului Forțelor Armate de atunci, Leontin Sălăjan, complexul monumental este realizat din piatră albă și are dimensiuni impresionante: deschiderea frontală de 18 m, adâncimea de 5 m și înălțimea de 12 m. Acest însemn comemorativ se compune din cinci elemente cu semnificații simbolice: un cap de țăran, care inspiră demnitate și statornicie (simbolul răscoalelor țăărănești), o poartă cu încrustații asemănătoare celor care împodobesc porțile maramureșene („poarta jertfelor”), o femeie plantând o floare (simbolul reînnoirii), chipul unui ostaș, care impresionează prin masivitatea și trăsăturile sale aspre și un obelisc asemănător turelor bisericilor maramureșene (simbolul flăcării veșnice). Pe acest obelisc este înscris următorul text: „*Glorie ostașilor armatei române, căzuți în luptele pentru eliberarea patriei*”.

Inaugurare: Gheza Vida⁵⁰ își caracteriza această operă astfel: „*Lucrarea are mai*

multe elemente simbolice, începând cu acel cap de țăran care există la capătul complexului, simbolizând răscoalele țăărănești care au fost pe aceste meleaguri. Urmează poarta jertfelor care s-au dat pentru eliberarea patriei. E țăranca ce împlântă o floare, simbolizează viața nouă care începe. Urmează soldatul eliberator care, sub forma în care e reprezentat, ilustrează un ostaș demn de menirea lui, participant activ la eliberarea Patriei. Ca punct culminant al acestui monument, am înălțat obeliscul sau flacăra veșnică, un obelisc ce seamănă cu turele bisericilor din Maramureș”.

Eram elev la școala Generală nr.3, str. Ignișului, din Carei. În Carei, ne-am mutat cu familia după colectivizare, din colonia Rpdulești, deoarece tata a refuzat să lucreze pământul într-o asemenea formă de CAP și s-a dus din 1958 la Satu Mare unde a vrut să se califice ca zidar. După o perioadă de ucenicie a aflat că orașul este „închis”, adică nici un țăran nu se putea stabili cu domiciliul în acel oraș! Așa că naveta lui pe portbagajul bicicletei prin Sânmiclăuș, Moftin, Satu-Mare a fost zadarnic. S-a reorientat spre Carei, unde a găsit un loc la CFR, lucrător la magazia și coletăria de mărfuri. Adică încărcă și descărcă coletele de mână, expediate cu vagonul poștal între diferite stații CFR. În primii ani tata a locuit în Carei cu chirie, unde a luat cu el pe cele două surori mai mari. Apoi a găsit casa din Agârbiceanu în care ne-am reunit cu toții, eu

Academiei Române. S-a născut în familia lui Iosif și Rozalia Vida, ca al optulea copil al acestora. Toți cei șapte frați dinaintea lui muriseră la vârste foarte mici, de aceea părinții i-au dat un prenume care nu mai fusese dat în familia lor (Gheza), în spiritul credinței populare că astfel vor înșela soarta și că el va supraviețui. Gheza se trage dintr-o familie românească săracă. Tatăl său a fost miner sau, după unele surse, țăran. Unii autori ortografiază numele său Gheza, alții Geza sau Gèza dar sculptorul a spus, în mai multe rânduri, clar și răspicat, că este român. Gheza Vida și-a înscris numele în istoria artei printr-o activitate cert influențată de circumstanțele socio-istorice ale epocii sale și chiar de un anume spațiu bine determinat geografic: Maramureșul natal.

⁵⁰ În ceea ce-l privește pe artistul care a realizat monumentul, Gheza Vida (n. 28 februarie 1913, la Baia Mare – d. 11 mai 1980, Baia Mare), acesta a fost un reputat sculptor, membru corespondent al

după ce terminasem cu 10 clasa I-a în Rădulești. Familie reunită în 1961.

Din acest motiv m-am strecurat tiptil spre locul de unde se auzeau chiuturile de

La Carei - Prima zi, primul coșmar.

Pentru că și mama s-a dus la Carei să aranjeze prin casă, eu am rămas în grija bunicilor maria și Dumitru, dar pentru că luna, pe 15 septembrie, începea școala am fost „îmbarcat” în căruță, alături de verișoara primară Sabina Cucului și așa am ajuns spre dupăamiază la destinație. De acasă auzeam zarvă mare pe ulița vecină.

bucurie. Flăcăii se adunase la tradiționalul meci de fotbal dintre străzi. La sfârșitul meciului, încerc să mă strecor neobservat de puștimea, asudată după alergătura după loptă, dat am fost văzut. Și atunci am luat-o pe „ulicioară”, ce nu era mai lungă decât două grădini, adică cam 100m, să nu fiu prin de ceata care gonea după mine și striga ceva ce eu nu înțelegeam. Acele urlete îmi

păraeau amenințătoare, fapt pentru care am alergat cât m-au ținut picioarele, fără să fi fost ajuns decât numai în poarta casei, unde m-am oprit. După mine și toată gașca de copii pe care i-am cunoscut: Olah Radu, copilul vecinilor din fața casei, român nativ, Petreș Erno, ungursecui, din spatele casei, frații Ionică și

Ghiță Molnar, români de la trei case distanță, ș.a. care strigau ungurește. Limba asta îmi era necunoscută, la noi în sat toți vorbeau numai românește.

„Glorie ostașilor armatei române, căzuți în luptele pentru eliberarea patriei”.

MARELE STAT MAJOR
Secret. Cons. Sup. de Apărare a Ţării
Intrarea-Secreta N. 4
1933 Luna 11 - Ziua 5

6

REGATUL ROMÂNIEI

MINISTERUL ARMATEI
MARELE STAT MAJOR - Secția 6-a -
Direcția

REFERAT
No. 2224 31 MART. 1933

SECRET

sumarul

Lucrările de îmbunătățiri ale rețelei C.F.R.

31 Martie 1933

Cu suma de 400 mii. lire este sumă o parte infimă, cu care s'ar putea începe lucrările de îmbunătățirea rețelei CFR în vederea trimiterii la mobilizare și concentrare, sunt de părere că aceasta sumă trebuie obținută negând anul acesta, prin intermediul la guvern.

Se va sugera d-lui General Șef al M. S. M.

Subșeful M. S. M.
G. L. Șef. n. Temon

1. IV. 1933

Trăgând în discuție au fost înțeles. Se pune chestiunea din nou în Cons. Sup. al Ap. Țării la care d-lui șef al M. S. M. a fost prezent pentru a + vedea ca hotărârea acestui consiliu să rămână negativă.

G. L. Șef. n. Temon

I.- În urma dispozițiilor Min. L. P. și al Comunicațiilor Regia Aut. CFR a înscris, în bugetul său pe anul 1933/34, suma de 400.000.000 lei, pentru lucrările de îmbunătățiri ale rețelei cerute de M. St. Major.

Acești cheltuieli, fiind trecuți fără aco-perire, n'a fost admisi de Min. de Finanțe.

Dir. Gen. CFR, prin adresa alăturată Nr. 26410/1933, este de părere ca Min. Ap. Naționale să intervină la Min. de Finanțe pentru a obține un credit extraordinar în acest scop.-

II.- Având în vedere că lucrările de îmbunătățiri ale rețelei - mai ales sporirea stațiilor de debarcare și lungirea stațiilor scurte -, aduc mari îmbunătățiri planului general al transporturilor de concentrare, cu onoare vi rugăm să binevoiți a supune chestiunea procurării fondurilor D-lui Ministru pentru a decide.-

Totdeauna raportăm și lucrările, ce s'ar executa în primele 20 zile de mobilizare, nu pot aduce îmbunătățiri transporturilor de concentrare, ci numai transporturilor ulterioare.

Planul transporturilor de concentrare se bazează numai pe situația reală a rețelei.-

SEFUL SECȚIEI 6-a
Colonel Șef. Avramescu

5. IV. 1933,
Chestiunea a fost soluționată în Cons. Sup. al Ap. Țării la care d-lui șef al M. S. M. a fost prezent pentru a + vedea ca hotărârea acestui consiliu să rămână negativă.

G. L. Șef. n. Temon

Șeful Biroului 3
Cristian

Șachiuș

Când o chestiune de Serviciu este examinată se întocmește un referat. Acesta va cuprinde: 1) Rezumatul chestiunii; 2) Prescripțiile legilor regulamentelor, deciziunilor ministeriale și ordinelor relative; 3) Ce fel a mai fost rezolvată; 4) Ce fel se propune; 5) Părerea șefilor craticii; 6) Avantajele și inconvenientele propunerii; 7) Măsura cea mai nimerită de luat.

OPINII – CU ȘI FĂRĂ PARDON

UNIUNEA EUROPEANA: CRIZA SI CONFUZIE

Nicolae Dima

Ideea unificării europene a fost lansată la scurt timp după cel de al Doilea Război Mondial cu scopul de a evita o nouă conflagrație. Așa cum e bine cunoscut, s-a pornit de la coordonarea pieții carbunelui și a oțelului și inițial a reprezentat o alianță economică limitată la șase state. Intențiile pareau nobile și ideea a fost bine primită de alte țări. Să ne reamintim totuși că filozoful francez Blaise Pascal ne-a prevenit încă din secolul al 17-lea că... *iadul e pavat cu intenții bune*.

Perioada postbelică a fost marcată de traume și schimbări radicale. Europa de Est a fost ocupată de URSS și comunizată. Franța și Marea Britanie și-au pierdut coloniile și odată cu ele sursele de materii prime ieftine. Omenirea s-a scindat în două tabere opuse gata să declanșeze o nouă confruntare mondială. Au urmat mari realinieri geopolitice și o evoluție economică marcată de crize. Între timp, economiile vest europene s-au refăcut, s-au consolidat și de la cooperare economică s-a ajuns la coordonare politică și eventual la Uniunea Europeană de azi. Totul pare să evolueze în mod firesc și după prăbușirea comunismului au fost invitate și țările estice să adere la Uniune. Undeva s-a comis totuși o greșeală și personal nu știu dacă a fost o simplă eroare sau un act bine premeditat...

În primăvara anului 1990 a fost organizată la Washington o reuniune restrânsă la care au fost invitați reprezentanți ai exilului din estul European și diplomați din fostele țări comuniste. Relațiile dintre refugiați și noii diplomați est europeni erau încă reci, dar în curs de ameliorare. Și îmi amintesc că de mielusei pareau la început noii diplomați români acreditați la Washington. La reuniunea respectivă se discuta viitorul Europei,

inclusiv al României. Personal, nu mai aveam entuziasmul pro-occidental pe care îl avusesem când plecasem din țară în 1968, dar rămăsese pro-american și pro-european. Și totuși în alocuțiunea mea am susținut că singura opțiune a României era să adere la Uniunea Europeană, dar am adăugat: dacă Uniunea Europeană se sinucide, se sinucide și România. În sinea mea, nu credeam că se va întâmpla, dar se pare că acolo s-a ajuns.

România a fost cooptată în UE în 2007 și până la un punct, a urmat un curs similar altor țări estice foste comuniste. Intențiile pareau bune, dar rezultatele au fost dramatice. Industria românească a fost sistematic distrusă pentru a fi "ajustată" la condițiile aderării la UE și milioane de oameni rămași someri au trebuit să plece la muncă în occident. În cursul acestui proces, Occidentul a câștigat de două ori: pe de o parte a eliminat concurența unor anumite produse românești, exportate cu precădere în lumea treia, și pe alta parte, a obținut forța de muncă, atât calificată cât și necalificată, de care începuse să aibă nevoie.

În acele zile mă gândeam că Occidentul a comis o greșeală deoarece nu a oferit un plan practic, uman și moral, de trecere de la economia de stat la economia de piață. Sau poate că l-a avut și l-a ținut ascuns, planul fiind jefuirea resurselor estice, anihilarea concurenței, și preluarea forței de muncă a regiunii. Prin această manevră strategică, Europa occidentală și-a prelungit existența și bună-starea economică cu încă o generație. România la rândul ei și-a pierdut și industria, și forța de muncă, și tineretul, și viitorul. Totul datorită unor magnati lacomi din occident, dar și cu ajutorul unor unelte oarbe din țară care și-au tradat și neamul, și patria, și conștiința. Uniunea și-a prelungit astfel existența, dar între timp a ajuns la capatul funiei. Și de data aceasta, în special după declanșarea conflictului din Ucraina, criza s-a adâncit și mai mult.

Economiile occidentale functioneaza strict pe baza de profit si nu pot prospera fara materii prime, mana de lucru si pietre de desfacere. Occidentul si-a asigurat aceste conditii favorabile imediat dupa razboi, dar de atunci si pana azi economia mondiala s-a reconfigurat iar geopolitica a modificat radical harta lumii. Seismul a inceput cumva lent, dar evenimentele din Ucraina si mai recent cele din Orientul Mijlociu au scos la suprafata falii de ruptura noi care in prezent ameninta toata omenirea. Treptat, situatia s-a agravat si a luat forme beligerante. De pilda, cele doua conducte de gaze din Marea Nordului au fost aruncate in aer si Europa occidentala a ramas fara energia cu care o alimentea Rusia. Drept rezultat, industria germana nu mai poate functiona nici normal si nici eficient. Pe de alta parte, fostele colonii franceze din Africa s-au revoltat impotriva conditiilor impuse de Paris si refuza sa mai aprovizioneze Franta cu resurse naturale ieftine, inclusiv cu uraniul necesar functionarii centralelor nucleare. Marea Britanie la randul ei a parasit UE pentru a scapa de controlul birocratic si nefast de la Bruxelles, dar s-a impotmolit in propriile ei dificultati sociale si e macinata de tulburari interne.

Nemulțumirile fata de Bruxelles cresc de la o zi la alta si sunt de natura economica, politica si in ultima faza, de natura militara. Alegerile din decembrie anul trecut din România au fost anulate nejustificat si in mod brutal. Marine Le Pen in Franta a fost eliminata la fel de brutal din cursa electorala. Polonia insista pentru reformarea institutiilor europene. Ungaria si Slovacia se pronunta ferm impotriva conflictului din Ucraina. Italia si alte tari de la Marea Mediterana se confrunta cu probleme financiare grave. De fapt, multe din aceste desfasurari au fost agravate de conflictul din Ucraina in timp ce principalele tari vest europene continua sa impinga Kievul la razboi total impotriva Rusiei. Se pare ca pentru Londra si Paris singura modalitate de a scapa de iminenta unei prabusiri interne ar fi declansarea unui razboi mondial.

In aceste conditii, Uniunea Europeana a devenit un fruct otravt care ne ameninta pe toti. In prezent, e sacrificata Ucraina, dar este posibil sa urmeze Polonia si România. Deocamdata, America ezita, dar sunt convins ca va fi atrasa si ea intr-un razboi din care putini vor spravietui. In ce ma priveste, am sustinut ca Uniunea Europeana trebuie doar reformata, dar am inceput sa ma tem ca nu mai e posibil. Interesele celor putini care ne manipuleaza sunt cu totul diferite de interesele majoritatii noastre. Manipulatorii ne vor sacrifica fara nici o ezitare pentru scopurile ascunse pe care le urmaresc. Si totusi, ma intreb: cum cred ei ca vor supravietui evenimentelor quasi-apocaliptice care ne pandesc? Si... cine sunt cei care manipuleaza Anglia, Franța si întreaga Uniune Europeana?

20 Septembrie 2025

Lumea de azi trece prin zile grele si confuze. America e nervoasa si se agita. Uniunea Europeana se confrunta cu o criza sociala iminenta si isi pune probleme de identitate, de scop si de supravietuire. Dupa ultimele alegeri, fraudate si masluite, România a fost impinsa pe o fundatura fara iesire. Oricum, cu o purtare de slujnica, tara noastra e privata de occident cu dispret si compatimire. Papusarii din umbra fac ce vor cu sorosistii pe care i-au instalat la carma tarii. Intre timp au avut loc si alegerile din republica Moldova. La acest punct le reamintesc confratilor nostri ca Eminescu, simbolul sfant al românismului, folosea cuvântul Basarabia. Zisa republica de azi este o facatura stalinista preluata de sorosisti. Eu sper totusi ca Pas-ul, sa fie doar un pas spre unirea cu România. In ce priveste integrarea in UE, o alta facatura sorosita si globalista, ramane de vazut cat timp va mai exista in actuala ei forma homo-lesbiana.

Pe plan international situatia lumii e grava. La nivelul cel mai inalt al evenimentelor, Presedintele Trump a convocat pentru prima oara in istoria recenta a Americii toti generali si amiralii tarii la o intrunire de urgenta

la baza militara Quantico din Virginia. Analistii se intreaba consternati: Dece aceasta intrunire si ce se intampla la nivel global? Este greu de raspuns, dar nu e un semn de bun augur. Trump este frustrat. Deocamdata, nici una din marile lui initiative externe nu i-a reusit. Restabilirea pacii in Ucraina ramane o iluzie si razboiul din Gaza continua si risca sa duca la ruperea tarilor arabe de Washington. Multe tari care in trecut au fost pro-americeane, precum Brazilia si unele state din Africa, curteaza din ce in ce mai mult China si Rusia. Drept rezultat Moscova lui Putin jubileaza si China lui Xi asteapta calm si isi continua ascensiunea. Timpul lucreaza in favoarea lor. Ne apropiem oare de o mare confruntare?

Presedintele Trump s-a pronuntat in favoarea pacii, dar incurajeaza pregatirile de razboi. In Ucraina, pentru a-si salva pielea si puterea, Zelinski incearca din raspuneri sa atraga tarile NATO in conflict direct cu Rusia. Deocamdata, Trump a declarat ca e dispus sa ajute Kievul sa-si recupereze teritoriile pierdute si a anuntat ca va permite Ucrainei sa foloseasca arme moderne Americane, dar numai cu aprobarea lui. In aceasta lumina, actuala intrunire militara de gradul zero din Virginia poate fi interpretata drept un act de postura si intimidare. Se va lasa Moscova intimidata in special acum dupa ultimele acorduri incheiate cu guvernele de la Beijing si Teheran?

Intre timp Israelul pregateste o lovitura impotriva Iranului, lovitura pe care o vrea fatala si in acest scop se bazeaza pe ajutorul necoditionat al Statelor Unite. America pare prudenta, dar a dispus deja trimiterea spre golful Persic a portavionului Nimitz si a puternicului grup naval care il insoteste. Alte desfasurari de ultima ora din Orientul Mijlociu nu sunt nici ele deloc bune. In urma bombardarii neasteptate a Katarului de catre Israel, tarile arabe s-au intrunit de urgenta si au ajuns la unele acorduri tulburatoare pentru Washington. Arabia Saudita, de exemplu, a incheiat o intelegere cu Pakistanul care s-a angajat ca in caz de atac israelian sa acorde Arabiei aparare nucleara.

Altfel, pentru prima oara in ultimele decenii tarile musulmane si-au unificat pozitiile si au pus Washingtonul intr-o mare dilema. Confruntat cu o posibila ruptura Arabo-Americana Presedintele Trump a declarat ca nu va permite Israelului sa anexeze Palestina si ca va media incetarea razboiului din Gaza. Care sunt insa conditiile stabilirii pacii si cum va reconcilia Washingtonul obiectivele "ireconciliabile" Arabo-Israeliene?

Se stie ca Israelul urmareste extinderea tarii si infapturirea unui Israel Mare. Arabii la randul lor cer ferm retragerea Israelului in granitele din 1948 si infiintarea unui stat Palestinian cu resedinta la Ierusalim. Va accepta Netanyahu asa ceva, or va impinge America spre o confruntare cu iz global? Se pare ca omenirea se afla pe marginea prapastiei si personal ma gandesc ca ar fi irational ca cineva sa recurga la arme nucleare. Si ma intreba retoric: vor executa comandantii militari ordinele de lansare a rachetelor nucleare? Cred ca numai Dumnezeu stie!

Revin totusi la România. Biblia spune ca Dumnezeu a facut omul in chipul si asemanarea Sa si l-a pus in centrul lumii. Pe mine Dumnezeu m-a facut român si a facut din România centrul preocuparilor mele. Traiesc in America si traiesc bine, dar daca România ar disparea, eu nu as mai avea motive sa-mi doresc sa supravietuiesc. Si ma doare faptul ca tara noastra a ajuns pe mana unor indivizi fie incompetenti, fie fara sentimente nationale. Unde e planul nostru de tara? Ce proiecte majore are România? Toate tarile au proiecte si initiative. Uitati-va la Polonia, la Slovacia, la Ungaria. Budapesta a atras investii straine majore care trebuie intelese bine de români. Personal, nu condamn Budapesta, dar ma intreb ce face Bucurestiul? Germania, de pilda, a investit masiv in Ungaria si a decis sa construiasca in tara vecina o fabrica de blindate militare.

Ungaria la randul ei investeste in Transilvania in timp ce România a fost impiedicata sa lege Ardealul de restul tarii prin auto-strazi moderne. Guvernantii nostri se dau de

ceasul morii sa arate cat de Europeni sunt, dar unde sunt soselele si caile ferate prin care sa fim legati organic de occident? Pe de alta parte, isi mai aminteste cineva de ideile si sugestiile analistului geopolitic American Samuel Huntington? Pentru el Uniunea Europeana era catolico-protestanta si se oprea la Muntii Carpati. Mai departe spre Est era un spatiu ortodox dominat de Rusia...

Budapesta a retinut sugestia lui Huntington si are un plan de tara. In consecinta, Ungaria a inceput sa cocheteze cu organizatia BRICS si in acelasi timp curteaza China si atrage noi investitii. Beijingul va construi in Ungaria una din cele mai mari uzine de automobile din Europa. Si acest lucru in timp ce industria auto europeana risca sa piarda si piata interna si piata internationala. China a investit deasemenea in realizarea caii ferate de mare viteza dintre Budapesta si Belgrad. Tot China investeste in Serbia si impreuna cu Belgradul studiaza fezabilitatea construirii unui canal navigabil din Serbia pana la Marea Mediterana in Grecia, canal care ar scurta drumul marfurilor chinezești spre Europa centrala. Va imaginati ce ar mai ramane din Dunare daca o buna parte din apele ei ar fi deviate? Si ai nostri continua sa caute motive care sa justifice anularea ultimelor alegeri...

Prof. Dr. Nicolae Dima,
30 Septembrie 2025, USA

**ELECTROPUTERE CRAIOVA, DE LA
CITADELĂ LA „MALL”**

N. Grigorie Lăcrița

„Electroputere Craiova, de la „citadelă a electrotehnicii românești” la „mallul unor multinaționale” „*«Sărac și fericit» este opiul servit (de când lumea) de cei bogați celor săraci pentru ca suferințele acestora să devină suportabile.*”

Până în anul 1990, Uzina Electroputere Craiova era cunoscută în toată țara ca o adevărată „citadelă a electrotehnicii românești”. Acum fosta Uzina Electroputere a ajuns „mallul unor multinaționale”.

Pentru cartea autobiografică pe care o am în lucru, fac o documentare și în localitatea

Lăcrița[1], în care m-am născut și în care am trăit până la vârsta de 14 ani.

Foarte multe și prețioase informații le-am obținut și le obțin de la domnul Matei Florea, cunoscut în sat ca Florea lui Ioniță Matei. O bună imagine despre modul în care s-a muncit pentru ca Uzina Electroputere Craiova să ajungă o „*citadelă a electrotehnicii românești*” mi-a fost descrisă de domnul Matei Florea, pe care o prezint în continuare.

Matei Florea s-a născut la 1 aprilie 1936, în Lăcrița. În Lăcrița a trăit toată viața, locuind la circa 100 de metri de casa părintească a subsemnatului. Și acum are o memorie foarte bună și bogată, de la dumnealui având informațiile ce urmează. Uzina Malaxa din Craiova a fost naționalizată din 11 iunie 1948, a fost trecută din proprietatea lui Nicolae Malaxa în cea a statului, primind denumirea, începând cu 1 septembrie 1949, de Uzina Electroputere din Craiova.

Începând cu anul 1950, Matei Florea a lucrat la Uzina Electroputere din Craiova. Față de domiciliul din Lăcrița, Uzina Electroputere din Craiova se află la circa 20 de km. Desculț mergea și lucra în fabrică. În sezonul cald, drumul parcurs de Matei Florea era următorul:

De acasă și până la Gara Pielești, cale de circa 4 km, mergea pe picioare, desculț, „pe poteca gării”, care era peste câmp, peste arături, prin lanurile de grâu, de porumb etc. Când se arau terenurile, poteca se făcea la loc peste arături. Se urca în tren, desculț, la gara Pielești și cobora în Craiova, la cantonul din apropierea Uzinei Electroputere.

De la canton mergea pe picioare, tot desculț, până în fabrică. În fabrică lucra la secția lăcătușărie, unde efectua operațiile de curățare prin polizare a pieselor ieșite de la turnătorie. Circa o treime dintre muncitori lucrau desculți. Muncitorii care lucrau desculți erau cei nou angajați și/sau săraci, care nu aveau bani să-și cumpere încălțăminte. După ce aceștia lucrau circa 3 – 4 luni își permiteau să-și cumpere

încălțăminte, cu atât mai mult cu cât protecția muncii începuse tot mai mult să le interzică să lucreze desculți.

Din cauza căldurii foarte mari vara, în secția de turnătorie muncitorii lucrau desculți.

La începutul iernii anului 1948, muncitorilor li s-a dat câte o pereche de bocanci și câte o pereche de salopete (inscripționate „Electroputere”), cu plata în rate, al căror preț era destul de mic și din care sindicatul suporta 50%. Muncitorii respectivi se simțeau onorați că purtau o asemenea „uniformă muncitorească”. Programul de muncă era de la 7:00 la 15:00, cu o pauză de masă, când suna fabrica, de 20 de minute, între 11:00 – 11:20. Fabrica avea o sirenă care suna așa de tare de se auzea și la Lăcrița, la peste 20 de km depărtare, fiind unul dintre elementele după care se orientau oamenii asupra orei din cauză că aceștia nu dețineau ceasuri. La întoarcerea spre casă, se parcurgea același traseu ca și la sosire, descris anterior.

Parcurgând aceste drumuri, desculț, se ajunsese ca pe tălpi să aibă o piele foarte groasă și tare (o crustă).

Alimentația.

În ceea ce privește alimentația muncitorilor din fabrică, Matei Florea a precizat că, în pauza de la ora 11:00, când își desfășeau pachetul să mănânce, la toți vedeai cam același meniu, respectiv:

- 1) vara: ceapă, usturoi, castraveți, roșii, ouă fierte, brânză, mâncare la sufertaș și mămăligă;
- 2) iarna: ceapă, usturoi, murături, mâncare la sufertaș, mămăligă și mai rar ouă fierte, brânză, șuncă și jumări.

La sufertaș (vas de aluminiu cu capac și cu mâner, în care se transporta mâncarea fluidă, care se găsea la vânzare în magazine) se lua ciorbă de urzici, de dragavei, de fasole, de cartofi etc.

Pâinea și carnea nu se vedeau în meniul muncitorilor.

Dacă în perioada 1948 – 1950 în Lăcrița mai existau încă 8 – 10 bordeie și erau numai 5 – 6 salariați, după 1960 plecau dimineața din

Lăcrița mai multe autobuze, cu peste 300 de salariați navetiști în Craiova, dintre care majoritatea lucrau la Electroputere.

Întreaga comunitate trăia tot mai mult după **crezul** conform căruia „**Avem de ales: a munci din greu și a trăi bine sau a lenevi și a trăi în sărăcie?!**”, crez care a avut ca rezultat o dezvoltare înfloritoare și rapidă a fiecărei familii și a localității în ansamblul său.

Cu asemenea țărani ca Matei Florea, luați de la sapă, de la coarnele plugului, desculți, cu îmbrăcăminte insuficientă și uzată, slab alimentați și făcuți muncitori, socialismul a realizat „Electroputere – citadelă a electrotehnicii românești”, cunoscută prin diversitatea, calitatea și performanțele produselor sale, care erau exportate în peste 100 de țări de pe toate meridianele globului.

Capitalismul colonial, care s-a instaurat în România după evenimentele din anul 1989, a transformat „**Electroputere – citadelă a electrotehnicii românești**” în „**Electroputere – mallul unor multinaționale**”. Pe cei circa 11.000 de muncitori existenți la Electroputere în 1989, cu o bună pregătire profesională, capitalismul-colonial i-a lăsat pe drumuri, cea mai mare parte dintre aceștia fiind obligați fie să se întoarcă la țară, la muncile brute, necalificate și la un nivel de trai din ce în ce mai scăzut, fie să ia calea amară a străinătății.

În loc de concluzii:

„[...]Vai, nenorocită țară, rele zile-ai mai ajuns!

A lor gheare-nfip-te-n pieptu-ți, fără milă l-au străpuns

Și-n bucăți împart, infamii, carnea ta, avutul tău!

Tot ce s-a găsit pe lume mai stricat, mai crud, mai rău,

Ăști nemernici fără suflet, fără nici un căpătâi,

Țin a tale zile-n mână, ș-a ta cinste sub călcâi.

Și călări pe tine, țară, se cred zei aceste bestii

(din poezia „Cârmacii”, de Alexandru Vlahuță)

[1] Localitatea Lăcrița aparține de comuna Robănești, județul Dolj și se află la circa 20 – 25 de kilometri de orașul Craiova.

Note N. Grigorie Lăcrița:

1. Acest articol a fost publicat de mai multe ziare, reviste și site-uri, dintre care menționez:

<https://uzpr.ro/14/12/2021/electroputere-craiova-de-la-citadela-a-electrotehnicii-romanesti-la-mallul-unor-multinationale/>

Publicat în Revistă universală de Studii Strategice Interdisciplinare și de Securitate, nr. 4(48)/2021, pg. 107.
<https://iss.ucdc.ro/revista-pdf/us48.pdf>

<https://revistedecultura.com/wp-content/uploads/2024/05/nicolae-grigorie-lacrita-volumul-iii-enciclopedia-scriitori-din-generatia-2000.pdf>

A se mai vedea și:
<https://www.agerpres.ro/economie/2014/09/09/destinatie-romania-electroputere-craiova-de-la-fabricarea-de-locomotive-la-spatiu-pentru-mall-11-07-02>

2. Articolul a fost și este apreciat, din mai multe puncte de vedere, (și) de personalități dintre cele mai diferite, dintre care prezint numai una în cele ce urmează.

*

Aprecieri

La articolul „**Electroputere Craiova, de la «c i t a d e l ă a electrotehnicii românești» la «M a l l u l unor multinaționale»**”

Curea M. Ovidiu oviduicurea@yahoo.com, Dec 11 at 5:38 PM

Pe mine de Electroputere Craiova mă leagă o amintire dureroasă.

Era prin 1993-94 și eram consilier economic la Ambasada României din Buenos Aires. Argentinienii la acea oră aveau în exploatare pe căile lor ferate, locomotive Diesel echipate cu motoare ALCO pe motorină.

Motoare ALCO pe motorină se făceau atunci la Electroputere Craiova, după o

licență americană cumpărată cu ani în urmă de la General Electric (GE).

După vânzarea licenței, GE a scos din producție motoarele respective, considerate depășite, și au demontat liniile de asamblare. Românii rămăseseră singurii producători, iar argentinienii doreau să-și renoveze întreg parcul de locomotive Diesel. Era vorba de un contract evaluat la multe zeci de milioane, dacă îmi aduc bine aminte, ceva în jur de 120 de milioane. Cum era și firesc am trimis rapid informația la Ministerul Comerțului Exterior și direct la Electroputere Craiova. Nu am primit nici un răspuns. Am revenit. Tot nimic.

Argentinienii mă întrebau de ce nu le dăm nici un răspuns. Eu ce să le fi spus? Îi duceam cu vorba de pe o zi pe alta. Tărăgăneala a durat mai bine de o lună și jumătate. Între timp, nu se știe prin ce mijloace, General Electric află de dorința argentinienilor, răscumpără de la noi licența și le trimite argentinienilor oferta de motoare ALCO. Argentinienii încheie imediat contractul cu GE care reinstalează linia de fabricație, produc și livrează la termen marfa contractată.

Felicitări pentru acest articol adevărat și emoționant! Ovidiu M. Curea, fost consilier economic la Ambasada României din Argentina.

Vazi și: <https://revistedecultura.com/wp-content/uploads/2024/05/nicolae-grigorie-lacrita-volumul-iii-enciclopedia-scriitori-din-generatia-2000.pdf>

N. Grigorie Lăcrița,
Craiova, 27.09.2025

I E R T A R E A

Miorița Săteanu

De ce să fiu iertat? De ce să iert? Pe cine și cum să iert?

Iertarea este un cuvânt complex și se referă la un sentiment de o înaltă spiritualitate, foarte dificil de conceput în mintea oamenilor, greu de exprimat prin viu grai, dar mai ales greu de înfăptuit și de dovedit, în adevăratul sens al cuvântului, pentru majoritatea oamenilor.

Vrem să fim iertați pentru că fiecare crede că întotdeauna merită să fie iertat de Bunul Dumnezeu, considerând că nu a săvârșit păcate de moarte. Astfel, chiar dacă a greșit, după ce s-a spovedit și a primit dezlegarea duhovnicului, omul se crede iertat, simțindu-se liber, descătușat de prejudecăți. Așa gândesc mulți creștini de astăzi, care știu că iertarea este atributul lui Dumnezeu – iertare primită pentru a dobândi Împărăția Cerurilor și mântuirea veșnică.

Credincioșii vin la biserică și Îi cer iertare lui Dumnezeu, dar oare au ei deschiderea și sufletul curat pentru a primi și, mai ales, pentru a fi vrednici de iertarea dăruită de El? Merită să primească iertarea dacă sunt ferm convinși că nu au greșit cu nimic? Atunci de ce cer iertare?

În conștiința fiecărui credincios s-a înrădăcinat fraza prin care se roagă: „*Și ne iartă nouă păcatele noastre, precum și noi iertăm greșelile noastre*” – în Rugăciunea Domnească *Tatăl Nostru*.

De foarte multe ori, credincioșii, dar și alți oameni, vin la scaunul de spovadă să-I ceară iertare lui Dumnezeu pentru păcate și greșeli recunoscute. Uneori vin debusolați, cuprinși de deznădejdea păcatului săvârșit, înverșunați împotriva aproapelui; alteori, cu nonșalanță și ipocrizie, spun banalități în locul greșelilor adevărate, pentru că nu înțeleg ce înseamnă sacramentul spovezii.

În perioada Postului Sfințelor Paști, întreaga creștinătate parcurge cu smerenie și evlavie Calea Sfintei Cruci, suferind și preluând durerile Mântuitorului Iisus Hristos. Este o etapă care provoacă o stare de examinare și de cercetare a comportamentului personal, în care conștiința este luminată de credință și de dorința iertării păcatelor.

De ce să fim iertat?

Este un adevăr că merităm să plătim pentru păcatele noastre. Problema este însă că plata păcatului este moartea. Dar Iisus Hristos a murit în locul nostru, din dragoste pentru noi, ca să nu murim fără Dumnezeu. Pe Cruce, El a luat asupra Sa toate păcatele

noastre, plătind pentru ele, ca să avem o cale liberă către Dumnezeu. Iisus Hristos oferă Sfintele Sale Patimi ca ispășire pentru păcatele omenirii și ne ajută pe toți să trăim o viață curată prin sfânta Sa iertare.

De ce să iert?

Pentru că trebuie să ierți ca să fii iertat! Iertarea primită pentru păcatele personale este condiționată de iertarea celor care au greșit împotriva noastră. Iertarea izvorăște din iubire și numai cine iubește știe să ierte cu adevărat. Valoarea și greutatea iubirii sunt egale cu dorința desăvârșită de a ierta.

Este greu să ierți? Oare este greu să iubești? Cele două sentimente dovedesc măsura în care sufletul este încărcat de credința în suferințele Calvarului și ale răstignirii pe Sfânta Cruce a lui Iisus Hristos.

Toți păcătuim, și totuși Dumnezeu ne iubește. Asta nu înseamnă că iubește păcatele noastre, ci că ne iubește pe noi. De fapt, El iubește atât de mult omenirea încât a făcut posibilă apropierea noastră de Dumnezeu prin sacrificiul Fiului Său, Iisus Hristos.

Dumnezeu ne iubește pe noi, creștinii, și pe toți oamenii, necondiționat. Pentru El, fiecare om este important, indiferent de vârstă, rasă, naționalitate, aspect exterior, stil de viață sau credință religioasă. Aceasta dovedește dorința lui Dumnezeu ca oamenii să trăiască în comuniune, având compasiune și milă față de cei nevoiași și suferinzi ori față de cei care se confruntă cu mari probleme de viață.

Iubirea oferă puterea de a dăruia iertare celui care a provocat suferință și deznădejde. Iertarea este un act de conștiință, dar mai ales un act de credință în sacrificiul lui Iisus Hristos pentru păcatele și greșelile omenirii.

Iertarea trebuie exprimată prin cuvinte, prin gesturi și printr-un comportament de prețuire față de cel considerat vinovat. *Cuvântul magic IARTĂ-MA* trebuie spus din pură convingere, izvorând ca un vulcan din suflet.

IARTĂ-NE, DOAMNE! – trebuie să cerem iertare tuturor celor față de care am greșit cu vorba, cu gândul, cu faptele, cu ura. *DOAMNE, TE ROG, IARTĂ-Î!* – trebuie să-i iertăm pe toți cei care au greșit față de alții, cu vorba, cu gândul, cu faptele rele. *SFÂNTĂ TREIME* – prin care cerem iertare și prin care dăruim iertare tuturor.

Trebuie eliminat din suflet acel mugur care întruchipează ura, supărarea și neputința de a uita greșelile aproapelui. A rămâne în ură față de cineva înseamnă că inima nu este deschisă pentru aproapele, iar într-o astfel de inimă nu poate locui Dumnezeu.

Refuzul de a ierta zguduie din temelii credința, smerenia și dorința de îndreptare. În zilele noastre, a fi smerit nu înseamnă a te lăsa călcat în picioare și a-ți pierde demnitatea de creștin. Este un gând răspândit că smerenia ar fi o umilință de prisos. Însă Cel care S-a smerit pe Cruce, cu mâinile și picioarele străpunse de cuie și cu sulița în coastă, ne-a arătat adevărata smerenie – dumnezeiască și izbăvitoare.

Atunci când greșim față de cineva, ne cerem iertare pentru a restabili relația cu acea persoană. Iertarea nu se obține pentru că vinovatul ar merita-o. Nimeni nu merită iertarea. Ea este un act de dragoste, îndurare, milă și har. Iertarea este decizia de a nu mai ține nimic împotriva aproapelui, în ciuda răului săvârșit.

Este foarte important să credem în Sfintele Taine, să avem puterea credinței, să primim cu adevărat iertarea, binecuvântarea, mila și dragostea lui Dumnezeu, pentru a dobândi singura Cale de a-L cunoaște pe Dumnezeu, de a ne însuși Adevărul și de a trăi Viața.

ing. MIORIȚA SĂTEANU

vice președinte Uniunea Județeană a Pensionarilor,
Cetățean de onoare al Municipiului Oradea, Membră
în Forumul Ecumenic al Femeilor Creștine din
România, Membră în Parlamentul Seniorilor din
România

„MINUNILE DUMNEZEIEȘTI”,

DESCRIBE ÎN BIBLIE CA „NAȘTERI MIRACULOASE”, AR FI FOST „OPERA UNOR EXTRATERESTRI”

N. Grigorie Lăcrița

1. Precizări preliminare

Pe perioada Vechiului Testament, femeile unora dintre cele mai importante personaje biblice, care erau **sterpe**, au reușit să nască, unele chiar la bătrânețe, inclusiv gemeni, numai prin „**nașteri miraculoase**”, adică numai „**prin intervenția lui Dumnezeu**”, „**prin câte un divin implant intrauterin**”.

Mii de ani s-a crezut că asemenea „**minuni**”, fie de nașteri din femei **sterpe**, unele chiar **la o vârstă înaintată**, fie din **fecioare** (din fete virgine) nu vor mai avea loc niciodată.

Numai că, **în zilele noastre**, au loc nașteri frecvente, ca ceva obișnuit, atât din femei **sterpe**, unele chiar **la o vârstă înaintată**, cât și din **fecioare** (din fete virgine).

Astăzi, acest proces, în care fertilizarea se produce în afara corpului femeii, după care, ulterior, embrionul uman rezultat este transferat în uterul „**mamei surrogat**”, numită și „**mamă purtătoare**”, este frecvent utilizat în întreaga lume și poartă denumirea de „**fertilizare în vitro**”, în care, nici „**mama purtătoare**”, și cu atât mai mult „**nici soțul acesteia**” (dacă are soț), nu au nicio legătură genetică cu copilul astfel născut.

Fertilizarea in vitro este un proces prin care spermatozoidul bărbatului, fecundează ovulul femeii în laborator, unde se formează embrionul uman, după care acesta este transferat în uterul „**mamei surrogat**”, numită și „**mamă purtătoare**”.

A nu se confunda „fertilizarea in vitro” cu „**inseminarea artificială**”, la care sperma este introdusă în uter, unde concepția are loc relativ natural.

Deci, acele nașteri, menționate în Biblie, ca „**nașteri miraculoase**”, adică nașteri care au avut loc „**prin intervenția lui Dumnezeu**”, în zilele noastre își găsesc corespondent în „**nașteri prin fertilizare in vitro**”, practicate ca ceva obișnuit în întreaga lume.

De reținut faptul că, în perioada Vechiului Testament, infertilitatea era considerată un blestem.

Deosebit de important este a se reține și faptul că, descendenții biblici, născuți din femeile *sterpe*, în general *la bătrânețe*, când nici ele și nici soții lor nu mai aveau nicio speranță să mai poată lăsa urmași, au fost cu toții (1) numai de sex masculin și (2) numai „personaje din planul divin de mântuire a neamului omenesc”.

O precizare aparte se impune cu privire la *cea mai cunoscută naștere miraculoasă*, „*o minune a minunilor*”, care a avut loc „*prin intervenția lui Dumnezeu*”, respectiv *cea a nașterii Domnului Iisus Hristos*, naștere care este unică pentru că El s-a născut din fecioară, singura de acest fel menționată în toată Biblia.

În cele ce urmează se prezintă exemplele, din Biblie, de nașteri, care au avut loc în urmă cu între 2.000 și aproape 4.000 de ani, „*prin minuni Dumnezeiești*”, „*prin divine implanturi intrauterine*”.

Descoperirile științifice din ultimul timp au demonstrat faptul că „*minunile Dumnezeiești*” descrise în Biblie, prin „*nașteri miraculoase*”, în prezent sunt realizate prin practici medicale curente, ca ceva obișnuit, iar conform unor puncte de vedere, în trecutul îndepărtat, în urmă cu circa 2.000 până în jur a 3.700 de ani, acestea ar fi fost opera unor *extraterestri*, „*prin implanturi intrauterine*” *făcute de aceștia*.

2. Exemple, din Biblie, de nașteri, „*prin intervenția lui Dumnezeu*”

2.1. În perioada Vechiului Testament

2.1.1. Sarra, *stearpă*, de 90 de ani, soția lui Avraam, de 100 de ani, a născut pe Isac.

În Facerea⁵¹ 11:30;17:17,19;18:11-14;21:1-3 se relatează cum Sarra (numită în unele biblii Sarai), *stearpă*, de 90 de ani, soția lui Avraam, de 100 de ani, a născut „*Prin intervenția lui Dumnezeu*”, adică „*printr-*

un divin implant intrauterin”: „**Și a zămislit Sarra și a născut lui Avraam un fiu la bătrânețe**, la vremea arătată de Dumnezeu. Și a pus Avraam fiului său, pe care i-l născuse Sarra, numele **Isaac**.” (Facerea 21:1-3).

Avraam care, după cronologii prezumtive, a trăit 175 de ani, între circa 2150 - 2000 î.Hr., *este considerat strămoșul poporului evreu*.
Facerea 11:30:

„³⁰**Sarai însă era stearpă și nu năștea copii.**”

Facerea 17:17,19: „¹⁷Avraam a căzut atunci cu fața la pământ și a răs, zicând în sine: «E cu puțință oare să mai aibă fiu cel de o sută de ani? Și **Sarra cea de nouăzeci de ani** e cu puțință oare să mai nască?»

„¹⁹Iar Dumnezeu a răspuns lui Avraam: «Adevărat, însăși Sarra, femeia ta, îți va naște un fiu și-i vei pune numele Isaac și Eu voi încheia cu el legământul Meu, legământ veșnic: să-i fiu Dumnezeu lui și urmașilor lui.[...]»”.

Facerea 18:11-14:

„¹¹Avraam și Sarra însă erau bătrâni, înaintați în vârstă, și Sarra nu mai era în stare să zămislească.

¹²Și a răs Sarra în sine și și-a zis: «Să mai am eu oare această mângâiere acum, când am îmbătrânit și când e bătrân și stăpânul meu?».

¹³Atunci a zis Domnul către Avraam: «Pentru ce a răs Sarra în sine și a zis: ««Oare cu adevărat voi naște, bătrână cum sunt?»»

¹⁴Este oare ceva cu neputință la Dumnezeu? La anul pe vremea aceasta am să vin pe la tine și Sarra va avea un fiu!».”.

Facerea 21:1-3:

„¹Apoi a căutai Domnul spre Sarra, cum îi spusese, și **i-a făcut Domnul Sarrei, cum îi făgăduise.**² **Și a zămislit Sarra și a născut lui Avraam un fiu la bătrânețe**, la vremea arătată de Dumnezeu.³ Și a pus Avraam fiului său, pe care i-l născuse Sarra, numele **Isaac**”.

În biblie, **Isaac** este „*un personaj din planul divin de mântuire a neamului omenesc*”,

⁵¹ Prima carte din Biblie, în unele Biblii se numește „**Facerea**”, iar în altele se numește „**Geneza**”.

născut din patriarhul Avram, considerat de evrei ca fiind strămoșul lor.

Prin însăși implantul divin intrauterin făcut Sarrei, Isaac a fost conceput pentru a fi tatăl celor 12 familii.

2.1.2. Rebeca, stearpă, soția lui Isaac, a născu pe Isav și pe Iacov.

În Facerea 25:21-26, se relatează cum Rebeca, soția lui Isaac, născut și el tot prin intervenția lui Dumnezeu, era stearpă, dar „*printr-o minune Dumnezeiască*”, adică „*printr-un divin implant uterin*”, a reușit să nască pe Isav (Esau) și pe Iacov (Iacob). Facerea 25:21-26:

„21. Și s-a rugat **Isaac** Domnului pentru **Rebeca**, femeia sa, că **era stearpă; și i-a auzit Domnul și femeia lui Rebeca a zămislit**.

22. Dar copiii au început a se zbate în pântecul ei și ea a zis: «Dacă așa au să fie, atunci la ce mai am această sarcină?» Și s-a dus să întrebe pe Domnul.

23. Domnul însă i-a zis: «În pântecul tău sunt *două neamuri și două popoare* se vor ridica din pântecul tău; un popor va ajunge mai puternic decât celălalt și cel mai mare va sluji celui mai mic!»

24. Și i-a venit Rebecăi vremea să nască și iată erau **în pântecul ei doi gemeni**.

25. Și cel dintâi care a ieșit era roșu și peste tot părșos, ca o pielică, și i-a pus numele **Isav**.

26. După aceea a ieșit fratele acestuia, ținându-se cu mâna de călcâiul lui Isav; și i s-a pus numele **Iacov**. Isaac însă era de șaizeci de ani, când i s-au născut aceștia din Rebeca.”

În unele biblii **Isav** este numit **Esau**, iar **Iacov** este numit **Iacob**. În biblie, și Isav, și Iacov, sunt „personaje din planul divin de mântuire a neamului omenesc”. fiind nepoții patriarhului Avram, considerat de evrei ca fiind strămoșul lor.

Două neamuri și două popoare. Un înger i-a descoperit Rebecii ceva din viitorul celor doi fii care aveau să se nască curând. Se pare că ei se luptau încă din burta Rebecii deja

pentru supremație. Prezicerea îngerului avea să se împlinească în istoria de mai târziu a urmașilor lui Esau și ai lui Iacov, **edomiții** și **izraeliții**. Aceste două națiuni surori au fost întotdeauna vrăjmașe, Iacov (**care, ulterior, a primit numele de Israel**) dovedindu-se de obicei mai puternic dintre cei doi, dovada fiind că David i-a subjugat pe edomiți.

2.1.3. Rahela, stearpă, una din cele două soții lui Iacov, a născut pe Iosif și pe Benjamin. Aceste nașteri sunt descrise în Facerea 29:31;30:1-24;32:28;35:10-12;35:21-26;46:19.

Iacov, fiul lui Isaac, și nepotul lui Avram, a avut două soții, pe Lea și pe Rahela. Lea a născut 4 copii, după care, văzând că nu mai face copii „a luat pe roaba sa Zilpa și a dato lui Iacov de nevastă.” (Genesa 30:9).

Ulterior Lea a mai născut 2 băieți și o fată.

Rahela, cealaltă soție a lui Iacov, **era stearpă**. Rahela, văzând că nu face copii, pe care și-i dorea foarte mult, a dato pe roaba sa Bilha lui Iacov să se culce cu ea și să-i facă copii. Așa a născut Bilha pe Dan și pe Neftali. Dar Dumnezeu „și-a adus aminte de Rahela, a ascultat-o, și a făcut-o să aibă copii”, născând (cum altcumva decât „*printr-un divin implant intrauterin*”), pe **Iosif** și pe **Beniamin** (Facerea 30:22-24; 35:24:46:19), și ei „*personaje din planul divin de mântuire a neamului omenesc*”.

Iacov (fiul lui Isaac, și nepotul lui Avram), **numit în unele biblii Iacob, care, ulterior, a primit numele de Israel** (Facerea 32:28; 35:10), **a avut doisprezece fi** (Facerea 30:1-24; 35:21-26), **din aceștia provenind cele 12 triburi / seminții a lui Israel, respectiv întreg poporul evreu** (Facerea 35:10-12;35:22).

2.1.4. Soția lui Manoah, stearpă, a născut pe Samson. Cartea judecătorilor 13:2-3;24: „² Era un om în Țorea, din familia daniților, care se chema **Manoah**. **Nevastă-sa era stearpă și nu naștea**.

³ Îngerul Domnului S-a arătat femeii și i-a zis: «**Iată că tu ești stearpă și n-ai copii, dar vei rămâne însărcinată și vei naște un fiu.**»²⁴ **Femeia a născut un fiu** și i-a pus

numele **Samson**. Copilul a crescut și Domnul l-a binecuvântat.”.

Samson a fost un judecător evreu (în secolul al XII-lea î.Hr.), înzestrat cu o forță herculeană. Trădat de Dalila, care era filisteană, i s-a tăiat părul, sursa forței sale și a fost predat filistenilor, care l-au orbit. Revenindu-i puterile, el se răzbună, dărâmand pilaștrii templului filistean în interiorul căruia petreceau 3.000 de oameni și omorându-i astfel pe toți, dar pierind și el sub dărâmături.

2.1.5. Ana, stearpă, una din cele două soții lui Elcana, a născut pe profetul Samuel. Un alt exemplu de „*naștere printr-o minune Dumnezeiască*”, „*printr-un divin implant intrauterin*”, este cel pe care ni-l oferă mișcătoarea istorie a nașterii profetului Samuel, descrisă în Biblie în Cartea întâia a lui Samuel 1:1-2;1;11;1:19-20 (sublinierile îmi aparțin): „¹ Era un om din Ramataim-Țofim, din muntele lui Efraim, numit Elcana, fiul lui Ieroham, fiul lui Elihu, fiul lui Tohu, fiul lui Țuf, efratit.

² El avea două neveste: una se numea Ana, iar cealaltă Penina. Penina avea copii, dar Ana n-avea.”

„¹¹ Ea a făcut o juruință și a zis: «Doamne Dumnezeul oștirilor! Dacă vei binevoi să cauți spre întristarea roabei Tale, dacă-Ți vei aduce aminte de mine și nu vei uita pe roaba Ta și dacă vei da roabei Tale un copil de parte bărbătească, îl voi închina Domnului pentru toate zilele vieții lui, și brici nu va trece peste capul lui.»”

„¹⁹ S-au sculat dis-de-diminează și, după ce s-au închinat până la pământ înaintea Domnului, s-au întors și au venit acasă la Rama. Elcana s-a culcat cu nevasta sa Ana, și Domnul Și-a adus aminte de ea.

²⁰ Când i s-au împlinit zilele, **Ana a rămas însărcinată și a născut un fiu, căruia i-a pus numele Samuel** «căci», a zis ea, «de la Domnul l-am cerut.»”

Samuel este unul din cei mai mari prooroci ai poporului Israel. (1Samuel 1:10, 11, 20).

2.1.6. O femeie sunamită, stearpă, cu bărbatul bătrân, a născut un fiu.

Un alt exemplu de „*naștere printr-o minune Dumnezeiască*”, este cel pe care ni-l oferă relatările din biblie, în „Cartea a patra a Regilor” (numită în unele biblii „2 Împărați”), despre **prorocul Elisei** care, voind sa-i răsplătească femeii sunamite pentru ospitalitatea ei, îl roagă pe Dumnezeu să-i dăruiască acesteia un fiu, ceea ce se va și întâmpla, în ciuda faptului că femeia care nu avea nici un copil, (1) avea bărbatul bătrân, și (2) se îndoia de cuvântul prorocului Elisei.

Cartea a patra a Regilor 4:14-17: „¹⁴Zis-a iarăși Elisei către Ghehazi: «Atunci ce să-i fac?» Iar Ghehazi a răspuns: «Iată, **n-are nici un copil și bărbatul ei este bătrân**».

¹⁵Și a zis Elisei: «Cheam-o încoace!» Și a chemat-o și ea a stat în ușă. ¹⁶Iar Elisei a zis: «**La anul pe vremea asta vei ține în brațe un fiu**». Ea a răspuns: «Nu, omule al lui Dumnezeu și stăpânul meu, nu amăgi pe roaba ta!»

¹⁷**Dar femeia aceea a zămislit și în anul următor, chiar pe vremea aceea, a născut un fiu, după cum îi spusese Elisei.”**

2.2. În perioada Noului Testament

2.1.7. Elisabeta, stearpă, soția lui Zaharia, a născut pe **Ioan Botezătorul**. Biblia ne relatează cum Ioan Botezătorul, „*vestitorul și botezătorul lui Iisus*”, cel care este numit de Iisus „*cel mai mare dintre cei născuți din femei*”, cel pe care Biserica Creștină îl cinstește ca pe „*cel mai mare dintre sfinți*” (având nu mai puțin de 3 sărbători dedicate lui), a fost născut tot „*printr-un divin implant intrauterin*”.

Evangelhia după Luca 1:5,7,13,15-17,24,36,41,57,63: ⁵În zilele lui Irod, împăratul Iudeii, era un preot numit **Zaharia**, din ceata lui Abia. Nevasta lui era din fetele lui Aaron, și se chema **Elisabeta**.

⁷N-aveau copii, pentru că **Elisabeta era stearpă; și amândoi erau înaintați în vârstă**. ¹³Dar **îngerul i-a zis**: „Nu te teme, Zahario; fiindcă rugăciunea ta a fost ascultată. **Nevastă-ta, Elisabeta, îți va naște un fiu, căruia îi vei pune numele Ioan**.²⁴ Peste câțva timp, **Elisabeta**, nevasta

lui, **a rămas însărcinată** și s-a ținut ascunsă de tot cinci luni. „Căci”, zicea ea,

³⁶ Iată că Elisabeta, rudenia ta, a zămislit și ea un fiu **la bătrânețe**; și ea, căreia i se zicea **stearpă**, este acum în a șasea lună.

⁴¹ Cum a auzit Elisabeta urarea Mariei, i-a săltat pruncul în pânțele, și Elisabeta s-a umplut de Duhul Sfânt.

⁵⁷ **Elisabetei** i s-a împlinit vremea să nască; și **a născut un fiu**.

⁶³ Zaharia a cerut o tăbliță de scris și a scris, zicând: „**Numele lui este Ioan**.” Și toți s-au minunat.

2.2.2. Maria, fecioară, virgină, a născut pe Iisus Hristos.

În Biblie, în Luca 1:26-38, este înscris:

„26 În luna a șasea, **îngerul Gabriel a fost trimis de Dumnezeu** într-o cetate din Galileea, numită Nazaret,

27 **la o fecioară** logodită cu un bărbat, numit Iosif, din casa lui David. Numele fecioarei era **Maria**.

28 Îngerul a intrat la ea și a zis: «Plecăciune, ție, căreia ți s-a făcut mare har; Domnul este cu tine, binecuvântată ești tu între femei!»

29 Tulburată foarte mult de cuvintele acestea, Maria se întreba singură ce putea să însemne urarea aceasta.

30 Îngerul i-a zis: «Nu te teme, Marie; căci ai căpătat îndurare înaintea lui Dumnezeu.

31 Și iată că **vei rămâne însărcinată și vei naște un Fiu, căruia Îi vei pune numele Isus**.

32 El va fi mare și va fi chemat Fiul Celui Preaînalt; și Domnul Dumnezeu Îi va da scaunul de domnie al tatălui Său David.

33 Va împărăți peste casa lui Iacov în veci, și Împărăția Lui nu va avea sfârșit.»

34 **Maria a zis îngerului: «Cum se va face lucrul acesta, fiindcă eu nu știu de bărbat?»**

35 Îngerul i-a răspuns: «**Duhul Sfânt Se va coborî peste tine, și puterea Celui Preaînalt te va umbri**. De aceea Sfântul care Se va naște din tine, va fi chemat Fiul lui Dumnezeu.

36 Iată că Elisabeta, rudenia ta, a zămislit și ea un fiu la bătrânețe; și ea, căreia i se zicea **stearpă**, este acum în a șasea lună.

37 Căci niciun cuvânt de la Dumnezeu nu este lipsit de putere.

38 Maria a zis: „Iată, roaba Domnului; facă-mi-se după cuvintele tale!» Și îngerul a plecat de la ea.”

Deci, **Maria, fecioară, virgină, a rămas însărcinată prin intervenția lui Dumnezeu, prin implantul divin uterin săvârșit prin coborârea Duhului Sfânt, nu pe cale biologică, nu în urma unui act sexual**, fapt pentru care **ea nu a avut nicio legătură genetică cu copilul pe l-a născut**, respectiv **cu Iisus Hristos**.

Acest lucru este deosebit de important de reținut pentru că, numai în baza acestuia se poate face o abordare corectă a naturii lui Iisus Hristos, despre care se spun atâtea și atâtea (inclusiv contradictoriu), precum, spre exemplu, că „Iisus Hristos a venit din seminția lui David”, și aceasta în condițiile în care evreii nu îl recunosc nici în ziua de azi pe Iisus Hristos nu numai ca fiind Mesia, dar nici ca profet.

Pentru detalii privind nașterea lui Iisus, a se vedea și Luca 2:1-18; Matei 1:18-25.

3. Puncte de vedere care susțin că „Minunile Dumnezeiești”, descrise în Biblie ca „nașteri miraculoase”, ar fi fost „opera unor extraterestri”

- Unele puncte de vedere susțin că, fără hotărârea de la *Al Treilea Conciliu Ecumenic*, de la Efes, Maria ar fi rămas pe veci o simplă femeie, „mamă purtătoare”, „mamă surogat”, născătoare de „Domn”, Dumnezeu-Fiul fiind rezultat al **implantului divin intrauterin!**, efectuat de către îngerul Gavril, mesagerul lui Dumnezeu.

Nici un scriitor al Noului Testament nu-i atribuie Mariei vreun merit extraordinar sau vreo influență asupra lui „Dumnezeu-Fiul”.

Înălțarea Mariei ca „Mamă a Domnului”, ca „Mamă născătoare de Dumnezeu”, ca „Mama lui Dumnezeu-Fiul” nu are temei în Scriptură, ci se datorează Dogmei decretată (impusă cu forța) în urma celui de-*Al Treilea Conciliu Ecumenic*, de la Efes.

● Alte puncte de vedere⁵² susțin că **toate „minunile”, descrise în cărțile sacre ale omenirii** (Vechiul Testament, Noul Testament, Coranul, Vedele, „textele venerabile” budiste etc.) **au avut loc sub supravegherea unor extraterestrii.**

Dintre aceste „minuni făcute de extraterestrii”, sunt de menționat:

2.1. Toate „nașterile miraculoase”, prin tehnica implantului intrauterin, numită în ziua de azi „fertilizare în vitro”, în care, nici „mama purtătoare”, și cu atât mai mult nici soțul acesteia (dacă a avut), nu au avut nicio legătură genetică cu copilul astfel născut.

2.2. La „bărbații aleși”, s-au făcut **implantării de informații sub hipnoză**, pe baza cărora:

2.2.1) **au fost scrise toate cărțile sacre ale omenirii**, precum: Tora i-a fost relevată lui Moise pe muntele Sinai. Coranul i-a fost dăruit lui Mohamed (care nu știa nici să scrie și nici să citească) puțin câte puțin, vers cu vers, de-a lungul a treizeci și doi de ani.

2.2.2) „bărbații aleși” **au fost înzestrați cu capacități intelectuale ieșite din comun.**

2.2.3. **Celor doisprezece apostoli**, care erau cunoscători numai ai limbii aramaice, **li s-a dat capacitatea de a vorbi** (clar, elevat și viguros) **în limbile popoarelor la care propovăduiau Evanghelia.** (Faptele Apostolilor 2:1-4).

Și exemplele ar putea continua, și cu cât sunt mai multe, cu atât sunt mai convingătoare și ne dau mai mult de gândit, de nu mai știm ce să credem, în ce să mai credem, în teorie creației, în teoria evoluționistă, sau ... !? Sau, poate, cel mai bine o duc oamenii care nu își bat capul cu aceste probleme. Da, dar numai dacă poți să trăiești fără îți bați capul cu aceste probleme.

4. Concluzii

Din exemplele din Biblie, de femei sterpe, unele în vârstă, care au reușit să nască numai

prin așa-zisa „intervenție a lui Dumnezeu”, se constată că toate aceste nașteri:

1) au fost numai de bărbați,

2) sunt numi personaje biblice celebre, „sunt personaje din planul divin de mântuire a neamului omenesc”, sunt bărbați cărora li s-a hărăzit un destin special, ei având de împlinit o misiune importantă încredințată de Dumnezeu.

3) sunt în afara voinței și a posibilităților omenești, sunt de natura duhovnicească, sunt născuți numai prin intervenția lui Dumnezeu, adică „printr-un divin implant intrauterin”.

Așa după cum am mai arătat, „**minunile Dumnezeiești**”, care au avut loc prin „**nașteri miraculoase**”, descrise în Biblie că ar fi avut loc în urmă cu circa 2.000 până la 3.700 de ani, în urma descoperirile științifice din ultimul timp acestea sunt realizate prin practici medicale curente, ca ceva obișnuit, iar conform unor puncte de vedere, ele ar fi fost opera unor extraterestri, „prin implanturi intrauterine” făcute de aceștia.

Bibliografie

Biblia.

Pentru Conciliile Ecumenice sunt zeci de site-uri și de materiale care le prezintă pe Internet.

Karen Armstrong. Cartea „Istoria lui Dumnezeu”. Traducere din limba engleză. Editura Nemira. Este o carte cu adevărat excepțională, care ar trebui citită de fiecare om, indiferent de religie și de credință.

Toni Victor Moldovan. Cartea „Programul Terra. Un atentat extraterestru asupra omenirii.” Sibiu, CONEXIUNI, ianuarie 2000, fie și numai pg. 184–185.

Conf. univ. dr. N. Grigorie Lăcrița, Craiova,
16.10.2025

ISTORIA ÎN MERS

Tiberiu Tudor

2. Spre noua ordine geopolitică multipolară. Cooperare sau confruntare?
Statele Unite ale Americii și Federația Rusă

După revenirea la Casa Albă a președintelui Donald Trump, la 20 ianuarie 2025, un alt eveniment important sub raport geopolitic a fost întâlnirea din 15 august dintre președinții Donald Trump și Vladimir

⁵² Vezi Toni Victor Moldovan. Programul Terra. Un atentat extraterestru asupra omenirii. Sibiu, Conexiuni, ianuarie 2000, pg. 184 –185

Putin (slide 1). Întâlnirea a avut loc departe de zgomotul de fond al Europei, în Alaska, teritoriu cucerit și colonizat de ruși, vândut americanilor în 1867. Locația întâlnirii din Alaska, la baza militară Elmendorf-Richardson de lângă Anchorage, a fost propusă de către Trump și acceptată de către Putin. Încărcătura simbolică și regia protocolului au fost deosebite. Alaska este teritoriul american unde cele două mari puteri sunt vecine (fâșia de graniță, între cele două insule Diomede, fiind de numai 4Km.), ceea ce i-a permis președintelui Putin, întâmpinat de către gazdă pe covorul roșu, să se exprime: „Bună ziua dragă vecine, sunt încântat să te revăd sănătos și în viață”. Cei doi președinți au plecat împreună în limuzina prezidențială americană spre summit, deși limuzina rusă era deja la sol. Aeronava prezidențială Soiuz a fost escortată, atât la intrarea cât și la ieșirea din spațiul aerian ale Statelor Unite de patru avioane de vânătoare americane.

Summitul, prevăzut mai întâi cu o participare de experți în format 5+5, urmată de o întâlnire între președinți, s-a desfășurat numai în formatul 3+3, cu participarea din partea americană a secretarului de Stat Marco Rubio și a trimisului special (pentru diversele misiuni de pace) Steve Witkoff, iar din partea rusă a ministrului de Externe Serghei Lavrov și a consilierului prezidențial Iuri Ușakov, fost ambasador la Washington, expert în relația cu SUA. Întâlnirea era programată pentru șapte ore, dar după trei ore pozițiile erau clarificate și presiunile americane pentru relaxarea exigențelor ruse au încetat.

Conferința de presă [1], [2] a fost scurtă, s-a rezumat la declarațiile celor doi președinți. Președintele Putin a citit, opt minute, un document riguros elaborat de experți, președintele Trump a răspuns liber, numai patru minute.

Vladimir Putin: „Mă aștept ca acordurile de astăzi să devină un punct de referință, nu doar pentru rezolvarea problemei ucrainene, ci și pentru a lansa restabilirea relațiilor

profesionale și pragmatice dintre Rusia și Statele Unite...Suntem convinși că, pentru ca soluția să fie durabilă și pe termen lung, trebuie să eliminăm toate cauzele primare ale conflictului. Vedem dorința Președintelui Trump de a aprofunda esența și de a înțelege originile acestuia...Să luăm în considerare toate preocupările legitime ale Rusiei și să restabilim un echilibru just al securității în Europa și în întreaga lume. Și sunt de acord cu președintele Trump, așa cum a spus astăzi, că, în mod natural, securitatea Ucrainei ar trebui să fie asigurată, de asemenea”. Liderul de la Kremlin a menționat că Donald Trump a afirmat că războiul nu ar fi izbucnit dacă el [și nu Biden] ar fi fost președintele SUA, adăugând că este întru totul de acord cu această afirmație.

Donald Trump: „Mulțumesc foarte mult, domnule președinte. Foarte profund... Am avut întotdeauna o relație fantastică cu președintele Putin, cu Vladimir. Am avut multe întâlniri dificile, dar bune... Astăzi am avut o întâlnire foarte productivă și s-a ajuns la un acord asupra multor puncte, mai sunt foarte puține de rezolvat. Unele nu sunt atât de importante, unul este probabil cel mai important, nu l-am depășit dar avem șanse foarte mari să o facem.”

Conform unor scurgeri de informații, în privința viitoarei granițe dintre Federația Rusă și Ucraina, poziția președintelui Putin ar fi de acceptare a înghețării frontului în regiunile sudice, Herson și Zaporojie, dacă va obține controlul integral asupra regiunilor Donețk și Lugansk. Dar se pare că nu aici este linia roșie de la care negocierile nu au mai înaintat. După 30 de ani de expansiune NATO spre Est și cu o Federație Rusă refăcută economic și ca solidaritate internă, diplomația rusă a devenit rece, calculată și inflexibilă în problemele pe care le consideră vitale. Actuala formula rusă de revenire de la confruntare la cooperare, nu mai este cea din perioada Ronald Reagan - Mihail Gorbaciov, când Gorbaciov, cu țara în haos și încântat de popularitatea sa în Occident, a cedat pas cu pas presiunilor

americano-germane învăluite de celebra promisiune, exclusiv verbală, a secretarului de Stat american „Not one inch estward”[3].

La 14 august, cu o zi înaintea întâlnirii din Alaska, președintele Trump se exprimase: „Partenerii europeni să accepte sau să tacă”. Frustrarea președintelui Trump la intransigența poziției președintelui Putin – imunizat sub raportul deciziei politice la căldura personală și curtoazia de protocol – poate fi un factor al înăsprii retoricii lui Trump la adresa Federației Ruse, care a avut loc peste nu mai mult decât o lună. Nu cel decisiv, dar unul important.

Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană

La 18 august, Donald Trump l-a primit la Casa Albă pe Volodimir Zelenski, care a fost însoțit de câțiva lideri europeni veniți la Washington pentru a-l susține: președintele Comisiei Europene Ursula von der Leyen, președintele francez Emmanuel Macron, cancelarul german Friedrich Merz, premierul britanic Keir Starmer, premierul italian Giorgia Meloni, președintele finlandez Alexander Stubb și secretarul general al NATO Mark Rutte [4] (slide 2). Grupul a avut mai întâi o întâlnire de coordonare la ambasada Ucrainei. Zelenski a fost sfătuit din toate părțile să adopte un ton de curtenitor și plin de cuvinte de mulțumire față de Trump ceea ce a făcut, cu succes. Se știe că tonul impertinent al lui Zelenski – obișnuit cu primirile triumfale la Washington în perioada Biden – la precedenta vizită la Casa Albă (28 februarie 2025) a determinat atunci replici dure din partea președintelui Trump și a vicepreședintelui Vance [5].

De reținut din conferința de presă [6] care a urmat întâlnirii din 18 august: Statele Unite nu vor mai arunca banii în gaura neagră a războiului din Ucraina, ci vor vinde Kievului arme, iar costurile vor fi suportate de europeni.

Trump: „Nu vreau să spun cine are cărțile cele mai bune, este războiul lui Biden, nu este războiul meu. Vrem să punem capăt

acestui război....Nu mai dăm acum arme, vindem arme. Cifrele sunt de peste 300 de miliarde de dolari.... Biden era un politician corupt. Cu administrația sa coruptă, care nu ar fi trebuit aleasă. Dacă eu aș fi fost președinte, războiul nu ar fi avut loc niciodată.”

Zelenski: „Acum cumpărăm arme și mulțumim pentru această ocazie, iar cei din Europa plătesc pentru asta. Nu e vorba doar de război, ci de garanții de securitate, trebuie să ne reînarmăm armata. Mă bucur că avem decizii bilaterale și că, datorită americanilor, avem acces la producție...Constituția Ucrainei nu permite schimburi teritoriale; pentru a o amenda este nevoie de un referendum național.”

Cel mai vocal avocat al Kievului, în sensul vechii poziții Biden-UE – „continuarea susținerii Ucrainei până la victoria acesteia” [7] – a fost președintele Franței. Emmanuel Macron nu va putea uita niciodată cum a fost ținut, la Moscova, în 8 februarie 2022, de către președintele Putin la capătul opus al interminabilei mese la care a avut loc discuția în doi (în timpul pandemiei COVID-19), cu fața la statuia lui Alexandru al II-lea. Era la un an după respingerea de către administrația Biden a Proiectului rus de Tratat de Securitate [8], care propunea înghețarea extinderii NATO spre granița Federației Ruse și reducerea arsenalului militar NATO din Europa de Est la nivelul lui 1997, anul Actului Fondator al Consiliului NATO-Rusia, iar Macron nu avea de oferit în această privință decât vorbe. În prezent Emmanuel Macron se autoplasează în centrul de imagine al Coaliției („Coalition of the willing”) prin care „banii europenilor vor fi arși în războiul din Ucraina”, cum spunea recent un premier european.

Republica Populară Chineză și Federația Rusă

Între 31 august - 1 septembrie șefii a 25 de state și delegațiile din întreaga Asie și Orientul Mijlociu s-au întâlnit, în orașul chinez Tianjin, pentru summitul Organizației

pentru Cooperare de la Shanghai (slide3). OCS este o organizație regională de securitate cu 10 membri cu drepturi depline, printre care China, Federația Rusă, India, 14 țări partenere și câteva țări cu statut de observator, organizație care a devenit un pilon al eforturilor președintelui chinez Xi Jinping și ale președintelui rus Vladimir Putin de a reechilibra puterea globală în sensul multipolarismului geopolitic. Președintele Chinei, Xi Jinping, a lansat, în cadrul summitului OCS, o viziune pentru o nouă ordine globală de securitate și economie, menită să contracareze influența Statelor Unite.

În 3 septembrie a avut loc la Beijing, cu participarea șefilor de State OCS, o uriașă paradă militară aniversară a 80 ani de la „victoria poporului chinez împotriva agresiunii japoneze și a încheierii celui de-al Doilea Război Mondial” (în Pacific, prin capitularea Japoniei, la 2 septembrie 1945). În alocuțiunea de deschidere a Paradei Victoriei, președintele Xi a afirmat: „Astăzi umanitatea se află din nou în fața alegerii între pace și război. China stă ferm de partea justă a Istoriei, nu este intimidată de nicio amenințare, și procesul restaurării vigoriei națiunii chineze («rejuvenation of chinese nation») este de neoprit.”

Spre deosebire de perioadele, mult anterioare (Reagan-Gorbaciov, Clinton-Elțin), intrate în conul de lumină al documentelor declasificate, nu putem cunoaște substratul profund al deteriorării drastice a climatului diplomatic din cursul lunii septembrie 2025. Amenințările, deocamdată verbale, ale președintelui Trump și răspunsurile inflexibile ale președintelui Putin au ridicat retorica descurajării nucleare la cea mai înaltă cotă de după vechea criză a rachetelor sovietice din Cuba (și americane din Turcia).

Note:

[1] Declarațiile complete ale lui Vladimir Putin și Donald Trump după summitul din Alaska, <https://www.euronews.ro/articole/declaratii-complete-ale-lui-vladimir-putin-si-donald-trump-dupa-summitul-din-al>

[2] Conferința de presă – video <https://www.youtube.com/watch?v=luzCKDJGq6Q>

[3] M. E. Sarotte, *Not One Inch: America, Russia, and the Making of Post-Cold War Stalemate*. Yale University Press, 2021.

[4] https://www.youtube.com/watch?v=FueUjPtuh_U

[5] https://www.youtube.com/watch?v=v_kTNIYsFnQ

[6] Conferința de presă – video <https://www.youtube.com/watch?v=gPuOUlscVcU>

[7] <https://tvrinfo.ro/garantii-de-securitate-pentru-ucraina-emmanuel-macron-a-anuntat-ca-26-de-tari-s-au-angajat-sa-trimita-trupe-pe-teritoriul-ucrainean-care-vor-actiona-la-sol-pe-mare-sau-in-aer/>

[8] Proiect de Tratat între Federația Rusă și Statele Unite ale Americii privind garanțiile de securitate https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790818/ (cu traducere automată în română)

Prof. Dr. Tiberiu Tudor

LEGENDELE ȘI MITURILE GRECIEI ANTICE

Paul Magheru

De ce legendele și miturile Greciei antice? Fiindcă Grecia a dat lumii prima cultură și limbă europeană, urmate apoi de alte popoare, inclusiv latinii, din care și noi românii ne tragem. Bibliografia istorică și beletristică a Greciei antice este imensă. Noi recomandăm pentru elevi cel puțin cărțile lui N. A. Kun, *Legendele și miturile Greciei antice*, Editura Orizonturi, București și Al. Mitru, *Legendele Olimpului*, Ed. Arthur 2024. Convingerea oamenilor de știință, filozofi, antropologi, scriitori, cu deosebire cei romantici, sunt de părere că istoria oricărui popor începe cu miturile și legendele lui (de la gr. *mythos*- poveste, legendă, născocire și lat. *legenda*- lucru care trebuie sau cum trebuie citit > lego, ere- a citi, a culege, a interpreta. În legătură cu miturile, în *Istoria literaturii române. Compendiu* (Editura pentru literatură, 1968, p. 36 - 37), G. Călinescu scria: „Patru mituri sunt nutrite din ce în ce mai mult de mediile literare, tinzând a deveni pilonii unei tradiții autohtone. Întâiul, *Traian și Dochia*, simbolizează constituirea însăși a poporului român. El a fost formulat propriu-zis de

Asachi (Dochia care împietrește cu oile sale fugind de Traian), însă cu elemente populare și cu o legendă cantemiriană. *Miorița*, istoria ciobanului care voiește a fi înmormântat lângă oile sale, simbolizează existența pastorală a poporului român și exprimă viziunea franciscan-panteistică a morții la individul român. Acest mit a ajuns să fie socotit de unii *Divina* noastră *Comedie*. *Meșterul Manole* (povestea zidarului de mănăstire care își zidește soția ca să oprească surparea clădirii) e mitul estetic, indicând concepția noastră despre creație, care e rod al suferinței. În sfârșit, *Zburătorul* e mitul erotic, personificarea invaziei instinctului puberal. Poezia română, prin Eminescu, îndeosebi, a arătat înclinări de a socoti iubirea ca o forță implacabilă, fără vreo participare a conștiinței. Pe lângă aceste patru mituri încearcă să se ridice și altele îmbrățișând mai cu seamă domeniul religiosului.”

Dar înainte de a fi fost cultura, științele, artele, miturile, legendele a fost creatorul lor, omul, strămoșii lui. Pentru comoditate vom reda puțin mai jos Arborele genealogic al neamului omenesc (Vârstele omenirii). Sunt în legătură cu originea lumii și a neamului omenesc cel puțin două teorii aparent contradictorii, dar care nu de puține ori s-au dovedit complementare: biblică, creaționistă și științifică, evoluționistă. Pe cea științifică o lăsăm în seama științelor naturii. Conform primei ipoteze, Biblia ne povestește că la început a fost Cuvântul, Logosul primordial. Dumnezeu a zis să fie lumină și s-a făcut lumină, pe care a despărțit-o de întuneric. După ce Dumnezeu a făcut cerul și pământul, după ce i-a făcut pe Adam și Eva, l-a chemat pe Adam și i-a spus să dea un nume tuturor lucrurilor, fiarelor câmpului și păsărilor cerului, pe primul om însuși l-a numit Adam, care în limba ebraică veche sau aramaică înseamnă pământ (din care a fost făcut), iar Eva din cuvântul *hawe* înseamnă viață, cea care dă naștere. Numele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, fiul Fecioarei Maria, de naționalitate evreiască, provine tot din ebraică, Ieșua, în greacă și latină Iesus, care înseamnă mântuiește. Fe-

cioara Maria, care i-a dat viață, a doua Evă, în aceeași limbă ebraică înseamnă copil dorit, aleasă, iubită de Dumnezeu.

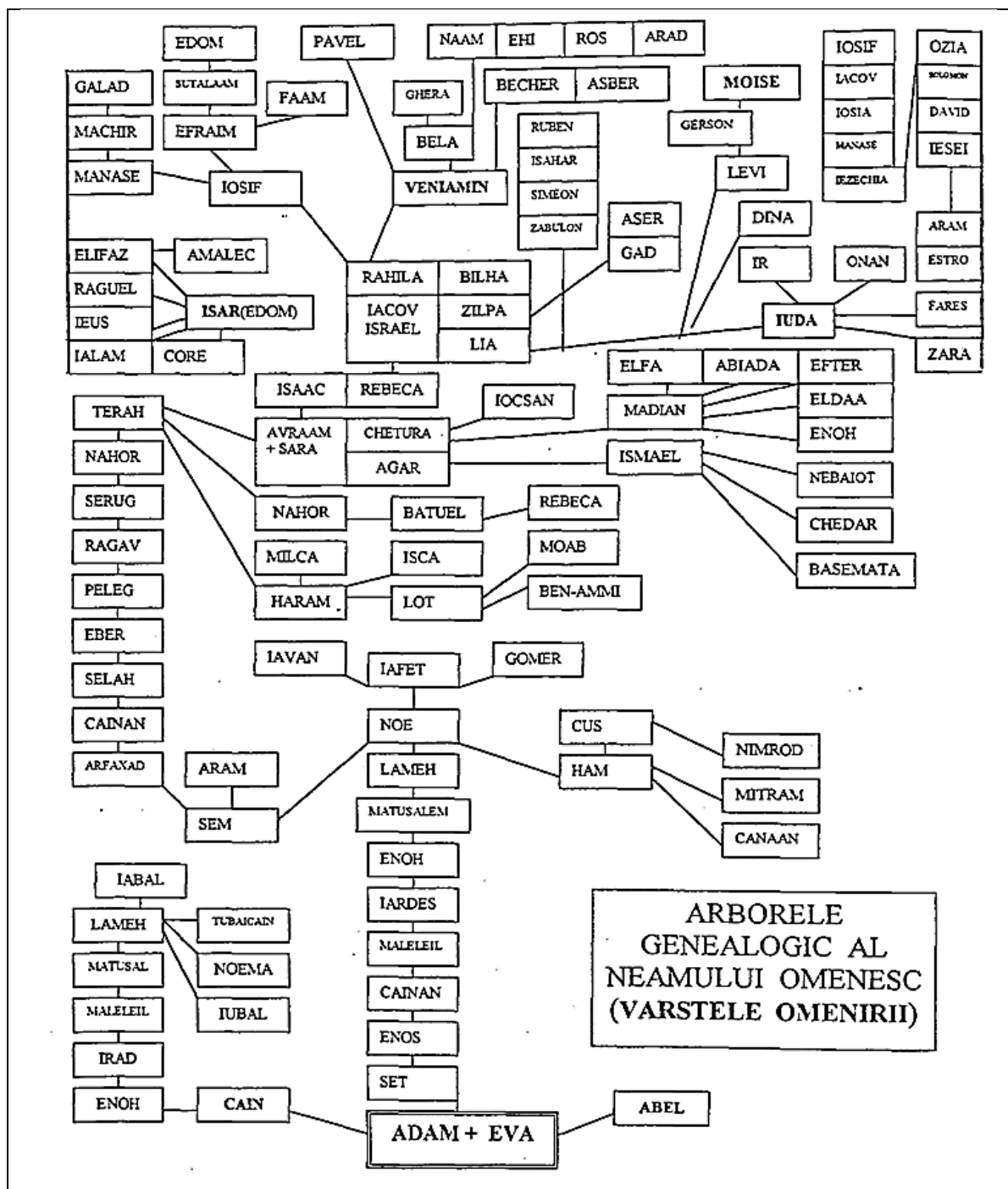
Dar în ce limbă vorbea Creatorul cu Adam și Eva, cu patriarhii poporului ales, Avraam, Isac și Iacov (lui Iacov i se mai zicea Israel), cu Moise, primul mesager direct al lui Dumnezeu? Lucrul acesta nu ne-a fost dat să-l cunoaștem vreodată, fiindcă mintea omului e limitată, decât eventual să aproximăm prin comparație cu limba primelor familii și seminții omenești. Știm doar din Biblie că înainte „era în tot pământul o singură limbă și un singur grai la toți” (Facerea, 11:1).

Abia când oamenii au hotărât să înalțe un turn până la cer ca să-și facă faimă înainte de a se împrăștia pe tot pământul, Dumnezeu le-a zădărnicit planul și le-a amestecat limbile ca să nu se mai înțeleagă unul cu altul. „De aceea s-a numit cetatea aceea Babilon (amestecătură n.n), pentru că acolo a amestecat Domnul limbile a tot pământul și de acolo i-a împrăștiat Domnul pe toată fața pământului” (Facerea, 11:9).

Din acest moment se pune o întrebare firească: Care au fost totuși primele limbi și primele popoare de pe pământ? Istoricul american S. N. Kramer a scris o carte, tradusă și în limba română, *Istoria începe la Sumer*, în care cu argumente arheologice și biblice demonstrează că primele popoare, sumerienii, babilonienii, akkadienii, caldeenii s-au format în Mesopotamia (Țara dintre râuri, dintre Tigru și Eufrat), acolo unde Dumnezeu a conceput Edenul, Raiul de pe pământ. Le-au urmat apoi, în diferite perioade istorice, asirienii, mezii, perșii, fenicienii, evreii, unind triburile israelite și iudaice, canaanienii, egiptenii, grecii, latinii, tracii, daco-geții etc. După ce lumea se strica și se îndrepta din ce în ce mai mult spre rău, Dumnezeu a făcut un plan de salvare. A ales dintre caldeeni trei patriarhi, vechi părinți de familie, pe Avraam, Isac și Iacov (acesta din urmă se mai numea Israel), care trebuiau să migreze prin Mesopotamia, pe la poalele muntelui Ararat, unde a acostat corabia lui Noe, în Anatolia (Turcia de astăzi), la granița cu Armenia și Iran, continuând mi-

grarea prin Fenicia și Canaan, unde aveau să întemeieze o țară și un popor ales din care, după multe peregrinări și nenorociri, să se nască Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

amintim că nepotul lui Noe, de la fiul Ham, se numea Canaan. De la Iafet au rămas mai puțini moștenitori. Cea mai prodigioasă seminție a fost a lui Sem, fiul cel mare al lui

În arheologia biblică acest traseu al primilor patriarhi se numește Cornul de Aur, care pornește din Mesopotamia, de la soare răsare, prin Anatolia, Siria, Fenicia, Canaan sau Palestina, până în Egipt. În această ordine de idei, scuturând bine arborele genealogic al neamului omenesc, e bine să ne

Noe. Inclusiv primii patriarhi, Avraam, Isac și Iacov făceau parte din această seminție. Semiții, descendenții lui Sem, erau un grup de popoare din sud-vestul Asiei și nordul Africii, cărora le aparțin astăzi arabii, sirienii și evreii. Inclusiv sanscrita, vorbită azi de o mică populație din India, limba vechilor

triburi ariene, originare tot din Mesopotamia, pătrunsă prin nordul Indiei și răspândită apoi în întreaga Europă, era tot o limbă semitică a primelor seminții omenști. Prima limbă vorbită de mai multe comunități de triburi se pare că a fost aramaica, o limbă semitică, numită așa după numele triburilor de aramei sau caldei din sudul Mesopotamiei, de unde erau originari Avraam, Isac și Iacov, același Eden sau Raiul de pe pământ în care au fost plasați de la începutul lumii Adam și Eva. Limba aramaică este înrudită cu ebraica veche. Câteva cărți din Vechiul Testament sunt scrise în această limbă. Limba maternă a vechilor evrei era aramaica. Iisus Hristos vorbea în familie și cu apostolii săi în această limbă. Prima traducere în greacă, după originalul ebraic, a cărților Vechiului Testament a fost făcută de 72 de savanți iudei (septuaginta) în secolul III î. e. n, la Alexandria din nordul Egiptului, constituind baza pentru toate traducerile de mai târziu. În secolul IV e. n. Sfântul Ieronim o traduce în latina populară. După secolul IX, când a fost inventată scrierea chirilică, Biblia se va traduce și în limba slavă. A trebuit să fie inventat tiparul ca din secolul al XV-lea Biblia să fie mai larg răspândită. Martin Luther o traduce și o tipărește în germană. La scurt timp, în 1582, apare Palia de la

Orăștie, cea mai veche traducere în limba română a Vechiului Testament. Este o performanță și un titlu de glorie pentru cultura și respectul cărții religioase la români. Reîntorându-ne la legende și miturile Greciei antice nu e greu de observat și de admis că religia vechilor popoare era politeistă, credința în mai mulți zei. Reproducem în final Arborele genealogic al zeilor (Nașterea zeilor) cu denumirea în greacă și latină și un scurt Dicționar mitologic greco-roman, care nu ar trebui să lipsească din Portofoliul cultural al niciunui elev.

Dicționar mitologic greco-roman: HAOS (CHAOS) – Spațiu nelimitat care ar fi existat înainte de crearea lumii. Stare de dezordine primordială a lumii materiale înainte de a fi cunoscută de zei, apoi de oameni.

GEEA (GAEA) – Zeița Pământului. S-a născut din Haos, zămislindu-l la rândul ei pe Uranus (după alte versiuni soția lui Uranus) cu care a avut mai mulți copii: 6 titani și 6 titanide, prima generație de zei.

URANOS (Uranus) – Personificare a cerului, socotit soțul (alteori fiul) lui Gee, cu care a avut mai mulți copii: 6 titani și 6 titanide. Alături de Gee sunt considerați mama și tatăl zeilor. Deoarece Uranos știa că va fi detronat de unul dintre fiii săi, îi ținea închiși în adâncurile pământului (Tartar) și nu le îngăduia să vadă lumina soarelui. La îndemnul mamei Gee, fiul lor cel mic Cronos și-a mutilat tatăl și i-a luat locul. Din picăturile de sânge s-a născut o nouă generație de copii: eriniile, giganții, nimfele.

CRONOS (Saturn) – Cel mai tânăr dintre titani, fiul lui Uranos și al Geii, după ce și-a mutilat tatăl, s-a căsătorit cu sora sa Rheia și, fiindcă i se prezisese că va fi detronat de unul dintre fiii săi, și-a devorat pe rând copiii îndată ce se nașteau. Rheia fuge în insula Creta, unde pe ascuns îl naște pe Zeus, punându-l astfel la adăpost de furia tatălui său. I s-a dat în schimb acestuia să înghită, în locul noului născut, o piatră înfășurată în scutece. Cronos (Saturn) a devenit simbolul timpului care devoră, simbolul răului nimicitor din lume.

ZEUS (Jupiter) – cel mai puternic dintre olimpieri; era socotit drept stăpânul suprem al oamenilor și al zeilor. Era cel mai mic dintre fiii lui Cronos și al Rheii. Ca să-l scape de urgia tatălui său care își înghițea rând pe rând copiii când se nașteau, Rhea l-a ascuns trimițându-l în insula Creta, unde a fost îngrijit de nimfe. Când a crescut mare, a pus la cale cu ajutorul Rheii detronarea tatălui său. După ce l-a silit pe Cronos să-și verse copiii înghițiți, Zeus împreună cu frații săi, acum întorși la viață, i-a declarat război lui Cronos. În ajutorul acestuia, au venit frații săi, titanii. Lupta a durat 10 ani și a luat sfârșit cu victoria olimpicienilor, Zeus devenind stăpânul întregului univers. El a dăruit lumea subpământeană fratelui său Hades (Pluto), iar marea lui Poseidon (Nep-

tun), păstrându-și pentru sine lumea pământeană și cerul.

HADES (Pluto) – zeul împărăției subpământene, pe care o cârmuia alături de soția sa Persefone.

POSEIDON (Neptun) – zeul mării, a avut un fiu, ciclopul Polifemus, ucis de Odysseus în lupta cu troienii, ceea ce îi va atrage mânia lui Poseidon, care-l face să rățăcească pe mări la întoarcerea acasă. Ceilalți zei, în afară de Hades și Poseidon, sunt prezentați mai jos. Aceștia sunt: Hera, Demeter, Ares, Hefaistos, Apollo, Atena, Artemis, Hestia, Afrodita, în totul 12 olimpicieni.

HERA (Juno) – fiica lui Cronos și a Rheii, a fost și ea înghițită imediat după naștere ca și ceilalți frați de Cronos. A devenit soția fratelui Zeus, considerată protectoarea căminului, căsătoriilor și femeilor măritate.

DEMETER (Ceres) – Zeița agriculturii și a roadelor pământului. Demeter a avut cu Zeus o singură fiică, Persefona, răpită de unchiul ei Hades sau Pluto care a dus-o cu el în Infern, tărâmul umbrelor.

ARES (Marte) – zeul războiului. Avea un caracter violent, sângeros. În războiul troian, luptă alături de Hector, motiv pentru care e urât de Atena.

HEFAISTOS (Vulcan) – zeul focului, șchiop din naștere. Reședința sa de predilecție era muntele Etna din Sicilia, unde ucenicii lui, ciclopii, prelucrau în atelierele fierăriei fierul și alte metale.

APOLLO (Phoebus) - fiul lui Zeus cu Leto și frate geamăn cu Artemis (Diana); avea mai multe calități, inclusiv de vindecare, avea darul profeției. Mai târziu a devenit zeul muzicii, poeziei, artelor frumoase, zeul Soarelui și al luminii.

ATENA (Minerva) - era zeița înțelepciunii pe care grecii o mai numeau Palas Atena. Se zice că s-ar fi născut direct din capul lui Zeus, cu arme și armură cu tot. Îi ajută pe greci împotriva troienilor, neputându-l suporta pe Paris, fiindcă între Hera, Atena și

Afrodita, a ales-o pe Afrodita ca fiind cea mai frumoasă.

ARTEMIS (Diana) – zeița vânătorii, soră geamănă cu Apollo, fiica lui Zeus cu Leto.

HESTIA (Vesta) – cea mai mare dintre fiicele lui Cronos cu Rhea, soră cu Zeus și Hera. Deși a fost curtată de Apollo și Poseidon, a rămas, cu îngăduința lui Zeus, pururea fecioară, protectoarea căminului.

AFRODITA (Venus) - zeița dragostei și a frumuseții. S-ar fi născut din spuma mării. A avut mulți admiratori și copii, inclusiv pe Eros sau pe troianul Eneas. Se spune că cele trei zeițe: Hera, Palas și Afrodita se lăudau cu frumusețea lor. Eris, zeița vrajbei, aruncă un măr de aur pentru cea mai frumoasă. Judecător este Paris care oferă mărul de aur Afroditei, considerată cea mai frumoasă, în schimbul sprijinului pentru cea mai frumoasă dintre grecoaise, Elena, soția lui Menelau, care a provocat îndelungatul război troian oglindit în *Iliada* și *Odiseea* de Homer și, mai târziu în literatura latină, de Vergilius în *Eneida*.

Prof. Univ. Dr. Paulș Magheru

RECOMANDĂRI

EVENIMENT CULTURAL: S-A LĂSAT NICOLAE IORGA SEDUS DE FASCISMULUI ITALIAN?

După un amplu periplu în toată țara, vineri, 24 octombrie 2025, de la ora 18.00, se va lansa și la Oradea volumul „Nicolae Iorga și seducția fascismului italian” (Humanitas, 2025), a istoricului Georgiana Țăranu, profesor la Universitatea „Ovidius” din Constanța. Cartea are la bază lucrarea de

doctorat a autoarei obținut la Institutul de istorie Nicolae Iorga din capitală, fiind rezultatul a 10 ani de efort de cercetare în arhivele românești și italiene, inclusiv cele ale Vaticanului.

Importanța acestui volum o reprezintă readucerea numelui lui Nicolae Iorga în circuitul de discuții, nu doar al cobreslașilor istorici ai marelui savant, dar și al publicului român, în general, obișnuit să privească cu reverență și intimidare spre această statuie fixată pe un soclu imuabil, parcă o dată pentru totdeauna în vremurile ceaușiste. Georgiana Țăranu are curajul să se apropie de acest mit și să-l șteargă de praf, să-l cerceteze atent, iar pentru asta uneori e nevoie să-l disloce pe alocuri, nu din spirit iconoclast sau spre a-și făuri vreo faimă, ci ca să restaureze cu respect și conștiinciozitate profesională figura marelui fondator al istoriografiei românești.

Fascinația pentru fascismul italian și ceea ce a derivat, inclusiv antisemitismul, este ceea ce de fapt lipsește voit din toate monografiile și studiile dedicate lui Nicolae Iorga, este o pată care poate fi îndulcită doar prin interpretarea unui soi de naivitate a marelui înțelept - adică un paradox - al atotcuprinderii sale intelectuale. Aceasta apare în mod explicit, așa cum demonstrează Georgiana Țăranu, ca fiind filtrată prin îndrăgostirea nețărnută pentru cultura și spațiul italian, la care se adaugă admirația față de autoritatea (nu și autoritarismul) mesianică a ceea ce Iorga considera încarnarea „geniului italian”, Benito Mussolini. De asemenea, în această naivitate a sa, Iorga credea cu tărie că, flatându-l pe Mussolini și curtea sa de colaboratori și apropiați, ar fi reușit să-l convingă să renunțe la susținerea ferventă a revizionismului ungar post-Trianon și să-l apropie, prin afinitate panlatină și culturală, dar și politică, de România și interesele sale.

Volumul, care deja se bucură de o deosebită recepție la nivel național, nu doar în mediul academic, dar mai ales al publicului curios, în ciuda complexității subiectului tratat, a

surselor ample și documentării judicioase, este ușor de parcurs, rezultat al talentului scriitoricesc al autoarei - un adevărat maraton într-un manual cu iz de roman istoric.

Volumul se va lansa **vineri, 24 octombrie 2025, ora 18.00**, la noul spațiu de evenimente Humanitas, **librăria-cafenea din cadrul Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” Oradea** și va fi urmat de o dezbatere cu publicul și o sesiune de autografe.

Vor fi în dialog cu autoarea, Raluca Lazarovici Vereș, doctor în istorie și doctor în filologie, decorată cu ordinul *Steaua Italiei* în grad de cavaler pentru merite culturale, cofondator al editurii *Ratio et Revelatio* din Oradea, și conf. univ. dr. abil Florin Ardelean, din cadrul Facultății de Istorie, Relații Internaționale, Științe Politice și Științele Comunicării (Universitatea Oradea).

Cristina Liana Pușcaș,
Oradea

CONTROVERSA "PORTII FOCȘANIULUI". STRATEGIA ARMATEI ROMÂNE NU PRESUPUNE ABANDONAREA NICIUNEI PĂRȚI DIN TERITORIU (INTERVIU)

Anca Năstase

Moldova cere apărarea reală la graniță, nu abandonarea unei părți din teritoriu! Mișcarea pentru Dezvoltarea Moldovei a trimis o scrisoare deschisă adresată președintelui, premierului și șefului Armatei în care semnalează chiar declarațiile făcute de generalul Gheorghiuță Vlad, șeful Statului Major al Apărării, potrivit cărora "Poarta Focșanilor" este „o vulnerabilitate”. „Acest coridor nu ar trebui să fie prima linie de apărare, apărarea începe mult mai în est, la frontieră, pe linia Prutului”, consideră activiștii civici. Iar la graniță, spune președintele Asociației pentru

Dezvoltarea Moldovei, Dorin Dobrințu, nu este nici măcar un bocanc de soldat NATO.

Principiul de funcționare a "Portii Focșaniului" presupune o cedare deliberată a Moldovei în fața unei invazii din Est, pornind de la premiza că teritoriul nu poate fi apărat pentru că relieful nu ne ajută. Un concept militar de secol 19, care nu se mai susține, strategia armatei nu este de abandonare a vreunei părți din țară, explică analistul militar Claudiu Degeratu. El recunoaște însă că dezvoltarea infrastructurii din regiune lasă de dorit.

C.D. : După declanșarea invaziei în Ucraina, toate țările din Est, dar mai pregnant pe flancul nordic, balticii, polonezii au dezbătut această problemă. Unde este mai eficient să ne apărăm? Pe graniță sau să dezvoltăm un sistem defensiv de apărare, în adâncime și care să reușească să contracareze anumite acțiuni ofensive. Și asta a fost o mare problemă, dacă vă uitați la ce se discută în Polonia sau în zona baltică. Acolo s-au dezvoltat în timp ambele modele, adică și-au propus să pregătească tot teritoriul pentru apărare și au dezvoltat o prezență NATO cu trupe NATO și baze, dar în același timp au și pus problema și au și trecut la implementarea unei apărări pe graniță. Vedeți zidul de drone, de exemplu, dar în afară de asta, Polonia, împreună cu țările baltice au convenit să dezvolte sisteme de întărire și fortificare a graniței comune care pornește din nord, de la Marea Baltică până jos unde se întâlnește cu Belarus. Deci, cumva, s-a mers pe ambele abordări din punct de vedere militar. În cazul nostru, la nivelul de comunicare publică, nu numai Ministerul Apărării, dar în general și exponenți din Guvern, dar și experți au mizat foarte mult și au comunicat foarte mult mai mult pe Poarta Focșani, dar mai puțin pe alte discuții legate de apărare pe graniță. De ce? Motivul fiind că între noi și ruși, pe o lungime mare de frontieră, se află Ucraina de fapt și, bineînțeles, Republica Moldova. Și atunci, sigur că analiza strategică spune că dacă ai acolo un vecin care este ostil Federației Ruse, atunci sigur

că există șanse mai puțin să se dezvolte așa o ofensivă rusească majoră pe linia eu știu, din nordul Moldovei, dinspre Cernăuți sau pe linia veche de ofensivă care a fost în al Doilea Război Mondial, Chișinău- Iași și singurul punct care rămâne vulnerabil era această zonă, Dobrogea, poarta Focșaniului, unde scenariul cu ocuparea Odesei ar fi crescut probabilitatea unui atac rusesc pe această zonă.

Rep: Deci noi am ales, domnule Degeratu, sper că am înțeles corect, apărarea în adâncime, adică, cu alte cuvinte, să lăsăm inamicul, un eventual inamic care ar veni dinspre est să pătrundă...

C.D. : Deci, eu pot să vă spun următorul lucru: planurile militare ale României includ o gamă largă, inclusiv apărarea pe graniță. Dar din punct de vedere public, la nivelul comunicării publice, Ministerul Apărării a preferat să scoată în evidență acest scenariu particular, al Porții Focșaniului, pentru că aceasta este o modalitate prin care să atragi mai multă implicare în NATO. Așa cum în paralel avem în flancul nordic coridorul Suwalki, așa avem și aici Coridorul sau Poarta Focșani. Și atunci, prin analogie, s-a încercat atragerea cât mai mult sprijin din partea NATO pentru prezență în această zonă. Dar, repet, din punct de vedere al planificării militare, întotdeauna va exista și un plan pentru apărarea pe graniță.

Rep: Deci e o strategie mixtă, cumva

C.D. : Problema ridicată foarte pertinent și de către comunicatul Asociației (pentru Dezvoltarea Moldovei), este legat de pregătirea teritoriului. În sfârșit, după 2022, sigur, am ajuns și la momentul la care eu am mai spus-o de mai multe ori, în care trebuie să mai discutăm și despre pregătirea teritoriului pentru apărare, nu doar a populației, și nu doar modernizare și achiziții de armament, ci trebuie să ne gândim, așa cum o fac și polonezii și balticii, cum ne apărăm teritorial, cum pregătim teritoriul începând de la graniță pentru asemenea situații militare. Și asta,

bineînțeles că Moldova aici este regiunea care este mai puțin în centrul interesului pentru această zonă. După cum vedeți, Dobrogea este în zona de interes principal, datorită proximității cu peninsula Crimeea și pentru că nu există un stat care să se interpună între Federația Rusă și Dobrogea. Există doar Marea Neagră.

Rep: Deci nu se pune problema. Adică nu asta este strategia statului român, ca în cazul unei invazii rusești să pierdem deliberat o parte din Moldova, ca să oprim un avans spre Capitală, spre Muntenia, că asta e temerea domnului Dobrinu (n.r. Dorin Dobrinu, Asociația pentru Dezvoltarea Moldovei)

C.D. : Nu, nu s-a dat. Strategia cuprinde mai multe scenarii, cu mai multe ipoteze de lucru și, bineînțeles, cu dezvoltarea unor planuri. Dar asociația are dreptate că ne trebuie pregătire teritorială, inclusiv la graniță. Aici, sigur, scenariile sunt frumoase, planurile sunt frumoase, angajamentele sunt deosebite, dar această pregătire militară trebuie să se vadă pe teren și asta solicită și Asociația, să se vadă același tip de angajament, același tip de prezență militară, ceea ce ei sunt îndreptățiți să ceară ca și cetățeni, nu? Până la urmă, și acest lucru este important, cum să asigurăm susținerea din partea populației, dacă nu există această abordare omogenă? Asta este realitatea, că, de fapt, cea mai bună apărare credibilă se poate asigura pornind de la elementele vizibile de pregătire teritorială. Sigur, sunt costisitoare, sunt neglijate de zeci de ani, mai ales în zona Moldovei, asta este realitatea. Dar dacă nici nu recunoaștem problema și nu încercăm să facem ceva în acest sens, până la urmă sigur ajungem la ideea că unii neglijează, alții ignoră și alții protestează, dar nu au niciun fel de rezultat. Din păcate, nici nu prea am avut dezbateri internă publică. S-a preferat o discuție, probabil mai tehnică, între profesioniști, în spatele ușilor închise, în timp ce la polonezi și la baltici această dilemă unde să ne apărăm pe graniță sau să pregătim niște scenarii de intervenții rapide cu trupe

NATO, chiar dacă inamicul avansează pe teritoriul respectiv, a fost dezbătut și de către specialiști, și de către oameni politici. Că, vedeți, partidele nu se exprimă sub nicio formă și lasă câțiva din zona academică și în zona activismului civic să mai ridice problemele. Și bineînțeles că pe acest fond de lipsă de abordări și informații și soluții, avem și interpretări mai contondente

Anca Năstase

ÎN CĂUTAREA STRĂVECHILOR ROMÂNI DIN SLOVACIA

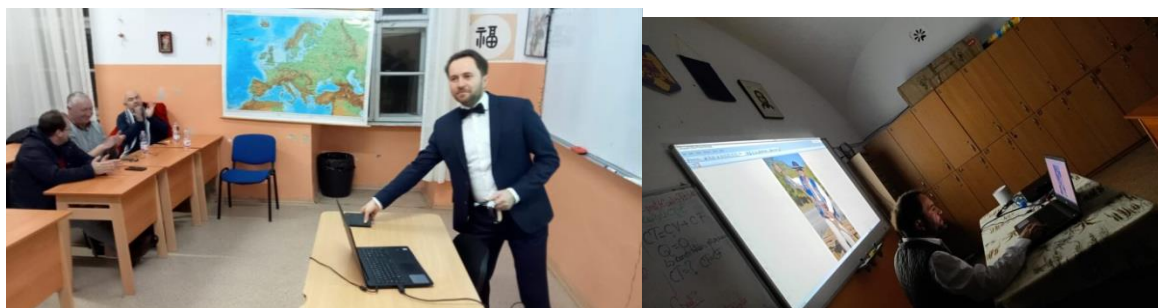
Doru Sicoe

O echipă orădeană de fotoreporteri și un doctor în istorie, cu încurajare din capitală, a

montane, la adăpost de invaziile, molimele și războaiele de la câmpie, au crescut, prosperat și răspândit din Balcani până hăt, în Cehia. Cel care a expus rezultatele expedițiilor de documentare de până acum, la Clubul de Istorie, a fost Constantin Demeter, doctor în Istorie, colecționar, ghid și autor. Grație interesului tot mai mare pentru acest subiect, am realizat pentru dvs un scurt interviu cu istoricul din grup, Constantin Demeter.

– *Urmele românilor sau valahilor, cum îi numeau străinii, se întind de la nordul Maramureșului către vest. Cum stăm cu expedițiile pornite de la Oradea?*

– După o expediție în 2023, la valahii din Moravia, și după o alta, reușită în 2025, la

Constantin Demeter expunând despre valahii din estul Cehiei, la Clubul de Istorie

luat la pas Carpații din nord-vestul României, căutând rămășițele românilor străvechi, care, refugiați pe înălțimile

goralii (adică „muntenii”) din sudul Poloniei, se cuvine să ne îndreptăm acum atenția asupra munților Tatra din Slovacia.

Răspândirea populațiilor cu origini românești, în Carpații din nord-vestul României

În vara anului următor ne dorim să pornim într-o nouă documentare pe arcul carpatic, dar pe teritoriul slovac. Acum pregătim expoziția foto cu gorali, la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, din București.

– *În ce zone din Cehia găsim locuire de străvechi români?*

– Avem semne că vom găsi urme de valahi în munții dinspre Cehia și Polonia. Ei pot fi găsiți, de pildă, în apropierea orașului Cadca, care se citește Ceața, conform limbii slovace. De mare folos ne sunt studiile istoricului Ștefan Meteș, ale publicistului Gheorghe Șișeștean și căutări de nume toponimice direct de pe Google maps. Altfel spus, noi pornim la drum cu o listă de localități unde bănuim că vom găsi urme valahe, pe baza toponimilor.

De fapt, acest tip de documentare s-ar fi făcut foarte greu dacă nu am utiliza internetul, Google și tehnologia informației în general. Dar, ceea ce este specific echipei orădenilor, este faptul că ne ducem aparatura foto de ultimă generație, toți trei care constituim echipa. De fapt, noi plecăm acolo ca să fotografăm, în primul rând.

Echipa celor trei orădeni: Gheorghe Petrila, Ovidiu Gabor și Constantin Demeter

– *E vorba de o echipă, dar și de niște albume și o susținere financiară, nu?*

– Echipa de anul viitor va fi formată din aceleași trei persoane, artiștii fotografi orădeni Gheorghe Petrila, Ovidiu Gabor și eu, Constantin Demeter, cu toții membri ai Asociației Etno Foto Art. Până acum am reușit să realizăm câte un album foto de la fiecare călătorie (Croatia, Cehia). Ne dorim să realizăm, bineînțeles, și despre gorali din sudul Poloniei, expediție tocmai încheiată.

Dar asta numai după luna martie a anului viitor, când vom depune un proiect la Departamentul pentru Românii de Pretutindeni. Așa este, nu sunt multe astfel de proiecte, de recuperare a memoriei valahilor de pretutindeni, artiștii fotografi orădeni fiind în treaba asta un exemplu de perseverență, de continuitate.

Doru Sicoe,
Oradea-Bihor.ro, 19.10. 2025

UN DESTIN SALVAT DE UN PSEUDONIM

Mircea Popa

Viața literară din România cunoaște cazul unui scriitor, care și-a semnat producția literară cu un pseudonim, care era să-l dea pierzaniei, dar, renunțând total la el, scriitorul nostru a revenit la numele din cartea de identitate, sub cupola căruia a stat ascuns timp de aproape 50 de ani. A renunțat la orice creație literară care l-ar fi putut divulga lumii publice, descoperindu-se astfel acea poezie din 1942, care l-ar fi putut da de gol și l-ar fi aruncat în brațele Securității. A continuat să trăiască și să servească învățământul românesc din Bihor sub numele lui adevărat, care nu avea nicio legătură cu pseudonimul său literar.

E vorba de scriitorul A. Er. Zaharia, cu numele lui adevărat de Zaharia Macovei, pe care l-am cunoscut în anii mei de studii liceale 1953-1955, când profesorul amintit preda Limba română surorii mele mai mari, Gina Popa, la Școala Pedagogică din Oradea. Fetele de acolo erau foarte încântate de profesorul lor, care le transmitea cunoștințe solide, vorbind rar și apăsător, și dovedind o bună cunoaștere a materiei predate. Ca om era mic de statură cu o voce molcomă și o blândețe aparte. Semăna într-un fel cu Mihail Șora sau cu Mircea Zăciu, fără să aibă faima celui dintâi și nici ironia celui de al doilea. L-am auzit și vorbind la una din conferințele pe care profesorul meu de Română, Anchidim Șoldea, le-a rostit despre romanele lui G. Călinescu, iar el a

făcut câteva considerente estetice esențiale privitoare la meritele romancierului discutat, despre care se știa că a scris și o celebră *Istorie a literaturii române*, pe atunci pusă la index. Dar chiar și citind-o nimeni n-ar fi făcut o relație cauzală dintre ceea ce scrisese acolo autorul *Istoriei* despre E.Ar. Zaharia și numele real al poetului, cel de Zaharia Macovei, pe care criticul nu-l divulgase. Singurele rânduri despre poet, se refereau doar la poetul E. Ar. Zaharia, afiliat grupului de suprarealiști bucovineni, între care Mircea Streinul, Iulian Vesper, Traian Chelariu, Teofil Lianu etc. Se dezvăluia data și localitatea de naștere, cât și meseria de profesor, dar nu și numele adevărat, criticul G. Călinescu îl califica drept un „mitic ceșos”, oferind și câteva din titlurile cărților sale, aruncând astfel în absconsite presupusa ingeniozitate securistă.

Dar, înainte de asta, să urmărim puțin destinul existențial al omului de litere Zaharia Macovei. Știm despre el că și-a făcut studiile liceale la Cosmeni lângă Rădăuți. după care, în 1930, s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie din Cernăuți, pe care a absolvit-o în 1935, lucrând ca profesor la Fălțiceni și Dorohoi și participând verile la cursurile lui N. Iorga de la Vălenii de Munte. Marele istoric va accepta să-i conducă teza intitulată *Problema unității tuturor românilor și gândirea franceză (1845-1918)*, ajutându-l să obțină o bursă la Paris, unde va petrece anii 1936-1941, urmând cursuri și îmbibându-se de parfumul special al Sorbonei. S-a reîntors în țară în 1941, dar N. Iorga murise între timp secerat de legionari, așa că n-a mai putut trece la susținerea tezei. Ca recunoștință pentru omul care lichidase Mișcarea, Ion Antonescu, răzbunând astfel uciderea mișelească a marelui istoric, tânărul entuziast i-a închinat o odă, numită *Eroica*, apărută în „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 7 din iulie 1942. Pierderea războiului și ocupația sovietică a țării a atras după sine pedepsirea tuturor celor găsiți vinovați de

„trădare” și de sentimente burgheze antisovietice, așa cum s-a întâmplat și cu majoritatea celor din grupul Iconarilor. Cum el și-a folosi în toate actele doar numele de botez, părăsind total pseudonimul de A.Er.Zaharia, deocamdată n-pa fost dibuit, mai ale că din 1946, când s-a intețit lupta de clasă a obținut o catedră tocmai la Oradea, în cealaltă parte de țară, unde nimeni nu mai știa că a fost și poet. Făcându-și conștiincios datoria va rămâne ani buni, funcționând la mai multe școli, inclusiv la liceul de elită Gojdu, gășind eliberarea deplină de a mai fi amenințat doar o dată cu evenimentele din decembrie 1989. A avut chiar șansa de a fi propus pentru un post de profesor la Catedra de Literatură română a proaspăt înființatului Institut de 3 ani din Oradea (1964). de către rectorul Iosif Pervain, care i-a apreciat cunoștințele și pregătirea sorbonardă. De aici a ieșit la pensie în 1973. S-a mutat la București pentru a fi mai aproape de fiul său, dar odată cu moartea soției și a acestuia s-a mutat la Sibiu în 1997 ca pensionar al Căminului de bătrâni de aici, sfârșindu-și zilele la 5 noiembrie 2005, uitat de toată lumea, așa cum a și dorit de fapt.

Cei care l-au scos din uitare au fost colegii săi orădeni de la Universitatea din Oradea, Paul Magheru și Ioan Derșidan, care îi vor publica teza rămasă în manuscris în 2018, urmând volumului de poezie *Alborada*, prefătat de Mircea Zăciu (2012). Abia prin aceste volume, profesorul Zaharia Macovei a redevenit poetul și scriitorul E. Ar. Zaharia, membru al grupului iconar și tratat ca atare de istoricul grupării, Mircea A. Diaconu în sinteza sa, renunțând la tăcerea scriitoricească de 45 de ani, când a negat orice legătură cu pseudonimul său literar și cu poezia dedicată lui Ion Antonescu. Se pare că numele mareșalului i-a fost fatal și cunoscutului om de presă I.A.Terebești, după numele său adevărat Ion Antonescu, obligat și el de împrejurări să-și schimbe numele în cel de Nae Antonescu, așa cum îl cunoaște toată lumea dintre cei care l-cunoscut și citit. O situație la fel de

dramatică a trăit și poetul Gheorghe Chivu din Moldova, care și-a pierdut intenționat urma. refugiindu-se profesor la Sighet, așa cum a arătat într-un articol poetul Ion Zubașcu. Cazurile lor merită a fi rememorate deoarece ei au fost victime colaterale ale opresiunii comuniste, cu atât mai mult, cu cât la 5 noiembrie anul acesta se împlinesc 20 de ani de la trecerea la cele veșnice a poetului E.Ar. Zaharia.

Prof. univ. Dr. Mircea Popa,
Cluj-Napoca

PE URME DE VALAHI (1) Constantin Moșincat

1. Pe urmele de străbuni în Țara Moților

Biserica „Adormirea Maicii Domnului”
Abrud (foto)

Începutul ridicării lăcașului datează în anul 1787 „22 a lunii iunie” (N. Iorga, 1906), prin „osteneala și dania bunilor credincioși”. Ca mărturie al acestui episod stă o inscripție bilingvă, scrisă în română cu alfabet chirilic și latină, aflată în altarul

bisericii: „*Văleatul ...s-au osfințit jertvelnicul Domnului și Mântuitorului nostru. Ii(su)su H(risto)su întru uspeniia preasf(i)nteii de D(umne)zeu Născătoarei și Fecioarei Mariei în Abrudfalva, în vremea stăpânirii preaputernicului Îm(părat) și craiului Domnului Iosifu al II-lea cu b(la)gos(lo)venia și lucrarea D. Preasf(i)nțitului E(pisco)pu neuniților în Marele Prințipat al Ardealului Gedeon Nichitici , în anul 1787-22 a lunii iunie...*”. Inscripția spune că această biserică s-a ridicat pe vremea împăratului Iosif al II-lea, cu participarea episcopului „neuniților” (ortodocși), Ghedeon Nichitici. Tradiția susține ca și ctitor pe un localnic cu numele Teleguț, care a cedat un loc, pentru înălțarea bisericii, și a contribuit la finanțarea lucrărilor, drept mulțumire pentru o comoară găsită pe una din proprietățile sale. Piatra de mormânt cu numele ctitorului se regăsește așezată în preajma bisericii (timpul nu ne-a favorizat accesul la acel însemn de veci, deși merită osteneala pentru dania sa) .

Caracteristicile arhitecturale ale bisericii o încadrează în tipologia lăcașurilor de cult ridicate în zona Zlatna—Abrud—Cîmpeni, în cursul secolului al XVIII-lea⁵³. Edificiile au fost prevăzute la vest cu un turn clopotniță, masiv, din piatră și foișor de lemn cu o navă amplă dreptunghiulară încheiată cu o absidă semicirculară sau poligonală și un pridvor închis adosat ulterior pe latura sudică a naosului.

În compartimentarea și boltirea interiorului bisericii, s-a abordat o împărțire realizată printr-un arc dublou ce desparte nava în două unități inegale, boltite diferit. La vest se găsește intrarea principală a bisericii delimitată de încăperea de la baza turnului, boltită semicilindric și străpunsă pe partea de nord de scara clopotelor, cu o pătrundere

⁵³ De menționat că până la revoluția lui Horea, Cloșca și Crișan, în Transilvania erau interzise pentru valahi-români ridicarea bisericilor de piatră. Spre exemplificare vă prezentăm și date despre biserica romano-catolică, rit oficial al regilor arpadieni, până la 1302, și urmașii lor până la 1526, când se desființează regatul Ungaria.

în pronaos făcută pe sub un arc în mâner de coș, urmează nava unde are loc o asociere între un semicilindru dispus transversal încadrat de două panouri curbate ale laturilor de nord și de sud. La est patru panouri curbate susțin o calotă aplatizată. Deasupra catapeteasmei pânza bolții apare suspendată peste un timpan spart, iar zona de descărcare a bolților e delimitată de o cornișă puternică.

În exterior, către vest, turnul clopotniță, împărțit pe trei nivele, prezintă în fațade ferestre rectangulare și circulare de dimensiuni reduse, un foișor de lemn cu arcade peste care se ridică acoperișul cu învelitoare de tablă de formă piramidală. Pe latura de sud se deschide o altă intrare ce este precedată de un pridvor mic, închis.

Câteva mențiuni despre existența unei picturi vechi de la 1798, se pot face prin semnătura abrudeanului, de adopție, Simion Silaghi, lăsată pe una dintre cele patru icoane împărătești ale noului iconostas de lemn realizat în 1993. Actualele imagini religioase îmbină pictura în ulei cu aplicații în relief și redau Judecata de Apoi, Cei patru evangheliști și zece prooroci, aparțin pictorului Iosif Groiu din Pécs și au fost realizate în 1902 și repictate în 1974-1976.

Biserica ortodoxă a funcționat între 1680 – 1918 și ca școala primară românească (confesională) întreținută de biserică. Aici a învățat Gheorghe Golda – alias Gheorghe

Giurgiu Crișan, conducător al răscoalei de la 1784. Aici a fost învățător Nicolae Bengescu, tribunul care în 1848 a improvisat „Marșul lui Iancu”. În cimitirul acestei biserici își dorm somnul de veci 40 martiri din 1848 în morminte necunoscute. Tot în acest cimitir se află și mormintele eroilor din al II-lea Război mondial. Aici odihnește profesorul Ioan Micu, fondatorul învățământului pedagogic din Abrud.

Lăcașul de cult de rit ortodox poartă hramul *Sfânta Treime*. Este orientată vest-est și e realizată după același model de arhitectură tradițională cu turn clopotniță masiv și foișor de lemn pe latura vestică și cu un pridvor închis adosat ulterior pe latura sudică a

navei. Nava este rectangulară acoperită cu o boltă semicilindrică turtită. Absida este semicilindrică în interior și poligonală în exterior și despărțită de navă printr-un iconostas. Pe axul absidei în partea opusă, pe vest se găsește tribuna corului susținută de arce semicirculare ce se descarcă pe stâlpi puternici. Pereții interiori ai bisericii sunt decorați cu o pictură murală realizată recent. Intrarea în biserică se realizează pe partea de vest printr-un pridvor de dimensiune mică la care se accede printr-o scară direct din stradă, iar mai apoi prin încăperea situată la baza turnului. Deasupra intrării e poziționată o reprezentare picturală a hramului bisericii: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Sfânta Treime, temă regăsită și în pictura interioară.

Biserica romano-catolică Abrud

Construcția primului lăcaș datează de la sfârșitul secolului al XIII-lea, fiind ridicat de către coloniști germani din piatră în stil gotic. Regele maghiar Ștefan al V-lea între anii 1270-1271 amintește despre aceasta ca fiind o prosperă biserică din piatră. Din anul 1569 edificiul a fost ocupat de confesiunea protestantă a unitarienilor și restituit catolicilor la 1777 printr-un ordin emis de către Maria Terezia, pentru ca anul următor biserica să fie sfințită de romano-catolici.

Cei care au preluat administrarea Transilvaniei după Mohaci, au îmbrățișat cultele reformei, prin Biserica calvină (reformată) ridicând lăcașe de cult în zona centrală Abrud⁵⁴

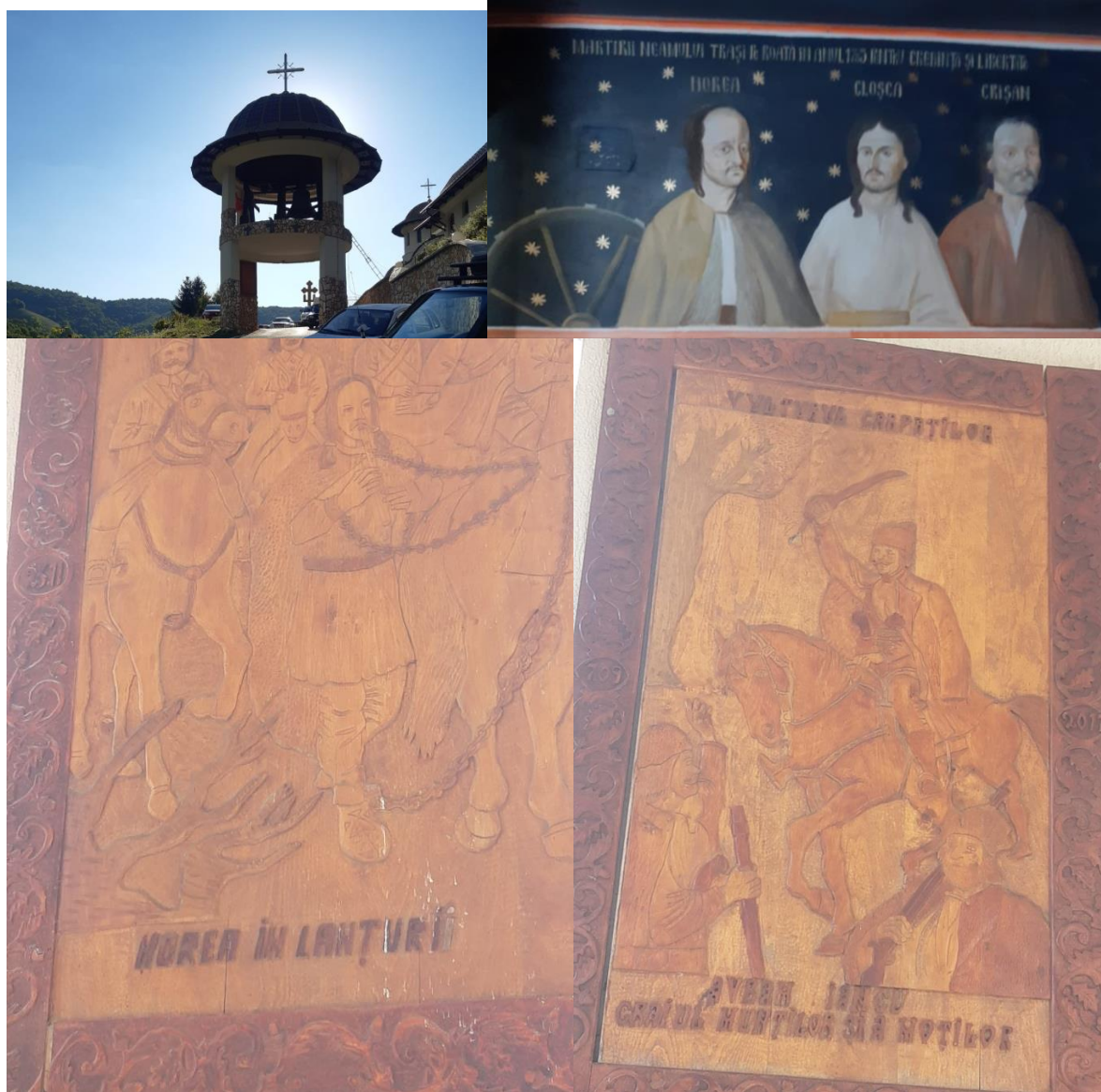
demantelarea unor turnuri ale orașului Cluj; 1843-1844, clădirea Sfatului orașenesc-Cluj; 1841-45, refaceri ale unor edificii (castelul Jibou, 1846,

2. Lacul de acumulare Mihoiești

Barajul Mihoiești se află la poalele Munților Bihorului, în satul Mihoiești, la 5 km în amonte de orașul Câmpeni. Barajul are o înălțime de 29 m și reține un volum de

format ca urmare a ridicării acestui baraj, servește la reglarea debitelor râului Arieș și atenuarea undelor de viitură. Amenajarea a fost pusă în funcțiune în anul 1987..

În prezent, cum treci podul de pe baraj spre

Clopotnița și Pictură din Biserica Sf. Împărați „Constantin și Elena”-Mihăceni

6,25 milioane mc de apă. Coronamentul este circulabil, folosit ca drum de acces către localitatea Vidra. Lacul de acumulare⁵⁵,

castelul Banfy-Bonțida; 1850, curia din Coplean; 1871, planul din construcția castelului Bethlen din Ocna Mureș. Șantierul construcției bisericii s-a realizat abia în 1889, constructor fiind Szalay Francisc.

⁵⁵ Lacuri din România: Aroneanu, Arpașu, Belci, Bezid, Bolboci, Brădișor, Breazova, Bucecea, Budeasa, Buhui, Călimănești, Căndești, Chirița, Cinciș, Ciric I, Ciric II, Ciric III, Ciurbesti, Colibița,

Dorobanț, Drăgan, Dridu, Ezăreni, Fântânele, Frumoasa, Gălățui, Geaca, Golești, Gura Apelor, Gura Râului, Hălceni, Izbiceni, Izvorul Muntelui, Leșu, Lugaș, Măneciu, Mesteacănul, Mihăileni, Mihoiești, Motru, Movileni, Mozacu, Oașa, Obreji de Căpâlna, Paltinu, Pecineagu, Poiana Uzului, Răcăciuni, Răușor, Rediu, Rogojești, Rusănești, Salcia, Săcele, Sărulești, Scropoasa, Secu, Silagiu, Siriu, Solești, Someșul Cald, Stânca-Costești, Strâmtori, Surduc, Șuta, Tarnița, Tău, Târgu Jiu, Valea lui Iovan, Valea de Pești, Vădeni, Văliug, Vășalatu, Vâlsan, Vârșolt, Vida, Vidra, Vidraru, Voila, Zetea

Casa memorială Avram Iancu, pe stânga s-a ridicat o frumoasă biserică, în care turistul sau pelerinul descoperă urme ale trecutului, actualizat în meoria vie, precum icoanele sfinte din bisericile neamului.

3. Peștera Scărișoara este cel mai mare ghețar subteran din România, situat la o altitudine de 1165 de metri. Blocul de gheață se întinde pe o suprafață de peste 3.000 m² și are un volum de aproximativ 118.000 m³. Straturile inferioare ale ghețarului au o vechime de peste 10.000 de ani, formându-se cu mult înainte ca oamenii să înceapă să cultive pământul. situată în Parcul Natural Apuseni, județul Alba, o regiune cunoscută pentru frumusețea sa naturală și bogăția formațiunilor carstice. Mai exact, se află în comuna Gârda de Sus, într-o zonă carstică impresionantă care atrage anual mii de vizitatori. Dacă dorești să găsești ușor Peștera Scărișoara pe hartă, coordonatele GPS sunt 46°29'23"N 22°48'35"E. Gârda de Sus, de unde ai opțiunea unui drum asfaltat de 23 km până în cătunul Ghețar; Pe jos: Pentru cei pasionați de drumetii, un traseu marcat cu cruce roșie pornește din Gârda de Sus și se întinde pe aproximativ 10 km, oferind o experiență autentică în mijlocul naturii din Munții Apuseni. Intrarea sa în formă de aven, un diametru de 60 de metri și o adâncime de 48 de metri, captează aerul rece, creând un microclimat special care păstrează temperatura constantă în jur de 0°C. În Sala Bisericuță, vei descoperi cele mai spectaculoase coloane, unele dintre ele atingând înălțimi de până la 4 metri. Acestea au forme care amintesc de stalactite și stalagmite, dar cu o strălucire și transparență unice, specifice gheții. Imaginează-ți un palat de cristal subteran, unde fiecare coloană strălucește în lumina reflectată, creând un spectacol vizual impresionant. Aceste formațiuni nu sunt doar frumoase, ci și fragile, așa că vizitatorii trebuie să le respecte și să contribuie la conservarea lor pentru generațiile viitoare.

-Va urma-

Col. Dr. Constantin Moșincat

OMUL ȘI SCRITORUL ION LUCA CARAGIALE (I)

George PETROVAI

1. Viața lui I.L.Caragiale

Ion Luca Caragiale (una din cacofoniile admise în limba română) s-a născut la 30 ianuarie 1852 (după unii), la 1 februarie 1852 (după alții), în localitatea Haimanale din județul Prahova la acea vreme, localitate care din anul 1952 (centenarul nașterii scriitorului) îi poartă numele și, după nouă împărțire administrativ-teritorială din anul 1968, face parte din județul Dâmbovița.

Era fiul cel mai mare al cuplului (aromân, susțin unele surse) Luca Ștefan Caragiale și Ecaterina Chiriac Karaboas. Un rol deosebit de important în apropierea tânărului Ion Luca de teatru, implicat în formarea viitorului dramaturg, l-au avut unchii (pe linie paternă) Costache și Iorgu, ambii născuți la Constantinopol (tatăl lor Ștefan era la sfârșitul anului 1812 bucătarul lui Ioan Vodă Caragea): Costache i-a fost, între 1868-1870, profesor de declamație și mimică la *Conservatorul de Artă Dramatică*, proiect abandonat ca atâtea altele, iar Iorgu avea trupa lui de actori, unde – după angajarea în 1871 ca sufleur și copist la Teatrul Național din București – îl cunoaște pe Mihai Eminescu, care la rândul lui era sufleur și copist în trupa lui Iorgu.

Primele studii (1859-1860) le face la părintele Marinache de la Biserica Sf. Gheorghe din Ploiești, pentru ca în perioada 1860-1864 să termine clasele II-V la Școala Domnească din același oraș. După cele trei clase la Gimnaziul „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești (1864-1867), mai reușește să termine clasa a V-a liceală (1867-1868), ceea ce înseamnă că viitorul clasic român avea încheiate doar studiile gimnaziale.

Dar, după cum s-a vădit ulterior, acest lucru n-a constituit un handicap pentru tânărul Caragiale din următoarele motive: (1) Nu numai că în familia sa exista o mare dragoste pentru teatru, dar unchii Costache și Iorgu erau foarte cunoscuți pentru activitatea lor în vederea creării unui teatru

românesc și al unui repertoriu național; (2) În literatura universală sunt mulți scriitori valoroși, care – aidoma lui Caragiale (în anul 1870 moare tata Luca și viitorul dramaturg preia, la doar 18 ani, obligațiile de șef al familiei!) – din diverse motive (de regulă problemele materiale) sunt nevoiți să abandoneze școala, de-ar fi să ne oprim doar la Charles Darwin, Mark Twain (pseudonimul literar al lui Samuel Langhorne Clemens) și Hermann Hesse, marele autodidact germano-elvețian („n-a depășit pragul studiilor gimnaziale, întrerupte la 16 ani”, ne informează Ion Roman în *Prefața* admirabilei cărți *Jocul cu mărgelile de sticlă* – Editura Pentru Literatura Universală, 1969), care în anul 1946 devine laureat al Premiului Nobel pentru Literatură.

În perioada 1873-1875, Caragiale colaborează la *Ghimpele*; din 1878, chemat de M. Eminescu, începe să scrie la *Timpul* (colaborarea încetează în anul 1881); în octombrie 1881, prin decret regal, este numit revizor școlar pentru circumscripția districtelor Suceava și Neamț; în anul 1882 este mutat, la cerere, în circumscripția Argeș-Vâlcea; în 1888, tot prin decret regal, este numit director general al Teatrului Național din București, de unde – după căderea guvernului junimist – demisionează (5 mai 1889); câteva zile mai târziu, apare volumul *Teatru*, care are ca prefață studiul lui Titu Maiorescu intitulat *Comediile domnului I.L.Caragiale*; în 1890 are loc premiera dramei *Năpasta*; pe 14 aprilie 1891, Academia Română respinge (20 de voturi contra, trei pentru) volumul *Teatru* și drama *Năpasta* de la premiere; pe 9 mai 1892, cu titlul *Gâște și gâște literare*, are loc la Ateneu conferința antijunimistă, care duce la încetarea colaborării cu *Convorbiri literare* și la ruptura cu Titu Maiorescu (legăturile se reiau pe 15 februarie 1908); în ziua de 24 ianuarie 1893, cu Anton Bacalbașa ca prim redactor, începe prima serie a revistei *Moftul român*; sub conducerea lui Slavici, Caragiale și Coșbuc, la 1 ianuarie apare revista *Vatra*; în 1901 apare prima ediție a mult desfătătoarelor

Momente și schițe, iar pe 18 decembrie intentează acțiune de calomnie împotriva obscurului Const. Al. Ionescu (Caion) pentru acuzația de plagiat a dramei *Năpasta*, proces câștigat în 1902 de proeminentul prieten, avocat și scriitor Barbu Ștefănescu Delavrancea; după încercarea nereușită de-a se muta la Cluj în februarie 1903, pe data de 14 martie 1905 se stabilește definitiv la Berlin, unde moare în ziua de 9 iunie 1912.

De-abia în luna noiembrie 1912, sicriul cu rămășițele sale pământești este adus în țară și depus la biserica Sfântul Gheorghe din cimitirul Șerban-Vodă.

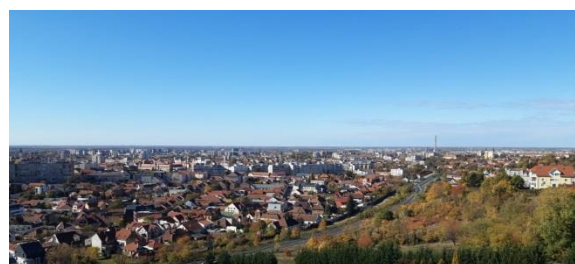
George PETROVAI
Sighetu Marmației, 10-15 iunie 2025

-Va urma-

ORADEA, MON AMOUR !

George ROCA

Nu aș vrea să copiez sintagma „mon amour” adăugând-o la numele orașului unde mi-am petrecut copilăria, dar, sincer, am iubit, și voi iubi întotdeauna aceasta urbe de pe malul Crișului Repede. Așa că, să mă ierte regizorul francez Alain Resnais, creatorul faimosului film „Hiroșima mon amour” dar îmi asum toate consecințele și îi „plagiez” puținel... doar la titlul acestui articol desigur.

Annual vizitez Oradea, orașul copilăriei mele. Îl găsesc pe zi ce trece mai curat, mai vesel și mai emancipat. Oamenii locului se bucură în continuare de accesul la cultură, reprezentat prin așezăminte de tradiție, precum trei teatre, o filarmonică,

nenumărate cinematografe, muzee, galerii de artă, biblioteci. Universitatea din Oradea este binecunoscută atât în țară cât și dincolo de hotarele perimetrului național, de unde mulți tineri vin să studieze. Pe stradă se vorbește frecvent nu numai româna și maghiara, ci și germana, engleza și franceza, subliniind tradiționala imagine cosmopolită a vechiului târg. De asemenea în oraș funcționează o mulțime de asociații literare, artistice și culturale care au o armată de membrii de valoare, literați, artiști, oamenii de știință, dascăli universitari, personalități marcante... Pe parcursul istoriei, orașul a fost cunoscut sub mai multe nume, precum Varadinum – denumire latină rămasă încă din 1584, care mai apoi s-a transformat ba în Oradea Mare, ba Grosswardein, ba Nagyvárad, ca apoi să se oprească la toponimul simplificat, Oradea.

Vulcan, persoană cunoscută în epocă pentru actele de mecenat și pentru atașamentul la idealurile naționale ale românilor din Austro-Ungaria.

Mulți poeții și scriitori români au fost promovați și ajutați de marele Vulcan, la rândul său un mare producător de literatură de calitate. Printre aceștia Vasile Alecsandri și George Coșbuc. Revista „Familia” a fost mărturie a unor evenimente importante: războiul pentru independență și mișcarea memorandistă. Pentru meritele sale, Iosif Vulcan, a rămas înscris în cartea de aur a orașului Oradea, fiind cinstit precum se cuvine, cu o statuie, o stradă și un muzeu care îi poartă numele. Revista Familia mai dăinuie și în zilele noastre în orașul de pe

Am ținut să subliniez calitățile culturale acestei urbi deoarece încă din vechi timpuri în creuzetul acesteia s-a produs o cultură de calitate. Pe aici s-au perindat mulți oameni de seamă, care și-au însemnat trecerea cu urme de aur pe *floasterul* (caldarâmul) orașului de pe malul Crișului Repede. Pe aici și-a *primblat* pașii debutului Mihai Eminovoci, un tânăr poet de 16 ani care mai târziu a devenit luceafărul poeziei românești. Abia sub poezia „De-aș avea”, publicată în revista locală „Familia” (nr. 6, la 25 februarie 1866) semnătura acestuia devine „Mihai Eminescu”, primind astfel botezul literar al directorului revistei, orădeanul Iosif

Crișul Repede, avându-i în colegiul de redacție pe distinșii oameni de litere: Mircea Pricăjan, Miron Beteg și Tamaș Mihok.

Plecând de la Sydney, Australia, după aproximativ 36 de ore pe drum ajung „acasă”, acasă la mine... în casa în care mi-am petrecut o parte din copilărie. Ieșind la plimbare nu mă pot abține să nu admir clădirile din centrul orașului – binecunoscute de mine de mulți zeci de ani. Fațadele renovate scot în evidență valoarea stilului arhitectonic. Admir oamenii – aceeași orădeni robuști, sănătoși și veseli... apoi limbajul ardelenesc care mă încântă și mă amuză desigur. Clădirile din Piața

Regele Ferdinand îmi fac cu ochiul: Hotel Transilvania, Hotel Astoria, Casa Poynár și alte palate-pălățele... Stilul *art nouveau* de influență austriacă, numit și *secession*, prevalează prin două mari perioade de execuție, cea curbilinie și florală și cea geometrică cu forme epurate. Văd teatrul,

numit acum „Regina Maria”, cu fațada să în stil neoclasic, magazinele moderne, pompoase, înfipite în clădirile vechi... ca o proteză de plastic în gura unei bătrâne.

La intersecția străzilor Republicii cu Roman Ciorogariu mă opresc și fac o escală. O cunosc ca pe buzunarele mele. Strada Roman Ciorogariu, fostă Porțile de Fier, sau Iosif Attila pe vremea copilăriei mele, strada pe care mi-am plimbat de zeci de mii de ori pașii, îmi dă parcă bună ziua. Văd în stânga Palatul Poștei, o clădire minunată care a fost odată casa mea... Acolo am locuit în primii ani de viață. Prin 1960 am părăsit clădirea Poștei și ne-am mutat la o aruncătură de băț, pe prima stradă paralelă, pe strada Mihai Eminescu. Alte amintiri, alte sentimente de dor... Închid ochii și cad pentru câteva momente pe gânduri! Amintirile mă copleșesc. Consider că aparțin acestei urbe mai mult decât tuturor orașelor prin care mi-am dus viața: București, New York, Sydney... Deseori îmi aduc aminte drag și dor de acest oraș minunat, de strada unde mai dănuie casa părintescă.

Urbei orădene i -am scris și o poezie numită „Mi-e dor”:

mi-e dor de anii copilăriei,
de strada cu nume sonor,
de numărul 9, Mihai Eminescu,
de toate acestea mi-e dor...
de curtea cu vișini,
de florile albe,
de clipele-acelea,
mi-e dor...

mi-e dor de un zâmbet
mi-e dor de o poveste
mi-e dorul în suflet
mi-e dor...
mi-e dor de Oradea
De-mi vine să mor!

George ROCA
Oradea-Sydney
Octombrie 2025

LA MULȚI ANI, TATA!

Ramona Sandrina Ilie

La mulți ani, Militarul meu preferat! Tu ești pentru mine toată Armata României!
La mulți ani, Armata României!

Sunt fică și nepoată de Militar și, când ai un militar în casă, înțelegi Armata așa cum alții nu o pot înțelege. Devine un fel de a fi, de a trăi și devine parte din tine însuși! De aceea, înțeleg că, în aceste vremuri deloc ușoare, Armata este într-un stres continuu, iar militarii au întrebări fără de sfârșit. Au temeri, iar unii coșmaruri. Mai ales cei care știu ce înseamnă un front de luptă, miros de praf și sânge și să-ți pierzi prieteni buni. Bunicul a fost unul dintre ei! Eroul meu care a luptat cu rușii, care a fost prizonier de război în cel mai greu lagăr din Siberia. De aceea, pentru mine, ceea ce se întâmplă este mult mai personal, iar pupătorii de Matrioșce rusești nu își vor avea niciodată locul în lista, apropierea și viața mea.

Să trăiești în 2025, în secolul XXI, cu război la graniță și războaie aproape nesfârșite în lume, e oarecum de neimaginat. Să vorbești de mersul pe Lună și terraformarea altor

planete, dar să existe țări care vor să cucerească teritorii, este o chestiune greu de acceptat de către oamenii care știu și înțeleg că diplomația poate și este întotdeauna răspunsul la orice și poate rezolva, când se vrea. Dar când, pe lume, avem președinți, premieri și oameni politici care se cred încă trimișii lui Dumnezeu pe pământ, un fel de faraoni nebuni, totul devine incert, iar lumea este doar un cort mare unde toți clovnii dau reprezentații de putere!

În fiecare an, fugeam să văd parada militară, deoarece tata era acolo. Îmbrăcat în haine militare și, de cele mai multe ori, conducând Batalionul de tancuri din Oradea.

Am iubit Armata Română de când l-am văzut prima oară pe tata. Apoi, când a venit mort de oboseală dintr-o aplicație de prin Balta Brăilei, cu o păpușă. Era Nadia. În hăinuțe albe, cu medalia de aur și tricolor. O văd și azi, în umbra nopții, când tata a ajuns acasă tiptil, să nu ne trezească.

Cunosc toate cântecele militare pe de rost. Le fredonez mereu. Involuntar. Dintre toate, „Treceți batalioane române Carpații” mă face mereu să plâng. Să simt un fior de mândrie, de bucurie, dar și de amărăciune. Îl văd pe tata, pe bunicul, pe toți cei care au purtat haina militară ca noi să putem vorbi

de un stat și o patrie. Îmi amintesc războaie, temeri. Și Revoluția. Când trei zile nu am știut nimic de tata. Îl văd bătând pasul de defilare, iar soldații după el. Îi știam pe toți, pe nume, generație după generație. Băteam pasul pe margine, alături de ei, iar ei zâmbeau și îmi făceau cu ochiul. Pe ascuns. Fără urmă de vulgaritate sau indecență. Doar de respect și drag. Iar eu duceam mâna la chipiu și salutam! Iubesc Armata Română și sunt mândră să fiu una dintre fiicele Ofițerilor ei! Și a Veteranilor! Eroii mei!

Tata este, pentru mine, exemplul de loialitate, dăruire și sacrificiu! Este exemplul de excelență și înțelegere. Omul care, deși militar și profesionist, a înțeles mereu oamenii de sub aripa sa, protejându-i și învățându-i: „Pune tu mâna, fă, repară, învață, să știi și ce face maestrul militar și colonelul! Numai așa poți verifica și excela!”. Și așa făcea și el, deoarece pentru el respectul era același atât pentru soldat, cât și pentru colonel.

Niciodată, în aplicații, tata nu a dormit în alt cort cu ofițerii. Putea! Nu a făcut-o, deoarece a vrut să fie alături de soldații și oamenii lui. Ce exemplu ar mai fi fost el dacă nu ar fi fost cu ei la bine și la rău? Și a fost!

Aș putea urî Armata, deoarece mi l-a luat pe tata. Și mie, și mamei! OSR în cazarmă, consemnări în cazarmă, aplicații... toate acestea l-au ținut departe pe tata de noi, de copilăria mea, de adolescența mea. Câte seri nu stăteam eu cu nasul lipit de fereastra de la bucătărie, unde parcă așteptam pe Bălănică (o Dacie roșie, de altfel, dar botezată în glumă). Ce bucurie era când vedeam farurile mașinii! Din zeci de faruri, le știam. Iar ochii mamei sclipeau! Când venea tata acasă, era un altfel de Crăciun! O sărbătoare!

Îmi amintesc și azi o întâmplare. Aievea, deși eram mică. Tata mergea în aplicații în Făgăraș (cred... sau la Balta Brăilei), iar eu și mama eram în Aiud, la părinții lui. Tata apucase să o sune pe mama să-i spună că trenul militar trece prin gară și să mă ia să

meargă la gară. Să ne vadă. Măcar 10 minute, cât staționează trenul. Așa ne vedeam noi. Așa cresc copiii de militari și soțiile lor. Prin gări, prin fereastra de la cazarmă... cu minutele. Când am ajuns la gară, trenul pleca. Mama a început să plângă, iar eu, după ea. Bunicul ne-a îmbarcat în mașină (el niciodată nu călca mai mult de 70 km la oră) și a băgat pedala în podea. A luat-o pe toate scurtăturile posibile și am ajuns înaintea trenului, în gara Miraslău. Acolo, l-am văzut amândouă pe tata. Nu o să uit niciodată acea zi, chipul lui și al mamei!

Când m-am născut, era în aplicații și salva viața unui batalion. Spun „salva”, deoarece trecuseră printr-o situație gravă și doar el rămăsese pe baricade să-i îmbarce și să conducă sute de kilometri, ca să fie și astăzi alături de familiile lor. M-am născut, astfel, într-o zi binecuvântată! Binecuvântată de tata, prin loialitatea și dăruirea lui! Sărut mâna, Tata!

Cu el am învățat respectul față de militari și, privindu-l pe el, am înțeles câte responsabilități, greutăți și sacrificii poartă pe umeri și în suflet militarii.

Nu am discutat niciodată despre cei care aruncă piatra în Armata Română. Și nici nu voi discuta. Pentru că ar fi o discuție unilaterală și ar răscoli. De o parte și de alta. Mă rog însă să nu se mai judece atât de ușor și să nu se mai generalizeze cu aroganță. Să nu mai fie Armata ironizată din cauza „generalilor” de carton sau a corupției și incompetenței clasei politice de după '89.

Armata Română este cea care a apărut România de-a lungul istoriei sale și a umplut pământul țării de sânge! Sângele jertfei, al speranței, al dorinței de libertate! Sânge pe care noi, azi, din păcate, călcăm cu obediență, scuipăm și ne dezicem! Jertfă pe care o luăm în derâdere! Libertate pe care nu o apreciem! Speranță pe care o îngropăm sub lipsă de coloană verticală, lipsă de atitudine, lipsă de Românism!

Armata Română nu este o adunătură de corupți, de oameni lipsiți de profesionalism,

de tehnică învechită, uzată sau folosită necorespunzător! Armata României este una dintre cele mai respectate în toate operațiunile speciale din Orientul Mijlociu, dar nu numai. Este o Armată cu mulți tineri entuziaști, profesioniști, care au multe ore de pregătire, iar unii multe ore de zbor la bord pe diverse aparate.

Armata României este cea care, fără nicio ezitare, va fi scutul nostru în orice situație conflictuală. Vă îndoiiți? Eu nu mă îndoiesc! Așa cum, deși aplaud apartenența la organizațiile internaționale gen NATO, cred că Armata României este mult mai mult decât atât!

Am crescut cu o mamă mereu îngrijorată. Cu o mamă care alerga prin gări, printre trenuri încărcate cu garnitură de luptă, tancuri, mașini blindate și alte vehicule militare care serveau la pregătirea militară de atunci, să-l vadă pe tata. Și mă ducea și pe mine cu ea, să-l vadă pe tata. Când nu alergam prin gări, alergam între casă și unitatea militară, unde era mereu prins cu activitățile militare. Sau între Oradea și București, unde, fără să vrea, a fost trimis la Academia Militară, 2 ani. Între Oradea și Arad, Brăila, Făgăraș și alte zone, unde făcea aplicații.

Îl vedeam pe tata mai des la defilări, în cazarmă și în fotografii, decât acasă. În timp ce majoritatea v-ați bucurat de vacanțe sau sărbători, noi nu ne-am bucurat, deoarece întotdeauna suna telefonul, iar tata se întorcea de la bunici, deoarece era consemnat zile sau săptămâni la rând.

Dar oricât a fost de greu, am înțeles de ce era și l-am iubit pe tata și mai mult. I-am apreciat munca și eforturile. Și tot ce a fost și este el acum: un militar care, deși demult în rezervă, păstrează obiceiuri și metehne vechi, pe care eu nu le judec, ci le înțeleg. Și mă bucur! Mă bucur că îl am pe tata — un supraviețuitor al mai multor sisteme, al multor situații și, mai ales, în ultimii ani, al vieții însăși!

La mulți ani, Militari dragi! La mulți ani, Armata României!

Să crești mare, puternică, dreaptă și frumoasă!

Să fii scut pe pământ, în ape și pe cer!

Să-ți amintești mereu că România are ochii copilului, soției/soțului, mamei și tatălui tău și să nu uiți să faci „șanț” mereu în jurul României!

Ramona Sandrina Ilie,
Alexandria, Egipt

**ZIUA LIMBII ROMÂNE,
SĂRBĂTORITĂ SOLEMN LA LICEUL
„MIHAI EMINESCU” DIN SLATINA,
UCRAINA**

Duminică, 31 august 2025, a fost sărbătorită Ziua Limbii Române la Liceul ”Mihai Eminescu” din Slatina, Ucraina.

La evenimentul solemn au fost prezenți Artur Tventarnîi-consul al României la Solotvino, Iuri Pokorba-deputat în Consiliul Regional Transcarpatia, Vasile Roman-director executiv al Asociației de Dezvoltare Intercomunitară Maramureș, precum și reprezentant al Consiliului Județean Maramureș, Gheorghe Mureșan-primarul comunei Ariniș, Județul Maramureș, Fălăuș Anamaria-decan al Facultății de Litere Baia Mare din cadrul Universității Tehnice Cluj Napoca, respectiv Pop Beniamin, prodecan, Mihai Cozma-reprezentant al Asociației Culturale “Boema”, profesori și numeroși elevi de la liceul cu predare în limba română din Slatina, precum și membri ai comunității Slatina.

Elevii școlii, sub îndrumarea profesorului de muzică, au susținut programe cultural-artistice de poezie și cântece pentru cinstirea

limbii române, deosebit de valoroase, fiind foarte apreciate de invitați.

Cei prezenți au luat cuvântul subliniind importanța limbii române, dar și semnificația zilei.

Artur Tventarnîi, consul al României la Solotvino, în discursul său, a mulțumit elevilor din acest liceu care au susținut un program cultural deosebit dedicat Zilei Limbii Române și, de asemenea, a felicitat-o pe directoarea școlii Adriana Pop împreună cu consiliul profesoral pentru organizarea și dedicarea față de marcarea Zilei Limbii Române.

“Mă bucur foarte mult să fiu aici la Liceul ”Mihai Eminescu” din Slatina, la sărbătoarea Limbii Române, așa cum am fost obișnuiții în fiecare an, sărbătoare minunată pentru cei care o cunosc și vorbesc limba română și despre care știm că este strâns legată de Moldova, deoarece știm că acolo a început sărbătorirea acestei zile. Sperăm ca statul ucrainean să oficializeze semnificația Zilei Limbii Române și să reușim să o sărbătorim și în acest context cât mai repede posibil”, a precizat Artur Tventarnîi.

Mai departe, Vasile Roman reprezentant din partea Consiliul Județean Maramureș a transmis mesajul de solidaritate cu ocazia Limbii Române, din partea președintelui CJ Maramureș Gabriel Zetea, dar și din partea acestuia.

“Faptul că la Slatina, în această comunitate din partea dreaptă Tisei, există o școală ce poartă numele lui Mihai Eminescu, unde elevii învață și se formează în limba română, este un motiv de admirație și recunoștință. Prin munca profesorilor, prin efortul elevilor și sprijinul părinților, limba română rămâne vie, autentică și dăinuitoare”, a precizat delegatul Consiliului Județean Maramureș Vasile Roman.

“Consiliul Județean Maramureș, prin proiectele și inițiativele sale, a susținut și va susține în continuare legătura cu frații

noștri de peste hotare, convinși fiind că valorile comune și identitatea națională ne fac mai puternici. Împreună demonstrăm că limba română rămâne un liant al unității și solidarității noastre”, a mai precizat Vasile Roman.

comunității românești, la evoluția limbii române și semnificația Zilei Limbii Române.

Evenimentul a fost organizat sub îndrumarea directorului Liceului ”Mihai Eminescu” din Slatina, Adriana Pop, cu sprijinul Asociației Culturale ”Boema”, condusă de Mihai

Acesta a mai precizat că Ziua Limbii Române este o sărbătoare a sufletului și un dar pe care fiecare popor îl primește și, totodată, care are datoria de a transmite generațiilor următoare identitatea națională, iar românii din partea dreaptă a Tisei, prin Liceul ”Mihai Eminescu” din Slatina sunt un exemplu viu în transmiterea acestor valori.

În continuare, Anamaria Fălăuș a transmis o serie de informații referitoare la evoluția

Cozma. Menționăm că Asociația Culturală ”Boema” sprijină dezvoltarea învățământului cu predare în limba română în Transcarpatia.

Este de apreciat reușita acestui eveniment și pentru că Liceul ”Mihai Eminescu” este singura instituție reprezentativă, cu rezultate de excepție regionale, pentru învățământul cu predare în limba română din Solotvino, Transcarpatia.

Catedrala Mântuirii Neamului -26 octombrie 2025